

**THE INHERITANCE OF LOSS VE BYE-BYE
BLACKBIRD ROMANLARINDA AİDİYET
SORUNU, KİMLİK KAYBI VE
YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ**

Mehmet GÜNEŞ

**Yüksek Lisans Tezi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Kamil AYDIN**

2015

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Mehmet GÜNEŞ

**THE INHERITANCE OF LOSS VE BYE-BYE BLACKBIRD
ROMANLARINDA AİDİYET SORUNU, KİMLİK KAYBI VE
YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kamil AYDIN**

ERZURUM-2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

06/02/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "The Inheritance of Loss ve Bye-Bye Blackbird Romanlarında Aidiyet Sorunu, Kimlik Kaybı ve Yabancılaşma Süreçleri" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
 Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
 Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/02/2015

Mehmet Güneş

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Prof. Dr. Kamil AYDIN danışmanlığında, Mehmet GÜNEŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 06/02/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kamil AYDIN İmza:
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet BEŞE İmza:
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Melih KARAKUZU İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 06/02/2015

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI YAZARLIK SÜRECİNDE ANA-KIZ: ANİTA****DESAİ VE KİRAN DESAİ**

1.1. ANİTA DESAİ VE YAZARLIK SERÜVENİ.....	13
1.2. KİRAN DESAİ VE YAZARLIK SERÜVENİ	30

İKİNCİ BÖLÜM**MODERN DÖNEMDE KİMLİK SORUNSALININ OLUŞUMU VE****BOYUTLARI**

2.1. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KİMLİK KAVRAMININ GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜM.....	43
2.2. SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI SÜREÇTE GÖÇLE BİRLİKTE KİMLİK DEĞİŞİMİ	45
2.3. BATI KİMLİĞİ VE BATI'DA DOĞU'LU OLMAK.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**KİMLİK SORUNSALINA BAĞLI YABANCILAŞMA**

3.1. SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI KÜRESELLEŞEN DÜNYADA YABANCILAŞMA.....	62
---	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**THE INHERITANCE OF LOSS VE BYE-BYE BLACKBIRD ROMANLARINDA****AİDİYET SORUNU, KİMLİK KAYBI VE YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ**

4.1. JEMUBHAİ PATEL VE DEV'İN AİDİYET SORUNLARI VE YABANCILAŞMA.....	71
---	-----------

4.2. BİJU VE ADİT'İN KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMLERİ VE KİMLİK BUNALIMLARI	95
4.3. SARAH VE SAİ'NİN YALNIZLIK VE KÜLTÜREL ARADAKALMIŞLIKLARI.....	107
SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA	129
ÖZGEÇMİŞ.....	142

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

THE INHERITANCE OF LOSS VE BYE-BYE BLACKBIRD ROMANLARINDA
AİDİYET SORUNU, KİMLİK KAYBI VE YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ

Mehmet GÜNEŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kamil AYDIN

2015, 142 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Kamil AYDIN

Prof. Dr. Ahmet BEŞE

Doç. Dr. Melih KARAKUZU

Hint-İngiliz edebiyatının önemli kadın yazarlarından Anita Desai ve kızı Kiran Desai ele aldıkları kimlik kaybı, aidiyet ve yabancılaşma konularıyla sömürgecilik sonrası edebiyatta saygın bir konuma sahiptirler. Roman ve kısa öykü alanlarında söz sahibi olan Anita Desai, Hint insanının Batı dünyasının değerleriyle hareket etmesinden dolayı yaşadığı kimlik ve kültür karmaşasını etkili bir anlatım diliyle ifade etmektedir. Anita Desai'nin kızı Kiran Desai annesinin başlattığı geleneği devam ettirerek genç yaşında edebiyat dünyasına iki başarılı roman kazandırmıştır. Man Booker Ödülü'nü kazanan en genç kadın yazar olan Kiran Desai, eserlerinde Hindistan'ın bağımsızlığı sonrasında ortaya çıkan göç kaynaklı kimlik kaybı ve Doğu insanının yaşadığı kültürel yabancılaşma temaları üzerine odaklanmaktadır. Anita ve Kiran Desai eserlerinde toplumsal ve kültürel sorunların sömürgecilik sonrası dönemde bireylerin yaşadıkları kimlik krizine olan etkisini yansıtarak ulusal ve kültürel değerlere sahip çıkmanın önemine vurguda bulunurlar.

Bu çalışmada Anita Desai'nin **Bye-Bye Blackbird** ve Kiran Desai'nin **The Inheritance of Loss** romanlarında birincil karakterlerin yaşadıkları aidiyet, kimlik ve yabancılaşma sorunları karşılaştırmalı olarak irdelenmektedir. Sömürgecilik sonrası Hintli bireylerin Doğu ve Batı kültürleri arasında yaşadıkları aidiyetsizlik duygusu sömürge kültürü ile kendi kültürleri arasında ikilemde kalmalarına neden olmaktadır. Bu iki roman kimlik kaybı ve yabancılaşma kavramlarına getirdikleri bakış açıları ile küreselleşen dünyanın sömürgeciliğin bir devamı olduğu gerçeğine vurguda bulunmaktadır. Romanlardaki karakterler göç ettikleri Batı kültürü içinde kendi öz kimliklerini unutarak bir Batılı gibi davranırlar. Çalışmak ve okumak için gittikleri Batı'nın çokkültürlü toplum yapısında Doğulu olmak karakterler için onur kırıcı bir durumdur. Zamanla bunun dayanılmaz acısını yaşayarak kendilerini bir boşlukta hissederler. Romanlardaki karakterlerin yabancılaşma problemleri ne tam bir Doğulu ne de tam bir Batılı olmanın olanaksızlığına vurguda bulunmaktadır. Her iki romanın sonunda karakterler kültürel ve varoluşsal bir kayıp yaşamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Kiran Desai, Anita Desai, Kimlik Krizi, Yabancılaşma, Aidiyet

ABSTRACT

MASTER THESIS

**QUESTION OF BELONGING, LOSS OF IDENTITY AND ALIENATION
PROCESSES IN THE NOVELS BYE-BYE BLACKBIRD BY ANITA DESAI
AND THE INHERITANCE OF LOSS BY KIRAN DESAI****Mehmet GÜNEŞ****Advisor: Prof. Dr. Kamil AYDIN****2015, Pages: 142****Jury: Prof. Dr. Kamil AYDIN****Prof. Dr. Ahmet BEŞE****Assoc. Prof. Dr. Melih KARAKUZU**

Among the most distinguished women authors of Anglo-Indian literature, Anita Desai and her daughter Kiran Desai have a respectable position in postcolonial literature by dealing with the themes of identity loss, belonging and alienation. Anita Desai, who has a voice in the branches of novel and short story, expresses effectively the confusions of identity and culture experienced by Indian people as they act with the values of Western world. Anita Desai's daughter Kiran Desai brought two successful novels in literature in her young ages by continuing the tradition started by her mother. Kiran Desai, the youngest woman author who has ever won the Man Booker Prize, focuses on the themes of immigration originated identity loss and cultural alienation experienced by Eastern peoples after the independence of India. Anita and Kiran Desai points out the importance of holding the national and cultural values by reflecting the effects of social and cultural problems on identity crisis lived by Indian citizens in the postcolonial era.

In this study, the problems of belonging, identity and alienation experienced by the primary characters in **Bye-Bye Blackbird** by Anita Desai and **The Inheritance of Loss** by Kiran Desai are examined comparatively. Postcolonial Indian individuals' sense of non-belonging between Eastern and Western cultures causes them to remain in the dilemma among colonial culture and their own culture. These two novels emphasize on the fact that the globalising world is a continuation of colonialism with the perspectives they brought to the concepts of identity loss and alienation. The characters in the novels behave like a Westerner by forgetting their own identities in Western culture to which they emigrated. Being an Easterner in the multicultural structure of Western society, to which they went to work and study, is a humiliating situation. In time they feel themselves in gap by living the insufferable pain of this situation. The characters' problems of alienation emphasize the impossibility of being neither a full Westerner nor an Easterner. At the end of both these two novels the characters live cultural and existential loss.

Keyword: Kiran Desai, Anita Desai, Identity Crisis, Alienation, Belonging

KISALTMALAR DİZİNİ

Çev	: Çeviren
S.	: Sayfa sayısı
Ss.	: Sayfa aralığı
Ed.	: Editör
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİTİA	: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
OUP	: Oxford Üniversitesi Basımı
IJELR	: Uluslararası İngiliz Dili Edebiyatı ve Çeviri Çalışmaları Dergisi

ÖNSÖZ

Sömürgecilik sonrası dönemde ağırlık kazanan kimlik, aidiyet ve yabancılaşma kavramlarına sadece Doğu insanının değil Batı insanının gözüyle de bakan son dönem Hint-İngiliz edebiyatının çağdaş kadın yazarlarından Anita Desai'nin **Bye-Bye Blackbird** romanıyla Kiran Desai'nin **The Inheritance of Loss** romanının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesinin amaçlandığı bu çalışma sömürgecilik sonrası edebiyatta kimlik ve kültür üzerine yapılan çalışmalara mütevazı bir katkı sunmaktadır. Bu çalışma, yirminci yüzyılın ikinci yarısında etkisini hissettiren sömürgecilik sonrası söylemin çağdaş dünyanın devam eden sorunlarını irdeleyip sorgulamasındaki önemine vurguda bulunmaktadır. Küreselleşen dünya düzeni içerisinde ötekileştirilen Üçüncü Dünya insanların maruz bırakıldıkları eziyetin ve dışlanmışlığın aidiyet duygusu oluşturma noktasında olumsuz etkilerinin analiz edildiği bu çalışma, ana-kız kurgusunun önemli simalarından Anita ve kızı Kiran Desai'nin Batı medeniyetinde edindikleri deneyimin edebiyattaki yansımalarıdır.

Uzun ve yorucu bir sürecin sonunda tamamlanan bu çalışmanın ortaya çıkmasında ve hazırlanılıp son şeklini almasında bana her zaman destek olan, sahip olduğu engin bilgi, birikim, destek ve hoşgörüsünü benden esirgemeyen saygıdeğer danışmanım ve hocam Sayın Prof. Dr. Kamil AYDIN'a yürekten teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Tez çalışmam süresince değerli destek ve yardımlarını esirgemeyen bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. Mukadder ERKAN'a, Prof. Dr. Ahmet BEŞE'ye, Doç. Dr. İsmail ÖĞRETİR'e, Yrd. Doç. Dr. Kubilay GEÇİKLİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Oktay AKARSU'ya ve bütün bölüm hocalarımla sevgili meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Erzurum-2015

Mehmet GÜNEŞ

GİRİŞ

Hint-İngiliz edebiyatının sömürgecilik sonrası önde gelen iki kadın yazarı Anita Desai ve Kiran Desai'nin kaleme aldıkları **Bye-Bye Blackbird** ve **The Inheritance of Loss (Kaybın Türküsü)**¹ romanları yirminci yüzyılın son yıllarında büyük ilgi gören kimlik ve yabancılaşma konularında önemli noktalara değinerek modern bireyin çözüm bekleyen yaygın bir sorununu ele almaktadırlar. Söz konusu her iki romanın bu çalışmanın odak noktası olmasını sağlayan en önemli unsur; içeriklerinin sömürgecilik sonrası Hint toplumunun ve genel olarak Doğu toplumlarının tarihlerinde yaşanmış ve belleklerinde yer etmiş olmasıdır.

Son dönem edebiyatında çok sık kullanılan ‘‘ana-kız kurgusu’’² terimine yeni bir boyut kazandıran Anita Desai ve kızı Kiran Desai, sömürgecilik sonrası dönemde isimlerinden söz ettirmeyi başarmış Hint asıllı kadın yazarlardır. Her iki yazar tarafından ‘‘Ötekilerin benimle ilgili imgesini sürekli değiştiren ve benim kendi öz-imgemi yeniden düzenleyen, ötekilerle yapılan sürekli bir diyalog hali’’³ olarak düşünülen kimlik ve beraberinde ortaya çıkan yabancılaşma sömürgecilik sonrası dönemde yaşayan bireyler açısından en önemli sorunlardır. Hem Anita Desai hem de kızı Kiran Desai ailevi ve kültürel nedenlerden dolayı ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak önce İngiltere’ye sonrasında ise Amerika’ya göç ederler. Küreselleşen Batı dünyasında Doğulu bir kimliğe sahip olmanın sıkıntılarını yaşayarak deneyimlediklerini yazdıkları eserlerindeki kahramanlar ve olay örgüleriyle kimlik ve yabancılaşma temelinde çağdaş dönemde yaşanan olaylara yeni bir bakış açısı kazandırmayı başarırlar. Öz yaşamlarıyla bağlantılı ortaya koydukları eserlerinde Hindistan özelinde Doğu gerçeğine, göçe, kimlik sorunsalına, sevgi ve nefrete, aradakalmışlık durumunun yanısıra modern bireyin yabancılaştırılmasına ve ötekileştirilmesine dair birçok örnek görülmektedir.

¹ The Inheritance of Loss romanı 2010 yılında Can Yayınları tarafından Türkçe’ye Kaybın Türküsü adıyla kazandırılmıştır. Bye-Bye Blackbird romanı ise Türkçe’ye kazandırılmadığından çalışma boyunca bu romandan yapılan çeviriler bana aittir. Çalışmanın devamında Kiran Desai’nin romanından özgün ismiyle bahsedilecektir.

² Eiko Ohira, ‘‘The Inheritance of Loss: A Legacy of Estrangement in the ‘Middle of Nowhere’’, *In Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 69-84.

³ Costas Douzinas, ‘‘Kimlik, Tanınma, Haklar’’ içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2014, 214.

Çalışmada karşılaştırma konusu yapılan ana-kız Hint asıllı iki kadın yazardan ‘‘Anita Desai, Hint İngiliz kurgu dünyasına şimdiye kadar eksik kalan lirik bir parlaklık ve teknik açıdan zenginlik olarak varoluşu bir boyut kazandırmıştır.’’⁴ Anita Desai her ne kadar siyasi ve toplumsal gerçekliklere önem verse de karakterlerin iç dünyalarında yaşadıkları ikilemlere daha fazla dikkat çekmektedir.

Alman bir anneyle Bengalli bir babanın kızları olan Anita Desai’nin iki farklı kültür ortamında yetişmiş olması, ebeveynlerinin ait olduğu kültürlerden birisine eğilim göstermekte yaşadığı sıkıntılardan dolayı modern zamanda varoluşun şiddetli saldırıları karşısında ötekileşen ve kültürel kimliğini kaybeden bireyin yaşadığı sorunları psikolojik ve içe bakış yöntemleriyle inceleyerek aslında kendi ruh dünyasında yaşadığı çıkmazları dile getirmiştir. Anita Desai’nin tüm romanları iki kültür arasında sıkışıp kalan ve herhangi bir çıkış yolu bulamayan bireylerin yaşadığı zorlukları seslendirir. ‘‘Felsefi olarak ele alındığında Anita Desai’nin romanları okuyucuya Sartre’ın insan durumunu tartışırken üzerinde durduğu üç kelimeyi anımsatmaktadır: ızdırap, terk edilmişlik ve hayal kırıklığı.’’⁵

Eserlerinde düz bir anlatım çizgisi kullanmayan ve zamanı sürekli yapılandıran Anita Desai’nin anlatı zamanı ile geriye dönüşlerini birbirinden ayırmak olanaksızdır, çünkü her biri farklı dönemlere göndermede bulunurlar ve yazarın eserleri boyunca da bu durumla çok sık olarak karşılaşılmaktadır. Anita Desai’nin karakterleri; içinde buldukları toplumsal gerçekliğe uyum sağlama noktasında başarısızlıkları veya isteksiz tutum ve davranışları nedeniyle çevrelerine yabancılaşan ve yaşadıkları hayal dünyasında toplumdan tecrit edilmiş olmanın, ötekileştirilmenin hüznünü yaşayan oldukça hassas yapılı karakterlerdir.

Anita Desai’yi çağdaşlarından ayıran en önemli özelliği kullandığı imgelem gücüdür. Doğrudan bir anlatım tarzı kullanmaktan kaçınan ve daha çok sembol ve imgelerle düşüncelerini yazıya aktaran Anita Desai bunun yanısıra karakterlerine istediği biçimi vermek için hayal gücüne sıklıkla başvurur. Orta sınıftaki kadınların duygu ve düşüncelerini, aile içindeki anlaşmazlıklarını büyük bir hassasiyetle resmeden

⁴ Madhusudan Prasad, *Anita Desai the Novelist*, New Horizons, Allahabad 1981, 144.

⁵ Jean Paul Sartre, *Existentialism is a Humanism: Existentialism from Dostoyevski to Sartre*, St. Martin’s Press, New York 1975, 350-357.

Desai erkek egemen bir toplumda sergilediği bu feminist duyarlılıkla da kendisini farklı bir konumda kılmayı başarmıştır.

Anita Desai'nin edebiyat kariyerine başladığı yıllarda yazdığı ve Hindistan dışında kurguladığı ilk romanı olan **Bye-Bye Blackbird** Hintli göçmenlerin yaşadığı sosyal ve kültürel yabancılaşma ile kimlik problemlerini etkileyici bir anlatımla dile getirdiği için karşılaştırma konusu olarak ele alınmıştır. Yazıldığı dönemin düşünceleri ile büyük bir paralellik gösteren **Bye-Bye Blackbird** romanında görülen kimlik-yabancılaşma ikileminin aslında Anita Desai'nin kendi iç dünyasında meydana gelen bölünme ve parçalanmanın sosyal yaşamdaki yansıması olduğu düşünülmektedir. İngiltere'deki yabancı düşmanlığı ve ırkçılık hareketlerini ele alan Anita Desai'nin söz konusu romanı şu nokta üzerinde önemle durmaktadır: "Bir kişinin köklerinin onun karakterinin önemli bir bileşeni olduğu gerçeğini aydınlatmaktadır. Kişi her ne kadar sahip olduğu kültürel köklerini görmezlikten gelmeye çalışsa da onlar kişiyi ait olduğu yere doğru çekecektir."⁶

Anita Desai'nin söz konusu eseri, Hindistan'da bağımsızlık sonrası süreçte görülen belirsizlik ortamının ve bireylerin yaşadığı kimlik krizlerinin bir panoramasını sunmaktadır. Bunun yanısıra İngiltere'ye göçmen olarak gelen Adit ve Dev karakterleri toplumsal önyargılar ve kurallar arasında kendi kimliklerine ve kültürlerine yabancılaşarak "ortadan kalkmakta olan sınırlar ve kesintiye uğrayan süreklilikler dünyasında İngiliz kimliğinin eski hiyerarşisi ve belirginliğini sorgulamaktadır."⁷ Kimlik kaybı ve yabancılaşma kavramlarının araştırılmasına olanak sağlayan birçok unsur bünyesinde barındıran Anita Desai'nin bu üçüncü romanı sömürgecilik sonrası bireyin resmini ayrıntılı bir şekilde çizdiği için araştırma konusu olmuştur.

Anita Desai 1971 yılında edebiyat dünyasına kazandırdığı bu romanıyla Londra'da yaşayan Hintli göçmenlerin Batı'nın demokratik ve çokkültürlü yapısı içinde herkese kuçak açtığına yönelik söylenen sözlerin gerçeklikle bağlantılı olmadığını ve Batı'nın Doğu üzerindeki hakimiyetini her fırsatta vurguladığını ifade eder. Kendi kültürel kökleriyle olan bağlarını koparmak istemeyen ve göçmen olarak buldukları yabancı bir ülkede kendilerine saygın bir konum edinmek isteyen

⁶ Bhawna Chauhan, "Multiculturalism in the Early Novels of Anita Desai", *Research Scholar*, 1(4), 2013, 1-17.

⁷ David Morley, Kevin Robins, *Kimlik Mekanları*, (Çev.. Emrehan Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1997, 23.

romandaki birincil karakterler Dev, Sarah ve Adit özelinden hareketle sömürgecilik sonrası Hintli bireylerin içinde buldukları durumun genel bir resmini çizen Desai, sömürge ülkesiyle sömürgeci ülke arasındaki ilişkinin iç yüzünü ayrıntılarıyla ele almaktadır.

‘‘Galler’deki Hay on Wye’den Kopenhag’a, oradan da Şangay, Hong Kong, Güney Asya, Sri Lanka, Brezilya, Kanada ve Endonezya’ya kadar dünya üzerinde çapraz geçişler yapan’’⁸ Kiran Desai, uluslararası edebiyat çevrelerinde son dönemde en çok okunan çağdaş kadın yazarlar arasında kabul edilmektedir. Kiran Desai, sömürgecilik sonrası dönemin önemli yazarlarının edebiyat yolculuğundaki etkilerini kabul ederken yazdıkları üzerinde en büyük etkinin ise annesi Anita Desai’ye ait olduğunu belirtir. Birinci ve Üçüncü Dünya ülkeleri arasındaki dengeyi kurarak ülkesinden ayrı sürgün hayatı yaşamamanın acılarını, sömürgecilik sonrası bireylerin kimlik noktasındaki ikilemelerini ve daha iyi bir yaşam idealiyle insanların köklerinden bile uzaklaşarak yabancılaştığını eserlerinde gözler önüne seren Kiran Desai çağdaş yazarlar arasında kendisine saygın bir konum edinmiştir.

‘‘Sömürgecilik sonrası varlık felsefesi ve bilgi felsefesini oluşturan dışlama-kapsama diyalektiğinin tarihsel sürecini anlamamıza zenginlik katan’’⁹ Kiran Desai sadece ülkesinde yaşanan sıkıntılara tercüman olmakla kalmamış, sahip olduğu entellektüel duyarlılık onu iç dünyasında yaşadığı karmaşık ruh hallerini, yüksek gerilimleri, psikolojik bunalımları ve karakterlerdeki yabancılaşma duygusunu ifade etmeye de mecbur bırakmıştır. Annesinin edebi tarzından etkilenecek yazan Kiran Desai, ne kültürel ayırt ediciliği ne de asimilasyonu destekleyerek radikal sömürgecilik sonrası duyarlılık olarak adlandırabileceğimiz bir kararsızlık ve esneklik durumuna sığınmadan Türkçe’ye **Kaybın Türküsü** olarak çevrilen Man Booker Ödüllü ikinci romanı **The Inheritance of Loss**’da sömürgecilik sonrası kimlik tartışmalarına yeni bir boyut kazandırır.

Kiran Desai’nin Amerikan toplumunda Doğulu bir birey olarak tanımlanmanın ve sömürge deneyimi yaşamış bir ülkeden gelmiş olmanın yarattığı burkuntuyu biliyor olması yabancılaşmanın nasıl bir süreç olduğunu ve bireyi nasıl bir noktaya

⁸ Jasmina Sopova, ‘‘Women Between Two Shores’’, *Unesco the Courier*, Number.2, 2008, 1-24.

⁹ Ashok K. Mohapatra, ‘‘Social Exclusion in Postcolonial Fiction: A Reading of Kiran Desai’s The Inheritance of Loss’’, *In Occasional Papers on Literatures and Cultures*, Sambalpur University, India 2011, 3-30.

sürüklediğini deneyimleyerek öğrenmesini sağlamıştır. Kiran Desai'nin yabancılaşma hakkında sahip olduğu bu bilgi romanındaki karakterlerinin bir yere aidiyet duygusu kazanabilmek için giriştikleri kimlik arayışını gerçekçi kılmaktadır. Bu da beraberinde ‘Desai'nin karakterleri genelde çevrelerinin, tarihlerinin ve ailelerinin tıpatıp benzeri olan bireylerdir’¹⁰ algısını oluşturmaktadır.

Kendisine Man Booker Ödülü'nü kazanan en genç kadın yazar ünvanını sağlayan **The Inheritance of Loss** romanında Kiran Desai, İngiltere ve Amerika'da gözlemlediği Birinci ve Üçüncü Dünya insanları arasındaki önyargıların ve ötekileştirici tutumların sömürgecilik sonrası toplumsal yapı ve bireysel kimlik üzerindeki yabancılaştırıcı etkisini dile getirmektedir. Söz konusu romandaki karakterlerin eğitim ve maddi kazanım elde etme amaçları doğrultusunda gittikleri yabancı ülkelerde geçirdikleri uzun yıllar sonrasında kendi öz benliklerine, kültürel ve toplumsal değerlerine yabancılaşmaları küreselleşen bir dünyada insanların kültürel bir çokluk içerisinde kültürel bir yokluk yaşandığına tanık olmalarına neden olur. Bikhu Parekh'e göre bu insanlar, ‘benimsedikleri yurtlarının zevklerini, acılarını kemiklerine kadar duyamadıkları için, (...) hayatları yaşanan en büyük kutsallık olan derinlik ve zenginlikten yoksundur.’¹¹ Kiran Desai'nin ödüllü bu ikinci romanı kimlik ve yabancılaşma olgularına çok geniş bir kültürel perspektiften bakarak sömürgecilik sonrası dönemin çokkültürlülük ideolojisinin artı ve eksi yönlerine ayrıntılı bir bakış açısı kazandırdığı için bu çalışmaya dahil edilmiştir.

Yabancılaşma ve kimlik temaları söz konusu her iki eserde de yer alan ortak paydalardır ve karakterlerin göç yoluyla edindikleri deneyimlerde her iki temaya da doğrudan göndermelerde bulunmaktadır. Örneğin, ülkeleri Hindistan'ın belirsizlik ortamında kaybolmak istemeyen **Bye-Bye Blackbird** ile **The Inheritance of Loss** romanlarındaki Hintli bireyler tek çıkış yolunun İngiltere'ye gitmek olduğu kanısındadırlar, fakat burada yaşadıkları aradakalmışlık durumunun yarattığı belirsizlik ortamından kurtulamadıkları için kimlik ve yabancılaşmanın buhranları arasında sıkışıp kalırlar. ‘(...) İngiliz sömürge imparatorluğunun ırkçı metropolü Londra'daki Britanyalılar tarafından nefret edilen ve dışlanan’¹² Hintli karakterler maruz kaldıkları

¹⁰ Marie Nelson, ‘Inescapable Past’, *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge*, 6(4), 2008, 67-72.

¹¹ Bikhu Parekh, ‘Between Holy Text and Moral Void’, *New Statesman and Society*, 1989, 30.

¹² Mohapatra, 3-30.

önyargılı tutumlar ve ırkçı davranışlar nedeniyle “en az iki kimliği bünyesinde barındıran, iki kültürel kimliği dile getiren ve bu ikisi arasında çeviri ve müzakere yapabilen”¹³ bireyler haline dönüşerek yabancılaşmış kimlikler olarak varoluşun buhranları arasında yaşamayı göze almak zorunda kalırlar.

Hareketli bir dünyada durağan bir kimlik oluşumundan bahsetmek anlamsızlaştığı için İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızla küreselleşen dünyada kültürel kimlikler arasındaki sınırlar ortadan kalkarak birbirleriyle kesişen, akışkan bir yapıya sahip kültürel kimlikler gün yüzüne çıkmıştır. Kimliğin sabit ve değişmez olduğu algısı postmodern zamanda yerini sürekli değişen ve sabit olmayan bir kimlik algısına bırakmıştır. “Geleneksel görüşe göre tutarlı, bütüncül ve sabit kimliğin üretimi için tüm dinamikler (ırk, cinsiyet, sınıf) birlikte hareket eder. Daha yeni olan görüşe göre ise, kimlik devamlı üretilir, inşa edilir.”¹⁴ Sömürgecilik sonrası edebiyat kuramında kimliğin geçirgen ve değişken bir olgu olarak asla durağan olmadığını ifade eden Aleksandra Alund’un da belirttiği gibi “insan kendine sınırlar koymasına rağmen sınırsız bir yaratıktır ve önceden belirlenmiş kalıplarla ifade edilemez.”¹⁵ Çalışma konusu iki eserde adları geçen karakterler de her ne kadar öz kimliklerinin doğallığını korumaya çalışsalar da kendilerine yöneltilen ırksal ve kültürel önyargılardan dolayı benliklerinde oluşan belirsizlikler nedeniyle yaşadıkları ikilemler aracılığıyla yabancılaşmanın tuzağına düşmekten kurtulamazlar.

Hızla sanayileşme ve gelişen teknoloji sonrasında karmaşık bir hal alan modern yaşam bireyin dış dünyayla olan ilişkilerinde ciddi zarara yol açtığı gibi iç dünyasında da onarımı zor yıkımlar meydana getirerek yabancılaşma kavramına farklı boyutlar kazandırmıştır. Dünyanın giderek kozmopolit bir yapıya bürünmesi hem Doğu ile Batı arasında denge kurmayı zorlaştırmakta hem de sömürgeciyle sömürgeleştirilenin ortak bir paydada buluşmasını engellemektedir. Eserlerde ele alınan karakterlere bakıldığında da “küreselleşme ile kimliksizleşme, kimlik kaybı ve toplumların uyuşturulması arasında yakın bir ilişki vardır”¹⁶ gerçeği açıkça anlaşılmaktadır. Bu durum

¹³ Stuart Hall, “The Question of Cultural Identity”, *In Modernity and Its Futures*, (Ed. S. Hall&T. McGrew), Polity Press, Cambridge 1992, 310.

¹⁴ Madan Sarup, “Identity and Narrative”, *In Identity, Culture and the Post-modern World*, (Ed. R. Tasneem), The University Of Georgia Press, G. Athens 1996, 14.

¹⁵ Aleksandra Alund, “The Narration of Difference”, *In Inclusions and Exclusions in European Societies*, Ed. A. Woodward&M. Kohli, Routledge, London 2001, 64.

¹⁶ Mustafa E. Erkal, *Küreselleşme, Etniklik Çokkültürlülük*, Derin Yayınları, İstanbul 2005, 214.

karakterlerin herhangi bir kültüre tam bir bağlılık oluşturmasını engellediği ve melezlik kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıktığı için romanların karşılaştırmalı analizinin ana karakterler üzerinden yapılarak kimlik ve yabancılaşma sorunlarına gerçekçi bir bakış açısı kazandırılması amaçlanmaktadır. Öte yandan yaşadıkları varoluş ikilemine çözüm üretemeyen karakterler zamanla öz kültürüne ve kimliğine olan bağlılıklarını yitirerek melez bir kimlik haline dönüşürler ve tam bir Hintli olmanın olanaksız olduğu sonucuna varırlar: ‘Kendi ürününe ve iş sürecine yabancılaşan işçi, Marx’a göre giderek kendi öz benliğine de yabancılaşmaktadır. İşçi kapitalist sistem içerisinde kendi yaratıcı gücünü kullanamamakta, bu da insanın kendi öz varlığına yabancılaşması demektir.’¹⁷

Bu çalışmada inceleme konusu olarak Anita Desai ile Kiran Desai’nin söz konusu eserlerinin seçilmesinin nedeni romanlarda işlenen temaların günümüz dünyasındaki her bireyin karşı karşıya geldiği kimlik, kültürel değerlerin çatışması, bireyin gittiği yabancı bir ortamda verdiği varoluş mücadelesi ve modern bireyin yabancılaşması gibi sorunları gündeme getiriyor olmasıdır. Her iki yazar da söz konusu temaları çokkültürlü bir ortamda yaşıyor olmaları nedeniyle etkileyici bir anlatımla dile getirmektedir. İngiltere ve Amerika’da yaşayan Hintlilerin sorunları üzerine eğilen ve kimlik çatışması, yabancılaşma gibi konuları göçmenlik ekseninde ele alan Anita ve Kiran Desai’nin sömürgecilik sonrası romanda söz sahibi olmalarının altında Batı’da yaşayan değişik diasporalara ait insanları göçmen olarak değil insan olarak ele almaları ve kendilerine has bir dil oluşturmaları yatmaktadır.

Anita Desai’nin ve Kiran Desai’nin farklı kurgu dünyalarına sahip söz konusu eserlerinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışmada amaç; sömürgecilik sonrası Hindistan, İngiltere ve Amerika toplumlarında yaşayan yabancı kadın ve erkek karakterlerin maruz kaldıkları kimlik krizi ile içine düştükleri yabancılaşmanın niteliksel anlamda ulaştığı boyutu kavramak ve bu iki eserin farklılık gösterdiği birçok nokta olmasına rağmen kimlik ve yabancılaşma kavramları çerçevesinde birbirlerine ne denli yakın bir noktada durduklarını göstermeye çalışmaktır. Bunun yanı sıra göç, kimlik, yabancılaşma ve aradakalmışlık gibi unsurları barındıran romanların karşılaştırmalı olarak analiz edilmesiyle sömürgecilik sonrası dünyada değişen kimlik algısı ve göç deneyimi sonrasında yabancılaşan bireylerdeki ikilemler incelenecektir.

¹⁷ Gajo Petrovic, ‘Marx’s Theory of Alienation’, *Philosophy and Phenomenological Research*, 23(3), 1963, 419-426.

Kimlik ve yabancılaşma sorunları incelenen romanlardaki karakterlerin tümünde görülmektedir, fakat bu çalışmanın amacı birincil karakterler üzerinden bir sonuca ulaşmak olduğu için ikincil karakterlere çok kısaca değinilecektir. Bu nedenle, çalışmanın amacına uygun olarak incelenen eserlerdeki birincil karakterlerin deneyimlemek zorunda kaldıkları kimlik kaybı ve yabancılaşma süreçlerinin arkasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilerek Birinci ve Üçüncü Dünya insanların yaşadığı kimlik krizi ve yabancılaşmanın temelinde, Batı'nın kendisini modernleşmenin ve medenileştirmenin misyonerliğini üstlenmiş olduğu algısına kaptırması sonucunda modern olmayan Üçüncü Dünya ülkelerine kendi değerlerini dayatarak onları bir tür ikilem içerisinde bıraktığı olgusu gösterilmeye çalışılmaktadır.

İngiliz toplumunun Doğu toplumlarından özellikle de Hindistan'dan gelen göçmenlere karşı takındığı önyargılı tutumun sonucu onların sosyal yaşamlarında karşılaştıkları sıkıntıları ve kendi kimliklerinden uzaklaşarak maruz kaldıkları kimlik krizini ve yabancılaşmayı ortaya koymaları açısından ele alınan romanlar önem taşımaktadır. Anita ve Kiran Desai'nin romanlarına bakıldığında kültürün bir insanın özgürce seçip hayatına uyguladığı yaşam biçimi olmasından çok seçme şansının olmadığı, toplum içinde kabul görebilmek için kabul edip benimsemek zorunda bırakıldığı bir baskı unsuru olarak yansıtıldığı görülmektedir.

Dört bölüm olarak ele alınan bu çalışmada; kimlik ve yabancılaşma temalarına yapılan kavramsal ve eleştirel göndermeler ışığında söz konusu iki romanda adları geçen birincil karakterlerin yaşadıkları deneyimlerden hareketle sadece kişisel bağlamda değerlendirilemeyecek kadar karmaşık bir olgu olan ve kişinin çevresiyle kurduğu etkileşim yoluyla gelişip değişerek kendini şekillendiren kimlik kavramı ve yabancılaşmanın karşılaştırmalı bir analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde ele alınan iki yazarın edebiyat kariyerlerine başlangıçları ve eserlerinde kullandıkları edebi üslup kısaca incelenecektir. Yine bu bölümde her iki yazarın esinlendikleri kaynaklar ve eserlerinde ağırlıklı olarak değindikleri başlıca konuların genel bir analizi yapılacaktır.

İkinci bölümde ise kimlik sorunsalının sosyolojik ve kültürel boyutları, kimlik kavramının geçirdiği dönüşümün yanında sömürgecilik sonrası süreçte göç ile beraber kimliğin yaşadığı çok boyutlu değişimin irdelenmesi söz konusudur. Jeffrey Weeks'in

“bazı insanlarla nelerinizin ortak olduğuna ve sizi başkalarından nelerin farklılaştırdığına ilişkin bir ait olma sorunu”¹⁸ olarak tanımladığı kimliğin günümüzde çokkültürlü bir dünya düzeni sonrasında bütünlüklü bir yapı sergileyemediği vurgulanacaktır. Küreselleşme ideali ve Amerikan Rüyası’nın elinde kukla gibi oynanan Üçüncü Dünya uluslarına ait bireylerin kendilerini net bir biçimde ifade edebilecekleri bir bireysellik duygusundan yoksun oldukları belirtilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yabancılaştırmanın tarihsel ve kavramsal irdelemesi yapılarak tarihsel süreçte modern insanın nasıl yalnızlaştırıldığı açıklanacaktır. Sömürgecilik sonrası dünyada bağımsızlıklarını elde etseler de Doğu toplumlarının yaşadığı yabancılaştırma ve göç ile koşut oluşan kültürel melezlik ele alınacaktır. Yaşamın her alanına adeta bir virüs gibi giren yabancılaştırma duygusunun insanı içten içe kemirmekle beraber bireyin kendisine ve çevresine karşı bir dışlanmışlık duygusu yaşamasına yol açtığı belirtilecektir. İnsanın büyük hasara uğrayan kimlik bilincinin bireyleri yok ederek egemen kültürün emrine sokmaya çalıştığı ve bunun da yabancılaştırma için büyük bir tehdit oluşturduğu vurgulanacaktır.

Çalışmanın karşılaştırmalı analizinin yapıldığı son bölümde karşılaştırmalı edebiyatın tarihsel süreç içinde yaşadığı dönüşümler ve çağın çokkültürlü yapısına uygun olarak nasıl bir yol izlediği Kamil Aydın’ın **Karşılaştırmalı Edebiyat: Postmodern Bağlamda Algılanışı** kitabından hareketle açıklanacaktır. Aydın’ın tutucu ve Avrupamerkezli olarak nitelediği Fransız Ekolü’nden liberal ve çokkültürlü olarak ifade ettiği Amerikan Ekolü şeklinde iki aşamalı bir süreçten geçtiğini vurguladığı karşılaştırmalı edebiyat, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kültürel kimlik noktasında yapılan çalışmalara yönelmiştir:

“Önceleri tutucu Fransız ekolü olarak bilinen ikili karşılaştırma yöntemi ışığında İngiltere-Fransa karşılaştırması yapıp dil, coğrafya, tarih bağlamında farklılıklar ön plana çıkarılırken, artık günümüzde bunlar Avrupa Edebiyatı veya Batı Edebiyatı başlığı altında toplanarak farklılıklardan çok, aralarındaki benzerlik ve bağlantılar gündeme gelmeye başlar. (...) bu da, günümüzde artık karşılaştırmalı edebiyat alanında

¹⁸ Jeffrey Weeks, *Farklılığın Değeri Kimlik: Topluluk, Kültür, Farklılık*, (Çev.: İ. Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998, 85.

‘Avrupa sonrası’ olarak adlandırabileceğimiz yeni bir modelin doğmasına neden olur. Bu yeni model, kültürel kimlik, edebi konular ve edebi tarih gibi temel soruları yeniden gündeme getirir.’¹⁹

Hint-İngiliz edebiyatının çağdaş kadın yazarlarından Anita Desai’nin **Bye-Bye Blackbird** ve Kiran Desai’nin **The Inheritance of Loss** romanlarının bu çalışmanın sınırlarını oluşturması karşılaştırmalı edebiyatın yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Üçüncü Dünya ulusları üzerine yapılan kültürel çalışmalar ve bu ulusların nasıl bir kimlik sürecinden geçtiğine yaptığı vurguyla açıklanabilir:

‘‘20. Yüzyılın sonlarına yaklaşıldığı şu günlerde karşılaştırmalı edebiyatın sorunlu bir süreç yaşadktan sonra farklı bir döneme girdiği gözardı edilemez bir gerçektir. Bu tür edebiyat çalışmalarının özellikle Batı’da yaşadığı sıkıntının tersine, Dünya’nın diğer birçok yerinde gelişmekte olduğu dikkat çekmektedir. Üçüncü Dünyadaki ulusal bilinçlenme ve gelişen bağımsızlık sürecinin yanısıra, bu gelişmenin diğer önemli bir nedeni, Batı dışındaki Üçüncü Dünya ve Asya Ülkeleri’ndeki karşılaştırmalı edebiyatın, feminist akımın da ‘büyük’ Avrupa yazarlarının erişilmez konumunu sorgulamaya başlamasıyla erkek güdümlü kültür tarihini tartışmaya açmasıdır. Sömürgeci sonrası yaklaşımlarla Avrupa veya Batı da kendini yeniden ifade etme zorunluluğunu duymaya başlamıştır. 1990’larda başlayan bu süreç kültürlerarası araştırmaları özendirmiştir.’²⁰

Farklı kültürel ortamlarda bulunan **Bye-Bye Blackbird** ve **The Inheritance of Loss** romanlarındaki karakterler yaşadıkları aradakalmışlık sonrası tam bir aidiyet duygusu oluşturamazlar. Birincil karakterlerin yabancılaşma süreçlerinin nasıl bir süreçten geçtiğinin tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışma kültürel emperyalizmin karşılaştırmalı edebiyat bağlamında da etkinlik gösterdiğine işaret etmektedir:

‘‘Kendi sanat ve kültürünün üstünlüğünü her koşulda vurgulayan emperyalist Avrupamerkezci söylemin, Afrika ve Asya halklarını ilkel ve

¹⁹ Kamil Aydın, *Karşılaştırmalı Edebiyat: Günümüz Postmodern Bağlamında Algılanışı*, Birey Yayıncılık, İstanbul 2008, 140-141.

²⁰ Aydın, 163-164.

çocuksu olarak görerek onları küşümsemesinin yanısıra, sanat, edebiyat ve kültürlerine de çoğunlukla sözlü ağırlıklı olduğundan değer vermezler. Bunun sonucunda kültürel emperyalizm karşılaştırmalı edebiyat bağlamında da etkinliğini gösterir.’’²¹

1965 yılının yaz mevsiminde geçen **Bye-Bye Blackbird** romanıyla 1980’lerin ortalarında geçen **The Inheritance of Loss** romanındaki Hintli göçmenlerin sömürgecilik sonrası Londra’sına ve New York’a uyum sağlama sürecinde başlarından geçenler ele alınacak ve Doğulu olmanın oluşturduğu ikilemin karakterlerin psikolojik dünyalarındaki yansımaları incelenecektir. Karakterlerin iç çelişkilerinin ve duydukları şüphelerin ayrıntılı olarak anlatıldığı romanlarda çokkültürlü bir toplum yapısında egemen kültürün koyduğu düzene ayak uydurma zorunluluğunu kendilerinde hisseden bireylerin yaşadıkları kimlik kaybı ve yabancılaşma ele alınacaktır.

Anita Desai’nin ‘‘tüm romanlarım içerisinde en çok kökleşmiş deneyime sahip olan ve temelde en az edebi olan’’²² olarak tanımladığı **Bye-Bye Blackbird** romanında yer alan birincil karakterlerin kültürel ve bireysel seviyedeki yıkımları ile Kiran Desai’nin gelenek ve modernlik arasında bocalayan bir toplumun yaşadığı yabancılaşmanın yarattığı kayıp duygusuna odaklanan **The Inheritance of Loss** romanındaki birincil karakterlerin öz benliklerine ve değerlerine yabancılaşarak kültürel kimlik krizine maruz kalmalarının karşılaştırılmalı ele alındığı bu çalışmada Doğulu bireylerin nasıl bir yok oluş sürecinden geçtikleri anlatılacaktır.

Ele alınan bu çalışma İngiltere başta olmak üzere Batı’da yaşayan Hintlilerin maruz bırakıldığı sosyal ve kültürel aşağılanmaları, Üçüncü Dünya ülkelerinden Birinci Dünya ülkelerine göçmen olarak gidenlerin yaşadığı diasporayı sunuş şekliyle ve göçmen kimliklerine farklı bir bakış açısı getirmesiyle önem kazanmaktadır. Daha önce Türkiye’de Anita ve Kiran Desai hakkında yapılmış bir tez çalışmasının olmaması da çalışmaya ayrı bir özgünlük katmaktadır.

²¹ Aydın, 123.

²² Atma Ram, ‘‘Anita Desai: The Novelist Who Writes For Herself (An Interview)’’, *The Journal of Indian Writing in English*, 5(2), July 1977.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI YAZARLIK SÜRECİNDE ANA-KIZ: ANİTA DESAİ VE KİRAN DESAİ

Bağımsızlık sonrası Hindistan’da yaşanan yoğun göç hareketleri, Batı özellikle de İngiltere ve Amerika hakkında edinilen izlenimler ve deneyimler beraberinde melez bir kültürün ve edebiyatın doğuşuna zemin hazırlamıştır. İngiliz Uluslar Topluluğu olarak adlandırılan Commonwealth edebiyatı tek bir ulusun edebiyatına değil İngiltere’nin sömürgesi olarak geçmişte sömürgecilik deneyimini yaşamış ulusların İngilizce yazılan edebiyatlarına göndermede bulunan siyasal bir kavram olarak kabul edilmektedir. Commonwealth edebiyatı kendi öz kültürleriyle göçmen olarak buldukları kültürün baskısı altında bunalan ve nereye ait oldukları konusunda kesin ifadeler kullanmaktan kaçınan yazarların kaleme aldığı ve kimlik, yabancılaşma, aradakalmışlık ve melezlik gibi sömürgecilik sonrası dönemde sıkça yaşanan durumları belirtir.

Üçüncü Dünya olarak adlandırılan İngiliz Uluslar Topluluğu’na bağlı ülkelerin bireylerinin göçmen statüsü altında dünyadaki güç dengesini ellerinde tuttuğunu düşündükleri Birinci Dünya ülkelerine gittikten sonra yaşadıkları kimlik krizinin temelinde farklı kültürler arasında sıkışıp kalma duygusu yatmaktadır: “Günlük yaşamlarımızda bir yandan birçok ulusun vatandaşı olmaktan kaynaklanan diğer yandan ise sanat ve edebiyatın kendisini merkez ulusalcı girişim olarak vurgulayan kelimeler dünyasına tutkuyla bağlanmaktan doğan bir paradoks durumu belirmektedir.”²³

Çalışmada ele alınan her iki kadın yazar da sömürgecilik deneyimini birinci elden tecrübe ederek yaşamamış, fakat ailelerinden, yakınlarından ve göç ettikleri yerlerde edindikleri izlenimler yoluyla yabancı bir ülkede ikinci sınıf bir vatandaş muamelesi görmenin bireyin kimliğinde onarımı olanaksız yaralar oluşturduğu bilgisine sahip olmuşlardır. Commonwealth edebiyatının en belirgin özelliklerinden olan göçün gerçekleşmesinin altında yatan en önemli neden ekonomik sıkıntılar gözükmektedir. Üçüncü Dünya ülkesi olarak anılan ülkelerdeki bireylerin ana ülke (mother country)

²³ Ruth Morse, “The Tyranny of Geometry: Centres and Peripheries In Post-Colonial Literature”, *Within Other Englishes*, (Ed. Niaz Zaman & Shawkat Hussain), The University Press Limited, Bangladesh 1991, 31-42.

olarak gördükleri İngiltere'ye ve özellikle de onun başkenti Londra'ya gerçekleştirdikleri göç dalgalarının temel nedeni orasının sunduğu sayısız maddi olanaklarla kurtuluş için tek yer olarak kabul edilmesi ve saygın bir birey olarak anılabilmek için tek şans olarak görülmesidir: "Londra onun dünyasının merkezi değildi, oraya gitmek zorundaydı, çünkü gidebileceği başka hiçbir yer yoktu."²⁴

1.1. ANİTA DESAİ VE YAZARLIK SERÜVENİ

Hint-İngiliz edebiyatının son dönemde öne çıkan saygın isimlerinden olan ve yaklaşık yarım asırlık bir yazarlık kariyeri bulunan Anita Desai, Toni Nime isimli Alman bir anne ile D. M. Mazumdar isimli Bengalli bir babanın kızları olarak dünyaya gelmiş olması çokkültürlü bir aile yapısına sahip olduğu için küreselleşen bir dünyada çokkültürlülük ideolojisi nedeniyle kendi öz kimliklerini unutan bireylerin ruh haline tercüman olma konusunda çağdaşlarından farklı bir noktada yer almaktadır. "Anita Desai kimlik arayışına yeni bir yön kazandırdı. Desai'nin romanları Hint-İngiliz edebiyatı tarihinde farklı bir yaklaşıma işaret etmektedir. Onun romanlarının merkezinde yer alan kadın karakterle karmaşık bir hal alan kimlik krizi fikri etrafında döndüğü inkar edilemez bir gerçekliktir."²⁵

Bağımsızlık sonrası Hindistan'da Hintli bireylerin yaşadıkları soyutlanmışlık durumunu, kadın-erkek ilişkilerini, zorunlu nedenlerden dolayı yaşanan göç olaylarını ve bireyin yalnızlığını eserlerinde dile getiren Anita Desai çağdaş Hint-İngiliz edebiyatının saygın kadın roman yazarları arasında kabul edilmektedir: "Anita Desai'yi sömürgecilik sonrası edebiyat açısından önemli kılan etken hem asıl vatanlarında hem de göç ettikleri yerlerde sıradan insanların sıkıntılar deryasına karşı tek başlarına verdikleri mücadeleyle ilgili yaptığı tasvirlerdir."²⁶

New Delhi'nin kuzeyindeki bir tren istasyonu olan Mussoorie'de 24 Haziran 1937 yılında dünyaya gözlerini açtığı Anita Mazumdar Desai olarak vaftiz edilen yazar Batı edebiyatının ve müziğinin etkisi altında kalarak büyüdü. Maruz kaldığı bütün Batı tarzı yetiştirilme biçimlerine ve annesinin Alman olmasına rağmen Asyalı bir

²⁴ Naipaul Paul Theroux, *An Area of Darkness*, Macmillan, New York 1965, 32.

²⁵ Kanak Lata Tiwari, "Identity Crisis- Indian English Fiction of Post 1980s", *International Journal of English and Literature*, 4(1), 2013, 6-10.

²⁶ Sanjay Diwekar, "Torturous Estrangement in Anita Desai's Bye-Bye Blackbird", *Abnnav Journal*, 2(3), 24-33.

geleneğe sahip olduğunu da aklından çıkarmayarak kendine özgü bir tarz yaratmıştır. Çocukluğunu Almanya’da yaşadktan sonra hayatının büyük bir bölümünü geçireceği Hindistan’a giden Anita Desai bir daha annesinin vatanına asla dönmemiştir.

Ailesinin yaşadığı sürgün hayatı, yetiştirildiği ortam ve içinde bulunduğu konum Anita Desai’yi siyasi bir sürgün olmasa bile bir tür sürgün hayatı yaşayan kişilere ilgi duymaya sürüklemektedir. Yazarın babası Doğu Bengalli olmasına karşın bu bölge sonradan Doğu Pakistan olarak değiştirildiği için ailesi hem toprağını hem de orada sahip olduğu her şeyi kaybetmiştir. Yaşamının sonlarında Bangladeş’e gelen yazarın babası bir sürgün hayatı yaşamaya mahkum edilmiştir. Yaşadığı Kuzey Hindistan’da kendilerini evlerinde hissetmeyen ve bir yabancı olduklarını düşünen yazarın annesiyle babası toplumdan dışlanmış olmanın yarattığı acıyı deneyimlemişlerdir. Ailesinin öteki olduğu, dışlanmış olarak yaşadığı bir ortamda Anita Desai’ye miras olarak kalan tek şey yabancı olmanın, ötekileştirilmenin esareti altında yaşamayı sürdürmektir.

Anita Desai doğuştan bir yazar olma yeteneğiyle dünyaya gelen ve çok küçük yaşlarda bir yazar olması gerektiğini düşünen yaratıcı bir ruha sahiptir. Desai’nin yetiştiği evde her yer kitaplarla dolu olduğu için Desai evin bir köşesine oturarak kendi başına bir şeyler karalayıp yazar ve bu büyüleyici kitap ortamının havasına ayak uydurmaya çalışırdı. Yazmaya yönelik bu gayretlerinden dolayı ailesi ona ‘yazar’ diye hitap ederdi. Anita Desai dokuz yaşındayken bir çocuk dergisinde yazdığı bir yazıyı yayımlatmayı başararak yazar olmaya yönelik sahip olduğu yeteneği sergilemiştir. Yazar büyük bir okuma aşkıyla yandığı ve her anını okuyarak değerlendirmek istediği için ailesinden aldığı harçlıkları bile kitapçıya giderek değerlendirmekte ve alabileceği tüm kitaplara göz gezdirmektedir. Henüz küçük bir çocukken bile tek isteği oyun oynayıp eğlenmek değil de aile kitaplığında kendi yazdığı kitaplarının dizili olduğunu görmek olan Anita Desai ‘‘Nikolai Gogol, Thomas Hardy ve Virginia Woolf ile birlikte aynı seviyede anılıp edebiyat çevrelerinde saygın bir yazar olma hayalindedir.’’²⁷

‘‘Çocukluk döneminde kendisini en çok etkileyen ve büyük bir beğeniyle okuduğu en önemli yazarın Virginia Woolf olduğunu’’²⁸ belirten Desai ‘‘ergenlik döneminde ise Rus yazarlara ilgi duymaya ve onların yazdığı kitapları okumaya

²⁷ Joshua Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*, Sampsonia Way Magazine, Pittsburgh, USA 2014.

²⁸ Neeru Tandon, *Anita Desai and Her Fictional World*, Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 105.

başlar.’’²⁹ ‘‘Fyodor Dostoyevski ve Leo Tolstoy’u insan deneyiminin çeşitliliğini büyük bir ustalikle kaleme aldıkları için beğenerek okuyan Desai’nin en çok zevk aldığı Rus yazar ise Nikolai Gogol’dür.’’³⁰ ‘‘Gogol’ün eserlerinde keşfedilmeyi bekleyen gizli bir unsur olduğunu düşünen ve eserlerin gizemli bir anlatımla okuyucuyu sürekli bir zihin mücadelesi içine soktuğunu belirten Desai, Gogol’ün eserlerindeki gizemi bulabilmek için bu eserleri sürekli okuduğunu dile getirir.’’³¹

Olağandışı bir yetiştirilme ile arkadaşlarından farklı bir ruh haline sahip olan Anita Desai Hintçe, Almanca, İngilizce, Urduca ve Bengalce gibi farklı dillere olan hakimiyeti sayesinde edebiyata büyük bir tutkuyla bağlanmaktadır. 1960 yılında Delhi Üniversitesi’nde İngiliz edebiyatı üzerine lisans derecesini aldıktan kısa bir süre sonra edebiyat sahnesine ilk çıkışını 1963 yılında yayımlanan ilk romanı **Cry the Peacock** ile gerçekleştirir. Bir iş adamı olan Ashvin Desai ile olan evliliğinden önce de kısa hikayeler yazan Anita Desai’nin bu ilk romanı Hindistan’da değil İngiltere’de dikkat çekmiştir. İlk romanı sonrasında da yazmaya aralıksız devam eden yazar sırasıyla **Voices in the City, Bye-Bye Blackbird, Where Shall We Go This Summer?, Fire on the Mountain, The Peacock Garden, The Village by the Sea, Clear Light of Day, In Custody, Baumgartner’s Bombay, Journey to Ithaca, Fasting Feasting, The Zigzag Way** ve bütün hikayelerini bir arada topladığı **Games at Twilight** eserleriyle büyük bir yankı uyandırmış ve edebiyat dünyasında önemli bir başarı elde etmeyi başarmıştır.

Yazdığı hikayeler ilk olarak çocuk dergilerinde basılan Anita Desai’nin edebiyat kariyeri yazdığı on altı romanın yanısıra son dönemde yazdığı kısa hikayelerini de topladığı **The Artist of Disappearance** adlı eserini de kapsamaktadır. Desai’nin bu üretkenliğinin arkasında yatan en önemli faktör olarak yazmaya karşı duyduğu sevginin içten gelmesi ve yaşamını yazım etkinliklerine göre ayarlaması gelmektedir. ‘‘Eserlerini yazarken hiç sıkılmadığını ve bir kitap üzerinde çalışsa da çalışmasa da her sabah masasında en az üç saat geçirdiğini’’³² söyleyen Anita Desai, her zaman kendi kendine ‘‘bu hayatta en önemli şeyin bir sandalye ile bir masa olduğunu’’³³ telkin eder. Yazma

²⁹ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³⁰ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³¹ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³² Anita Desai, ‘‘Replies to the Questionnaire’’, *Kakatiya Journal of English Studies*, 3(1), 1978, 10-26.

³³ Desai, ‘‘Replies to the Questionnaire’’, 10-26.

süreci boyunca eserini eliyle kaleme alan Desai sadece yayına hazırlama aşamasında bilgisayar kullandığını belirtir.

Sömürgecilik sonrası Hindistan'ın çokkültürlü mirasının önde gelen yazarlarından ve Doğu ile Batı arasındaki uzlaşmacı yaklaşımın önemli temsilcilerinden olan Desai, birbirine nefret hisleriyle bakan Hint ve İngiliz toplumları arasında bir köprü vazifesi görmektedir. George Eliot ve Arun Joshi'nin edebiyat geleneklerinin izinden giden Anita Desai karakterlerinin bağımsız bir şekilde hayatı bizzat görerek yaşamaları ve gelişimlerini bu şekilde sağlamaları için onlara müdahale etmeyerek içsel dünyalarındaki duygu ve düşüncelerini izler:

“Anita Desai, George Eliot ve Arun Joshi gibi, insan ruhunun iç bölgelerinde yatan gizemler üzerinde çalışır. Günlük yaşamdaki olay ve durumların insan kişiliği üzerindeki dış etkilerinin farkında olan Desai, işini ustalıkla yapan bir psikolog gibi insan ruhunun bilinç altındaki derinliklerine iner ve bireyin varoluşsal anlamda yaşadığı travmayı açığa çıkarır.”³⁴

Hindistan'da yazmaya başladığı ilk yıllarda kendisini ait hissedebileceği herhangi bir yazar grubunun bulunmadığını söyleyen Anita Desai İngilizce yazan çok az Hintli yazar olduğu için kendi bildiği yoldan ve kendi bilinç akışı içerisinde hareket etmiştir. Desai'nin iç dünyası çok geniştir ve roman yazmak için masasına oturduğunda sahip olduğu bu özellik onun zihninde planlanmış herhangi bir olay örgüsü olmasa bile o anki psikolojisine göre içinden geçenleri herhangi bir kısıtlama getirmeksizin kaleme almasını sağlar. Uzun ve yorucu bir sürecin sonrasında yazdıklarını kendisinin sahip olduğu en değerli hazine olarak gören Desai, onların bir başkası tarafından görülmesinden de rahatsızlık duymaktadır: “Desai kişisel yaşamı, önyargıları ve fikirleri hakkında konuşma noktasında hep bir tereddüt yaşar. Onun düşüncesine göre, yaratıcı sanat gizli olan sanattır ve yazım süreci sonuçlanana kadar yazdıklarını gizli tutar.”³⁵

Sanat yaratıcı bir nitelik taşıdığı için bunun gizli tutulması gerektiği düşüncesine sahip olan Anita Desai'nin kişisel yaşamı ve özellikle de edebiyatla ilgili görüşlerini

³⁴ Birendra Pandey, *Indian Women Novelists in English*, Sarup&Sons, New Delhi 2007, 78.

³⁵ Tandon, 11.

ayrıntılı olarak bilmek çok olası gözükmemektedir. Başka birisinin yaptığı eleştirilerin ve önerilerin kendisini izlediği yoldan döndüreceğinden korkan ve başkalarının istekleri doğrultusunda eserlerini yazmak istemeyen Anita Desai, nesnel bir biçimde yargıda bulunamayacaklarını düşündüğü için yazdıklarını en yakınlarıyla bile paylaşmaz. Yazdıklarını sadece yayınevinin editörüyle paylaşan yazar, editörün görüşlerinin ve sunduğu önerilerinin ise kendisi için önemli olduğunu düşünmektedir:

“Yazdıklarımı göstereceğim ilk kişi yayınevinin editörüdür. Editörün görüşünü dinlemem gereken tamamen nesnel bir görüş olarak görürüm. Bazen editörün yazdığımız bir eseri veya ne yapmaya çalıştığımızı anlamayan biri olması sizin için yıkıcı olabilir, fakat yıllar geçtikçe görüşlerini ve önerilerini dinlemekten keyif aldığım bazı mükemmel editörlerle de iyi arkadaşlıklar kurduk.”³⁶

Anita Desai kaleme aldığı eserlerini üç aşamalı bir süreçten geçirdikten sonra bir bütüne ulaştırmaktadır: “Romanın ilk aşaması neşlendirici ve sürükleyici olmasının yanısıra yazar tam olarak nereye doğru gideceğini, bu sürecin nerede ve nasıl noktalanacağını bilmediğinden korkutucudur.”³⁷ Anita Desai yazmaya başladığı zaman içinden geldiği gibi ve herhangi bir söylemin sınırları içerisine girmeden doğaçlama olarak yazar ve bu süreçte yazarın uzun bir süre kendisinden şüphe duymasını gerekli görür. Anita Desai en zor ve en ilginç süreç olarak düşündüğü birinci sürecin ardından yazdıklarını bir kenara koyarak yeni düşünceler ve fikirler oluşturabilmek için bir tür ara verme dönemine geçer. Yazdıkları ve oluşturduğu karakterler üzerinde derin düşüncelere dalan yazar ikinci süreci “zihinsel bir hazırlık”³⁸ olarak değerlendirir. Son aşamada ise “yaptığı yanlışlıkları keşfederek onları düzeltmeye veya yeni baştan yazmaya çalışır.”³⁹ Yazar yapılan yanlışlıkların düzeltilme sürecinin eseri okura devrettiğinde de devam ettiğine inanmaktadır. **In Custody** romanının 1984 yılında basılmasının ardından kendisiyle yapılan bir söyleşide okur ve yazar arasında çok boyutlu bir ilişkinin varlığına ve yazma sürecinin o kitabı okuyan herkes tarafından devam ettirildiğine vurguda bulunur:

³⁶ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³⁷ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³⁸ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

³⁹ Barnes, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*.

“Bir kitap sadece yazar tarafından oluşturulmaz, aynı zamanda okuyucunun katkılarıyla da oluşturulur. Yazarın kendine has bir algısı vardır, fakat okuyucu buna farklı yorumlar ilave eder (...) ve böylece kitap kendisine yazar tarafından verilenin çok ötelinde bir yaşam sürdürür. Bir kitap okumak tıpkı yeni bir ülkede seyahate çıkmak gibidir ve okuyan-seyahat eden kişi zengin veya fakir bir donanımına sahip olabilir.”⁴⁰

Yaşamının büyük bir bölümünü Hindistan’ın New Delhi kentinde geçiren Anita Desai ev ortamındayken Almanca konuşarak yetiştirilmesine rağmen arkadaşları ve komşuları ile olan iletişimde Hintçe konuşarak kültürel kökleriyle olan ilişkisini koruma gayreti içerisinde olmuştur. Babasının Alman kökenli bir kadınla evlenmiş olması nedeniyle ailesinin Almanca konuşması Anita Desai’nin çocukluk yıllarında Almanca ile iletişim kurmasına neden olmuştur. Çocukluğunda Almanca yetişkinlik döneminde ise Hintçe’yi günlük yaşamında kullanmasına rağmen ilk kez okula gittiğinde öğrendiği İngilizce Desai’nin hem ilk öğrenip konuştuğu dil olmuş hem edebiyat yaşamı boyunca kullandığı dil haline gelmiştir. Anita Desai yazdığı eserlerde İngilizce’yi kullanıyor olmasını defalarca da ifade ettiği gibi gayet doğal fakat bilinçsiz bir seçim olarak görmektedir:

“Şunu kesinlikle belirtmeliyim ki İngilizce’yi kasıtlı ve bilinçli bir biçimde seçmedim ve şunu da söylemeliyim ki İngilizce’nin kendisi beni seçti. Yedi yaşında İngilizce hikayeler yazmaya başladım ve eserlerimi niçin İngilizce yazdığımı düşünmeden aralıksız bir şekilde kırk yıldan uzun bir süredir yazmayı sürdürüyorum.”⁴¹

Köklerinden koparılmış olarak yaşanan yabancı bir ülkede bir katılımcıdan çok bir gözlemci olduğunu düşünen Anita Desai, bu duyguyu kendisinin Hindistan’dan ayrılıp Amerika’ya gittiğinde yaşadığını ifade eder. Desai, “Amerika’da ve Batı’nın herhangi bir ülkesinde zamanın çok hızlı aktığını ve insanların günlük yaşamın yoğun akışı içerisinde geçmişlerine ve hatıralarına dönük bir düşünme fırsatı yakalayamadığını, Hindistan’a her geldiğinde ise zamanın ne kadar yoğun aktığının ve

⁴⁰ Petersen Kirsten Holst, “Interview with Anita Desai”, *Kunapipi*, 6(3), 1984, 83.

⁴¹ Anita Desai, “The Indian Writer’s Problems”, *In Perspectives on Anita Desai*, (Ed. Ramesh K. Srivastava), Vimal Prakashan, Ghaziabad 1984, 1-4.

geçmişin zihinlerde hala yer ettiğinin’’⁴² şuuruna ulaştığını söyler. Düşünmek, arkadaşlık kurmak, konuşup dertlerini paylaşabilmek ve en önemlisi de hayatı dolu dolu yaşayabilmek için Hindistan’da zevk alarak geçirebileceği daha çok zaman olduğunu düşünen Desai, Batı’da ise herkesin kendi içine kapanarak birbirine yabancılaştığını ve yaşamı dar bir pencereden izlediğini belirtir.

Desai’nin romanlarının çoğunda ana karakterler ‘’dünyaya, topluma, ailelerine ve hatta kendi benliklerine bile yabancılaşırlar, çünkü onun karakterleri gerçeklerden kaçmayan duyarlı kişilerdir.’’⁴³ Toplum ve çevrenin kendilerine dayattığı her şeyi sorgulamadan kabul eden sıradan insanların aksine Desai’nin karakterleri insan olmanın duyarlılığı içinde hareket ederler.

Edebiyat dünyasında melez bir kimlik olarak yabancılaştırılmış, ötekileştirilmiş karakterler üzerine yazılan eserlerin gençliğinden beri sürekli dikkatini çektiğini ifade eden Anita Desai ‘’özellikle Albert Camus’nün **Yabancı** adlı romanının kendisi ve edebi kişiliği üzerinde çok etkili olduğunu ve bu eseri dönüp dolaşıp yeniden okuduğunu’’⁴⁴ belirtir. Desai’nin edebiyat dünyasına adım attığı yıllarda en çok ilgisini çeken yazarlardan birisi de Dostoyevski’dir, çünkü ‘’onun romanlarındaki karakterlerin toplum içerisinde ötekileştirilmesinin Hint halkının İngiltere’de yaşadığı ötekileştirilip toplumdaki dışlanmasını anımsatarak kendisinde derin yaralar bıraktığını’’⁴⁵ söyler. Sade ve gösterişten uzak bir yaşam sürmekten hoşlanan ve çağdaş dönemde gelecek vaat eden genç yazarlar için bir rehber işlevi gören Anita Desai ‘’insan doğasını keşfetmeye çalışan kitapları okumaktan zevk aldığı için Chekhov, Henry James, Lawrence ve Dostoyevski gibi insan doğasının derinliklerinde yatan gizemi açığa çıkarma konusunda alanında söz sahibi yazarların’’⁴⁶ üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Sömürgecilik sonrası dönemde toplumdaki dışlanmanın ve ırk, cinsiyet, milliyet, din ayrımcılığının yoğun bir şekilde yaşandığı bir zaman diliminde kişinin benliğinin etrafında dönen korkutucu bir tablo ile yüzleşmesini zor gören Anita Desai,

⁴² Chung Chin-Yi, ‘’Social Critique In Anita Desai’s Fasting, Feasting’’, *International Journal of the Frontiers of English Literature&The Patterns of ELT*, 2(2), 2014, 1-6.

⁴³ M. K. Subashini, ‘’Alienation and Isolation in the Novel ‘Fire on the Mountain’ by Anita Desai’’, *IMPACT Journals*, 2(11), India 2014, 1-5.

⁴⁴ Elaine Yee Lin Ho, *Anita Desai*, Atlantic Publishers, New Delhi 2010, 1.

⁴⁵ N. Raj Gopal, *A Critical Study of the Novels of Anita Desai*, Atlantic Publishers, New Delhi 1999, 9.

⁴⁶ Tandon, 11.

karakterlerinin kendilerini insan bağlamında tanımlamaya çalıştıkları zor bir görev ile karşı karşıya gelmelerine rıza gösterir. İnsanın iç dünyasında yaşadığı deneyimleri ve insan varlığının paradoksal doğasını mükemmel bir şekilde keşfeden Desai bir yazar olarak eserlerinde iletmek istediği mesajın varlığın doğasına uygun hareket etmesi olduğunu belirtir: ‘‘ (...) Benim bütün yazılarım öncelikle yaşamın içerisinde var olan şeyleri keşfetmek sonrasında ise bunların üzerinde durarak taşıdıkları gerçek önemi aktarmaya yönelik bir çabadır.’’⁴⁷

Kadın doğasının karmaşık yapısı ve önceden kestirilemeyen duygularıyla adeta Pandora'nın kutusuna bürünen gizemli yapısı ile ilgilenen Desai ‘‘psikolojik roman türünün Hint-İngiliz edebiyatındaki önemli temsilcileri arasındadır.’’⁴⁸ Modern dünyanın mevcut problemlerini bireysel, siyasal ve kültürel anlamda sahip oldukları önem doğrultusunda ayrıntılı bir şekilde inceleyen Hint-İngiliz yazarlar grubuna ait olan Anita Desai ‘‘çağdaşı Kamala Markandaya gibi insanlarla arasındaki ilişkiyi temel kurgu nesnesi olarak ele almaktadır.’’⁴⁹ Duygusal yakınlık temelinde insanların birbiriyle kurdukları iletişim yoluyla karakterlerinin iç dünyalarını açığa çıkaran Desai'nin romanlarındaki ilişkiler daha çok duygusal idealizm temeline dayanmaktadır.

Virginia Woolf'un kadınların psikolojik dünyalarında yaşadıklarını ‘‘bir karakterin aklıdan geçen çeşitli duygu ve düşünceleri betimleyen bir edebiyat tekniği’’⁵⁰ olan bilinç akışı yoluyla eserlerine yansıttığı roman tekniğini Hindistan'da devam ettiren Anita Desai'nin karakterleri erkeklerin ezici üstünlüğüne ve ayrıcalıklı bir konumda bulunmasına bilinçli bir tepki gösterirler. Bireyin nesnelleştirilmesine ve özgürlük alanının kısıtlanmasına karşı çıkan Desai birey ve özneliğin önemini ileri sürerek muhalif bir ses tonuyla düşüncelerini dile getirir.

Karakterlerinin, özellikle de bayan karakterlerinin, sahip oldukları ruhi derinliklerine ve manevi dünyalarına odaklanan Anita Desai, toplum içerisinde kendilerine yapılan baskılar nedeniyle kadınların yaşadıkları varoluşsal sıkıntıları dile getirerek insanlığın içinde bulunduğu ikilemin varoluşçu yorumuna karşı güçlü bir

⁴⁷ J. Parikh Indira, Garg Pulin K., *Indian Woman: An Inner Dialogue*, Sage Publications, New Delhi, 18.

⁴⁸ Feroza Jussawalla, Reed Way Dasenbrock, *Interviews with Writers of the Post-colonial World*, The University Press of Mississippi, USA 1992, 157.

⁴⁹ Tandon, 18.

⁵⁰ R. Bülent Bozkurt, *A Companion to the Study of Literature*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977, 21.

eğilim sergilemektedir: “Varoluşçu problemler ve çıkmazlar tarafından eziyet edilen evli kadınların sessiz hayal kırıklıkları ve çaresizliği”⁵¹ üzerinde odaklanan Anita Desai kadın karakterlerinin maruz kaldığı eşitsizlikler altında varoluş adına gösterdikleri mücadeleye vurguda bulunur. Kadın sorunları üzerinde yaptığı psikolojik analizler ve kadınların iç dünyalarına doğru gerçekleştirdiği yolculuklar nedeniyle “bağımsızlık sonrası Hindistan’ın Virginia Woolf’u olarak kabul edilen Anita Desai kendisinin feminist olmadığını ve herhangi bir feminist akımla ilişkilendirilmesinin doğru olmadığını”⁵² ifade etmeye çalışır. Desai’nin romanları “kadın hassasiyetinin yaratıcı özgürlüğünün gelişini”⁵³ temsil ettiği düşünülerek feminist eleştiri bağlamında incelense de Desai Hindistan’daki feminizm algısının Avrupa’dan farklı olması gerektiğini düşünür:

“Hindistan bağlamında feminizm eğitimin ve ekonomik anlamda kendi kendine yeterliliğin yaygınlaşmasında, insan haklarının korunmasında ve sosyal, fiziksel ve psikolojik anlamda erkekleri olduğu kadar kadınları da kısıtlayan dini ve sosyal değerlerden özgürlüğe ulaşma arzusunun farkındalığına varmanın gerçekliğinde yatmaktadır.”⁵⁴

Desai’nin feminizm anlayışı Avrupa’nın erkek cinsine karşı büyük kin besleyen radikal feminist anlayışının bir taklidi değildir. Woolf, Beauvoir ve Kristeva’nın değişmeyen feminizm görüşlerinin aksine Desai, sabit fikirli bir feminist olmadığını ve tek yapmaya çalıştığı şeyin toplumun kanayan yarasına çare aramak ve herkes tarafından görülen bir gerçekliği yazmak olduğunu belirtir: “Yaşamları üzerinde hiçbir kontrolleri olmayan kadınlar hakkında yazdığım için kadınlar feminist akıma kötülük yaptığımı düşünüyorlar. Ben ise sadece doğruya ulaşmak ve onu yazmak istiyorum.”⁵⁵ Aldığı bu tepkilerin sonrasında Desai “feminizmin bayrağı altında ilerleyen kadın

⁵¹ Prasad Madhusudan, *Anita Desai: The Novelist*, New Horizon, Allahabad 1981, 139.

⁵² Arburim Iseni, Amir Hossain, Vlera Ejupi, Liljana Siljanovska, “Anita Desai’s Novels as Post-Modernist Feminist Projections”, *European Scientific Journal*, 10(14), 2014, 647-659.

⁵³ A. V. Krihna Rao, “The Indo- Anglian Novel and the Changing Tradition”, *Mysore: Rao and Raghvan*, 1972, 50.

⁵⁴ Tandon, 113.

⁵⁵ Tandon, 9.

kitleleri içinde herhangi bir ilgi uyandırmasının imkansız olduğu’’⁵⁶ sonucuna ulaştığını belirtir.

Kast sistemi içerisinde sınıflar arasındaki geçişlerin neredeyse olanaksız olduğu ve sert kuralların hüküm sürdüğü bir toplum düzeninde bireylerin yaşadığı baskının onları nasıl yabancılaşma sürecine götürüp toplumdan soyutladığının anlatıldığı ‘Desai’nin romanlarındaki toplum baskısı üç sınıfa ayrılmaktadır.’’⁵⁷

a)Aile Baskısı: Desai’nin romanlarındaki aileler genel olarak iyi bir aile profili çizmekten uzak gözükmemektedir. Örneğin; **The Village By the Sea** romanındaki çocuklar yalnız başlarına, aile şefkatinden uzak bir şekilde yaşarlar. Daha küçük yaşlarında istem dışı davranmaya zorlanan çocuklar sorumsuz aileleri nedeniyle çocukluklarını yaşayamadan ergenlik dönemine geçerler ve ailelerinin istekleri doğrultusunda kimliklerini şekillendirirler: ‘Hari ve kız kardeşi Lila’nın yaşadıkları iletişim sıkıntısının nedeni babalarının her gece eve içkili geldiği sorunlu bir aile yapısı içinde kendilerinin yalnız ve sessizliğe mahkum edilmiş olmaları gelir. (...) Hari artık kendisini bir çocuk olarak değil, yetişkin bir adam olarak hissediyordu.’’⁵⁸ **Fasting Feasting** romanı ise aileleri tarafından ihmal edilip nefret edilen çocukların maruz kaldıkları ilgisizlik nedeniyle yaşadıkları yalnızlık ve yabancılaşmayı ele almaktadır. Ailesinden beklediği ilgi ve sevgiyi bulamayan Arun yaşadığı tüm olumsuzluklar sonrasında rahatlama ve huzura kavuşma amacıyla gittiği Amerika’da kültürel bir yıkım yaşar:

‘Arun yaşamında ilk kez evinden, MamaPapa’sından, kız kardeşlerinden, eski tek katlı evinin komşularından ve çocukluğunu geçirdiği kirli bahçelerden, başıboş çitlerden uzaktaydı. En sonunda bilinmezliğin tamamen özgürlüğünü, ilişkilerin, taleplerin, ihtiyaçların, ricaların, arkadaşlık bağlarının, sorumlulukların ve bağlılıkların tamamen

⁵⁶ Anita Desai, ‘Interview with Anita Desai by Yashodhara Dalmia’, *The Times of India*, 29 April 1979.

⁵⁷ Gabrielle Cubille, ‘Alienation and Isolation of the Characters in Anita Desai’s novels Fire on the Mountain, The Village By the Sea, Fasting Feasting and in the Collection of Short Stories Games at Twilight’, *Hal Archives*, France 2014, 7.

⁵⁸ Anita Desai, *The Village By the Sea*, Penguin Books, London 2001, 214.

yok oluşunu deneyimliyordu. Arun'un artık hiçbir geçmişi, ailesi ve ülkesi kalmamıştı.”⁵⁹

b)Evlilik Baskısı: Geleneklere ve adetlere bağlı olarak yapılan evlilik Hindistan'ın en güçlü sosyal kurumlarından. Ailesinin seçtiği bir kişiyle evlenmeye mecbur bırakılan kadının bu konuda hiçbir tercih hakkı yoktur. Boşanmaya izin verilmediği ve böyle bir düşünce toplum tarafından büyük bir tepkiyle karşılandığı için çiftler birbirleriyle anlaşamaları bile birlikte yaşamayı sürdürürler. Başarısızlıkla sonuçlanan bu evlilikler kişilerin yabancılaşmasına ve köklerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Desai'nin kurgu dünyasında “evlilik kalınması olanaksız bir hapisaneyeye benzetilmektedir.”⁶⁰ **Fire on the Mountain** romanındaki Nanda Kaul ailesinin kendisine çizdiği sınırlar içerisinde yaşamayı kabul eder, çünkü evlenmeyi redderek toplum tarafından dışlanmış biri olarak görülmek istemez. Kendisini evindeyken hapisanedeymiş gibi, doğadayken ise evindeymiş gibi duyumsayan Nanda Kaul günden güne kimliğini kaybetmekte ve kendisine yabancılaştığını hissetmektedir: “Nanda Kaul toplumdan geri çekilerek kendini kurtarmayı ve sosyal olarak ölümü deneyimlemeyi arzulamaktadır. Kaul unutulmayı, Carignano'da tek başına ormandaki yakılmış bir ağaç gibi bırakılmayı ister.”⁶¹

c)İletişim Baskısı: Karakterler kendilerini diledikleri gibi ifade edemezler, çünkü sadece egemen yapının arzuları doğrultusunda konuşabilirler. Bu iletişim sıkıntısı ya karakterleri yabancılaşmaya sürüklemekte ya da onun en önemli nedenlerinden biri olmaktadır. **Fasting Feasting** romanındaki karakterler arasında yaşanan iletişim eksikliğini Desai, diğer romanlarından farklı yansıtmaktadır. Dil yoluyla düşüncelerini ifade edemeyen karakterler tükettikleri yiyecekleri kusarak duygularını ve düşüncelerini dile getirirler: “Uma'nın kızkardeşi Aruna zengin bir adamla yaptığı evlilik sonrasında tüketimi kişiliğinin bir parçası haline getirir. Bu onun kendisini ifade edebildiği tek biçimdir. Sadece sahip oldukları ve diğer insanların sahip olamadıklarıyla ilgili konuşur.”⁶² Kelimeler yetersiz ve anlamsız kaldığı ve sessizlik de en iyi iletişim yolu olarak kabul edildiği için **Fire on the Mountain** romanındaki karakterler de kendilerini

⁵⁹ Anita Desai, *Fasting Feasting*, Vintage Books, London 2000, 172.

⁶⁰ Cubille, 11.

⁶¹ Anita Desai, *Fire on the Mountain*, Vintage Books, London 1999, 67.

⁶² Ho, 89.

susarak, sessizlik içinde ifade ederler. Monolog şeklinde yazılan romandaki karakterler arasındaki diyalog eksikliği ve sessizliğin sürekli hakim olması Hint toplum yapısı içinde ‘sosyal ilişkilerin reddedildiği’⁶³ izlenimini uyandırmaktadır. Nanda Kaul’un torunu Raka ailesi içinde tek iletişim şeklinin şiddet olduğunu gördüğü için kelimelerin güçsüz ve faydasız kaldığına inanmaktadır: ‘Raka sadece tek bir şey istedi-yalnız bırakılmak ve Kasauli’nin çamlarıyla kayaları arasında gizli yaşamını sürdürmek.’⁶⁴

Anita Desai’nin üzerinde özenle en çok durduğu sosyal sorun evlilik kurumudur ve bir kadın evlilik tuzağına yakalandığı zaman onun için geriye sadece hayal kırıklığı içerisinde yaşamını sürdürme seçeneği kalır. Zamanla evliliğe ve evlilikle ilgili olan her şeye güvenini yitiren kadın kendine olan öz güvenini de kaybeder. Kadının kendisini yeniden tanımlamak için giriştiği her mücadele kaçınılmaz olarak iletişimsizlik nedeniyle yabancılaşmayla sonuçlanır. Desai’nin romanlarındaki Maya, Sita, Tara, Sarah ve Nanda Kaul gibi kadın karakterler yalnız, endişeli ve yerlerinden edilmiş oldukları için yabancılaşma duygusunu sadece fiziksel anlamda değil daha çok zihinsel anlamda yaşarlar. Geleneksel Hint toplumunun erkek egemen yapısı içerisinde ikinci sınıf bir insan muamelesi gören kadının duygusal ihtiyaçlarına cevap verilmesinin yanında varoluşsal anlamda da bir aidiyet duygusu geliştirmesine yardımcı olunması gerektiğini savunan Anita Desai’nin romanlarındaki kadın karakterler her denileni yapan, itaatkar ve sıradan bir Hintli kadın profili çizmezler.

Anita Desai toplumda gördüğü aksaklıkları, bozulmaları acımasızca eleştirmemesinin yanında onları düzeltme ve iyileştirme gayretinde de değildir. Edebiyatın insan sorunları üzerine eğilmesi gerektiğini ve merkezinde insan olmasının doğru bir seçim olacağını belirten Desai yazdığı eserlerinde döneminin sosyo-ekonomik ve siyasi sorunlarına değinmekten kaçınmıştır. Sadece **Clear Light of Day** romanında yaşadığı dönemdeki ayrılık isyanlarına ve Mahatma Gandhi suikastine değinmiştir: ‘Gandhi’nin ölümünü ulusal seviyede tekrarlayan Mira Masi ve onun annesini çocukların taze süt içmeleri amacıyla satın almasını teşvik ettiği inek garip bir biçimde ölmüşlerdi. Bu ölümün korkusu yaşanan bölgede yeniden ortaya çıkmayı bekleyen kötü bir ilişki, bir aile skandalı veya kalıtsal bir hastalık gibiydi.’⁶⁵

⁶³ Ho, 22.

⁶⁴ Desai, *Fire on the Mountain*, 48.

⁶⁵ Anita Desai, *Clear Light of Day*, Penguin Books, London 1980, 108.

Farklı bilinç düzeylerinde düşünceler, duygular ve duyularla ilgilenen Anita Desai, ‘‘D.H.Lawrence, Virginia Woolf ve William Faulkner gibi karakterin yaşadığı yabancılaşmayı uygun tekniklerle dile getiren yazarların izlediği yolu takip etmektedir.’’⁶⁶ Karakterlerinin varoluşsal anlamda yaşadığı sıkıntıları ve yabancılaşmayı geriye dönüş ve bilinç akışı teknikleriyle dile getiren Desai, eserlerinde psikolojik unsurlara ağırlık vererek zihnin ve ruhun bir bütünlük oluşturmaya çalışmaktadır.

Yaşamları üzerinde herhangi bir kontrol mekanizması oluşturamayan ve erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü bir toplumda ‘‘baskı altında yaşayan kadınlar hakkında eserler kaleme aldığı için feminist akıma ciddi anlamda zarar verdiği konusunda eleştiri oklarına hedef olan’’⁶⁷ Desai tek yapmaya çalıştığı şeyin kendi kurgu dünyasında doğruya ulaşmak ve gerçekçi bir anlatımla doğru olduğuna inandığı şeyleri yazmak olduğunu ifade eder: ‘‘Benim için yazma doğruyu keşfetme sürecidir. Doğru dediğimiz şey buz dağının suyun altında duran onda dokuzluk kısmının dışında kalan onda birlik görülebilir kısımdır.’’⁶⁸

Entellektüel bir yolculuğa çıkan ve ruhsal bir arayış içerisinde olan Anita Desai içinde bulunduğu toplumun sosyal gerçekliklerine psikolojik bir açıdan bakmakta ve geleneksel bakış açılarını reddetmektedir. Desai’nin bir roman yazarı olarak en önemli özelliği insan yaşamı üzerine varoluşsal bir bakış açısı kazandırmış olmasıdır. Modern sanayi toplumundaki varoluşsal sorunlardan ciddi anlamda etkilenen yazar; okurun görmeye alışmadığı, zihinsel ve fiziksel oluşum bakımından anormal davranışlar sergileyen ve yaşadığı toplumun standartlarına tam olarak uyum sağlayamayan yabancılaşmış karakterler ortaya koymaktadır:

‘‘Anita Desai karakteri içinde bulunduğu çevre açısından resmetmek yerine sosyal konumu ve kast sistemi içerisindeki işlevleri açısından resmederek Hint-İngiliz romanına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bayan Desai karakteri yaratır ve çevre sadece okuyucuya karakteri anlama

⁶⁶ Tandon, 200.

⁶⁷ Ho, 32.

⁶⁸ Jon Mee, A. Narayan Shymala, ‘‘Novelists of the 1950s and 1960s’’ *In A History of Indian Literature in English*, (Ed. Arvind Krishna Mehrotra), Hurts& Co, London 2003, 227.

noktasında yardımcı olduğu sürece önemlidir. Üstelik Anita Desai her bireyi çözülmemiş bir gizem olarak sunmaktadır.’’⁶⁹

Eserlerinde düz bir anlatım çizgisi benimsemeyen Desai, geçmişe dönüşler ve geleceğe doğru yapılan seyahatlerle okuyucuyu zinde tutmaya çalışır. Büyük bir imgelem gücüne sahip olan yazar bunun yanısıra kullandığı sembollerle de eserlerine zenginlik kazandırmaktadır. **Bye-Bye Blackbird** romanının başlığındaki kuş sembolü romanın baş karakterlerinden Adit’in İngiltere’deki Asyalı göçmenlere ülkesi Hindistan’a karısı Sarah ile beraber dönerken söylediği son veda cümlesidir. ‘‘Yatağımı hazırlayın ve ışığı yakın, bu gece geç geleceğim, hoşçakal Karakuş.’’⁷⁰ **Fire on the Mountain** romanının başlığı ise roman karakterlerinden Raka’nın ormanı ateşe verdiğinde yaptığı son eyleme göndermede bulunur. Raka’nın ormanı yakarak gerçekleştirdiği son eylemi sadece bir şiddet eylemi değildir. Aynı zamanda Raka’nın zihinsel ızdırabını ve çevresindeki yalanları yakıp kül edeceği bir arındırma eylemidir: ‘‘Kendi içindeki öfkeyle yanıp tutuşan Raka yatağından kalkıyor ve çıplak ayaklarıyla geldiği misafir odasının pencerelerinden baktığında yayılan ateşi görüyordu.’’⁷¹

Yazdığı eserlerde aksiyona ve olay örgüsüne çok fazla önem vermeyen Anita Desai için yaşadıkları ortama yabancılaşan oldukça hassas ve psikolojik anlamda rahatsız olan bireylerin iç dünyalarındaki duygu ve düşünce hareketliliği, bilinç altındaki gizli dünyaları çok daha değerlidir. Sıradan bir insan tarafından bile görülebilen yüzeysel gerçekliklerle ilgilenmeyen Desai karakterlerinin içsel gerçeklikleri ve yaşadıklarının ruh dünyalarındaki yansımaları üzerinde durur.

Desai’nin romanlarında zaman zaman çok ufak nesnelere sembolik anlamlar yüklenir ve bunlar etkili bir biçimde karakterin zihinsel ve ruhsal olarak yaşadığı tansiyonu en alt seviyelere çeker. Mesela çay günlük yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biridir ve insanların bir araya toplanarak günün stresini üzerlerinden atmalarına yardımcı olur. **Bye-Bye Blackbird** romanındaki çay sembolü Sarah karakteriyle yakından bağlantılıdır. İlk kez Adit karısı Sarah’ya İngiltere’den ayrılma düşüncesini ve doğacak oğlunu Hindistan’da yetiştirmek istediğini söylediğinde Sarah

⁶⁹ B. Ramachandra Rao, *The Novels of Anita Desai: A Study*, Kalyani Publishers, New Delhi 1972, 87.

⁷⁰ Anita Desai, *Bye-Bye Blackbird*, Orient Paperbacks, New Delhi 1991, 230.

⁷¹ Desai, *Fire on the Mountain*, 75.

kendisini ruhi bir bunalıma düşmüş gibi görür fakat kalbinde bu bunalımın izlerinin yok olduğunu ve rahatlamaya başladığını hissedince ‘‘hadi bir bardak çay içelim’’⁷² önerisinde bulunur.

Romanlarında sadece düz yazı kullanmayan, şiirsel dilinin yardımı sayesinde anlatımını sıradanlıktan ve sıkıcı olmaktan kurtararak ‘‘insanın içindeki duygusal dünyanın taşsız kraliçesi’’⁷³ olan Anita Desai’nin **Clear Light of Day** romanındaki Raja’nın Urdu şiirine olan bağımlılığı nedeniyle romanda şiirsel bir dil kullanımı dikkatlerden kaçmaz. Bağımsızlık öncesi Hindistan’ın sahip olduğu toplumsal mirasın anahtar özelliklerinden olan Urdu diline büyük ilgi besleyen Raja bunu ise Urdu şiirinden bir parçayla dile getirir:

‘‘Sen geceyi yarattın, fakat ben ışığı yaptım
Sen çamuru yarattın, fakat ben kaseyi yaptım
Taştan camı yapan benim ve zehiri panzehire dönüştüren de benim.’’⁷⁴

Baumgartner’s Bombay romanının baş karakteri bir Alman olduğu için eserde Alman şarkıları ve şiirleri etkisini hissettirmektedir: ‘‘Hopp, hopp, hopp, Pferdchen lauf galopp. (Dur, dur, dur, dörtlüye giden küçük at)’’⁷⁵ Raj romanın bir başka bölümünde ‘‘O Tannen baum, O Tannen baum, Wie grün sind deine Blätter! (Yılbaşı ağacı, Yılbaşı ağacı, Senin yeşil dalların bizi keyiflendiriyor.)’’⁷⁶ şeklinde seslendirdiği Almanca şarkıyla Desai’nin anne tarafından Alman olduğuna işaret eder. ‘‘Çağdaş Hint-İngiliz yazarları arasında yabancılaşmış benliğin problemine şiirsel ve lirik bir renklendirme kazandıran Desai imgelem tekniğini en etkili ve güçlü bir biçimde kullanan romancılardan sayılmaktadır.’’⁷⁷ Kelimeler üzerinde önemli bir hakimiyet kuran Desai bunu kullandığı imgelerle gözler önüne sermektedir. Desai’nin romanlarındaki imgeler daha çok sanatsal boyuttadır ve bilimsel, dini imgelem kullanımı çok rastlanılan bir durum değildir. Şiddet şiirsel ve sembolik bir dille av ve avcılık bağlamında ele alınan kuş ve hayvan imgeleri yoluyla temsil edilmektedir. ‘‘Kuş imgeleri karakterdeki olumlu

⁷² Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 204.

⁷³ Tandon, 93.

⁷⁴ Desai, *Clear Light of Day*, 50.

⁷⁵ Anita Desai, *Baumgartner’s Bombay*, Vintage Books, London 1998, 25.

⁷⁶ Desai, *Baumgartner’s Bombay*, 35.

⁷⁷ Bikram Singh, ‘‘Fictional Techniques in the Novels of Anita Desai’’, *IJPSS*, 2(9), USA 2012, 1-10.

ve sevimli özelliklere vurguda bulunmak için kullanılırken hayvan imgesi olumsuz ve yabancı özellikleri tanımlamak için kullanılır.”⁷⁸

Romanlarındaki kadın karakterlerini adeta kafeslerine hapsedilmiş ve kurtulma arzusu içinde sürekli kanat çırpın kuşlar gibi gören Desai'nin romanlarında kuş imgesi önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin **Bye-Bye Blackbird** romanındaki ana kadın karakter Sarah bireysel ve sosyal şiddetin kurbanı durumundadır ve Hintli biriyle evlendiği için çevresindeki İngiliz yurttaşları tarafından baskı altına alınarak rahatsız edilmektedir. Tıpkı Sarah gibi **Voices in the City** romanındaki ana karakterlerden Arun'un özgürlük tutkusu “her tüyü tetikte ve uçuş için hazırlığını yapmış bir biçimde çatının kenarındaki bir kuşa”⁷⁹ benzetilmektedir. Desai'nin ilk romanı **Cry, the Peacock**'ta ana kadın karakter Maya'nın evcil köpeği Toto'nun ölü bir şekilde yerde yatan imgesi ölüm gerçeğini güçlü bir biçimde yansıtmaktadır: “Köpeğin bedeni tüm gün boyunca güneşin altında duruyordu. Bu leşin pis kokusunun her yeri kapladığı ve yakında odalara da sızacağı bir ortamda onu taraçaya taşıyamazdık.”⁸⁰

Anita Desai yaşadığı toplumun ve içinde bulunduğu yazar grubunun düşüncelerine ve geleneksel inanışlarına ayak uyduramayan düzen karşıtı görüşleri savunan bir yazar olarak bilinmektedir. Tıpkı kendisi gibi eserlerindeki karakterler de sosyal değerlere ve toplumsal kurallara riayet etmezler ve kaderin çizdiği yolda ilerlemekten kaçınırlar. Desai sosyal durumlarının farkında olan “naysayers” olarak adlandırılan karakterlere karşı büyük ilgi duymaktadır. Bu karakterler yaşadıkları toplumun normlarına ve kurallarına karşı boyun eğmeyip sonuç alamayacaklarını bilmelerine rağmen mücadele ederler:

“Anita Desai romanlarında ‘naysayers’ tipinde karakterler yaratmakta uzmanlaştığı için karakterlerin toplumla mecburen ihtilaf yaşamaları gayet doğaldır. Desai'nin karakterleri kendilerini beğenmişçesine toplumsal olarak kendilerine tahsis edilen mevkilere uyum göstermezler ve toplum olarak adlandırılan makinenin içerisinde sadece bir çark dişlisi

⁷⁸ Monica Balyan, Dahiya, “Use of Images, Metaphors and Symbols in Anita Desai's *Cry, the Peacock* and *Voices in the City*”, *Criterion Journal*, 3(4), 2012, 1-16.

⁷⁹ Anita Desai, *Voices in the City*, Orient Paperbacks, New Delhi 1965, 7.

⁸⁰ Desai, *Voices in the City*, 5.

olmak istemezler. Bu yüzden onlar sosyal varlıklar olarak uyumsuz kimselerdir.’’⁸¹

Anita Desai'nin eserlerinde mekana ve mekanın betimlenmesine büyük önem vermesi ona farklı bir konum kazandırmaktadır: ‘‘Hint-İngiliz romancıları içerisinde mekana vurguda bulunarak onun karakterlerin ruh dünyalarıyla bağlantılı olduğunu söyleyen tek yazar olarak kabul edilir.’’⁸² Eserlerinin geçtiği mekanların çevresindeki doğayı ayrıntılı bir şekilde sunan Desai'nin güçlü bir betimleme yeteneğine sahip olması romanlarındaki kişilerin, olayların ve doğal güzelliklerin okuyucunun gözünde canlanmasını sağlamaktadır. Desai'nin edebi kişiliğinin en etkileyici yönlerinden olan bu betimleme yeteneği anlatımı daha da güzelleştirmekle kalmaz, bunun yanında okuyucunun hayalinde de etkileyici bir resim çizerek eseri gerçekçilik planına taşımaktadır.

Hintli yaşamları ve toplumun sosyal yapılarını resmederek anlatan Anita Desai'nin romanlarında çok fazla aksiyon ve maceraya rastlanmaz, çünkü yazar daha çok karakterlerin duygularına ve zihinlerinde barındırdıkları düşüncelere önem verir. Karakterlerinin iç dünyalarında yatan gizemi ortaya çıkarma noktasında kararlı olan Desai, onların zihinsel yaşamlarında hissettiklerini ortaya koymak için içe bakış ve kendiliğinin farkında olma tekniklerini kullanır. Erkek ya da kadın olup olmadıklarına bakmadan bireysellik arayışında olan insanlarla ilgilenen Desai, karakterlerinin ruhsal ve psikolojik derinliğine inerek kendi benliğini keşfetme amacıyla olan karakterleri uzun bir yolculuğa çıkarır. Desai tamamen nesnel olabilmenin olanaksız olduğuna inandığı ve insanın ruh dünyasındaki duygu ve düşüncelerin daha önemli olduğuna kanaat getirdiği için öznel bir yazar olma çizgisinde ilerlemeyi tercih eder.

Hint-İngiliz edebiyat geleneği içerisindeki diğer yazarlardan farklı olarak Anita Desai'nin en çok üzerinde durduğu nokta sadece toplum ve toplumsal güçler değildir. Bunun yanında yazar bireyin psikolojisinin toplumsal ve kültürel değerler ile olan ilişkisini de ele alır. Anita Desai'nin romanlarına genel olarak bakıldığında yazarın evlilik öncesi kadın-erkek ilişkilerine çok fazla değinmediği ve daha çok evlilik

⁸¹ T.S. Anand, *Images of Women in Fiction*, Creative Books, New Delhi 2003, 40.

⁸² Neeru, 156.

ilişkilerindeki sorunların gizli kalmış yönlerini açıklığa kavuşturmaya çalıştığı görülmektedir.

Modern toplumda yaşayan bireylerin kimlik ve kültür konusunda duyduğu acıya eserlerinde yer veren Desai, Hint-İngiliz edebiyat dünyasında yaptığı yeniliklerle ‘‘Hint-İngiliz kurgu dünyasında tedirgin edici ve ısrarcı bir kişilik’’⁸³ olarak yer edinmiştir. Eserlerindeki olay örgüsünün izlediği çizgi ya bir temsil ya da kişisel yaşam deneyiminden etkilenerek yazdığı gerçek yaşamla bağlantılı bir olay olan ‘‘Anita Desai’nin benzersizliği romanlarında gördüğümüz benliğin içe bakış ve psikolojik analiz tekniği yoluyla uzun bir sorguya çekilmesi gerçeğinde yatar.’’⁸⁴ Desai’yi sömürgecilik sonrası edebiyat noktasında önemli kılan husus ise hem kendi vatanlarında hem de göçmen olarak gittikleri yabancı bir ülkede sıradan insanların sıkıntılar deryasına karşı tek başlarına yaşadıklarını betimlemedeki ustalığıdır.

Hindistan’daki kast sistemi içerisinde alt sınıflarda yer aldığı için değersiz görülen kadın, çocuk ve yaşlı bireylerin yaşamlarına ilgi duyan Anita Desai eserlerinde oluşturduğu karakterleri de bu gruplara ait bireylerden seçmekte ve onların ezilmiş ve ötekileştirilmiş bir psikoloji içerisinde ruh dünyalarını etkili bir anlatımla yansıtmaktadır. Romanlarında farklı bir üslup kullanan ve daha öncesinde herkesin değinmekten kaçındığı temalar üzerinde çalışan yazar dünya çapında adından söz ettirmiş ve ‘‘Irish Murdoch, Doris Lessing, Margaret Atwood, Flora Nwapa gibi tanınmış bayan yazarların yer aldığı grubun içerisinde bulunmayı başararak dünya edebiyatının ön sıralarında kendine yer edinmiştir.’’⁸⁵

1.2. KİRAN DESAİ VE YAZARLIK SERÜVENİ

Yaşamının büyük bir bölümünü ülkesi Hindistan’ın dışında geçiren, edindiği İngiltere ve Amerika deneyimleri sonrasında Batı kültürünün Doğu kültürüne ait insanlara karşı nasıl bir tutum ve zihniyet içerisinde olduğunu yaşayarak gören Kiran Desai, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Hint-İngiliz Edebiyatının adından en çok söz ettiren bayan yazarları arasında yer edinmeyi başarmıştır.

⁸³ D.S. Maini, *The Achievements of Anita Desai*, In Indo-English Literature, (Ed. K.K. Sharma), Ghaziabad, 1977, 216.

⁸⁴ Prakash M. Jashi, ‘‘Thematic Spectrum in Anita Desai’s Major Novels’’, *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(4), 2013, 209-213.

⁸⁵ Tandon, 12.

3 Eylül 1971 yılında Hindistan'ın Chandigarh yerleşkesinde dünyaya gelen yazar, annesi Anita Desai'nin dört çocuğunun en küçüğü olduğu için annesi ile önemli bir arkadaşlık kurarak onun yazarlık konusunda sahip olduğu yeteneği bizzat deneyimleme olanağına kavuşmuştur. Yazar olma konusunda annesinden büyük ilham alan Kiran Desai bu noktada kararlı ve azimli bir duruş sergileyerek savaş sonrası dönemde büyük bir ağırlık kazanan sömürgecilik sonrası edebiyatın en seçkin ve en başarılı yazarları arasında kendisine saygın bir konum edinmiştir.

Çocukluk yıllarını annesi Anita Desai ile birlikte geçiren Kiran Desai annesinin de üzerinde oluşturduğu etkiyle edebiyata ve yazı yazmaya büyük bir ilgi duymaya başlar ve başından geçenleri yazıya aktarmak isteyen farklı bir yapıya sahip olduğunun ayırımına varır. Annesinin izinden giden ve onun gibi başarılı bir yazar olmayı kafasına koyan Kiran Desai, 2006 yılında **The Inheritance of Loss** adlı ikinci romanıyla İngiltere'de edebiyat alanında verilen en prestijli edebiyat ödülü olan Man Booker Ödülü'nü kazanarak bu ödülü kazanan en genç kadın yazar olmayı başarmış ve yazarlık konusunda nasıl bir cevhere sahip olduğunu göstererek son dönem Hint-İngiliz edebiyatının önemli kilometre taşlarından biri olma yolunda ciddi bir adım atmıştır. Anita Desai kendisinin üç kez aday gösterilmesine rağmen kazanamadığı bu ödüle kızının henüz ikinci romanıyla layık görülmesinden duyduğu mutluluğu dile getirmek için yaptığı bir konuşmasında kızının genç yaşında elde ettiği bu başarının kendisini ne kadar gururlandırdığını ifade eder: ‘‘Kiran’ın kendisi benim hayatımda aldığım en büyük ödüldür.’’⁸⁶

Kiran Desai'nin sahip olduğu aile geçmişi kendisine eserlerini yazarken zengin bir kaynak sağlamaktadır. Annesi ile babasının karakter yapıları anlamında çok farklı insanlar olmaları ve tamamen zıt iki kutupta yer almaları ciddi bir ikilem yaratmaktadır. Kiran Desai'nin işçilik yaparak geçimini sağlayan, son derece neşeli ve aktif olan babası Ashvin hayatı dolu dolu yaşamayı seven, dışa dönük bir kişiliğe sahiptir. Kiran Desai'nin annesi Anita Desai ise yazar olması nedeniyle daha çok kendi dünyasına kapanan, sessizliği çok seven, insanlarla çok fazla iletişime girmeyen içine dönük bir yapıdadır.

⁸⁶ <https://www.eksisözlük.com.tr./kirandesai/11/09/2014>

Kiran Desai'nin annesiyle babasının kendi varoluş ve öz bilinç mücadelelerinde yaşadıkları tezatlık "iletişim kopukluğunun bir diğer ortak özelliği, ya iletişim becerilerinin yokluğundan ya da ifade edecek hiçbir sözcük olmadığından insanın kastettiği şeyi söyleyememesidir."⁸⁷ Karakter yapıları bağlamında ele alındığında birbirlerinden çok farklı dünyaların insanları olan Desai'nin annesi ile babası yaşadıkları bu ikilemi çözmek için boşanma yoluna giderler. Bu boşanma Kiran Desai'nin yaşamında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir, çünkü bu olay onu farklı dünyalara sürükleyerek edebiyat kariyerinde yeni kültürel dünyalar keşfetmesine ve böylece zihni bir gelişmişlik sergilemesine olanak sağlamıştır.

Boşanma olayı gerçekleştiğinde henüz on iki yaşında olan Kiran Desai ağabeylerinin ve ablasının evden ayrılması sonucunda yakınlarından uzak kalmanın acısını yüreğinde hissetmiş ve sömürgecilik sonrası dönemde bireyi öz yurdundan eden dış koşulların insanı nasıl bir boşluğa düşürdüğünü deneyimlemek zorunda kalmıştır. Büyük kardeşlerinden farklı olarak annesini terk etmeyen Kiran Desai ilerleyen yıllarda kendisine yazarlık konusunda rehberlik edeceğini düşündüğü annesiyle beraber yaşamayı tercih etmiştir.

Anita ve kızı Kiran Desai yaklaşık iki yıl beraber yaşadıktan sonra sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı Hindistan'ı terk edip öncelikli olarak İngiltere'ye göç ederler. Hindistan İngiltere'nin emperyal yönetiminin zirveye ulaştığı bir dönemde İngiltere'yi evrensel bilginin kaynağı ve ekonomik gücün merkezi olarak gördüğü için diğer Hintli göçmenler gibi Anita ve Kiran Desai de bu ülkeyi kurtuluş kapısı olarak görmüşlerdir. Başka bir ülkeye gidebilmek için gerekli olan vize işlemlerinin halledilmesi sırasında Hintli vatandaşların maruz bırakıldığı insanlık dışı muameleleri görünce kendisini bir maymun gibi hissetmeye başlayan Kiran Desai, "Doğululuk, vize kuyruğunda kendini maymun gibi hissetmektir"⁸⁸ ifadesini kullanır. Vize kuyruğunda çekilen bu eziyet Desai'lerin İngiltere ve sonrasında Amerika'da maruz kalacakları ötekileştirilmenin ve toplumdaki dışlanmanın habercisi niteliğindedir.

Çocukluk yıllarını Hindistan'ın Pune ve Mumbai kentlerinde geçiren Kiran Desai'nin on dört yaşındayken annesiyle beraber taşındıkları İngiltere'de aradığını

⁸⁷ Mukadder Erkan, *Iris Murdoch: Bir Ahlak Filozofu Olarak Sanatçının Portresi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, 214.

⁸⁸ <http://www.sabah.com.tr/2010/08/22>

bulamaması E.M. Forster'ın **A Passage to India** romanının önemli simalarından Ronny Heaslop karakteri tarafından Hindistan'ın sömürgeci anlamda üzerinde büyük planlar yapılan bir ülke olmasına bağlanmaktadır: “İngilizlerle Hintlilerin toplumsal olarak yakınlık kurmaya kalkışıp da felaketten başka bir sonuç elde ettiklerini hiç görmedim.”⁸⁹ İngiltere’de sürekli bir kültürel öteki olarak görülen Desai’ler İngilizlerin, Doğu halklarına ait olan kişileri “(...) kendilerinden daha aşağı ‘yaratıklar’ olarak görmekte ve onlara birer evcil hayvan gibi davranmaktadır”⁹⁰ gerçeğine tanıklık etmeleri onları 1980’lerin sonlarından itibaren çokkültürlülüğün merkezi olarak bilinen Amerika’da yaşamaya iter.

Hindistan, İngiltere ve Amerika gibi dünyanın sosyolojik, kültürel ve yaşam kalitesi bakımından birbirinden farklı üç değişik ülkesinde bulunan Desai bu ülkelerde edindiği eğitim ve deneyimler sayesinde başından geçen olaylara çokkültürlü bir bakış açısıyla bakabilme olanağına sahip olmuştur. Amerika’ya yerleştikten sonra eğitim yaşamını Massachusetts’de tamamlayan Kiran Desai önceleri bir bilim insanı olmayı hedeflemesine rağmen daha sonraları bunun kendisi için doğru bir seçim olmayacağı sonucuna vararak edebiyatın kendi kimliğini keşfedebilmesi için daha doğru olduğu kanaatine varır.

Yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra farklı bir uğraşı alanı olarak gördüğü yaratıcı yazarlık üzerine de eğitim almak için Bennington Yüksekokulu’na katılan Kiran Desai, böylece zamanın çok hızlı bir şekilde aktığı için hızına yetişemediği ve kendisine vakit ayıramadığı Amerika’da günlük yaşamın stresinden uzak durup rahatlamayı ve annesi gibi başarılı bir yazar olmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda Hollis Üniversitesi’yle Columbia Üniversitesi’nde de yaratıcı yazma üzerine çalışmalarda bulunan Kiran Desai aldığı yaratıcı yazma dersleri sonrasında içinde saklı bulunan edebi kimliğinin farkına varır ve annesinin yolundan giderek başlatılan bir yazarlık geleneğini devam ettirmeye karar verir.

Sadece yazdığı zamanlarda kendisini tamamen mutlu ve huzurlu hisseden Kiran Desai’nin yazarlık serüveninde en çok etkilendiği kaynak annesi Anita Desai olmuştur. Bu konuyla ilgili verdiği bir röportajında, “Annem yazar olduğu için evde bir

⁸⁹ E.M. Forster, *A Passage to India*, Harcourt, Brace and World, New York 1952, 164.

⁹⁰ M. Ertuğ, Yavuz, *Postkolonyalist Söylem Işığında George Orwell ve Birminya Günleri* (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2010, 87.

sessizlik hakim olurdu. Biz de dört kardeş, bu sessizlik içinde bol bol kitap okurduk’’⁹¹ şeklinde bir ifadede bulunan Kiran Desai böylece yazar olma konusunda kendisine en çok ilham kaynağı olan kişinin annesi olduğunu doğrulamıştır. Yazmanın tek bir anının değil tüm yazma sürecinin kendisine zevk verdiğini ve büyük bir hoşnutluk hissine kapılmasını sağladığını söyleyen Desai, annesinin çalışmalarının yazarlık yolunda elde ettiği başarı üzerindeki etkisini inkar etmez:

‘‘Annem benim için çok büyük bir ilham kaynağı, ben onun edebiyat, kitaplar ve yazarlar hakkındaki fikirlerini dinleyerek büyüdüm. Kitabımı yazarken de o hep yanımdaydı ve bütün yazma sürecimde onunla konuşma fırsatım oldu. Annem benim en büyük eleştirmenim ve manevi destekçimdir.’’⁹²

İkinci romanını yazdığı süreçte sürekli olarak annesiyle fikir alışverişinde bulunan Kiran Desai, kendisini ve yazdıklarını bu dünyada anlayabilecek tek kişi olarak annesi Anita Desai’yi görmektedir. Annesini öğrencisine büyük bir şefkatle yaklaşan, duyarlı ve zeki bir öğretmen olarak değerlendiren Kiran Desai, annesinin sahip olduğu bilgi ve birikiminin kendisi gibi yazar olmayı düşünen biri için bulunmaz bir fırsat olduğunu belirtir. Edebiyat serüvenine adım atmasında ve başarılı yapıtlar kaleme almasında annesinin çok önemli bir role sahip olduğunu sık sık dile getiren Kiran Desai, göçmenlik ve ‘yersiz yurtsuzluk’⁹³ duygusunun yazarlığını nasıl etkilediği konusunda ise ‘‘tabi ki göç duygusunun yarattığı hafif bir kaybolmuşluk duygusu var’’⁹⁴ ifadesini kullanır.

Sabahları uyanır uyanmaz masaya oturacak derecede kendisini yaptığı işe adayan Anita Desai’nin kızı olarak annesinden çok büyük bir destek gören Kiran Desai, yazar olma kararı nedeniyle annesinden eleştiri almaz. Almanca, Bengalce, Urduca, Hintçe ve İngilizce bilen annesinin çokdilliliği ve çokkültürlülüğü sayesinde Batı edebiyatı ve müziğine, Doğu kültür ve adetlerine aşina olarak büyüyen Kiran Desai, bütün bunlardan

⁹¹ www.haberturk.com.tr/haber/545494-istanbuldabirhintli/16/09/2014

⁹² <https://www.eksisözlük.com.tr/kirandesai/16/09/2014>

⁹³ Deleuze ve Guattari’nin Kök-sap ve organsız beden kavramlarının sonucunda ortaya çıkan bu düşünce günümüzde göçebelik ve göçebe olma kavramlarıyla birlikte değerlendirilir.

⁹⁴ <http://musaiGREK.blogspot.com/ne-okursanız-osunuzdur/20/09/2014>

faydalanarak yazdığı romanlarının tek bir kültürel ortama sıkışıp kalmasına izin vermemiş ve çokkültürlü bir dünyanın çokkültürlü yazarı olmayı tercih etmiştir.

Edebiyat çevrelerinden kendisine verilmesi olası hediyelerle zihnini meşgul etmemesi gerektiği annesi tarafından kendisine söylenen Kiran Desai sadece yazdıklarına odaklanmanın şuuru içinde olmayı öğrenmiştir. İkinci romanıyla Man Booker Ödülü'nü almaya hak kazanan Kiran Desai bu ödülü annesinin yardımları ve manevi desteği sayesinde aldığını ve ona çok şey borçlu olduğunu belirtir. Anita Desai ise kızının genç yaşında böyle bir ödüle layık görülmesinden dolayı duyduğu mutluluğun tarif edilemez olduğunu ve hayatının en mutlu gününü yaşadığını ifade eder. Kendisinin bu ödülü ilk kez aday gösterildiğinde alması ve annesinin ise üç kez aday gösterilmesine rağmen alamaması ile ilgili olarak bir şeyler sorulduğunda Kiran Desai ödüllerin ve başarıların gelip geçici olduğuna, kendisi için asıl önemli hediyein ise böyle bir anneye sahip olmak olduğuna işaret eder.

Annesiyle gün boyunca yan yana çalışan akşam olduğunda ise beraber yemek pişirip yiyen Kiran Desai, tüm bunlara karşın farklı alanlarda yazdıklarını ve yazım tarzlarının bile farklı olduğunu vurgular. Anita Desai'nin yazım tarzı biraz daha gösterişten uzak, belli bir ülkenin insanları ile ilgili konular üzerinde odaklanan sade bir anlatımı tercih eder. Kiran Desai'nin anlatım tarzına baktığımızda ise, anlatımının göz doldurduğu ve çok farklı temalar üzerinde kurulu olduğu görülmektedir:

‘‘Anita Desai'nin romanları sosyal gerçekliği yansıtırken Kiran Desai'nin ödüllü ikinci romanı çağdaş uluslararası her konuyu keşfetmeye çalışır. Kiran'la ilgili dikkatlerden kaçmayan şey ise Naipaul ve Rushdie'nin de sahip olduğu Hint-İngiliz mirasının farkındalığını elde etmesine rağmen kültürel ve edebi anlamda öncü olabileceği çok az şey yapmış olmasıdır.’’⁹⁵

Kiran Desai ‘‘çokkültürlü dünyanın yapısına uygun olarak değişik ulustan, dinden, kültürden karakterleri kullanarak okuyucuya çeşitlilik sunmakta ve onun konuyu farklı açılardan değerlendirmesine’’⁹⁶ olanak sağlamaktadır. Kiran Desai'nin

⁹⁵ P.Jayaseela, A. Bhagyalakshmi, ‘‘Anita Desai and Kiran Desai- A Comparison’’, *IJELR*, 1(4), 2014, 1-3.

⁹⁶ Oana Sabo, ‘‘Disjunctures and Diaspora in Kiran Desai's The Inheritance of Loss’’, *The Journal of Commonwealth Literature*, 47(4), 2012, 375-392.

romanındaki olayları anlatırken düz bir anlatım çizgisi kullanmaması onun annesinin anlatım tarzından etkilendiğinin bir başka kanıtıdır. Romanındaki karakterlerin geçmişte yaşadıklarını okuyucuya duyurmak için geriye dönüş ve içe bakış yöntemlerini kullanarak geçmişle şimdi arasında bir karşılaştırmaya gider. Bu yenilikçi yöntem okuyucuya ‘‘T.S.Eliot’ın karmaşık kavramlarını açık ve anlaşılır kılmak için şiirlerinde şimdi ile geçmişi yan yana koyduğu poetik stenografisini anımsatır.’’⁹⁷

Kiran Desai, yurtdışında yaşayan Hint asıllı diasporik yazarların çoğundan farklı olarak, hem Hindistan’ın yakın geçmişini eserlerinde resmetmeye çalışır hem de Amerika’ya yerleşmiş Hint asıllı Amerikalıların yaşamlarını çokkültürlü bir bakış açısıyla yansıtır. Henüz on dört yaşındayken Hindistan’dan ayrıldığı sırada kendisini bir yabancı gibi hisseden ve sürgüne gönderildiği izlenimine kapılan Desai, İngiltere ve Amerika’da geçirdiği yılların ardından ruhunun derinliklerine sinen Hint-İngiliz kültürünün etkisiyle melez bir kimliğe bürünmüştür.

Yaratıcı yazma üzerine aldığı derslerden sonra edebiyata geçiş yapan Desai, 1998 yılında yayımlanan ilk romanı **Hullabaloo in the Guava Orchard** adlı eserinden önce Salman Rushdie’nin Hindistan’ın bağımsızlığının ellinci yılı münasebetiyle kaleme aldığı **The Vintage Book of Indian Writing 1947-1997** adlı kitabında yer alarak edebiyatın parlayan yıldızlarından biri olacağının ilk sinyalini vermiştir: ‘‘Salman Rushdie’nin Desai’nin henüz yayımlanmayan ilk kitabıyla ilgili takdir ifadeleri ses getiren kitabının alıntı kısmında ifadesini bulmuştur.’’⁹⁸ Bu ilk romanında eleştirel bir tutum benimseyen yazar, insan doğasının kusurlarını ve tuhaflıklarını büyülü gerçeklik yoluyla dile getirmiştir. Desai artistik bir dil kullandığı bu ilk romanında Salman Rushdie gibi sömürgecilik sonrası edebiyatın önde gelen yazarlarından çok sayıda övgü almasının yanında, İngiliz Milletler Topluluğu’nun 35 yaşın altındaki vatandaşlarının kaleme aldığı en iyi romanlar için Yazarlar Topluluğu’nun vermiş olduğu Betty Trask Ödülü’nü de almaya hak kazanmıştır.

The Times of India gazetesinde okuduğu bir haberin kendisinde derin bir etki bırakması sonucunda bu haberi kurgusallaştırarak yazıya döken Kiran Desai, gerçek bir olaydan esinlenerek büyülü bir anlatımla eserini kaleme almıştır. Yazdığı bu ilk

⁹⁷ Altaf Ahmad Bhat, ‘‘No Match Between the East and the West: A Critique of Kiran Desai’s The Inheritance of Loss’’, *IJIRS*, 2(12), 2013, 665-673.

⁹⁸ Vijay K. Sharma, ‘‘What is This Entire Hullabaloo in the Guava Orchard?’’, *In Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma & Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 14.

romanında monoton bir hayat yaşamak istemeyen ve belirli sınırlar içerisinde baskı altında kalmaktan hoşlanmayan romanın baş karakteri Sampath Chawla'yı Guava ağacının tepesinde yaşamaya yönlendiren Desai'nin anlatımının ve temasının insanlar üzerinde büyük bir şaşkınlık yarattığı belirtilmelidir:

“Şimdi üzerinde durulması gereken nokta şu: Hindistan dışında herhangi bir yerde Ağaç Baba diye bir şey var mı? Belki de hayır. Kadın yazarların yazdıkları arasındaki komik unsurların eksikliği Desai'nin zekasını nadir kılmaktadır. Desai yazdıklarında aynı zamanda yergi, saçmalık, oyunbozanlık, mistik ve fantastik unsurları fars ve masumiyet gibi unsurlarla bir arada toplama yeteneğine de sahiptir.”⁹⁹

Ailesinin kendisini anlamak için hiçbir çaba içinde olmaması ve kendisine karşı sürekli kötü bir tutum sergilemeleri nedeniyle ciddi bir tartışma yaşayan Sampath Chawla adlı karakter, dünyadan ve çevresindeki bütün anlayışsız insanlardan kaçarak bir ağaca tırmanıp ölünceye kadar orada yaşamaya karar verir. Gerçeklik ve hayal gücü unsurlarının karışımı olan ilk kitabıyla Kiran Desai okuyucuyu bir yandan güldürürken bir yandan da düşünmeye sevk etmektedir:

“Bir yönden kendimi bu kitaba çok yakın hissediyorum, fakat kitap aynı zamanda düş gücümün de bir ürünüdür. Onun bir komedi ve birçok yönden de bir yergi olduğunu düşünüyorum, kitap aynı zamanda da fantastiktir... Mizah duygusuna sahip olan herkesin ondan hoşlanacağını düşünüyorum.”¹⁰⁰

Sosyal yaşamın dayatmalarından kaçan ve sınırlı bir dünya görüşüne sahip olmak istemeyen Chawla için tek çıkar yol ağacın tepesine tırmanarak dünyanın sınırlarından ve kısıtlayıcı kurallarından uzaklaşmaktır. Babasının kendisi için hazırlayıp uygun gördüğü bir yaşamın içerisinde dar bir çerçeveden dünyaya bakmak istemeyen Chawla, bunun yerine ruhunun derinliklerinde yankılanan sese kulak vermek ister. Sadece kendisinden yapmasını istedikleri işten değil, genel olarak bu dünyadaki varlığından

⁹⁹ Sharma, 14-21.

¹⁰⁰ Kiran Desai, “Hullabaloo in the Guava Orchard”, *Interview by Catherine Mcweeney, First Published in Bold Type, Reproduced by permission of Random House Publishing, 2000.*

bile rahatsızlık duyan Chawla, zihninden geçen düşünceleri doğrultusunda hareket ederek büyük bir hayranlık duyduğu doğayla içiçe yaşamak ister.

Babasının kendisi için hazırladığı her türlü ekonomik olanağa asla önem vermeyen ve metafizik yaşamın öz benliğine ulaşabilme noktasında çok daha büyük bir önem taşıdığına inanan Chawla ‘‘Benim krallığım bu dünyanın krallığı değil’’¹⁰¹ şeklinde inanan kişilerin dahil olduğu bir grubun üyesi olmaktan manevi bir zevk duymaktadır. Günümüz dünyasında yaşayan insanların içinde buldukları yabancılaşmaya adeta tercüman olan Chawla, gerçek öz benliğini bulmayı ve içinde bulunduğu kimlik bunalımından kurtulmayı amaçlamaktadır.

Türkçe’ye **Kayıbın Türküsü** olarak çevrilen **The Inheritance of Loss** adlı ikinci romanında Desai, sömürgeleştirilmiş bir ulusun insanların kendilerini sömüren ülkelere gittikleri zaman ruh dünyalarında hissettikleri duygu ve düşüncelerin bireysel ve siyasi boyuttaki yansımalarını çarpıcı bir anlatımla dile getirir. Yaklaşık sekiz yıllık bir çalışmanın sonrasında tamamlanan bu ikinci romanında Desai, ilk romanıyla edindiği deneyimin de yardımıyla, hem sömürgecilik sonrası dönemin önemli kavramlarından olan hem de çağdaş dünyada sıkça ele alınıp tartışma konusu yapılan melezlik, çokkültürlülük, göçmenlik, birey ve kimlik sorunları gibi önemli konulara göndermede bulunarak döneminin edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur.

Desai’nin 2006 yılında Man Booker Ödülü’nü ve Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi Roman Ödülü’nü kazanan ikinci romanının yazım sürecini yaklaşık yirmi yıldır Kalimpong’ta pediyatrist olarak çalışan teyzesi şu şekilde anlatmaktadır:

‘‘Kiran kitabını yazarken benimle kalmak için Hindistan’a gelirdi. 1990’lı yılların ortalarında yaklaşık olarak iki ay boyunca Kalimpong’taydı. Kiran düşüncelerini toplayıp onları kağıda dökebileceği huzurlu ve sakin bir ortam arıyordu. Benden böyle bir yer ayarlamamı rica etti. Ben de kendisine Upper Cant yolu üzerinde bir arkadaşşıma ait olan bir evi önerdim. Evin bomboş bir odası vardı ve Kiran buraya taşındı. Kiran kendisini asla buraya ait hissetmese de bu yeri seviyordu. Fırsatını bulduğunda burada birkaç gün

¹⁰¹ Julien Benda, *The Treason of the Intellectuals*, Norton, London 1980, 43.

geçirirdi. Kiran özellikle Kalimpong'taki hizmetçisi Doma'ya çok yakınlık duyuyordu ve ondan kitabında da bahsetti.>'102

Romanın genelinde yabancılaşma ve kimlik arayışı üzerinde yoğunlaşan Desai toplumla tam olarak bütünleşemeyen karakterlerin deneyimleri yoluyla çağdaş dünyanın parçalanmış doğasının izlerini yansıtır. Romanda karakterler ya kendi yabancı olma deneyimleri ya da yakınlarının yabancı olma deneyimleri yoluyla kültürel köklerinden koparılıp Doğu ile Batı arasında bir sürgün yaşamının insanın ruh dünyasında oluşturduğu dayanılmaz yalnızlığı duyumsarlar:

“Köksüzlük sadece göçmenler tarafından değil yirmi birinci yüzyılın postmodern dünyasında yaşayan insanların büyük çoğunluğu tarafından sürekli keşfedilen bir sınırdır. Kiran Desai küreselleşmeyle birlikte gelen kendi mirasının ve mirastan yoksun bırakılmasının şarkısını söyler.>'103

Kiran Desai ikinci romanında baş karakterleri Jemubhai, Biju, Sai ve Gyan yoluyla göçmenlerin karmaşıklık ve bölünmüşlük deneyimlerine, yabancılıkla ilgili çelişki ve isyanlara, sürekli bir kimlik arayışı içerisinde olan bireylerin Doğu ile Batı arasında sürekli gidip gelen yaşamlarının zorluklarına derin anlamlar yüklemektedir. Romandaki bütün karakterler sömürgecilikten yeni kurtulmuş olan ve siyasi anlamda bağımsızlığına ulaşsa da zihinsel ve kültürel yönden kölelik zulmü altında yaşamaya devam eden büyük bir ailenin geçiş dönemindeki bireyleridir. Ne tam olarak sömürge kültürüne asimile olabilen ne de geleneksel kültürlerinden tamamen vazgeçebilen karakterler kimliklerinin bilinç altında yaşadıkları sara nöbetinden kurtularak bir farkındalık, aidiyet duygusu oluşturmaya gayret göstermektedirler.

Kiran Desai, Amerikan Rüyası'nın insanları büyü altına aldığını ve maddi başarıya ulaşabilmek için insanların Amerika'yı tek kurtuluş kapısı olarak gördüklerine değinir. Özellikle Hintli bireyler için Amerika sürekli dolar basan, her türlü olanağa sahip bir bolluklar ülkesi ve modern dünyanın El Dorado'su¹⁰⁴ olma özelliğine sahip bir

¹⁰² Times of India, Kanpur, Interview With Deep Gazmer, 22/01/2007.

¹⁰³ Monisha Pandey, “The Inheritance of Loss: A Saga of Post-Colonial World”, *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi 2011, 96-104.

¹⁰⁴ Güney Afrika'da hazinelerle dolu olduğu söylentisi bulunan efsanevi şehir.

medeniyetler beşiğidir. Hintlilerin kendi öz kültürlerine ve vatanlarına olan inançlarını yitirerek kurtuluşu Amerikan Rüyası'nda aramaları Desai'nin bu ikinci romanının yazılmasında önemli derecede etkili olmuştur:

“Amerikan Rüyası fikri Amerika'da yaşayan çok ayrıcalıklı, eğitilmiş bir Hint sınıfı tarafından şevkle kucaklanmaktadır ve onlar için Amerikan Rüyası'nı yaşamak doğru gözükmektedir. Bu paralel dünyanın yanısıra Hindistan'ın en fakir insanları da oradadır. Bu yüzden bu zıtlık üzerine yazmak ve belki de ülke ve ulus anlamında gerçekten içimizdekileri dile getiremediğimizi söylemek istedim. Biz gerçekten sınıf anlamında konuşmalıyız.”¹⁰⁵

Yaşamını halen göçmen olarak gittiği New York'ta sürdüren Desai, kitabında ailesinin hikayesine ve kendi göçmenlik deneyimlerinin izdüşümlerine de yer vererek eserine otobiyografik bir özellik kazandırmaktadır. Romanını “Doğu ile Batı arasında yaşamının ve bir göçmen olmanın ne demek olduğunu yansıtmaya çalışan”¹⁰⁶ bir kitap olarak tanımlayan Desai, sömürgeci dönem boyunca göçmenler üzerine dayatılan Batı kültürünün bireylerin kimlikleri üzerinde oluşturduğu yıkımların yaşam boyunca bir benlik krizine yol açtığını ele alır. Bu yüzden hem egemen sömürge kültürü tarafından aşağılanmamak hem de duygusal ve ruhsal yönden yalnızlık psikolojisine düşmemek için değişim zorunlu bir durum olarak gözükmektedir.

¹⁰⁵ <http://www.thefreelibrary.com/theinheritanceofloss/10/02/2008>

¹⁰⁶ K.Ghosh Tapan, “Kiran Desai: Life and Works”, *In The Fiction of Kiran Desai: Focus on The Inheritance of Loss*, (Ed. K.Ghosh Tapan), Prestige Books, New Delh: 2009, 9-18.

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN DÖNEMDE KİMLİK SORUNSALININ OLUŞUMU VE BOYUTLARI

Herkes tarafından benimsenen ortak tanımdan yoksun bir fenomen olan kimliğin taşıdığı içerik zaman ve koşullar değiştikçe farklı boyutlara taşınır. Kimlik öylesine kırılabilir ve hassas bir yapıya sahiptir ki çevre ile kurulan etkileşim sonucunda gelişip değişime uğrar ve çoğu zaman da egemen kültürün istekleri doğrultusunda şekil alarak toplumdan bağımsız bir gelişim süreci yaşayamaz.

Latince idem (aynı) kökünden gelen kimlik kelimesi İngilizce’de 16. yüzyıldan itibaren kullanılmakta ve o günden beri birçok bağlamda tartışmaya konu olmaktadır. Robert Penn Warren’ın 1960’ların ortalarında yayımlanan **Who Speaks for the Negro?** adlı eserinde kimliğin önemine dair yapılan vurgu kavramın önemini ortaya koymaktadır:

‘‘Kimlik sözcüğünü ele alıyorum. Anahtar bir sözcük. Onu defalarca işiteceksiniz. Birbirine dönüşen bir düzine mesele, bu değişken sözcüğe odaklanır; bu sözcük etrafında somutlaşır. Doğduğu dünyadan ve bir vatandaşı olduğu ülkeden yabancılaştıktan, sonunda yeni dünya ve ülkenin muzaffer değerlerince çevrelendikten sonra, Zenci kendisini nasıl tanımlayabilir?’’¹⁰⁷

Sözcük anlamı itibarıyla ‘‘bir kimsenin, bir grubun bireyselliğini, ayırt edici özelliğini oluşturan, onun başkalarından ayırt edilmesini ve kendisini kendi olarak bilmesini sağlayan sürekli ve temel özelliği’’¹⁰⁸ olan kimliğin oluşması için öncelikle bir kimlik bilincinin oluşması gerekir. Bünyesinde birçok özelliği barındıran kimliğin son dönemde gelişen olaylarla beraber en çok göze çarpan özelliği karmaşık bir kavram olmasıdır. Modern dönemde bireyin yaşadığı kültür ve kimlik çıkmazları alanında çalışmalarıyla bilinen Douglas Kellner, modernizmin hareketli, çoklu, bireysel,

¹⁰⁷ Robert Penn Warren, *Who Speaks for the Negro?*, New York 1965, 17.

¹⁰⁸ Büyük Larousse, *Milliyet*, İstanbul 1992, XIII, 6780.

değişime ve yeniliğe açık doğasıyla beraber karmaşık bir hal alan modern kimliğin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

‘‘Kimlik aynı zamanda toplumsal ve öteki bağlantılıdır. Böylelikle, yeni kimliklerin, olası kimliklerin sınırları sürekli genişlemekle birlikte, kimlikler hala görece sınırlandırılmış ve sabittir. (...) Modernitede toplumsal olarak tanımlanmış mevcut roller, normlar, görenekler ve beklentiler arasında bir etkileşim yapısı hala vardır. İnsan bu süreç içinde kimlik edinmek amacıyla seçim yapmak, sahiplenmek ve yeniden üretmek zorundadır. Dolayısıyla, ‘öteki’ modernitede kimliğin kurucu unsurlarından biridir. Kimlik, her zaman istenildiğinde değişebileceğinin ve değişiklik yapabileceğinin farkındadır. Modernite geçmiş zaman biçimlerinin, değerlerinin ve kimliklerinin yıkılışının ve yenilerinin üretiminin bir aradalığını ifade eder.’’¹⁰⁹

Göç hareketlerinin büyük bir hız kazandığı, birçok farklı kültürel değerlerin birlikte bulunduğu çokkültürlü bir dünyada kültürel kimlikler çok katmanlı bir yapıya bürünmüştür. Bu durum parçalanmış bir kimlik durumuna yol açarak aradakalmışlığı gündeme getirir: ‘‘Göçmenler, yeni yaşam alanlarındaki farklı kültür ile kendi inanç ve değerleri arasında sıkışıp kalırlar. Bu yüzden zihinsel olarak da karmaşıktırlar ve yeni kültürün çekiciliğinde kaybolurlar.’’¹¹⁰ Batı’nın ürettiği kültürel mirasın herkesi etkisi altına aldığı, kapitalist düzen içerisinde dış kaynak yardımı alabilmek ve ülkesindeki sanayi yatırımlarına olanak sağlayabilmek adına devletlerin madde merkezli bir dünya sisteminin kölesi haline getirildiği, sadece Birinci Dünya ülkelerinde yaşayan beyaz ırka ait insanların üstün kabul edilip diğerlerinin ötekileştirildiği ayrılıkçı bir dünya düzeninde birçok soru cevap beklemektedir: ‘‘Kimliğin tehdit altında olduğunu insan nasıl hissetmez? Başkalarına ait, başkaları tarafından konmuş kurallara dayanan bir dünyada insan nasıl kendini öksüz, yabancı, asalak ya da parya olarak algılamaz?’’¹¹¹

¹⁰⁹ Douglas Kellner, *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası*, (Çev.: Gülcan Seçkin), Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, Sayı.15, 195-196.

¹¹⁰ Ayla Baygın Oğuz, *Hanif Kureishi’nin Kara Plak Adlı Yapıtında Göçmenliğe Bağlı Kimlik Sorunsalı*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009, 26.

¹¹¹ Amin Maloof, *Ölümcül Kimlikler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 65.

2.1. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KİMLİK KAVRAMININ GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜM

Küreselleşme sadece Batı'nın hegemonik görüşleriyle bağlantılı bir süreç değil, kapitalist dünya sisteminin bağımlı bir niteliği, devletlerarası ilişkilerde düzenin koruyucu siyasi bir silahı ve Amerikalılaştırma ideolojisinin vazgeçilmez unsurudur. Ekonomik, sosyal, düşünsel platformlarda sahip olduğu üstünlüğü dünyanın bütün az gelişmiş ülkelerine dayatma arzusunda olan Batılı güçlerin sömürgecilik sonrası sergiledikleri tutum ulusal ve kültürel değerlerin yok edildiği ideolojik bir savaşı anımsatmaktadır:

‘‘Dünyayı etkisi altına alan küreselleşme süreci dünya üzerinde yaşayan her ulusun, her toplumun ve her insanın hep beraber gerçekleştirmekte karar kıldığı bir olgu değildir. Küreselleşme, küreselleştirmeyi düşünsel, kültürel ve ekonomik bir proje olarak tasarlayıp uygulamaya yönelenlerin olayıdır.’’¹¹²

‘‘Küreselleşme, dünyayı şu veya bu şekilde değiştirmekte fakat ne yazık ki, onu anlama çabası oldukça geride kalmaktadır.’’¹¹³ Özellikle Üçüncü Dünya olarak tanımlanan sömürgeleştirilmiş ülkelerde yaşayan insanlar için geçerli olan bu dünyayı anlama ya da anlayamama çabası Batı'nın Doğu insanının kimliği üzerinde büyük bir baskı yaratarak dünyayı kendi pencerelerinden izlemelerine ve yaşamı yabancı bir bakış açısıyla algılamalarına neden olmuştur. Batı'nın kendilerine sunduğu dünyayı olduğu gibi benimseyen ve anlamaya yönelik hiçbir girişimde bulunmayan bu insanların bireysel ve kültürel kimliklerinin değişime maruz bırakılması kaçınılmaz bir sonuçtur.

Küreselleşmenin derinliklerinde yatan daha iyi bir yaşam arzusu ve her şeyin en iyisine sahip olma tutkusu dünya üzerinde giderek yaygınlaşan Amerikalılaştırmayı özellikle az gelişmiş ülkelerdeki insanlarla sürekli yakın temasta bulunarak onları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya yönlendirir. Bu zihniyet insanlara yeryüzünde bir cennet vaadinde bulunarak maddi anlamda kısmi bir zenginlik sunuyor gibi gözükse de

¹¹² Erkızan, Hatice Nur, ‘‘Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine’’, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl.5, Sayı.18, Ankara 2004, 57-70.

¹¹³ Haluk Tözüm, ‘‘Küreselleşme: Gerçek mi, Seçenek mi?’’, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl.5, Sayı.18, Ankara 2004, 147-167.

kendi kültürel bağlarından kopartılan bu insanlar sürekli tedirgin yaşamakta, kendilerini güvensiz hissetmekte ve kimliklerindeki belirsizlik ortamının yarattığı sıkıntıların üstesinden gelmeye çalışmaktadır.

Sömürgeciliğin resmi olarak sona erdiği İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte sömürge halklarının çoğunun özgürlüklerini kazanmış olmasına rağmen, Batı hakimiyetinin bir şekilde devam etmesi Marc Ferro tarafından sadece “yeni-sömürgecilik” terimi ile değil, aynı zamanda “yerleşimcileri olmayan emperyalizm”¹¹⁴ şeklinde adlandırılmıştır. Bu süreçte emperyalist zihniyet varlığını sömürgeler kurarak sürdürme yoluna gitmez, fakat uluslararası iş bölümü bağlamında kendini etkin kılan kapitalist ekonominin dünyayı egemenliğine almak için uyguladığı küreselleşme aracılığıyla varlığını devam ettirir:

“Günümüzde bile emperyalizm toprak temelli bir iktidar merkezine gerek duymadan hiçbir sınır tanımayarak, küreselleşme adı altında gücüne güç katarak ve dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanlar arasındaki farkı daha da belirginleştirerek varlığını sürdürmektedir.”¹¹⁵

“Küreselleşme, her yerin her yerde olması gibi bir anlama sahip görünse de, aslında sadece güçlü olanın her yerde olması anlamına gelmektedir.”¹¹⁶ Uygur ve yaşanabilir bir dünya için demokrasi ve özgürlüğün savunucusu olduğu izlenimini uyandıran küreselleşme aslında insanların tektipleştirilmesine, standartlaştırılmasına ve aralarındaki kültürel farkların ortadan kaldırılarak kimlik söyleminde yaşanan sıkıntıların temsil noktası haline gelmiştir. “Hızlı küreselleşmenin kimlik ihtiyacının güçlenmesi gibi bir tepkiye yol açtığına hiç kuşku yoktur.”¹¹⁷

“Küreselleşme, zaman ve mekanla ilgili geleneksel düşünceleri değiştirdiğinden ve insanların günlük, öznel algılamalarını kökünden söktüğünden; kültür ve medya çalışmaları içinde halihazırda çok anlamlı olan kimlik kavramını da alt üst etmiştir.”¹¹⁸

¹¹⁴ Marc Ferro, *Colonization: A Global History*, Routledge, London and New York 1997, 17.

¹¹⁵ Fikret M. Arargüç, *Sömürgeci ve Emperyalist Söylem Işığında Rudyard Kipling ve Kim*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002, 17.

¹¹⁶ Deniz Altınbaş, “İnsanlığa Karşı Suçlar ve Yeni-Sömürgecilik”, *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Sayı 11/12, Ankara 2011, 33-77.

¹¹⁷ Maloof, 79.

¹¹⁸ Bora Ataman, *Kozmopolitan Hayatlar, Diasporik Kimlikler*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2012, 50.

Bu yüzden kimlik krizi üstesinden gelinmesi gereken sosyal bir gerçeklik olmasının yanında küreselleşme girdabıyla birleşerek günümüz dünyasında ağırlığını artırarak sosyal ve kültürel çözülmenin de fitilini ateşleyen çözümü neredeyse olanaksız görünen postmodern dünyanın en önde gelen fenomenlerinden birine dönüşür.

2.2. SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI SÜREÇTE GÖÇLE BİRLİKTE KİMLİK DEĞİŞİMİ

Kimlik tek başına anlam kazanmayan, sosyal ve kültürel çevrenin üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu çok boyutlu bir kavramdır. Kimliklerin gelişen teknolojik olanaklar sayesinde sürekli hareket halinde olduğu bilinmektedir, yani sömürgecilik sonrası dönemde küreselleşen çokkültürlü bir dünya düzeni içerisinde hızlanan göç faaliyetleri ile beraber kimlik, sınırları net bir biçimde çizilemeyen, birden çok unsuru bünyesinde barındıran çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür.

Kimliğe yönelik yaklaşımlar ‘özcülük’ ve ‘anti-özcülük’ olmak üzere iki farklı anlayış içerisinde tanımlanmaktadır. ‘Her varlığın kendisini belirleyen veya her ne ise o kılan değişmez özelliklerinin bütünü olarak söz konusu doğa ya da özün varoluş karşısında ontolojik bir önceliğe sahip olduğunu öne süren’’¹¹⁹ geleneksel özcülük anlayışına göre kimlik değişmeyen ve tutarlı bir niteliğe sahiptir. Irk, cinsiyet ve sınıf gibi bütün dinamiklerin kimliğin üretimi noktasında beraber hareket ettiğini savunan ‘özcülüğe; metafizik, epistemolojik veya ahlaki anlamda bir evrensellik fikrinin savunulamayacağını, her şeyin, görelî bir karakter arz ettiğini ve sosyal biçimde oluşturulduğunu ileri süren Nietzsche, Sartre ve Rorty gibi anti-özcü düşünürler tarafından karşı çıkmıştır.’’¹²⁰ Edward Said de, özcü benlik anlayışının çöktüğünü ve hızla değişen bir dünyada kimliğin sürekli maruz kaldığı elektronik bilgi akışı ve ulaşım kaynakları nedeniyle ‘‘(...) kendinde ve kendi başına bütün ve tam bir şey olarak varlıkbilimsel açıdan verili ve sonsuza değin belirlenmiş bir istikrar, benzersizlik, indirgenmez nitelik ya da ayrıcalıklı statü’’¹²¹ olma özelliğini kaybettiğini düşünmektedir.

¹¹⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2012, 340.

¹²⁰ Cevizci, 340.

¹²¹ Edward W. Said, *Kültür ve Emperyalizm*, (Çev.: Necmiye Alpay), Hil Yayıncılık, İstanbul 2010, 459.

Sömürgecilik sonrası dönemde ortaya atılan özcülük karşıtı anlayışa göre kimlik, yaradılış sonrası bireyin doğuştan getirdiği ve inşa edilmiş bir yapıya sahip değildir, aksine içinde yaşanılan toplumun, kültürel değerlerin birey ile beraber oluşturduğu etkileşim sonrasında meydana gelen ve varoluşun son noktasına kadar değişimini sürdüren bir unsurdur. Küreselleşen bir dünyada sürekli çokkültürlülük ideolojisinin saldırılarına maruz kalan kimlik, inşa süreci hala devam eden değişken ve parçalanmış bir durumdadır. Stuart Hall'un kimlik için kullandığı "özcü değil, stratejik ve konumsaldır"¹²² ifadesi bu çalışmada bir rehber işlevi görerek sömürgecilik sonrası göçmen bireylerin melez bir kimlik olarak yaşadıkları varoluşsal sıkıntılara ışık tutmaktadır.

Sömürgecilik sonrası edebiyatın önemli temalarından olan göç, sömürgecilik sonrası kimliğe özgü, kişinin kendisini bulunduğu yer ile özdeşleştirmesinin yarattığı güçlüklerden doğan kimlik bunalımına vurgu yapmaktadır. Timothy Mo, Salman Rushdie, Hanif Kureishi, Sam Selvon gibi sömürgecilik sonrası edebiyatın önde gelen yazarlarının eserlerinde görülen kimlik arayışlarının oluşturduğu gülmece ve hüznün öğelerinin temelini kimlik arayışı ve kimliğin yeni çevreyle özdeşleştirilmesi çabası oluşturmaktadır. "Sömürgecilik sonrası öznenin bir metaforu olarak göçmeni ele aldığımızda, Homi K. Bhabha evsiz barksızlığın baskın ulusal ideolojilerin kimliksel durağanlığına karşı mücadele eden sömürgecilik sonrası sınır hayatlarının melezliğinin paradigmatik bir durumu olduğunu iddia etmektedir."¹²³ Kültürel geçmişleri ve ırksal kökenlerine göre muamele gören Doğulu bireylerin içinde buldukları bu varoluşsal çıkmazdan kurtulabilmelerinin ve saygın bir kimlik sahibi olabilmelerinin, Bhabha "ancak stereotipleşme ile mümkün olabileceğini"¹²⁴ düşünmektedir.

Avrupamerkezci modernliğin keskin sınırlandırmalarını kendine ilke edinen Batılı sömürgeci anlayış için hızla küreselleşen ve gittikçe küresel bir köye dönüşen günümüz dünyasında ulusal kimlik ve kültür algısı değerini yitirmeye başlamıştır. Bu yüzden madunun yaşamını devam ettirebilmek için kendi kimliğini reddedip Batı'nın sömürgeci kimliğine ilişkin kültürel özelliklere bütünüyle asimile olması gerekmektedir. Gittikçe

¹²² Stuart Hall, "Who Needs Identity", *Within Questions of Cultural Identity*, (Ed.. S. Hall& P. Du. Gay), Sage Publications, London 1996, 3.

¹²³ Charturee Tingsabath, "Dwelling in Travel: The Other Cosmopolitanism in Kiran Desai's *The Inheritance of Loss*", *Bharatasamay International Conference on Indian Writing in English*, Chulalongkorn University, India 2012, 25-41.

¹²⁴ Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, Routledge, London 2005, 109.

küreselleşen dünyada saf bir kimlik bulabilmenin neredeyse olanaksız olduğunu düşünen Gayatri Spivak, “içinde yaşadığı bölünmüş dünyadaki insanı kozmopolit bir kişi olarak eleştirirken kendi adına yurt ve kökler sorununu pek önemsemez ve havada kökler salmayı tercih eder.”¹²⁵

Sömürgecilik sonrası dönemde hız kazanan küreselleşme sürecinde yaşanan ülkelerarası göçler sonucunda farklı siyasi ve dini düşüncelere sahip insanların aynı sosyal ortam içerisinde yaşamaya başlamaları farklı yaşam biçimlerinin içiçe geçmesi sonucunu doğurmuştur. Kültürel anlamda yaşanan bu karmaşıklığı ifade etmek için Bhabha, “Mihail Bakhtin’in dildeki çoksesliliğe göndermede bulunan melezlik kavramından faydalanarak sömürgecilik sonrası süreçte yitirilen saf kimlik algısına atıfta bulunmak amacıyla kültürel melezlik kavramını ortaya koyar.”¹²⁶ Kimliğin başkaları tarafından şekillendirilemeyecek kadar değerli ve kişiye özgü olduğunu ifade etmek amacıyla ortaya konulan melezlik terimi yoluyla daha önce sömürgeleşmiş bir toplumun üyelerinin bireysel olarak kendi ruh dünyalarında yaşadıkları kimlik hissini önemine vurguda bulunarak saf kimliği değil, bulanık kimliği arar. Bhabha’nın düşünce dünyasında anahtar kavram olarak kabul edilen melezlik, tarihin hiçbir döneminde saf ve otantik kimliğin olmadığı iddiasındadır:

“(…) Bhabha, melezlik kavramı ile sömürgecinin ve kültürel otoritenin kimliğini kendi tahmin edilemezliği ve öngörülemezliğiyle tehdit eder. Melezlik, ikili karşıtlıklara (binary oppositions) ve ben ve öteki zıtlığına karşı bir direniştir, çünkü o, ne sadece ben ne de sadece öteki olmanın imkansızlığına vurgu yapar.”¹²⁷

Ania Loomba’nın **Kolonyalizm Postkolonyalizm** adlı kitabının önsözünde kullandığı ‘postkolonyal çanak’ ifadesi günlük yaşamın her alanında sürekli kullanılan kimlik kelimesinin öz anlamından uzaklaşarak banalleştiğinin ve önemsiz bir ifade olarak kullanıldığının göstergesidir:

¹²⁵ Gayatri Chakravorty Spivak, *Köklerim Havada: Her Yerde Yurdumdayım Ben*, (Çev.: Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2007, 15.

¹²⁶ Bhabha, 124.

¹²⁷ Sabine Mabardi, “Hybridity in Cultural Theory: Encounters of a Heterogeneous Kind”, *In The Creolization Reader: Studies in Mixed Identities and Cultures*, (Ed. R. Cohen & P. Toninato), Routledge, London 2010, 247-356.

“Kolonyal kimlikler bölüntünün iki yakasında da istikrarsızdır, tartışmalara açıktır ve sürekli akış halindedir. Bu anlayış birleşik benlik konusundaki kolonyalist ve milliyetçi iddiaları zayıflatmanın yanı sıra, kültürel farklılığı mutlak ya da indirgeyici terimler çerçevesinde yorumlamamak gerektiği konusunda bizi uyarır. Gelgelim, Bhabha, melezliği ve bilinç eşiği durumunu vurgulamasına rağmen kolonyal karşılaşmayı genel ve tümel terimler bazında kavrar.”¹²⁸

Genel olarak bakıldığında sömürgecilik sonrası dönemde kimlik, merkez ve perifer ikilemi içinde sıkışıp kalmaktadır. Kimlik, Batılı sömürgeci zihniyetin tek gerçek olduğunu ve özgürlüğünün anahtarını elde etmenin yolunun Batı'nın kültürel değerlerine sığınarak elde edilebileceğini savunan dışlayıcı bir yaklaşımın kölesi olmuştur. Bu dayatmacı zihniyetten kurtulmak yerine emperyalist güçlerin değirmenine su taşıyan yabancılaşmış kimlikler olmayı tercih eden Doğulu bireyler için ikili bir kimlik yapısına sahip olma yaşamı karmaşık ve anlamsız bir biçime sokmaktadır.

2.3. BATI KİMLİĞİ VE BATI'DA DOĞU'LU OLMAK

Batı coğrafi bir terimden çok Grek ve Roma uygarlıklarının bıraktığı mirası sürdürüp demokrasi kültürünün koruyucusu olmayı başararak temel hak ve özgürlükleri adil bir şekilde düzenleyen modern bir güç olarak yansıtılmaktadır. Her ne kadar adil bir güç gibi yansıtılıp demokratik değerleri özümseyen tek uygarlıkmiş gibi gösterilmeye çalışılsa da Batı'nın tarihine bakıldığı zaman kendi dışındakileri sürekli olarak dışlayıp değersizleştirdiği görülmektedir. Sömürgecilik sonrası dünyada kimliğin yaratılması sürecinde ‘öteki’nin sahip olduğu öneme vurgu yapılmaktadır ve Batı'nın anlayışında da biz ve ötekiler şeklinde iki tür insan algısının yaratıldığı görülmektedir.

Doğu’yu uygarlaşma ve çağın gereklerine uygun ilerleme yeteneğinden yoksun gören Batı, kendi kültürel kimliğini oluşturan antik dönemin kültürel birikimi sayesinde kendisini insanlığın zirve noktası olarak görmektedir. Batı kimliğinin dayandığı temel nokta kendisinden olmayan halklar ve kültürlerden üstün olduğu düşüncesidir. Kökleri

¹²⁸ Ania Loomba, *Kolonyalizm/Postkolonyalizm*, (Çev.: Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, 204.

Antik Yunan ve Roma'ya ve sonrasında Ortaçağ İngiliz şövalye ruhuna kadar uzanan erkek egemen Batı sömürgeciliğinin temelinde, Kamil Aydın'ın da ele aldığı gibi, değişik biçimlerde ortaya çıkan ‘askeri ve silahlı bir gücün kazandırdığı bir hegemonya’¹²⁹ ve ırkçılık düşünceleri yatmaktadır.

Rönesans ile birlikte fikir ve düşünce özgürlüğüne büyük önem veren Batı kültürü o günden beri kendisini hep Doğu'dan üstün görmüştür. Birey merkezli bir yaşam biçimini ön planan çıkaran Batı'nın zihin dünyasında Doğu, her zaman İslamiyet ile ilişkilendirilerek körü körüne bir kadercilik anlayışına bağlanan gerici bir zihniyet, anti-hümanist bir yaklaşımın lideri olarak algılanır. Her şeyin inandıkları Tanrı tarafından önceden belirlendiğine inanan ve kendi kimliğini oluşturma noktasında herhangi bir çaba göstermeyen Doğu'nun bu mutlakiyetçi kader anlayışının aksine Batı için kendilerine sunulan bütün değerleri sorgulamak kimliğin anlam kazanması için olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Materyalist bir dünya görüşüne sahip olan ve her şeyi madde temelinde yapılandıran Batı'nın böyle bir düşünce yapısına sahip olmasında Aydınlanma ile beraber Sanayi Devrimi'nin de büyük bir etkisi olmuştur. Batı'nın kavramsal düzeyde Rönesans ile başlayan gelişiminin izlediği yükseliş süreci onu merkezi bir güç haline getirerek dünyayı peşinden sürükleyen kapitalist zihniyetin odak noktası haline gelmesini sağlamıştır:

‘‘On sekizinci yüzyılda Batı Avrupa (ve ABD) Aydınlanma'yı yaşamış, bu sayede dinselci bağnazlığı aşmış, bilim ve dini aynı seküler kültür içinde bağdaştırmıştır. Batı kavramı da bu gelişmelerle belirginleşmiştir. Batı Avrupa kendini merkez olarak görmüş, Doğu'yu Yakın Doğu'yu, Uzak Doğu'yu kendinden ayrı tutmaya başlamıştır. Kendini küresel gelişimin ve tarihin öznesi, diğer bölge ve halkları işleyeceği nesnelere algılamaya koyulmuştur. Batı kavramı zamanla (...) coğrafi olmaktan çıkmış, belirli bir siyasal sistemi ve yaşam anlayışını uygulayan ülkeler topluluğunu imler hale gelmiştir.’’¹³⁰

¹²⁹ Kamil Aydın, *Images of Turkey in Western Literature*, Eothen Press, UK 1999, 10-11.

¹³⁰ Oğuz Demiralp, ‘‘Batı Batar mı?’’ içinde *Batı Medeniyeti*, Yıl:18, Sayı: 210/211/212, Hece Yayınları, Ankara 2014, 613-617.

Aydınlanma geleneği temelde insani değerleri iddia ederken demokrasi ve uygarlık götürme adı altında sömürgecilik faaliyetlerinde bulunması Batı'nın nasıl bir çelişki içinde bulunduğunu gösterir. Kapitalizmin vaat ettiği zenginliklere ulaşan ve Batı medeniyetinin içerisinde Sanayi Devrimi'ni gerçekleştiren tek güç olan Avrupa devletleri Batılı kimlik algısının oluşmasında başrol oynamıştır. "Avrupa kimliğini kuran ve ayakta tutan şey en nihayetinde Avrupalı olmayan ötekilerin inşasıdır."¹³¹ Kendi kimliğini oluşturmak isteyen sömürgeci Batı zihniyeti bu amacı doğrultusunda "(...) Öteki'ni kullanarak Kendi'ni yapmak"¹³² diye adlandırılan bir yöntemi uygulamaya sokmuştur. Varoluşunun Doğu uluslarına bağlı olduğunu ve onları dışlayıcı, ötekileştirici nitelermeler yoluyla kendi kimliğini yaratan Batı, Doğu'yu adeta kendisine yaşam veren bir kimlik pınarı olarak görmektedir.

İnsanın bir toplumda yaşayabilmesi, o toplum içinde bir benlik elde edebilmesi için o topluma ve onun geliştirdiği kurallara uymak zorunda olduğu gerçeğinden hareketle İngiliz toplumuna göç eden bireylerin de İngiliz toplum yapısı içerisinde kabul görmeleri için buldukları ortamdaki bütün bireyler gibi kurallara uyarak uyum sağlamaya çalışmaları gerekir. İngiliz olma ve yaşamını İngiliz kültürel değerleriyle süsleme uğraşında olan Doğulu bir bireyin sahip olduğu öteki kimliği nedeniyle kendisine sürekli bir önyargı ile yaklaşıldığını ve ne yaparsa yapsın asla bir İngiliz vatandaşı olamayacağını anlaması, kendisini İngiliz toplumunda bir yabancı olarak kalma ikileminden kurtaramaması, onu "bir gün Alman dilini tek bir imla yanlış yapmadan yazsak bile bizi Alman dilinin hırsızları olmakla suçlayacaklardır"¹³³ diyen Franz Kafka ile aynı düşünce noktasında buluşmaya sevk etmektedir.

Sömürgeleştirilmiş bir ulus içerisinde yaşamının zorluğunu yenmek için Batı'ya göç etme sevdasında olan kişiler büyük umutlar besleyerek geldikleri Batı toplumunda yaşama şartlarının kendileri için ne kadar zorlayıcı olduğunu farkına varırlar. Bu farkındalık duygusunun sonucunda geleceğe dair besledikleri umutlarını yitirirler ve kişilik çıkmazı içinde büyük bir travma yaşarlar. İçinde yaşadıkları kültür ortamında 'öteki' olduklarını belli etmemek için "(...) geçici alternatif kimlik denemeleri"¹³⁴ ile

¹³¹ M. Hardt & A. Negri, *İmparatorluk*, (Çev.: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, 138.

¹³² Jean-François Bayart, *Kimlik Yanılsaması*, (Çev.: Mehmet Morali), Metis Yayınları, İstanbul 1999, 92.

¹³³ Benjamin, Walter, *Estetize Edilmiş Yaşam*, (Çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul 1995, 148.

¹³⁴ Kamil Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölimcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2005, 55.

yaşadıkları sorunu halletme yoluna giderler. Doğu toplumlarından Batı'ya gelen göçmen statüsündeki bireyler yaşadıkları toplumun baskı ve sıkıntılarının üstesinden gelerek çıkarları doğrultusunda bir yaşam oluşturabilmek için yeri geldiğinde kimliklerinden yeri geldiğinde ulusal menfaatlerinden vazgeçmişlerdir:

‘‘Ne kimliklerimiz ne de çıkarlarımız birbirini önceler; nasıl ki sahip olduğumuz kimlikler neyi yararımıza gördüğümüzü belirliyorsa, yararımıza olduğuna inandığımız şeyi elde etme mücadelemiz de kimliklerimizi şekillendirir. Yani ne kimliklerimiz ne de çıkarlarımız tam manasıyla sabitlenmiştir. Her ikisi de gündelik hayatın toplumsal projeleri ve kolektif hareketlenmelerin seyri içerisinde üretilir ve değişime uğrar.’’¹³⁵

Tarihsel anlamda kültürel geçmişleriyle bir bağ kurmakta zorlanan ve yaşadıkları anı kavrayabilmek için uğraşan Hintliler, kendilerine hümanist bir toplum olarak öğretilen İngiltere’de ten renklerinin farklı olması nedeniyle dışlanarak üçüncü sınıf vatandaş muamelesi görmüşlerdir. Hintliler hem kendi varlıklarını benimseyerek içinde buldukları toplumu kucaklamak hem de aynı toplum tarafından kendi varlıklarının olduğu gibi kabul edilerek kucaklanmak isterler. Ulus-devletlerin diasporik kimliklere yönelik baskılarının en net örneklerinden birini sergileyen İngiltere’deki Hint asıllı birey göçmen olmanın dayanılmaz ağırlığına rağmen farklı kültürel değerlerle iletişim kurmanın da bilincindedir: ‘‘(...) aitliğini sorgularken Britanyalı olmak vurgusu üzerinde yoğunlaşarak, melez kültürel kimliğini bir yere oturtmaya çalışır ve yerinden yurdundan edilmiş sömürgeci kimliklerin sömürge sonrası uzantısı olarak kabul görmek ve benimsenmek ister.’’¹³⁶ Egemen kültür tarafından öteki olarak görülüp yanlış tanınmak kimliğin yaralanmasına ve kişinin benlik bilincinin zarar görmesine neden olur: ‘‘Hor görülmüş gruplar, kültürel olarak egemen olan bir ötekinin damgalayıcı bir bakışıyla tekrar tekrar karşılaşmanın sonucu olarak, kendileri hakkındaki olumsuz imajları içselleştirir ve sağlıklı bir kültürel kimlik geliştirmeleri engellenir.’’¹³⁷

¹³⁵ Craig Calhoun, ‘‘Kimlik ve Tanınma Politikası’’ içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2014, 132-179.

¹³⁶ Oğuz, 177.

¹³⁷ Nancy Fraser, ‘‘Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek’’, içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu- Batı Yayınları, Ankara 2014, 259-274.

Ülkelerin medenilik seviyelerine göre Birinci, İkinci, Üçüncü Dünya şeklinde ikili ayrımlara göre değerlendirildiği ve sadece gücü elinde bulunduranların serbestçe hareket edebildiği bir sistemde modern bireyin kendi çizdiği sınırlar içerisinde, müdahale edilmeden yaşayabileceği bir dünya bulması olanaksız bir durum halini almıştır. Üçüncü Dünya insanının büyük umutlar bağlayarak gittiği Batı medeniyetinde tanık olduğu ayrımcılıklar ve insanların dininden, renginden, ırkından dolayı hakarete maruz kalması gibi insanlık onurunu ayaklar altına alan durumlar bireyi okyanusa atılmış bir damla bal gibi yok olup gitmeye sürüklemektedir. Batı'nın kontrolü altında olan Doğu'nun ise kontrol edildiği ve ikili ayrımların yoğun bir şekilde yapıldığı böylesine bir dünya sisteminde bireyin kendisine çizilen sınırların dışına çıkarak merkez gücün kontrolü dışında hareket etmesi söz konusu değildir.

Batı'da, özellikle de İngiltere'de, yaşanan kimlik krizinin temelinde yatan en önemli neden; bağımsızlıklarını elde eden ülkelerdeki bireylerin farklı kültürel değerlere sahip olmalarının onları bir aradalmışlık durumuna sürüklemesidir. Kültürlerin ve kimliklerin eski doğallıklarını yitirdiği ve birbirlerine karıştığı çokkültürlü bir dünya düzeninde sömürgecilik sonrası birey, yaşadığı yerle olan ilişkisinden kaynaklanan yerel kimliği, konuştuğu dil ya da kendisini ait hissettiği inancı ve etnik kökeninden gelen kültürel kimliği, mesleki konumundan kaynaklanan sosyal kimliği ve bir ülkenin vatandaşı olarak o ülkeyle arasındaki ilişkiden doğan vatandaşlık kimliği arasında kendisini çıkmaza düşmüş gibi görmektedir.

Kimliğin inşa süreciyle yakından ilişkili olan göç sonrası süreçte İngiliz ve Hint kültürlerine ait olan bireyler arasında yaşanan kültürel, etnik ve ırksal çatışmalar bireylerin kimlikleri üzerinde ciddi tahribatlara neden olarak melez kimliklerin oluşum sürecine de zemin hazırlamıştır. Kültürler arasındaki uçurumlar ve İngiliz bireylerin Hintli bireyleri aşağılayıcı tutumları kimliğin bir kriz haline dönüşmesinde etkin rol oynamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİMLİK SORUNSALINA BAĞLI YABANCILAŞMA

Yabancılaşma, insanın köken olarak ait olduğu toplumun değerlerini unutmaması, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle çatışma halinde olması ve özellikle de insan olmanın gerektirdiği gibi davranmayıp kendi öz benliğiyle çelişki içerisinde bulunmasıdır. Sibel Özbudun ve Temel Demirer, ‘**Yabancılaşma ve....**’ adlı kitaplarında yabancılaşma kavramının tanımlanma şekillerini başlangıcından günümüze dek ele alıp inceledikten sonra şu sonuca ulaşırlar:

“İnsan(lar)ın bireysel yaşamın ve toplumsal yaşamların akışının kendi dışlarında, mahiyetini çözemedikleri, anlayamadıkları ve karşısında çaresiz kaldıkları güç(ler) tarafından yönetildiğini ve bu güç(ler) üzerinde bir etkide bulunamayacaklarını teslim etmelerinin ve yaşam tarzlarını bu teslimiyete uyarlamamanın adıdır yabancılaşma.”¹³⁸

Günümüz dünyasında insanlar günlük yaşamın, yoğun iş temposunun yarattığı yorgunluğun sonrasında kendi kabuklarına çekilerek sevinçlerini ve üzüntülerini en yakınındakilerle bile paylaşmadan kendi içlerine atarlar. Bu içine kapanıklılık hali bireyin hem kendisinden hem de çevresindekilerden soyutlanarak yabancılaşmış bir ruh haline bürünmesine neden olmaktadır. Erich Fromm “modern insanın neredeyse çevresindeki her şeye yabancılaştığını ve bunun sonucunda da sürgün edilmiş birinin karakterine bürünerek kendi öz benliğini yitirdiği”¹³⁹ inancını taşımaktadır.

Ortak toplumsal değerlerin azlığı ya da yokluğu gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanan güçlü bir soyutlanma ve yalnızlık hissi olan yabancılaşma, bireyin kişisel yaşamındaki veya toplumdaki belirli olaylar ve durumlara karşılık olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanın kendi özünden, kimliğinden, etik değerlerinden ve öz kültüründen uzaklaşması, kendisi olmaktan çıkarak bir başkasına benzemesi olan yabancılaşma ve modern bireyin kendinden uzaklaşarak yalnızlaşması hiyerarşik devletli toplumla başlar. Oluşan hiyerarşik devletli toplumun bir sonucu olarak insan doğanın kendisine verdiği

¹³⁸ Temel Demirer, Sibel Özbudun, George Markus, *Yabancılaşma Ve...*, Ütopya Yayınları, İstanbul 2008, 116.

¹³⁹ Erich Fromm, *The Sane Society*, Fawcett, New York 1966, 24.

aklı doğaya karşı kullanmıştır. “Gelişen teknoloji ve modern bireyin hızla artan ihtiyaçlarına cevap verebilmek için doğal güzellikleri bile yok etmeyi göze alan modern birey açısından tek önemli gerçek kapitalist anlayışa hizmet etmektir.”¹⁴⁰ Çağımızı yabancılaşma ve tüketim çağı olarak ele alan Jean Baudrillard, “tüketimle beraber insanın kendisine yabancılaştığını ve kendisine ayna olacağı yerde vitrin olduğunu belirtir.”¹⁴¹

Her gün biraz daha yalnızlığa mahkum edilerek kendisine ve çevresine yabancılaşan modern insanın düşmüş olduğu yalnızlığın ve bunalımın temelinde Batı uygarlığının şövenist ve benmerkezci anlayışı yatmaktadır. Bu anlayış nedeniyle kendisini içinde bulunduğu materyalist sistemin kölesi olarak gören ve sadece sistemin daha ileri seviyelere gidebilmesi için hizmet eden modern birey süreç içerisinde farkında olmadan çevresindeki her şeye yabancılaşmakta ve kendisini tanıyamaz hale gelmektedir:

“Bir sabah uyanıyorsunuz ve yoksunuz. Aynaya bakıyorsunuz, yüzünüz aynı yüz, elleriniz aynı eller... Bedeninizi yokluyorsunuz, orada duruyor... Ama siz hükümsüzleştirilmişsiniz, yoksunuz... Tapındığınız Allah’ın kitabı da dahil olmak üzere her şey, herkes değişmiş, tanımıyorsunuz...”¹⁴²

Yabancılaşma ve kimlik, içinde yaşadığımız postmodern dünyaya damgasını vurmuş, birbirleriyle yakın bir ilişki içinde olan ve birçok alanda etkisini hissettiren çözümü neredeyse olanaksız iki kilit kavramdır. Kültürlerin ve kimliklerin içiçe geçtiği çokkültürlü dünyada bireyin sahip olduğu değerlerini hiçbir değişim veya dönüşüme uğramadan koruyabilmesinin olanaksızlığına vurgu yapan son dönem edebiyatının en çok tartışma konusu olan bu iki kavram, modern insanın ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda yaşadıkları sıkıntıları gün yüzüne çıkarmak için hayati öneme sahiptir. Sürekli bir değişim süreci içerisinde olan dünyanın değişim ağına yakalanan ve gösterdiği her türlü çabaya rağmen bu ağı içinde bir hapis hayatı yaşayan bireyler birbirlerine karşı

¹⁴⁰ Ömer Aytaç, Süleyman İlhan, “Yeni Kapitalizmin Kaotik Evreni: Belirsizlik, Sömürü ve Ahlaki Kriz”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 2008, 182-210.

¹⁴¹ Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, (Çev.: Hazar Deliçaylı&Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, 61.

¹⁴² Alev Alatlı, *Aydınlanma Değil, Merhamet!*, *Gogol’ün İzinde-1*, (Yedinci Basım), Everest Yayınları, İstanbul 2004.

yabancılırlar ve bireysel soyutlanmayı kaçınılmaz bir son olarak algılamaktadırlar. ‘‘Böylece birey kendi yaradılışı, gücünü ve benliğini değişken ve şaşkırtıcı bir dünya karşısında tanımlamanın güçlüğüne çeker.’’¹⁴³

Yabancılaşma, maddi ve manevi anlamda sahip olduğu bütün değerlerinden uzaklaştırılan modern bireyin kendi içinde dilimlere bölünerek parçalanması, kimliksizleşerek bir haymatlosa (aidiyeti olmayan) dönüşmesi sürecidir. Sahip olduğu inanç ve kültür coğrafyasının değersiz bir meta olduğunu düşünen, küreselleşen kapitalist dünya düzeninde saygın bir konum elde etme sevdasıyla kendi öz kimliğini bile görmezden gelen modern dünyanın bireyi için söylenebilecek yegane söz: ‘‘Hastalığın kendi nefindedir, ama görmüyorsun, ilacın da kendindedir ama şuuruna varmıyorsun!’’¹⁴⁴

Çağdaş toplumun belki de en büyük sorunu olan yabancılaşma sadece edebi anlamda değerlendirilemeyecek kadar çok yönlüdür ve felsefi, sosyolojik, psikolojik boyutları da olan bir olgudur. İçinde yaşadığımız yüzyılda ‘‘küreselleşme ile beraber etkisini daha da hissettiren yabancılaşma bir anlamda eşikte kalmak, eşikte tutulmaktır.’’¹⁴⁵ Eşikte kalmak, el kapılarında umutsuzca beklemek, içinde yaşadığın topluma, kültürel değerlere ilgisizleşmek, dışarıda da başka toplumun gelenek ve göreneklerine uyum sağlayamamaktır. Modern bireyin yaşadığı bu yabancılaşma sürecini Kamil Aydın şu sözleriyle ifade etmektedir:

‘‘Genel görünümüyle yabancılaşma olgusu içindeki bireyin yalnız, soyutlanmış ve sürgün bir ruh haline girmesi, başkalarıyla olduğu kadar kendi öz beniyle de birtakım sorunlar yaşadığının göstergesidir. Diğer bir ifadeyle, birey, topyekün toplumdan, toplumsal değerlerden ve diğer bireylerden olduğu kadar kendisinden, yani öz beninden de uzaklaşabilir. Bu koşullarda doğal olarak bireysel bir tutum ve davranış örneği sergileyerek umutsuzlaşır, iyice yalnızlığa gömülür, dünyanın ve yaşamın tüm değerlerinin ve ideallerinin anlamsızlaştığına inanmaya başlar.’’¹⁴⁶

¹⁴³ Seçkin Ergin, *Modern Amerikan Şiirinde Yabancılaşma*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1993, 1.

¹⁴⁴ Şahin Uçar, *İnsanın Yeryüzü Macerası*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2002, 64.

¹⁴⁵ Macit Balık, ‘‘Edip Cansever’in Tragedyalar’ında Yalnızlık, Bunalım ve Yabancılaşma’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(18), 2011, 1-22.

¹⁴⁶ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 99.

Modern toplumda yaşanan karmaşıklıkların ve belirsizliklerin sonucu olan yabancılaşma; sınıf, kültürel koşullandırma ve neredeyse her zaman bireyin yerleştiği yeni ortamıyla tam bir bütünleşme yaşamaya engel olan göç unsurları tarafından üretilen bir benlik yitimi sürecidir. Göçle gelen bağımlılık bireyin kendisini bir başkasının ya da yabancıların gözüyle görmesine, o ülke insanının değer yargılarına göre kendini algılamasına neden olmaktadır. Kendi yerel kültüründen tamamen kopamayan ve aitlik duygusu oluşturmak adına benimseme ihtiyacı hissettiği yeni kültüre ait değerlere göre yaşamaya başlayan göçmenin içinde bulunduğu çift kültürlü bilinç durumu onu kendi öz kültürüyle ikincil kültür arasında yabancılaştırmaktadır.

Latince’de ‘başkası’, ‘yabancı’ anlamına gelen ve ‘alienus’ kökünden türeyen yabancılaşma kavramını ilk kez kullanan düşünür J.J. Rousseau olmuştur. “Rousseau bu kavramı insanın zihnine ve kalbine yönelik yapılan iç ve dış baskı yüzünden doğal özünden ve benliğinden uzaklaşması”¹⁴⁷ anlamında kullanmıştır. Eski Yunanca’da ‘alloiosis’ ve bundan türeyen ‘alienatio’ kökenli yabancılaşma kavramını ise “(...) ilk kez kullanan ve ona felsefi ve bilimsel bir içerik kazandıran Hegel’dir. Hegel’e göre yabancılaşma; insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsan kendisine ve çevresine yabancılaşmakta, kendisini düşünen ve hisseden bir varlık olarak görmemektedir.”¹⁴⁸ Yabancılaşma kavramını Entfremdung olarak kullanarak felsefi anlamda ilk kez belirgin hale getiren Hegel açısından yabancılaşma, kökeni insanın dünyadaki doğal deneyiminde bulunan ontolojik bir gerçekliktir. Yabancılaşma sorununu içsel düzeyde ya da bilinç olayları düzeyinde değerlendiren Hegel, yabancılaşmanın dışsal yanını düşünmemiştir. İnsanın fiziki ve ruhi olmak üzere çift yönlü bir varoluşa sahip olduğunu belirten Hegel, “küreselleşen ve modernleşen bir dünya düzeni ile beraber bu iki varoluş arasındaki mesafenin giderek büyümesinin yabancılaşmayı doğurduğunu düşünmektedir.”¹⁴⁹

Yunan idealizmi ve Kant’ın eleştirel felsefesi Hegel’in zihin dünyasında en çok etkili olan iki kaynaktır. Felsefesini ‘Mutlak Ruh’un yabancılaşması üzerine kuran Hegel, ‘yaşamın temel noktalarından olan yabancılaşmayı mutlak aklın gelişmesi için

¹⁴⁷ D. K. Pabby, *The Fiction of Margaret Laurence and Anita Desai: Discourse in Alienation*, Prestige Books, New Delhi 2005, 13.

¹⁴⁸ Roger A. Salerno, *Landscapes of Abandonment Capitalism, Modernity and Estrangement*, State University of New York Press, New York 2003, 10.

¹⁴⁹ M. Erkal, B. Baloğlu, F. Baloğlu, *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, Der Yayınları, İstanbul 1997, 314-317.

olmazsa olmaz bir gereklilik olarak görmektedir.”¹⁵⁰ İnsanın tam bir özgürlükten bahsedebilmesi ve bağımsız bir varlık olduğunu kanıtlayabilmesi için toplumsal yaşamın içindeki kurumlarla arasına mesafe koyarak ruhi derinliğine odaklanması gerektiğini düşünmüştür. İnsan emeğinin fiziki nesnelere, toplumsal kurumlardan ve kültürel ürünlerden dışsallaşması; başka bir ifadeyle “insanın fiziki anlamda var oluşu ile ruhi anlamdaki varlığı arasındaki mesafenin açılması Hegel açısından emeğin yabancılaşmasıdır.”¹⁵¹

İnsanın ruhsal gelişimini tamamlamak ve kendi özünü tam olarak keşfedebilmek için geçirmesi gereken zorunlu bir evre olan yabancılaşma, Hegel’in felsefesinde daha sonra tekrar birleşmek üzere insanın kendi doğasından geçici olarak ayrılmasıdır: “Hegel insanın kendisini gerçekten ortaya koyabilmesi için, kendisini olumsuzlaması ve kendisinden başka bir şey olması gerektiğini söyler. Kendini bulmak için bir başka yerde kendini yitirmek zorunluluğu karşımıza çıkar; işte bu yabancılaşmadır.”¹⁵²

Yabancılaşma kavramını ekonomi ve siyaset alanlarına taşıyan Karl Marx; yabancılaşmayı şu şekilde ifade etmektedir: “İşçinin emeği sonucu ortaya koyduğu ürün, artık işçinin karşısında yabancı bir nesne olarak durmaktadır. Başka bir ifadeyle kontrolü dışında işçi tarafından üretilen mal daha sonradan işçinin karşısına yabancı bir nesne olarak çıkmaktadır.”¹⁵³ Hegel’den farklı olarak yabancılaşma olgusuna somut bir boyut kazandıran Marx, terimi bilincin sınırları dışına çıkararak onu toplumsal, kültürel ve iktisadi boyutlara taşımıştır:

“(…) Marx, modern kapitalist toplumlardaki gözlemlerine dayanarak, insanın toplumsal özünü, pratik ve etkin bir yabancılaşma biçimi olarak betimlemeye çalışır. Fakat onun, Hegel ve Hegel takipçilerinden ayıran en belirgin özelliği; Marx yabancılaşmayı toplumsal dünyanın nedeni değil, sonucu olarak algılar ve öncelikle yabancılaşmış dünyayı değiştirmenin yerinde olacağını düşünür.”¹⁵⁴

¹⁵⁰ M. Erkal, *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme*, Mayas Yayınları, Ankara 1984, 126.

¹⁵¹ E. Mandel, G. Novack, *Marksist Yabancılaşma Kuramı*, (Çev.: O. Göçmen), Yücel Yayınları, Ankara, 23.

¹⁵² Emel Binbirçiçek Akdeniz, *J.P. Sartre’da Yabancılaşma Fenomeni*, Karakoyun Yayınları, İstanbul 2012, 18.

¹⁵³ Iain Ferguson, Michael Lavalette, “Beyond Power Discourse: Alienation and Social Work”, *In British Journal of Social Work*, 34(3), 2004, 297-312.

¹⁵⁴ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 93.

İşçinin kendi ürettiğine yabancılaştığı ve emeği üzerinde herhangi bir kontrol sağlayamadığı kapitalist bir sistemde modern bireyin yaptığı iş üzerinde sahip olduğu farkındalığı yitirdiğini belirten Marx, “yabancılaşmanın çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceğini belirtmekte ve yabancılaşma kavramını dört boyutta incelemektedir; emeğe yabancılaşma, iş sürecine yabancılaşma, doğaya yabancılaşma ve kendine yabancılaşma.”¹⁵⁵ Yaptığı işe zihinsel olarak hiçbir katkıda bulunamayan bireyin kendi yaratıcı gücünü kullanamaması ve sadece kendisine dayatılan şablona göre hareket etmesi onu öz benliğine yabancılaştırmaktadır.

Marx’a göre yabancılaşmanın kaynağı baskı altına alınan, yalnızlaştırılan, gücünün emri altında ezilen ve umutsuzluğun verdiği psikoloji ile geleceğe karamsar bakan toplumun sosyal psikolojisinde yatmaktadır, çünkü “insanlar kendi ihtiyaçları için değil de başkalarının menfaatleri için üretmeye başladıkları zaman kendi ellerinin emeği fetişleşerek onları köleleştirir ve emek, gerek kendi sahibine gerekse öteki insanlara yabancılaşır.”¹⁵⁶ Bu yabancılaşmanın sona ermesi için kapitalist toplum yapısındaki eşitsizliklere son verilmesi ve adil bir düzenin inşa edilmesi gerekmektedir. Ayrıca Marx, “yabancılaşmanın bireyselliğin kaybı anlamına geldiğini ve bu tür bir kaybın da aslında birey açısından ve toplum genelinde istenilmeyen bir durum olduğunu ortaya atan ilk kişidir.”¹⁵⁷

Yabancılaşmayı insanın derinliklerindeki psikolojik bir fenomen olarak değerlendiren Freud’un aksine Marx, “yabancılaşmayı toplumun derinliklerinde yatan sosyo-psikolojik bir fenomen olarak değerlendirir.”¹⁵⁸ Sosyal yaşamın içerisinde bireyle ilişkili tüm kavramların sahip olduğu anlamları yitirerek sadece maddi boyutta ele alındığını belirten Marx, insanın hayvani bir yaşam tarzına doğru sürüklenerek düşünme fonksiyonuna engel olduğunu vurgular:

¹⁵⁵ Tronn Overend, “Alienation: A Conceptual Analysis”, *In Philosophy and Phenomenological Research*, 35(3), 1975, 301-322.

¹⁵⁶ Burhan Ulutan, *Marksizm ve Leninizm*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, 37.

¹⁵⁷ Rabindra N. Kanungo, “Alienation and Empowerment: Some Ethical Imperatives in Business”, *Journal of Business Ethics*, 11(5-6), 414.

¹⁵⁸ Erich Fromm, *Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum*, (Çev.: Necla Arat), Onur Matbaası, İstanbul 1984, 131-132.

‘‘Ortada bir aile imgesi, bir anne imgesi, bir başarı imgesi var, fakat içeriğine baktığında tek boyutlu olduğu anlaşılır, bütün sosyal ve insani boyutlar yok olmuştur. Bütün bunlardan geriye kalan ise soyut bir aile kavramı ve bu ailenin bazı hayvansal fonksiyonlarıdır: yemek yeme, uyuma, içme ve aşksız seks.’’¹⁵⁹

Felsefede şeylerin, nesnelere bilinç için yabancı, uzak ve ilgisiz görünmesi, daha önceden ilgi duyulan şeylere, dostluk ilişkisi içinde bulunan insanlara karşı kayıtsız kalma, ilgi duymama, hatta bıkkınlık ya da tiksinti duyma anlamına gelen yabancılaşma süreci Hegel’de tinsel bir süreç, Marx’ta ise bir emek süreci olarak değerlendirilir:

‘‘Hegel’de süreç, yabancılaşmanın daha üst bir birimle yenildiği özne ile nesnenin diyalektik ilişkisinde, dünya tarihine ait bir tinsel gelişme olarak görülür. (...) Marx’ta süreç, insanın dünyasını yaratarak kendi kendisini yarattığı emeğin tarihi olarak görülür; ama sınıflı toplumda, işçinin hem emeğinin ürününü hem de kendi üretken etkinliğini her ikisine de sermaye tarafından el konulmasıyla yitirdiği iş bölümü, özel mülkiyet ve kapitalist üretim biçiminde özgül yabancılaşma biçimleriyle bu özsel doğasından yabancılaştırılır.’’¹⁶⁰

Erich Fromm’un psikolojik bir çözümlenmeye tabi tuttuğu yabancılaşma ‘‘bireyin kendisini kendisine yabancı, anlamsız gibi duyduğu bir deneyim biçimidir.’’¹⁶¹ Yabancılaşmanın toplumun her kesimini kapladığı çağdaş toplum düzeninde insan, kendine olan özgüvenini yitirmiş ve yapmayı düşündüğü bir işin sonucunu üstlenemeyecek kadar çekingen bir duruma düşmüştür. Bu küresel kapitalist sistemde insan kendisini dünyanın merkezi, hareketlerinin yaratıcısı olarak görmez, tersine hareketlerinin ve davranışlarının sonuçları onun boyun eğdiği hatta taptığı efendileri olmuştur.

¹⁵⁹ T.R. Young, ‘‘And Alienation: The Contributions of Karl Marx to Social Psychology’’, *Humboldt Journal of Social Relations*, 2(2), 1975, 26-34.

¹⁶⁰ Raymond Williams, *Anahtar Sözcükler*, (Çev.: Savaş Kılıç), İletişim Yayıncılık, İstanbul 2012, 44-45.

¹⁶¹ Erich Fromm, *The Sane Society*, (2. Baskı), Routledge Classics, London 1991, 117.

“Hem Marksist yabancılaşma teorisine katkı yapan hem de Freudyen psikanalizi mercek altına alan Fromm, yabancılaşmayı kapitalizmden ayrı olarak ele almaz.”¹⁶² Modern bireyi teknolojik cihazların arasında yalnızlaştıran ve onu insanlarla olan ilişkilerinde duygularını ifade edemez hale getiren kapitalist düzeni acımasızca eleştiren Fromm, insanların tüketim çılgınlığına kapılarak bireysel ilişkilerin değil fakat ekonomik ilişkilerin tutsağı oldukları süreci modern insanın çelişkisi olarak açıklamaktadır:

“İnsan yalnızca meta satmaz, kendisini de satar ve kendisini de bir meta olarak görür. Eliyle koluyla çalışan işçi, fiziksel enerjisini satar; işadamı, doktor, memur ‘kişiliklerini’ satarlar. Ürünlerini ya da hizmetlerini satabilmek için kişilik sahibi olmaları gerekir. Bu kişiliğin hoş gitmesi gerekir, ama ayrıca onun sahibinin başka nitelikleri de olmalıdır. Tıpkı diğer metalarda olduğu gibi, bu insansal niteliklerin değerini biçen, hatta ve hatta varolup olmadıklarını saptayan pazarın kendisidir. Bir kişinin sunduğu nitelikler işe yaramıyorsa, bunların kullanım değeri yoksa o insanın hiçbir niteliği yok demektir. Dolayısıyla özgüven, ‘benliğini hissetme’ başkalarının o kişi hakkında biçtiği değerın göstergesinden başka bir şey değildir. Pazardaki başarısı ne olursa olsun, başkaları tarafından sevilsin ya da sevilmesin, kendi değerini biçen, kişinin kendisi değildir. Aranıyorsa bir kimsedir, başkaları ondan hoşlanmıyorsa hiç kimse değildir. Kişinin kendine değer vermesinin, ‘kişilik’in başarısına bağlı olması, çağımız insanı için popüler olmanın neden büyük bir önem taşıdığını açıklamaktadır. Yalnızca kişinin günlük yaşantısındaki başarısı değil, kendine olan saygısı, güvenini koruyup koruyamayacağı ya da aşağılık duygusunu uçuruma yuvarlayıp yuvarlayamayacağı, popüler olup olmadığına bağlıdır.”¹⁶³

Karl Marx yabancılaşma durumunu özellikle işçi sınıfı ve kapitalist ekonomi bağlamında analiz edip ele almasına rağmen J.P.Sartre, “Marx’ın yabancılaşma kavramının alanını genişleterek onu entellektüellerin, özellikle de yazarların ve sanatçıların dünyalarında metinselleştirmeye çalışmıştır.”¹⁶⁴ Franz Kafka’nın ve Albert

¹⁶² Fromm, *The Sane Society*, 121.

¹⁶³ Erich Fromm, *Özgürlükten Kaçış*, (Çev.: Şemsa Yeğın), Payel Yayınevi, İstanbul 1996, 105-106.

¹⁶⁴ Akdeniz, 56.

Camus'nün eserleri J. P. Sartre'in oluşturmaya çalıştığı bu fenomenin en önde gelen örnekleri arasındadır: "Sartre'a göre başkasının belirlemesiyle birlikte, artık benim için, istemediğim durumlar söz konusudur. Sartre, F. Kafka'nın **Dava** ve **Şato**'da betimlemeye çalıştığı öngörülemezlik, Kafka'nın kendisine aittir. Kafka dünyanın kurallarına uyduğu için, sonuçlar da, tahminler de örtüşmektedir."¹⁶⁵ Yabancılaşmayı, tek başına değil, diğer kavramlarla beraber ele alan Sartre, bireyin yabancılaşmasını kendisinden başlayarak topluma doğru uzanan ve farkındalığını yitirmiş bir süreç olarak değerlendirmektedir:

"Günümüzün insanı kendi gücünü teknolojiye, otoriteye ya da yerel değerlere aktararak kendini görememeye başlamış; ve dolayısıyla yabancılaşmıştır. (...) yabancılaşma günümüzde neredeyse normalleşmiştir. Çünkü bugün arzuların pazarlandığı bir dünyada birçok insan yabancılaşmanın farkına varamamaktadır."¹⁶⁶

J.P.Sartre ve Albert Camus modernizm felsefesiyle beraber öne sürülen bireysellik anlayışının insanları ben-merkezli bir dünya inşa etmeye iterek yaşamlarının tüm kontrolünün kendi ellerinde olduğunu düşünmeye götürdüğünü belirtir. Böyle bir anlayış sonrasında ise Tanrı'nın yokluğu fikrinin insanları yabancılaştırdığı noktasında Camus ve Sartre benzer görüşleri savunmaktadır: "Yabancılaşmayı aşma ancak ve ancak inancın sıçrayışı ve Tanrı'ya güvenmek suretiyle mümkün olabilir. Buna karşın Sartre ve Camus gibi ateist varoluşçularda ise yabancılaşma anlamdan ve amaçtan yoksun bir dünyada söz konusu olan tabii bir durum olup varoluşun saçmalığının bir sonucudur."¹⁶⁷

Yabancılaşma kavramını sosyo-psikolojik bir kavram olarak ele alan günümüz dünyasının önemli Amerikan sosyologlarından Melvin Seeman, yabancılaşma üzerine görüşlerini topladığı **On the Meaning of Alienation** adlı makalesinde kavramın bireylerin psikolojik dünyalarıyla birebir ilgili olduğu gerçeği üzerinde durarak "yabancılaşmayı psikolojik açıdan ele almış ve araştırmalarında toplumsal koşulları

¹⁶⁵ Akdeniz, 47.

¹⁶⁶ Akdeniz, 10-17.

¹⁶⁷ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2005, 1730.

dışarıda tutmuştur.’’¹⁶⁸ Modern dünyada yabancılaşmanın sadece bireysel anlamda ele alınamayacağını, aksine toplumsal, sosyal, siyasal alanlarda da yansımalarının olacağını belirten Seeman, ‘‘kavramın yarattığı etki nedeniyle tek ve herkes tarafından benimsenen bir tanımının yapılamayacağını ifade eder.’’¹⁶⁹ Yabancılaşmayı güçsüzlük (powerlessness), anlamsızlık (meaninglessness), kuralsızlık (normlessness), topluma yabancılaşma (isolation), kendine yabancılaşma (self-estrangement) şeklinde beş farklı boyutta inceleyen Seeman, kişinin kendi eylemlerinin yaşamında istediği değişiklikleri ortaya çıkarmada, hedeflerini gerçekleştirmede yetersiz kaldığını belirtir ve bunun da bireyi değişik şekillerde yabancılaşmaya doğru sürüklediğine vurgu yapmaktadır. Sosyoloji alanında yaptığı çalışmalarıyla bilinen Barlas Tolan’a göre, ‘‘Seeman’ın bu kavramlaştırması, kendine yabancılaşma ve güçsüzlük duygusu bakımından Marksist teoriye, normsuzluk ve anlamsızlık duygusu bakımından da anomi kavramına yaklaşmaktadır.’’¹⁷⁰

3.1. SÖMÜRGEÇİLİK SONRASI KÜRESELLEŞEN DÜNYADA YABANCILAŞMA

Sömürgecilik sonrası edebiyat alanında yapılan çalışma ve araştırmalarda, yazılan eserlerde sıkça ele alınan yabancılaşma olgusu sadece tek bir alanla sınırlı olmayıp felsefe, sosyoloji, ve psikoloji alanlarında da inceleme konusu olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bağımsızlıklarını kazanan ulusların yoğun bir şekilde maruz bırakıldığı ötekileştirici tutumların temelini oluşturan ırkçılık yirminci yüzyılda ortaya çıkmış bir akım değildir. Sömürge uluslarının yabancılaşmasında büyük rol oynayan ırkçılığın aslında çok eski çağlardan itibaren var olsa da felsefî düşünce alanında, edebiyat ve edebiyat eleştirisi alanlarında ciddi anlamda boy göstermesi Aydınlanma Çağı’nın önde gelen filozoflarından Kant, Locke ve Voltaire’in ırkçılığı meşru temeller üzerine oturtmaya yönelik gösterdikleri çabalar sayesinde olmuştur. Derrida ve Levinas’dan hareketle Batı felsefe kanonunda Locke, Kant ve Hegel gibi filozofları kökten bir eleştiriye tabi tutan İngiliz eleştirmen Robert Bernasconi’ye göre, ‘‘herhangi

¹⁶⁸ Marshall Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akınhay& Derya Kömürçü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, 799.

¹⁶⁹ Melvin Seeman, ‘‘Alienation Motifs in Contemporary Theorizing: The Hidden Continuity of the Classic Themes’’, *In Social Psychology Quarterly*, 46(3), 1983, 172.

¹⁷⁰ Barlas Tolan, *Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*, AİTİA Toplum Bilimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.1, Ankara, 126-129.

birini ırk teorisinin yaratıcısı olarak görmek gerekiyorsa bu kişi Alman filozof Immanuel Kant'tır.¹⁷¹ Temelleri Aydınlanma Çağı düşünürleri ile beraber atılan ırkçılık, zamanla sömürgeci zihniyetin en önemli göstergesi haline almıştır. ‘Kant’ın ırkları ayırmak için kullandığı kriter deri rengidir. Diğer düşünürler de deri rengi ile birlikte, saç ve göz rengi, saç dokusunu ve şekli, burun ve dudaklarının kalınlığı, yüz ve bedendeki tüy miktarı, kafa ve yüzün şekli, beden kitlesi ve boy pos farkını farklı ırkların kanıtı olarak öne sürmüşlerdir.¹⁷² Sömürgeleştirdikleri insanlara eziklik psikolojisi yaşatmak, onların farklı, öteki olduğu izlenimini uyandırmak için sömürgeciliğin önemli olgularından biri olarak uygulanan ırkçılık politikası üç önemli bileşenden meydana gelmektedir:

‘1. Sömürgeciyle sömürgeleştirilen arasındaki farkları keşfetmek ve ortaya koymak.

2. Bu farklılıkların kolonyalist yararına ve sömürge halkı aleyhine değerlendirilmesi.

3. Varsayılan bu farklılıkların kesin olduğunu ileri sürerek ve kesin olması için hareket ederek bunları mutlaklaştırmak.¹⁷³

Sömürgecilik sonrası dönemde yaşanan yabancılaşmanın daha sağlıklı olarak anlaşılabilmesi için öncelikli olarak sömürgeciliğin Doğu insanı ve Batı insanı için nasıl bir anlam ifade ettiğini kavramak gerekmektedir, çünkü ‘sömürgeci söylemin tutumu şüphesiz sömürge sonrası söylemin gelişmesinde oldukça etkili olmuştur.’¹⁷⁴ Sömürgecilik tek boyutlu olmayan ve çok fazla karmaşık yapıyı bünyesinde barındıran Doğu ile Batı arasındaki bir ilişkiler bütünüdür. Sömürgecilik öylesine çıkar üzerine temelli bir sistemdir ki ‘şiddet yoluyla boyun eğdirdiği insanlara insan haklarını esirger ve onları zor gücüyle, Marx’ın haklı olarak ‘alt insan’ dediği bir sefalet ve cehalet durumunda tutar.’¹⁷⁵

¹⁷¹ Robert Bernasconi, *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşünce ve İrk ve İrkçilik*, Metis Yayınları, İstanbul 2007, 38.

¹⁷² Bernasconi, 63.

¹⁷³ Albert Memmi, *Sömürgecinin ve Sömürgeleştirilenin Portresi*, (Çev.: Şen Süer), Versus Kitabevi, İstanbul 2014, 83.

¹⁷⁴ John McLeod, *Beginning Postcolonialism*, Manchester University Press, Manchester and New York 2000, 17.

¹⁷⁵ Memmi, 18.

Ezilen Doğu halkları ile ezen Batı toplumu arasındaki karşılıklı ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler temelinde varlığını sürdüren sömürgecilik, zamanla yok olma sürecine giriyor gibi gözükse de küreselleşmeyle beraber yerini yeni-sömürgecilik anlayışına bırakmıştır. Küresel dünyanın sömürgecilik anlayışı sömürdükleri ülkelerin sömürülmekte olduklarının farkına varamamasını sağlamak ve bağımsız bir devlet oldukları imajını uyandırarak onlara saf bir kimlik ve kültüre sahip olduklarının ifade edilmesidir:

‘‘Yeni-sömürgecilikte en önemli noktalardan biri, sömürülen insanların onların iyiliği için bir şeyler yapıldığına ikna edilmesidir. Sömürge konumundaki bir ülkenin bir takım siyasi faydalar için sömürgeleştirilmeyi veya işgal edilmeyi istediği düşünülmektedir. Bu görüşe verilebilecek en uygun örnek, ABD’nin Irak halkını özgürleştirmek, onlara demokrasi getirmek için yaptığı askeri operasyondur.’’¹⁷⁶

Sömürgesizleştirme (decolonisation) insanlığın ortak değerlerini, doğuştan getirdiği eşitlik ve kardeşlik duygularını bünyesinde benimseyen ve kendisini diğer bütün medeniyetlerden üstün gören bir sömürgeci zihniyetin sömürülen bir toplumun uzun bir bağımsızlık ve onur mücadelesi sonrasında ülkeden çıkartılarak ülkenin gerçek sahipleri tarafından teslim alınmasıdır. Frantz Fanon yeni insanların gerçek anlamda yaratılması olarak gördüğü sömürgesizleştirmeyi ‘‘sonuncular birinci olacaktır’’¹⁷⁷ cümlesinin hayat bulmuş hali olarak düşünmektedir.

Frantz Fanon, Marx’tan sonra yabancılaşma sorunsalının incelenmesine önemli katkılarda bulunmuş düşünürlerin başında gelir. ‘‘Eski sömürgeler, geri kalmış ülkeler ve ikinci sınıf insanlar üzerindeki etkisi nedeniyle, Fanon’a Üçüncü Dünya’nın Marx’ı, Lenin’i denmiştir.’’¹⁷⁸ Kendisini insanlığın efendisi olarak gören ve doğuştan bir yönetme kabiliyetine sahip olduğunu düşünen Batılı devletlerin sömürdüğü halk üzerinde uyguladığı politikanın insanları kültürel değerlerinden uzaklaştırarak yabancılaştırdığını düşünen Fanon, Doğu halkının bir zihin bulanıklığı yaşamaya zorlandığı inancındadır:

¹⁷⁶ Altınbaş, 33-77.

¹⁷⁷ Frantz Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri*, (Çev.: Şen Süer), Versus Kitabevi, İstanbul 2011, 43.

¹⁷⁸ Ünlü, Barış, ‘‘Frantz Fanon: Ezilenlerin ve Mülksüzlerin Düşünürü’’, *Ankara Üniversitesi, Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 2011, 9-41.

“(…)misyonerlerin zafer raporları aslında sömürge halkının içine ekilmiş yabancılaşma tohumunun ne kadar derinde olduğunu anlatır bize. Hristiyan dininden söz ediyorum kimse şaşırmasın. Sömürgelerdeki kilise beyaz adamın kilisesidir, yabancıların kilisesidir. Bu kilise sömürge halkını Tanrı yoluna değil, beyaz adamın yoluna, efendinin yoluna, ezenin yoluna çağırır.”¹⁷⁹

Sömürülen bir halka sürekli olarak aşağılık bir varlık olarak bakılması ve yaşadığı ortamda sınırlı bir söz hakkına sahip olduğu düşüncesinin yaratılması nedeniyle kendilerini belli bir noktada saplanıp kalmış olarak gören sömürge halkını Fanon “hapsedilmiş bir insan”¹⁸⁰ olarak tanımlar. Demokles’in kılıcı gibi sürekli tepelerinde dolaşan Batı’nın bitmek bilmeyen laneti nedeniyle kendi ruhunun derinliklerinde boğulan ve eskiden kalbinde varlığını hissettiği zümrüt tepelerin sömürgecilik girdabında sürüklendiğini düşünen Doğu insanı kendisini suçluluk psikolojisi içinde bulmakta ve yaşadığı toplumun bir yabancıları olarak görmektedir.

Siyah insanın ruh hali, yabancılaşması ve aşağılık kompleksi gibi nedenler onun kendi ırkından olan insana karşı davranışıyla beyaz insana karşı olan davranışları arasında bir zıtlığın oluşmasına neden olur. Fanon’a göre bu durum “benlik bölünmesinin doğrudan doğruya sömürgeci baskının bir sonucu”¹⁸¹ olarak ortaya çıkmasıdır. Temsil ettiği ulusun değerlerini görmezlikten gelerek kendisini göç ettiği kapitalist bir Batı ülkesinde sistemin oyuncağı haline getiren Doğulu bir bireyin kendi benliğini reddettiğini düşünen Fanon, kapitalist sömürge sistemine kayıtsız şartsız köle olan bir Doğulunun yabancılaşma sürecini şu sözleriyle dile getirir:

“Az gelişmiş bir ülkede, özgün bir ulusal burjuvazinin zorunlu görevi kaderinin ona yüklediği işe ihanet etmek, sömürge üniversitelerinde elde ettiği entellektüel ve teknik sermayeyi halkın hizmetine sunmaktır. Ama ne yazık ki ulusal burjuvazinin hem verimli hem de adil olan bu kahramanca ve olumlu yolu genellikle izlemediğini ve geleneksel bir burjuvazinin ulus-

¹⁷⁹ Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri*, 48.

¹⁸⁰ Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri*, 57.

¹⁸¹ Frantz Fanon, *Siyah Deri, Beyaz Maskeler*, (Çev.: Mustafa Haksöz), Sosyalist Yayınlar, İstanbul 1999, 19.

karşıtı, dolayısıyla nefret uyandıran yolunu hiç utanmadan seçtiğini göreceğiz.’’¹⁸²

‘‘Sömürgecilik, en medeni adamı bile insanlıktan çıkarır, yerlilere duyulan nefret üzerine kurulan ve bu nefret aracılığıyla meşrulaştırılan sömürgeci faaliyet ve sömürgeci fetih’’¹⁸³ belli bir süre sonunda hem kendisine aşağılayıcı ve ikincil muamelede bulunulan Doğulu bireyin kişiliğinde büyük bir yıkıma yol açar hem de aşağılayıcı ve ikincil muamelede bulunan Batılı bireyin de kendisini aşağılayıcı ve ikincil olarak görmesine neden olur. Aime Cesaire yabancılaşmanın bu çift yönlü şeklini sömürgeciliğin bumerang etkisi olarak tanımlamaktadır. Sömürgeciliğin hakim olduğu bir toplumda yaşayan insanlar arasında gerçek manada insani ilişkilerin varlığından söz etmek Cesaire için doğru bir tutum değildir, çünkü süreç içinde vicdanını rahatlatılmak adına karşısındaki insanları hayvan olarak görme eğilimine giren sömürgeci ‘‘nesnel olarak kendisini de bir hayvana’’¹⁸⁴ dönüştürür. İnsani ilişkilerin nasıl mekanik bir hal aldığı ve doğallıklarını yitirdiği şu şekilde açıklanabilir:

‘‘Sömürgeciyle sömürgeleştirilmiş olanlar arasındaki ilişki zorla çalıştırma, baskı, gözdağı, tecavüz, nefret, kibir ve aşağılanmadan ibarettir. Süreç sömürgeciyi bir sınıf gözetleyicisine, bir ordu çavuşuna, bir gardiyana, bir köle çobanına dönüştürürken, yerlilerin payına da sadece bir üretim aracı olmak düşmektedir.’’¹⁸⁵

Kısaca sömürgecinin hakim unsur olduğu ve sömürgeleştirilenin de bir insandan çok üretim işlevini yerine getiren bir makine olarak değerlendirildiği kapitalist bir toplum düzeninde yaşananları Cesaire, ‘‘sömürgecilik=şeyleşme’’¹⁸⁶ denklemiyle özetler.

¹⁸² Fanon, *Siyah Deri, Beyaz Maskeler*, 151.

¹⁸³ Aime Cesaire, *Boynu Vurulmuş Güneş*, (Çev.: Eray Canberk&Metin Cengiz), Artshop Yayıncılık, İstanbul 2006, 76.

¹⁸⁴ Cesaire, 76.

¹⁸⁵ Ömer Turan, ‘‘Kara Atlantik’in Şiirsel Söylevi: Aime Cesaire’’, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Sayı.5, 2007, 265-281.

¹⁸⁶ Cesaire, 77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

THE INHERITANCE OF LOSS VE BYE-BYE BLACKBIRD ROMANLARINDA AİDİYET SORUNU, KİMLİK KAYBI VE YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ

Değişen dünyanın sosyal gerçekliği ile örtüşmeyen özcu kimlik anlayışının çağdaş dünyada yerini bireylerin kendilerini anlama biçimlerinin dinamik bir süreç olduğuna vurgu yapan inşacı yaklaşıma bıraktığı bir dönemde ortaya çıkan Anita ve Kiran Desai'nin romanları sömürgecilik sonrası dönemde kendilerini egemen Batı toplumunun bir üyesi olmaya mecbur hissedilen, toplumsal yaşamın her alanında ezilen Doğulu bireyin yaşadığı aidiyet ve yabancılaşma sorunlarına inşacı kimlik yaklaşımı açısından yaklaşırlar:

“Çokkültürlü bir dünya tasavvuru içinde kimlik siyasetinin baş aktörleri politika ekseninde bireyin aidiyet problemlerini tanımlamak, tüketici kimliğinin artan hegemonyası karşısında yurttaş kimliğinin yerini korumak ve modernliğin sıkıntıları karşısında bazı tutanak noktaları yakalamak adına oluşturulan projeler içinde ‘ben kimim?’ sorusunun ve olası yanıtlarının anlamı daha da değer kazanmıştır.”¹⁸⁷

Doğu'nun kendilerinden bağımsız bir şekilde ayakta duramayacağını düşünen Batı medeniyetinin sömürge güçleri bağımsızlık sonrasında gelen bu ülkelerin insanlarına karşı ötekileştirme adı altında büyük bir baskı uygulamış ve bunun sonucunda ise sömürülen insanların aradakalmışlık duygusu içinde ciddi bir kimlik bunalımı yaşamalarının önüne geçilememiştir. 1950'ler sonrası dönemin edebiyatında ağırlık kazanan ve yüzyılın son dönemlerinde büyük ses getiren sömürgecilik sonrası edebiyat geleneğine ait Hint asıllı anne-kız iki kadın yazar Anita Desai ile Kiran Desai'nin eserlerinde küreselleşen dünyada yaşanan kimlik bunalımlarının izleri görüldüğü gibi bunun bireylerin kendi öz kültürlerine ve değerlerine olan inançlarında yol açtığı krizlere de tanık olunmaktadır.

¹⁸⁷ H. Birsen Örs, “Postmodern Dünyada İdeolojinin Dönüşümü”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.40, Mart 2009, 1-12.

Farklı dönemlerde yazılan sömürgecilik sonrası bu iki romanda çokkültürlü politikanın uygulandığı bir düzende yaşanan belirsizlik ortamında ortaya çıkan kimlik krizleri ve yabancılaşma sorunu incelenmektedir. Romanlardaki ana karakterlerin aralarındaki benzerlik ve farklılıkların karşılaştırmalı edebiyat bilimi açısından ele alındığı bu çalışmada farklı kültürlere ait bireylerin kendi öz yurtlarından uzakta ayrımcı bir tutumla karşı karşıya kalmaları sonucunda yaşadıkları aidiyet ve yabancılaşma sorunları karşılaştırmalı edebiyat biliminin Kamil Aydın'ın "kuramsal olarak daha liberal ve demokratik"¹⁸⁸ olarak ifade ettiği Amerikan Ekolü'nün çoklu bakış açısı ışığında ele alınacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan göç hareketleri sonrasında oluşan çokkültürlü bir dünya ortamında Avrupamerkezci ve bölgesel üstünlüğü savunan Fransız Ekolü'nün aksine Amerikan Ekolü sömürgecilik baskısı altında yaşamış Üçüncü Dünya ülkelerinin bireylerine ulusal ve kültürel değerlerini ifade ederek kendi seslerini duyurabilme olanağı vermektedir:

"Genel gelişim süreci açısından bakıldığında Amerikan Ekolü'nün doğuşu ve özellikle gelişiminin temelinde 19. Yüzyılda etkin olan sömürgeci-emperyalist dönemin 1950'lerden sonra yerini emperyalizm ve sömürge karşıtı döneme bırakması yatmaktadır. Çünkü bu dönemde Batı dışındaki ülkelerde ulusçu hareketler, edinilen ulusal bilinçlenme ve özgürlüklerden dolayı çoğu Üçüncü Dünya ulusları sanat ve edebiyat bağlamında da kendilerini ifade etme gereksinimi duymuşlardır. Bu konuda öncülüğü, özellikle Avrupa dillerini ve edebi geleneklerini çok iyi bilen sömürgeci sonrası yazarlar ve onların yapıtları yapmaktadır. İkidilli olan bu yazarlarca üretilen yapıtlar edebiyat dünyasındaki tüm dikkatleri Avrupa dışına çekmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, artık Latin Amerika, Afrika ve Asya edebiyatları, dilleri, kültürleri, yazarları, hatta kuramları gündeme gelmeye başlamıştır."¹⁸⁹

"Amerikan karşılaştırmalı edebiyatının tarihsel gelişimini, geçirdiği evreleri ve günümüzdeki konumunu anlamadaki en önemli kilometre taşlarının başında gelen

¹⁸⁸ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 132.

¹⁸⁹ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 131-132.

Amerikan Karşılaştırmalı Edebiyat Derneği (American Comparative Literature Association)'nin geleneksel toplantıları''¹⁹⁰ Üçüncü Dünya ülkelerinin edebiyatlarına ilgi duyulmasını sağladığı için Hint asıllı kadın yazarlar Anita ve Kiran Desai'nin eserleriyle sömürgecilik sonrası dönemde yoğun bir şekilde inceleme konusu olan Doğu halklarının aidiyet ve yabancılaşma gibi sorunları üzerine odaklanarak ulusal bir bilinç oluşturma çabalarının yansıtıldığı bu çalışma Kamil Aydın'ın ''karşılaştırmalı edebiyatın Avrupa ve Amerika dışında, özellikle Hindistan gibi 'Üçüncü Dünya' ülkelerinde atılımı ilginç bir görünüm sergilemektedir''¹⁹¹ ifadesine gerçeklik kazandırmaktadır:

''Karşılaştırmalı edebiyat dünyanın diğer bölgelerinde yeni yeni ilgi görmeye ve kalıcı bir zemine henüz oturmaya başlamıştı. Bu ilginin en doğal kanıtı, yukarıda da değinildiği gibi, yeni karşılaştırmalı edebiyat programlarının Çin, Tayvan ve Japonya başta olmak üzere bazı Asya ve Afrika ülkelerinde kurulmasıdır. Fakat bu ülkelerde benimsenen ilke şu söyleme yol açmıştır: Amaç, ideali veya evrenseli yakalamak değil, tersine ulusal edebi değerlere katkı sağlamaktır. 1950'ler sonrası bağımsızlık ve ulusal bilinçlenme hareketleri karşılaştırmalı edebiyata da farklı bir görünüm ve işlev kazandırmıştır. Bu bağlamda, Hintli karşılaştırmacı Ganesh Devy ülkesindeki karşılaştırmalı edebiyat etkinliğinin Modern Hindistan ulusçuluk anlayışıyla doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulayarak çalışma alanının, ulusal kültürel kimliğin ortaya konulmasına hizmet ettiğini söyler. Bu nedenle, Hindistan karşılaştırmacılığı konuya farklı bir bakış açısı getirmiştir, diyebiliriz.''¹⁹²

Kiran Desai'nin **The Inheritance of Loss** romanını annesinin yazdığı romanlarda sıkça geçen Hintli bireyin kimlik kaybı sorunlarından ve kültürel aidiyet problemlerinden esinlenmesi bu çalışmanın karşılaştırmalı edebiyatın ''Genelde analogi ve etkilerin araştırılması, iki veya daha fazla ulusal edebiyat, yapıt veya yazarlar arasındaki benzerlik ve etkileşimler veya çeşitli edebi doktrin ve tekniğin geçmişinde katkıları bulunan belirgin kişilerin işlevleri üzerine odaklanan bir tür edebi

¹⁹⁰ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 136.

¹⁹¹ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 49.

¹⁹² Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 49-50.

araştırma’’¹⁹³ yöntemi olan etki-etkileşim ve analogi aynı edebi gelenekten gelen Anita ve Kiran Desai’nin romanlarının karşılaştırmalı incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Bye-Bye Blackbird ile ondan yaklaşık olarak kırk yıl sonra yayımlanan **The Inheritance of Loss** romanlarının olay örgüsü sömürgecilik sonrası dönemde Batılı ve özellikle Doğulu bireylerin yaşadıkları çıkmazları ve göçmen olmanın ikilemelerini hem ezilenin hem de gücü elinde bulunduranın bakış açılarıyla ele almaktadır. Olay örgülerinin benzer dönemlerde ve mekanlarda geçmesinin yanısıra her iki eserin de Hint kültürel geçmişini yansıtmaları karakterlerin benzer özellikler taşımaları ve olayların gelişimi noktasında birtakım benzerlikler yaşanmasına neden olmaktadır. Bahsi geçen her iki eser yabancı bir ülkede tüm değerlerinden uzak baskın kültürün istekleri doğrultusunda yaşamak zorunda olmanın ızdırabını yaşayan bireylerin sürekli bir arayış içinde yeni bir yola girdikleri, fakat bir türlü arzuladıkları hedefe ulaşamadıkları bir kimlik arayışını ve yabancılaşmayı sunmaktadır. Romanlardaki ana karakterlerin kimlik ve kültür yolculukları boyunca farklı deneyimler yaşamaları hem bu iki eser arasındaki benzerliklere ve farklılıklara dikkat çekme noktasında önemli derecede rol oynar hem de göçmen olarak yaşanan bir kültür ortamında varoluşun anlamsızlığını ve aradakalmışlık durumunu dile getirir.

Göçmen problemi üzerinden sömürgecilik sonrası bireyin yaşadığı kimlik sorunsalı ve yabancılaşma üzerine odaklanan **Bye-Bye Blackbird** romanında iki farklı kültüre ait olan Adit ve Sarah’nın yaptıkları evlilik sonrasında maruz kaldıkları toplumsal baskının bireyi aidiyet duygusundan yoksun bırakarak ötekileştirdiği ele alınmaktadır. Küreselleşen dünya düzeni içinde kendilerine farklı bir yaşam alanı oluşturmak ve egemen dünya sistemini yöneten ülkelerin saygın birer vatandaşı olmak isteyen Jemubhai Patel ile Biju’nun yaşadıklarının temel alındığı **The Inheritance of Loss** romanı, sürekli bir aidiyet arayışında olan Hintli bireylerin göçmen olarak yaşadıkları varoluş problemleri ve aradakalmışlık durumlarını incelemektedir.

Anita Desai’nin **Bye-Bye Blackbird** ve Kiran Desai’nin **The Inheritance of Loss** romanları ana-kız kurgusuna yeni bir boyut kazandırarak sömürgecilik sonrası dönemde ülkelerinden göç eden bireylerin yaşadığı kültürel ikilemleri, kimlik sorunlarını ve aidiyet noktasında yaşadıkları kimliğin aradakalmışlığı nedeniyle yabancılaşan

¹⁹³ Aydın, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, 69-70.

bireylerin dramını dile getirmektedir. Hint kültürü ile İngiliz kültürü arasında sıkışıp kalan ve kendilerini bir seçim yapma zorunluluğu ile karşı karşıya bulan romanlardaki karakterlerin yaşadıkları deneyimler arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı bir analiz için uygun bir ortam sunmaktadır.

Kiran ve Anita Desai'nin romanlarında görülen yüksek öğrenim amaçlı göç Santha Rama Rao'nun **Remember the House** ve Chinua Achebe'nin **No Longer at Ease** romanlarında da belirgin bir biçimde görülmektedir. Eğitimleri sırasında yaşadıkları ülkenin kültürel değerlerine de ulaşmak isteyen ve bu yüzden atalarının kendilerine miras bıraktığı kültürle çatışma yaşayan bireyler kültürel bir yabancılaşma durumu içinde kalırlar: "Bu gibi durumlarda baş karakterler kültürel olarak ve bazen de dilbilimsel anlamda yabancılaşmış olarak görünürler ve böylece bütün sosyal kimlik sorunu ulaşılması zor bir ideal haline dönüşür."¹⁹⁴

4.1. JEMUBHAI PATEL VE DEV'İN AİDİYET SORUNLARI VE YABANCILAŞMA

Kiran ve Anita Desai'nin romanlarındaki Jemubhai ve Dev karakterleri yaşamlarının bir aşamasında Batı'ya duydukları hayranlığın neticesinde Doğulu kimliklerinden kurtularak okumak amacıyla gittikleri İngiliz toplumunun bir üyesi olmak için birçok girişimde bulunurlar, çünkü küreselleşen dünyada saygın bir konumda olabilmenin yolunun Batı kültürünü benimsemekten geçtiğine inanmaktadırlar:

"(...) Batılı olmamak demek (...), varlıkbilimsel açıdan olgular huzurunda hemen her yönden talihsiz olmak, en kötü durumda bir manyak, en iyi durumda ise bir yandaş, ve Naipaul'un bir yerlerde dediği gibi, telefon kullanabilen, ancak telefonun buluşçusu olması olanaksız, tembel bir tüketici olmak demektir."¹⁹⁵

The Inheritance of Loss romanındaki bütün karakterler kayıptan, acı çekmekten ve yalnızlıktan başka bir şey kazanmadıkları için romanın baş karakteri olan Jemubhai

¹⁹⁴ Sujit Kumar Dutta, "Commonwealth Fiction: A Study in Cross-Cultural Encounters", *In Other Englishes*, (Ed. Niaz Zaman&Shawkat Hussain), The University Press Limited, Bangladesh 1991, 84-95.

¹⁹⁵ Said, 444.

de İngiliz olma sevdası uğruna sahip olduğu her şeyini yitirerek kültürüne ve benliğine yabancılaştığı için iç dünyasında ruhi bunalımlar yaşamaktadır. Tıpkı Jemubhai gibi Anita Desai'nin romanındaki Dev karakteri de İngiltere'de bulunduğu süre içerisinde egemen kültürün isteklerine yenik düşerek İngiliz olma idealinin peşine düşmüş ve bunun sonucunda ise aradakalmışlığın yarattığı kimlik ikileminden kurtulamamıştır.

Londra Ekonomi Okulu'nda yüksek öğrenim görmek isteyen Dev ile Cambridge Üniversitesi'nde hukuk okumayı amaçlayan Jemubhai'nin İngiltere maceralarının temelinde aynı amaç yatmaktadır, fakat Dev ile Jemubhai'nin bu maceraya başlangıçları arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Jemubhai'nin İngiltere'de okuyabilmek için gerekli ekonomik donanımına sahip olmaması onu zengin bir Hint işadamının kızıyla evlenmeye zorunlu kılmaktadır. İngiltere'ye gidebilmek için yaptığı çıkar amaçlı evlilik Jemubhai'nin berbat bir aile yaşamı sürdürmesine neden olur, çünkü karısının geleneksel bir Hint kadını olarak Batılı yaşama uyum sağlayamaması ikisi arasındaki zihinsel anlamda var olan uçurumu daha da genişletmiştir. **Bye-Bye Blackbird** romanındaki Dev karakteri ise İngiltere'de gerçekleştirmeyi düşündüğü yüksek öğrenimini rüşvet yoluyla halletmeyi planlamaktadır: "Bu okula girmemin çok kolay olmayacağı bana söylendi. Biliyorum. Bu yüzden gerekli tüm hazırlıkları yapmak için önceden geldim."¹⁹⁶ Kendi kültüründen herhangi bir kadınla evlenmeyen ve gelmeden önce gerekli tüm hazırlıkları tamamladığını söyleyen Dev'e İngiltere'de rüşvet gibi bir olayın olmadığını hatırlatan arkadaşı Adit, getirdiği bir sepet mango meyvesini okulun müdürüne vererek kabul edilemeyeceğini Dev'e açıkça ifade eder: "Senin tek yapman gereken şey formları doldurmak ve giriş ücretini ödemektir. Rüşvet gibi budalaca bir şeyin burada olmadığını bilmelisin."¹⁹⁷

İlkokul çağında Kraliçe Viktorya'nın devasa portresini okulun koridorunda gördüğü andan itibaren İngiliz kültürüne hayranlık besleyen ve hep bir İngiliz olma hayalinin peşinden koşan Jemubhai okumak için gittiği Cambridge'deki beş yıllık yüksek öğrenim süresi boyunca nefret ve ırkçılığın ne demek olduğunu acı bir şekilde deneyimlemiştir. Bir Hintli olarak sürekli ayrımcılığa maruz bırakılması Jemubhai'nin kendi ırkına ve ulusuna nefret duyguları beslemesine neden olmaktadır. İngiltere'ye adım attığı ilk andan itibaren kendi kültürünün İngiliz kültüründen farklı ve üstün

¹⁹⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 8.

¹⁹⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 8.

olduğu noktalar hakkında bir ayrıma gitmeyen Jemubhai'den farklı olarak Dev, İngiltere'deki ilk zamanlarında Hint kültürünün ayrıcalıkları üzerine sürekli göndermelerde bulunmaktadır: “Dev, gelişinin anısına yapılan kutlama sonrası bulaşıkların yıkanmayıp mutfaktaki tezgahın üzerinde bırakılmasına hayret eder, çünkü Hindistan'da evli bir kadın bulaşıklarını akşamdan yıkardı.”¹⁹⁸ Bununla beraber İngiltere'de içtiği çaydan istediği tadı bulamayan Dev, memleketi Hindistan'da çayın kendisine getirildiğini anımsayarak İngiliz ve Hint kültürleri arasındaki farka vurguda bulunur: “Dev şimdi Hindistan'daki evinde olsaydı kendisine getirilecek bir bardak çayın vereceği anlık acılığı ruhunda duyumsayacaktı.”¹⁹⁹ Evlerinde kaldığı Adit ile karısının kendisine bir bardak çay ikramında bulunacağını ümit eden Dev büyük bir yanılığa kapılır ve Londra'daki ilk hayal kırıklığını yaşar: “Londra'daki ilk gününün ona öğrettiği ilk ders şuydu: çay içmek isteyen kişi kalkıp onu kendisi hazırlar.”²⁰⁰

Uzun yıllar sömürgesi altında yaşadıkları İngiltere'nin sürekli ötekileştirdiği Hint kültürünü görmezlikten gelme ve yok etme girişimleri karşısında Jemubhai, kendisini mümkün olduğunca hızlı bir şekilde İngiliz kültürüne dahil edip bir İngiliz gibi muamele görmek arzusundadır. Bu doğrultuda sahip olduğu bütün değerlere karşı kendisini soyutlayan Jemubhai sadece karısına ve sevdiklerine değil bütün insanlığa yabancılaşmış ve yaşamın anlamsız olduğunu, çabalamanın sonuç getirmediğini belirterek kendisini herkesten soyutlama yoluna gitmektedir. Jemubhai'nin aksine, İngiliz kültürünün devasa bir boyutta olduğu algısına kendisini kaptırmayan Dev, elinden geldiğince hem kendisinin hem de çevresindeki Hintli bireylerin kültürel hassasiyetleriyle ilgilenmektedir.

Arkadaşı ve ev sahibi Adit'in Hintli kimliğinden ve kültüründen uzaklaşmış olduğunu düşünen Dev, İngilizlerin içtikleri sütlü çayı içmek yerine mutfağa girip kendi çayını kendisi demlemeye karar verir: “Dev mutfaktaki tüm paspas ve süpürgelerin arasında bulabildiği bir tencereyi ufak bir elektrikli ısıtıcının üzerine koydu ve sandalyenin üzerindeki büyük bir Kaşmir çaydanlık örtüsüyle de üzerini örttü.”²⁰¹ Bir bardak çay için Dev'in bu kadar erken kalkıp kendilerini rahatsız etmesine sınırlanan Adit, çalışma günlerinde bile kendisinin sekiz buçuktan önce kalkmadığını Dev'e

¹⁹⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 6.

¹⁹⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 6.

²⁰⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 6.

²⁰¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 7.

hatırlatır: “Niye tüm evi Pazar sabahı saat altıda kaldırmak zorundasın? Çay, çabuk sıcak bir çay. Ben mesai günlerinde bile saat sekiz buçuktan önce kalkmam.”²⁰² Adit’in bu tutumuna şaşkınlık içinde tepki gösteren Dev, onun Hint kültürünün benimsenmiş bir geleneği olan sabah erkenden çay içmeyi göz ardı etmesi nedeniyle yabancılaşmış bir birey profili çizdiğini düşünür. Elektrik mühendisliği üzerine yüksek öğrenim yapmaya geldiği İngiltere’de çay için gereken suyun elektrikli bir ısıtıcıyla hazırlanmasına tepki gösteren Dev, kültürel değerlerine olan bağlılığını devam ettirme konusunda Jemubhai’den çok farklı bir tutum içerisindedir.

Toplumda bir İngiliz olduğu izlenimini uyandırmak ve Hintli kimliğiyle olan bütün ilişkisini sona erdirmek isteyen Jemubhai “İngiliz kimliğiyle Hint kimliği arasında tıpkı bir yarasa gibi asılı durmaktadır.”²⁰³ Jemubhai’nin yüksek öğrenim amacıyla İngiltere’ye gitmek için Hindistan’dan ayrılırken annesinin yolculuk sırasında acıktığı zaman yiyebilmesi için hazırladığı puri²⁰⁴ çıkınından dolayı bile utanan Jemubhai’nin bu utancının altında yatan en önemli neden ise öz kültürüne karşı rahatsızlık duyması ve bir Hintli olarak anılmaktan çekinmesi gelmektedir: “Jemu çıkını aldığı gibi güverteye çıktı ve onu denize attı. Annesi nasıl bir münasebetsizlik yaptığını düşünmüyor muydu? Vakarsız sevgi, Hint sevgisi, rezil, estetsiz sevgi- seher öncesinin duygusallığıyla annenin kalkıp cesurca yaptığı çıkın artık okyanus canavarlarının olabilirdi.”²⁰⁵

Jemubhai’nin İngiliz kültürüne ve adetlerine karşı gösterdiği ilginin aksine Dev, Hint kültürünün değerlerine sahip çıkıp onları koruma ve devam ettirme gayreti içerisindedir. Arkadaşı Adit’in sabah uyanır uyanmaz içki içmek için birahaneye gittiğini ve pub kültürüne çok çabuk uyum sağladığını gören Dev, günün erken saatlerinde ilk olarak içki içen insanların yaşadığı böyle bir şehre ait olmak istemez ve kendi kültürel değerlerine sıkıca sarılması gerektiğine inanır:

“Bu saatlerde dünya Dev için adeta bir kağıt kopyası olarak yeniden inşa edildi, fakat bir anlamda yaşamdan daha büyüktü. Böylelikle şu an

²⁰² Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 7.

²⁰³ Gulrez Roshan, Rehman, “Kiran Desai’s The Inheritance of Loss: A Study in Themes of Rootlessness, Alienation and Death”, *In Critical Responses to Kiran Desai*, (Ed. Sunita Sinha&Bryan Reynolds), Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 118-144.

²⁰⁴ Mayasız hamurdan bol yağda kızartılan Hindistan’a özgü bir ekmek türüdür.

²⁰⁵ Kiran Desai, *Kaybın Türküsü*, (Çev.: Suat Ertüzün), Can Yayınları, İstanbul 2010, 62-63.

gördüğü, dokunduğu ve soluduğu her şeyin gözle görülür bir biçimde kontrol altına alınarak küçültülüp kesin ve gerçek boyutlarına döndürülen orijinal halleri olduğunu anladı. Gördüğü bu tablolar tıpkı manevi ve kanatlı yaratıklar gibi aklından hiç çıkmıyordu.’’²⁰⁶

Pazar günü dışarıda olan insanların yüzlerindeki kibir ve azamet belirten ifadelere, diğerlerine karşı üstün olduklarını belirtircesine gösterdikleri duruşlara baktığında insanların doğallıktan uzak olduğunu anlayan Dev, Hindistan’da toplum içerisindeki bireylerin birbirlerini savunduklarını, koruduklarını düşünerek yaşanan kültürel bozulmuşluğun ulaştığı boyutu gözler önüne serer.

Yüksek öğrenim amacıyla geldiği İngiltere’deki insanların kendisine yukarıdan, küçümseyici bir gözle bakmalarına oldukça şaşırın Dev, İngiliz insanının soğuk, yapmacık ve ötekileştirdiği insanlara karşı anlayışsız, önyargılı bir tutum içerisinde olduğu çıkarımında bulunur. Kendisine, değerlerine, kültürüne ve yüreğinde hissettiği bütün duygulara yabancılaşın insanların yaşadığı bir toplum içerisinde yaşamaktan sıkılan Dev, romanın başlarında kültürüne ve yurduna özlem duymaktadır: ‘Dev için her şey o kadar yabancı görünüyordu ki bir an için duraksayarak sürrealistik bir biçimde kendisini Simla’nın, Mussoorie’nin ya da Darjeeling’in kapalı çarşılarında gezerken hayal etti.’’²⁰⁷ Sömürgeci zihniyetin ötekileştiren tutumu nedeniyle insan olmanın bile sorun sayıldığı İngiliz kültüründe hak ettiği değeri göremediğini düşünerek husursuzluk duyan Dev, insan onurunun ayaklar altına alındığı bir yerde varoluşun anlamını yitirdiği duygusuna kapılarak kimlik krizine sürüklenmektedir: ‘İçimden göğsümü parçalamak ve beynimi dağıtmak geliyor; insanların, birbirleri için ne kadar az bir anlamları var.’’²⁰⁸

Sömürgeleştirilenin sömürge kültürünü taklit ederek kendine sağlam bir kimlik oluşturma ideali onu sömürge kültürüyle kendi kültürü arasında bir arayüzeyde bırakır ve bu da kaygan kimliklerin oluşmasına neden olarak bireyi kimlik kaybına sürükler. Her yönüyle mükemmel olarak gördüğü İngiliz kültürünü içselleştirmeye çalışan Jemubhai’nin bu taklitçi tutumu onun kendisini otantik olmayan bir kültürün inşa edilmesi sürecinin içinde bulmasına neden olur. Jemubhai’nin yabancılaşmasına ve

²⁰⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, s.11.

²⁰⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 13.

²⁰⁸ Johann Wolfgang Goethe, *Genç Werther’in Acıları*, (Çev.: Nihat Ünler), Öteki Yayınları, Ankara 2000, 91.

aidiyet anlamında ikilem yaşamasına neden olan asıl etken kendi bireysel tercihiyle alakalı bir durum iken Dev'i yabancılaşmaya götüren en önemli sebep dışsal baskılar sonucunda oluşan çevresel etmenlerden kaynaklanmaktadır.

İki eser arasında tematik yönden güçlü benzerlikler bulunmakla beraber, bazı farklılıklar da söz konusudur. Jemubhai'nin küçük yaşlardan itibaren İngiliz kültürüne karşı beslediği beğeni ve hayranlık duygularına rağmen Dev'in İngiliz kültürüne olan ilgisi romanın sonlarında ağırlık kazanmaktadır. Dev sıradan işlerde çalışarak yaşamaya çalışan ve yüksek öğrenimini bile başarıyla tamamlayamayan biri olsa da Jemubhai yüksek öğrenimini başarıyla tamamlayıp yargıçlık makamına kadar yükselen ve toplum içinde önemli bir konuma sahip olmayı başaran biridir. Hassasiyetleri ve zevkleri daha çok Batılı bir erkeği andıran Jemubhai'nin aksine Dev önceleri İngiliz kültürüne dair olumlu hiçbir şey hissetmez ve romanın sonlarına doğru İngiliz kültürüne hayranlık duymaya başlar: ‘‘Adit’in Hindistan’a dönme fikrinden etkilenmeyen Dev, İngiltere’de kendisine yeni bir yaşamın ilk tohumlarını ekmeyi arzuluyordu.’’²⁰⁹

Kendisini İngilizlik ruhuyla bağdaştırabilmek için toplumsal konumunu yükseltmesi gerektiğini düşünen ve yargıç olabilmek adına gece yarısına kadar çalışan Jemubhai'den farklı olarak Dev, modern dünyanın hızla akan bu iş temposu içinde insani ilişkilerin önemini yitirdiğini düşünmektedir. Jemubhai'nin aksine, insani ilişkilerin neredeyse kaybolduğu bir yerde kendi ülkesindeki çokkültürlü fotoğrafı anımsayarak kimliğine ve kültürüne olan bağlılığını devam ettirme amacıyla olan Dev sahip olduğu değerler dünyasını koruma gayreti içindedir. İngiliz toplumu içerisindeki insanların modern dünyanın yoğun iş temposuna kendilerini kaptırıp öz benliklerinden uzaklaşarak yabancılaşmalarını kendi ülkesinin toplumsal ve kültürel perspektifinden ele alan Dev, Hindistan’da insanların birbirlerine karşı insancıl ve yapmacıksız bir şekilde davrandıklarına vurguda bulunur:

‘‘Eğer şu anda Hindistan’da olsaydım, hiçbiriyle asla konuşmuyor olsaydım bile şimdiye kadar bütün komşularımı bilirdim. Radyodaki dinledikleri müziğin sesinden müzik zevklerini bilirdim. Sesin uğultusundan çocukların yaşını bilirdim. Ezberlenen derslerden büyük çocuklarının ders çalışıp çalışmadıklarını bilirdim. Pişirdikleri yiyeceğin kokusundan ne

²⁰⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 214.

yemek yediklerini bilirdim. Hangi erkeklerin karısıyla tartıştığını, hangi kaynanaların gelinlerini dövdüğünü bilirdim. Kalküta'da bunun gibi bir evde yaşasaydım, çevremdeki herkesin farkında olurdum. Fakat burada olamıyorum. Burada herkes bir yabancı ve saklambaç oynayarak yaşıyorlar. Sessiz ve görünmez bir şekilde yaşıyorlar. Böyle bir şey Hindistan'ın hiçbir yerinde olmazdı.”²¹⁰

Romanın başlarında Dev İngiltere'nin Hindistan'da sömürge faaliyetlerini yönetmek için kurduğu Doğu Hindistan Kumpanyası'nın bir benzerini İngiltere'de kurarak bir Hint atmosferi oluşturmanın keyfini çıkarma arzusundadır: “Haydi şimdi tarihi tersine çevirelim. Hintli tüccarları Sihleri, Sinthileri, kocaman filleri, baharat ve çay kutularıyla birlikte İngiltere'ye getirelim. Haydi onların şehri devralmasını sağlayalım.”²¹¹ Dev'in İngiltere'de bir Hint egemenliği oluşturma çabasının aksine Jemubhai, İngiliz sömürgeciliğinin günümüzde kültürel emperyalizm olarak devam eden türünü yaşatma gayreti içindedir. Jemubhai, Terry Goldie'nin “yerli satranç tahtası üzerinde beyaz biri tarafından kontrol edilen semiyotik bir piyondur”²¹² argümanında altını çizdiği kültürel emperyalizmin baskısı altında yabancılaşan yerli tanımına uymaktadır.

İngiltere'de ne yaparsa yapsın kendilerine karşı takınılan önyargılı tutumlardan dolayı asla bir İngiliz olamayacağını anlayan Jemubhai “Ben bu dünyanın dışındayım”²¹³ şeklinde düşünürken kendi ülkesinin sömürge geçmişinin bütün ağırlığını omuzlarında hala hissettiğinin farkına varır. Doğulu olmak Jemubhai için artık büyük bir şanssızlıktır ve bu şanssızlığını kırmak için yapabileceği hiçbir şey yoktur. Dev romanın sonlarında kapıldığı İngiltere sevdası sonrasında kültürel bir ikilem yaşasa da kendi adını değiştirmemiş ve Hint kültürüyle bağlantılı olarak anılmaktan rahatsızlık duymamıştır, fakat İngiliz toplumuna dahil olmak için kendi adını değiştirmek zorunda kalan Jemubhai'nin yaşadığı kimlik kaybı onu benliğine yabancılaştırmaktadır: “Onu benliğinden soymaya çalışıyorlar! Yazgısından soymaya çalışıyorlar! Ona başka bir ad

²¹⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 56.

²¹¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 61.

²¹² Terry Goldie, “Semiotic Control: Native Peoples in Canadian Literature in English”, *Studies on Canadian Literature: Introductory and Critical Essays*, (Ed. Arnold E. Davidson), The Modern Language Association of America, New York 1990, 110-123.

²¹³ Milan Kundera, *Kimlik*, Can Yayınları, İstanbul 2014, 98.

verdikten sonra, kimliği olmayan kişilerin yanına atacaklar ve o, kim olduğunu hiçbir zaman kimseye anlatamayacak.’’²¹⁴

Günden güne yabancılaşan ilişkiler ağı içinde sürekli savrulan ve sığınabileceği bir dayanak noktası arayan Dev’in karşı karşıya bırakıldığı İngiliz toplumsal yapısı içinde tanık olduğu tablolar onu büyük bir çözümsüzlüğün içerisine sokmuştur. Hindistan’dayken kendisine İngiltere’de hiç dilenci olmadığı ve kimsenin dilenmeye ihtiyacı olmadığı, çünkü oradaki yaşamın dünya standartlarının üzerinde olduğu ve herkesin refah içinde yaşadığı söylene de Dev İngiltere’de yol üzerinde dilenen insanları gördükten sonra çizilen İngiltere imajının bir yalan olduğunu anlar: ‘Dev yaşadığı şaşkınlığın da etkisiyle ‘Bu dilencilerin ne işi var burada?’ diye bağırma başlar. ‘Bunları yol kenarına niye koydunuz?- arkadaşım olsunlar diye mi?’ Fakat hani İngiltere’de hiç dilenci yoktu. Bize Hindistan’da her zaman İngiltere’de dilenmeye kimsenin ihtiyacının olmadığı söylenirdi.’’²¹⁵ Jemubhai de bir özgürlükler ülkesi olduğunu düşündüğü İngiltere’ye gittiğinde karşılaştığı manzara karşısında büyük bir şaşkınlık yaşar ve zihninde iyilikler, güzellikler, fırsatlar ülkesi olarak kurguladığı İngiltere’yi sığınabilecekleri en güvenli liman olarak gören Dev ve Jemubhai, zaman içerisinde çok büyük bir hata yaptıklarının farkına varırlar. Ruhun ve bedeninin maddi ve manevi olarak huzura kavuşabileceği tek yer olarak düşünülen Londra yalnızlık, karamsarlık, yabancılaşma ve kayıp duygularının sarmaladığı bir mekan olarak gerçek yüzünü ortaya koymuştur.

Jemubhai’nin İngiltere’deki tek arkadaşı olan Bose sadece Jemubhai’nin aksanını düzeltmekle kalmaz ve ona Batı medeniyetinin bütün inceliklerini kapsayan tarih ve felsefe kitaplarını da okutarak hem kendisine hem de kültürüne yabancılaşmasının yolunu açar. Bütün bu okumaların sonrasında büyük bir şaşkınlık yaşayan Jemubhai ‘İngilizlere gıpta ediyor, Hintlilere nefret besliyordu. Kindar bir hırsıyla İngilizleşmeye çalışıyordu; ve kendine hedef bellediği hali için, ister İngiliz ister Hintli, istisnasız herkesçe hor görülecekti.’’²¹⁶ Dev’in İngiltere’deki tek arkadaşı olan Adit de tıpkı Jemubhai’nin arkadaşının yaptığı gibi İngiliz kültürünün üstünlüğüne vurgu yapmakta ve Batı’nın dünyanın kontrolünü elinde tutan bir numaralı güç olduğuna vurguda

²¹⁴ Kundera, 129.

²¹⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 62.

²¹⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 170-171.

bulunmaktadır: “Sen budala ve aptal birisin. İngiltere’nin tam bir fırsatlar ülkesi olmasının yanısıra dünyanın süper gücü de olduğu gerçeğini kabul etmeyerek buraya macera yaşamak için geldiğini söylüyorsun. Kabul et artık, bu gerçeği sen de biliyorsun.”²¹⁷ Dev, Jemubhai’den farklı olarak arkadaşının kendisine anlattıklarına aldanmaz ve kültürünün, benimsediği inanç ve değerlerin kutsal olduğunu düşünerek maruz kaldığı her türlü baskı ve şiddete rağmen herhangi bir tereddüt göstermeksizin Hintli kimliğinin çizdiği yol doğrultusunda yaşamını sürdürür.

Çokkültürlü toplum yapısı içinde dünyanın değişik yerlerinden birçok göçmeni bünyesinde barındıran İngiltere’de modern yaşama ayak uydurmak isteyen birçok kişinin gece kulüplerinde, barlarda delicesine eğlenip içki içmesi bireylerin kendi öz kimliğinin, kültürünün değil de İngiliz toplumunun dayattığı değerlere göre yaşadığını göstermektedir. Dev’in yalnızlığa mahkum edilmemek için içinde buldukları egemen kültürün değerlerine uygun olarak yaşayan Asyalı göçmen kadınların hafta sonları su gibi bira tüketip kısa ve dar etekleriyle kendinden geçmelerini çokkültürlü dünyanın olağan bir sonucu olarak görmesi yabancılaşmaya doğru yönelişinin ve kimlik ikileminin ilk aşamasını oluşturmaktadır: “Benim dinim bana içki ve sigara içmeyi ve bir bayana dokunmayı yasaklıyor. Fakat burada, bu ülkede ne yapmam gerekiyor? İster istemez ben de diğer bireylerin yaparken gördüğüm davranışlarını yapıyorum.”²¹⁸

Sürekli olarak hakarete uğradığı ve istenmediği bir yerde yaşayabilmesi için sahip olduğu tüm kültürel değerleri göz ardı etmesi gerektiğini kısa sürede öğrenen Dev, arkadaşı Adit gibi dalkavukluk yapmadığı için kendisini kaybolmuş ve toplumdan soyutlanmış bir vaziyette bulur. Dev, Anita Desai’nin **Voices in the City** romanındaki Nirode karakteri gibi isyankar bir ruhla emperyalist sistemin kendisini belli bir kalıbın içine sokmasına izin vermez ve kendi ayakları üzerinde durarak yaşamayı seçer: “Burada sürgün hayatı yaşıyor olabiliriz, fakat çok çalışıp yediklerimize de dikkat ederek kendi istediğimiz gibi yaşayabiliriz.”²¹⁹ Göstermiş olduğu çabaya rağmen yabancılaşmanın pençesinden kurtulamayan Dev’in içinde bulunduğu durumu sömürgecilik sonrası Güney Asya çalışmalarına önemli katkılarda bulunan yazar ve eleştirmen S. Kalpana Wandrekar’ın yapmış olduğu gözlemler uygun bir biçimde

²¹⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 19.

²¹⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 22.

²¹⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 119.

açıklamaktadır: ‘Dev’in İngiltere’de edindiği deneyim onu sinir hastası yapar çünkü bu deneyime anlam verememektedir. Kendi dışındaki insanların baskısı nedeniyle içerisinde bulunduğu kaos ve kargaşa durumunun farkındadır.’²²⁰

Jemubhai’nin yalnızlığa ve yabancılaşmaya mahkum olmasında en önemli etkenlerin başında, Dev’in durumundan farklı olarak, aile ilişkilerindeki olumsuzluklar gelmektedir. Karısını klasik bir Doğu kadını olarak gören ve ona karşı uyguladığı baskı ve şiddet nedeniyle ölmesine neden olan Jemubhai, karısından geriye kalan tek hatıra olan kızını Batı tarzı bir eğitimle yetiştirmek istediği için onu kadın manastırının yatılı okuluna göndermiştir. Kızının Batılı bir eğitim almasına rağmen bir Parsi²²¹ ile evlendiği haberini aldığı anda büyük bir şok yaşayan Jemubhai, ailesinden ve kızından uzaklaşarak kendi yakınlarına karşı yabancılaşmıştır.

Dev’in istemediği halde yalnızlığa mahkum edilip ötekileştirildiği ve dışlayıcı sömürge zihniyetinin hakim olduğu bir ortamda öz benliğine yabancılaşma hissettiği İngiltere’de Jemubhai bilinçli bir biçimde İngiliz olmak için gösterdiği bütün çabalarına rağmen öteki olarak görülmekten kurtulamamış ve görmezlikten gelinen bir Üçüncü Dünya olarak süreç içerisinde benliğini yitirerek yabancılaştırılmış bir birey olmaya mahkum edilmiştir.

Dünyanın giderek küreselleştiği ve kültürlerin çokkültürlü, ulusların çok uluslu bir hal aldığı modern dünyada bütün uluslar, halklar kimlik oluşum sürecinde farklı unsurlardan ister istemez etkilenirler, çünkü farklılıklar kimliğin ortaya çıkmasında ona zenginlik katmaktadır: ‘Eğer her şey aynı olursa, ortada hiçbir fark olmaz ve eğer hiçbir fark olmazsa, ortada kimlik diye bir şey olmaz. Sonuç olarak, farklılık kimliğin oluşumunda olmazsa olmazdır.’²²² Cronin’in ısrarla kimliğin oluşumu için farklılıkların gerekli olduğuna ilişkin yaptığı vurgunun aksine İngiltere gibi Birinci Dünya ülkeleri kendileri dışındaki herkesi renginden, dilinden ve ırkından dolayı küçümsemekte ve uyguladıkları kültürel emperyalizm politikasıyla onları öz değerlerinden uzaklaştırmaktadır.

²²⁰ S. Kalpana Wandrekar, *The Ailing Aliens (A Study of the Immigrants in Six Indian Novels)*, JIWE Publications, Gulbarga 1996, 89.

²²¹ Hindistan ve Pakistan’da yaşayan etnik bir grup.

²²² Michael Cronin, *Translation and Identity*, Routledge, London and New York, 2006, 50.

Dev maruz kaldığı bütün kültürel ve toplumsal baskılar karşısında herhangi bir taviz vermeyip dik bir duruş sergilese de Jemubhai, üzerindeki toplumsal baskıyı içselleştirip günlük yaşamın akışı içerisinde normal bir durum olarak kabul etse de teninin koyu renkli oluşundan dolayı gördüğü hakaretlerin önüne geçmek adına pudra kullanma alışkanlığı edinir. Dilinden ve teninden dolayı ötekileştirilmek Jemubhai'nin gururuna dokunur ve yaşadığı bu utanç duygusunu tenini pudralayarak atlatmaya çalışır, fakat bu durum ailesinden büyük tepki alır: "Seni beyefendi olasin diye yurtdışına gönderdik, ama sen hanımefendi olmuşsun!"²²³ Bu şekilde Hintli kimliğini gizleyen Jemubhai tenini beyazlaştırarak yeni bir kimlik, İngiliz kimliği, edinme çabasıdır.

Jemubhai başarıyla tamamladığı yüksek öğrenimi sonucu yargıç olarak başladığı Hint Devlet Teşkilatı'ndaki görevinin ilk yıllarında emperyal otoriteden hukuki bir güç elde ederek sömürgeci zihniyetin devamı adına bir Hintli'den çok bir İngiliz gibi davranmıştır. İngiliz meritokrasisi²²⁴ altında işe başlayan ve İngiliz yönetimi tarafından eğitilen Jemubhai, mahkemede asla kazanamayan kendi yerel halkına acımasızca saldırlarda bulunur. İnsanlar tarafından tanınan ve saygıyla anılan biri olmak için İngiliz taklitçiliği yapan Jemubhai kendi halkına ve kültürüne yabancılaşmıştır. Jemubhai'nin kendi kültürüne yabancılaşması uç noktalara ulaştığı için bağırsaklarının etkin bir şekilde çalışmasını bile Batı'nın ulaşım sistemine benzetir:

"Kurtlanarak doğruldu ve ilk kez görmüş gibi, kanatlı dinozora, mor gagalı muz ağacına baktı. Her zerresi bir yabancı -bir yabancı- olduğunu bağıırıyordu. Sadece bağırsakları muhalefet edip ona evinde olduğunu söyledi: Dışarıdaki şu daracık kulübede centilmen dizleri gıcırdayarak acıyla çömelir, 'Lanet olsun,' diye söverken bağırsaklarının süper etkin çalıştığını gördü, tıpkı -tıpkı Batı'nın ulaşım sistemi gibi."²²⁵

Jemubhai'nin emperyal gücün yanında olarak değerlerini hiçe saymasının aksine Dev, yüksek öğrenimini bile feda ederek sadece inandığı değerleri savunma mücadelesine girer. Toplumda yüksek bir mevkiye ulaşabilmek için ülkesini sömüren

²²³ Desai, *Kaybın Türküsü*, 231.

²²⁴ Kişilerin bireysel üstünlüğüne ve liyakate dayanan yönetim biçimidir.

²²⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 230.

zihniyetin emri altına girmeyen Dev doğru olduğuna inandığı ideallerin peşinde sade bir yaşamı birisinin emri altında olduğu gösterişli bir yaşama tercih eder.

Yargıç Jemubhai kimliklerin değişmediği, sabit ve durağan olduğu görüşünü savunan özcü kimlik anlayışının hakim olduğu bir nesilden, geleneksel Hint toplumundan biridir. Özcü kimlik anlayışının etkisiyle **The Inheritance of Loss** romanının büyük bir bölümünde yargıç sadece bulunduğu statü dolayısıyla anılmakta ve gerçek ismi kullanılmamaktadır. Kiran Desai'nin geriye dönüş tekniğini kullanarak yargıcın İngiltere günlerini anlattığı sayfalarda Jemubhai Patel olarak ve bazen de İngilizlerin ona taktığı James ismiyle anıldığı görülmektedir: "Ev sahibesi, 'Akşamları biz kendimiz de pek bir şey yemiyoruz, James,' dedi, 'babanın midesine ağır geliyor.' Kocasına hep baba dediği gibi Jemubhai'ye de James demeye başlamıştı."²²⁶ Jemubhai'nin aksine anti-özcü bir kimlik anlayışını benimseyen Dev yaptığı işten kaynaklanan konumuyla dile getirilmemekte ve roman boyunca gerçek adıyla anılmaktadır. Kimliklerin değişken olduğunu düşünen Dev'in İngiltere deneyimi süresince içine düştüğü belirsizlik duygusu kimliğini sürekli parçalara ayırarak ait olamama, yabancılaşma duyguları içinde sürüklenip durmasına neden olmaktadır:

"Bir yabancıнын yaşamının büyüleyici bir şekilde zengin ve kendisine güzel görüldüğü, evine düşkün birinin yaşamının ise sıkıcı olduğu ve sürekli olarak evine dönüp dönmeme konusunu ölçüp tarttığı günler vardır. Dev bu duygular içerisinde tüneldeyken bir ses duyar ya da bir İngiliz'in yüzündeki ifadeyi görür gibi olur. Bu olaydan sonra kendisiyle yüzyüze gelen Dev en son almış olduğu kararı tamamen tersine çevirir ve istenmeyen bir göçmen olarak yaşayamayacağını hisseder. Bunun için ise her ne kadar küçük düşürücü ve sıkıcı da olsa en azından güneşlenebileceği bir yere, güvenliğe, statüye ve özgürlüğe sahip olabileceği ülkesine geri dönmesi gerekmektedir. (...) Zaman zaman bunun için davet alır, zaman zaman ise buna karşı savaşıır. Bütünüyle bir tek kendisi olmanın ne olabileceğinden emin değildir. Artık kendisinden emin değildir."²²⁷

²²⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 64.

²²⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 86.

Dev ve Jemubhai'nin İngiltere'ye gelmelerindeki asıl neden başarılı bir eğitim almak olsa da her ikisinin de eğitimleri sonrası yaşamlarına çizdikleri yol farklılık göstermektedir. İngiltere'ye sadece eğitim amaçlı gelen Dev, eğitimini tamamladıktan sonra ülkesi Hindistan'a giderek oradaki insanlara kendi kültürlerini anlatacağını ifade ettiğinde arkadaşı Adit alaylı bir ifadeyle gülmeye başlar, fakat Dev bunun hayal olmadığı inancını taşımaktadır: "Sen gülmeye devam et. Siz tembel göçmenlerin yaptığı tek şey alay etmek. Tanrım, siz çıldırmış olmalısınız, çıldırmış. Caddelerdeki erkek öğrencilerin bile size isim taktığı, Londra'daki tuvaletlerin bay, bayan ve Asyalılar diye üçe ayrıldığını gördüğünüz bir ortamda sizin yaptığınız şeye bak: gülmek."²²⁸

Jemubhai'nin aldığı eğitim sonrasında Hindistan'a döndüğünde kendi ulusunun insanlarına sahip oldukları kültürel ve toplumsal değerlerin farkına varmaları konusunda yardımcı olup sömürge zihniyetine karşı bilinçlenmelerini sağlama gibi bir misyon taşımadığı görülmektedir. Onun tek amacı kendisine İngilizlik payesini elde etmesini sağlayacak vazifeleri yerine getirerek amacına ulaşmaktır. Dev, hayatı bireysel anlamda değil, toplumsal anlamda yaşama gayreti içerisindedir, fakat Jemubhai'nin bu yaşamdaki tek gayesi bireysel kazanımlar elde ederek arzuladığı doyum noktasına ulaşmaktır.

Öteki konumuna düşmeme ve toplumda herkes tarafından gıpta ile bakılan saygın bir konum elde edinebilme arzusuyla kendisine ırkçı bir tutumla yaklaşanlara kulak asmayan, İkinci ve Üçüncü Dünya ülkelerine karşı elde edilen üstünlüğün ve kazanılan başarıların verdiği gururla haberlerini sunan BBC kanalını bile zevk alarak izleyen çevresindeki insanların bu tavrına Dev'in verdiği yanıt çok sert olur: "(...) Yüreksiz emperyalizm aşığı. Elektrikli eski bir devlet dairesinde iş bulup göze girebilmek için pasaportunu sattığın yetmiyormuş gibi iki şilin karşılığında ruhunu da satarsın. Yapabilirsen göçmen yasası uğruna Muhafazakar Parti'ye bile oyunu verirsin sen."²²⁹

Dev'in emperyalist zihniyetin destekçisi olduğu izlenimini uyandıran yakınındaki insanlara verdiği bu sert tepkiden farklı olarak Jemubhai, ailesinin ve yakınlarının emperyalist bir tutum içerisinde olmaması karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar ve hatta bu yüzden kızıyla olan ilişkisini keserek onunla bir daha konuşmaz:

²²⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 17.

²²⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 19.

‘‘Yaşlı olanlar, annesini de, kızının parasını ödemekle beraber yargıcın onu hiç ziyarete gelmediğini de hatırlıyorlardı. Bir bölümü yittiği, bir bölümü de bile bile unutulduğu için tabii hiçbirinin parçalarını birleştiremeyeceği yanları vardı hikayenin. Sai’nin babası hakkında tek bildikleri onun Zerdüş öksüzler için kurulmuş bir hayır kurumunda yetiştiği ve okuldan üniversiteye, oradan da Hava Kuvvetleri’ne geçerken cömert bir bağışçıdan yardım gördüğüydü. Sai’nin ebeveyni evlenmek için kaçarken annesinin Gucerat’taki ailesi rezil duruma düştüklerini hissederek onu evlatlıktan reddetti.’’²³⁰

İngiltere’de kendilerini ezik hisseden ve öteki olarak algılanmanın verdiği mahcubiyet duygusunu içlerinden atamayan göçmenlerin yitirdikleri öz güvenleri onların çok çabuk pes etmelerine ve kendilerine söylenen her şeyi sorgulamadan yerine getirmelerine neden olur. Dev, İngiltere’de küçük düşürücü, aşağılayıcı ve ötekileştirici isimlerle anılan göçmenlerin böyle bir durum içinde olmalarının nedenini kültürel bağlarına tam anlamıyla tutunmamalarından kaynaklanan yabancılaşmada görmektedir: ‘‘Bütün suç sizin göçmenler, çok kolay pes edip yumuşuyorsunuz. Hindistan’da birisi size radyonuzu kapatmanızı söylediğinde, bunu yapmayı aklınızdan bile geçirmezsiniz. Hatta belki de bıçağınızı çekerek kan akıttırdınız. Burada tek yaptığınız şey ise susup oturmak.’’²³¹

Dev’in göçmen kesimin kültürel hassasiyetlerine sahip çıkmasının gerekli olduğu üzerine vurguda bulunmasının aksine Jemubhai’nin önem verdiği tek husus Birinci Dünya ülkelerinin sahip olduğu zihniyeti tam anlamıyla benimseyerek Batı’nın medeniyet dairesi içerisinde yer alabilmektir. Doğu’nun kültür ve medeniyetinin modern dönemde önemini yitirdiğini ve herhangi bir etkisinin kalmadığını düşünen Jemubhai için arkasından gidilmesi gereken en mantıklı yol gücü ve hakimiyeti elinde bulunduran Batı medeniyetinin yoludur. Dev ezilen konumundaki kendi halkının yanında olmanın gayreti içerisinde ve Doğu’nun dört bir yana savrulan toplumları arasında bir bütünlük oluşturabilmenin önemine vurgu yaparken, Jemubhai sömürgeci zihniyetin ekonomik anlamda sahip olduğu üstünlüğün ve siyasi gücünün de etkisinde kalarak küçüklüğünden beri Batı sevdasıyla yanıp tutuşmaktadır .

²³⁰ Desai, *Kaybın Türküsü*, 49-50.

²³¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 24.

Sanayi Devrimi'ni gerçekleştiren ve sanayi alanında yaptığı büyük yatırımlarla kısa zamanda ciddi anlamda ilerleme kaydeden İngiltere, ateşi adeta kurban olarak seçmiş ve onun sürekli olarak yanmasına verdiği desteğin sonucunda fabrika bacalarından yükselen dumanın doğayı kirletmesine neden olmuştur. Böylesine dehşet verici ve tüyler ürperten bir durumun insanlığın geleceği üzerine vereceği zararın farkındalığıyla titreyen Adit'e karısı Sarah'nın dimdik ayakta durması ve diz çöküp dua etmesi şeklindeki öğüdüne eşlik eden Dev, Sanskritçe dilinde ateşle ilgili bir Vedik İlahisini²³² acıklı bir sesle okumaya başlar:

“Büyük bir saldırı gibi ateş dalgalarını üret
Filleri olan bir kral gibi hızlıca çık
Sen sanatçısın, okçusun
Sihirbazlarını en ateşli oklarıyla öldür. O Agni²³³ ateşini, ısını, kanatlı
alevlerini gönder...”²³⁴

Sömürge döneminde bütün kaynaklarına el konularak fakirleştirilen bir toplumun Hint Sivil Servisi'nde çalışmaya hak kazanan ilk bireyi olan Jemubhai, Dev'den tamamen farklı bir anlayışla, bu uğurda Hintlilik duygusunu kaybederek doğup büyüdüğü topluma, ailesine yabancılaşmayı göze almıştır. Dev'in kültürel değerlerini her şeyin önüne koyan ve fırsat buldukça da dile getirmekten kaçınmadığı tutumunun aksine Jemubhai, öteki olarak görülmemek ve Hintli kimliğini gizli tutmak için kültürüyle ilişkili değerleri dile getirmekten sakınır.

İnsanların birbirlerinin yüzünü görmediği, birbirlerine dokunmadığı ve hatta birbirlerinin biyolojik varlıklarını bilmeden iletişim kurdukları bir sanal gerçeklik ortamında toplumsal yabancılaşma kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkar. Kültürel parçalanmanın eşiğine gelen ve kendisini var eden bütün değerlerden hızla uzaklaşan Jemubhai, İngiliz hayranı olduğunu kanıtlayabilmek için geçmişle ilgili ne varsa tarihin karanlık sayfalarına hapsederek büyük bir hızla çevresine, kültürüne ve en

²³² Hintlilerin düşünce ve duygularının bir göstergesi olan Vedalar Hint edebiyatının en eski ürünleridir. Bilmek anlamındaki 'Vid' fiilinden türetilen bilgi anlamındaki Vedalar, Hindular tarafından Tanrı sözü olarak kabul edilir.

²³³ Hint tanrılarının en önemlileri arasında yer alan Agni, ateş tanrısı olarak bilinmektedir. Sürekli yanan ateş nedeniyle her zaman genç kalan Agni ölümsüzdür.

²³⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 54.

önemlisi de kendisine yabancılaşmaktadır: ‘‘İngilizlere gıpta ediyor, Hintlilere nefret besliyordu. Kindar bir hırsla İngilizleşmeye çalışıyordu; ve kendisine hedef bellediği hali için, ister İngiliz ister Hintli, istisnasız herkesçe hor görülecekti.’’²³⁵

İçine düştüğü yabancılaşmayı çekinmeden dile getiren ve bunun gerçekleşmesini istediği bir hayalin sonucu olduğunu belirten Jemubhai'den farklı bir tutum sergileyen Dev ise İngiliz toplumundaki insanların yaşadığı yabancılaşmanın altını çizmektedir. İngiltere gibi medeni ve gelişmiş bir toplumda yaşayan her bireyin kimlikle ilgili bir sıkıntısının olmadığını, çünkü ekonomik açıdan tatmin oldukları için kendilerini rahat hissettiklerini düşünen Jemubhai'nin bu görüşünü çürütmek amacıyla Dev farklı bir tez ortaya sürer. İngiltere'de insanların kapalı kapılar ardında yaşadığını, pencerelere takılan perdeler nedeniyle kimsenin kimseyi tanımadığını düşünen Dev, maddi anlamda yaşanan doyumun manevi anlamda büyük bir iletişim boşluğu yarattığını ve bu iletişimsizlik nedeniyle İngiliz insanının içine düştüğü yabancılaşmayı resmetmektedir: ‘‘Ritüel totem direkleri gibi bina çatılarına asılan düzinelerce ince uzun antenler televizyon setlerinin varlığının kanıtıdır; fakat Dev bunlardan asla bir ses duymaz. Komşularını duymaz- onların radyolarını, tartışmalarını ve her zaman kapalı kapılar arkasında saklanan çocukların seslerini duymaz.’’²³⁶

Londra şehrine gittiğinde alışveriş merkezlerinden içeriye doğru adeta zorla alındığı hissine kapılan Dev, insanı sürekli baskı altına alan, bilmediği tehditkar bir ortamda bulunmasını ‘‘tavşan deliğinden aşağı doğru düşen Alice’e ve bir hapishanenin karanlık labirentinde dolaşan Kafka yabancıasına’’²³⁷ benzetir. Dev'in ülkelerine gelen insanları oldukları gibi değil olmalarını beklediği şekilde görmek isteyen bir toplumda yabancılaşma duygusuna kapıldığı benzer bir duyguyu da Jemubhai yaşamaktadır. Olması istenilen kalıpların dışında olduğu için ötekileştirilen göçmenlerin yabancı olarak anılmamak için kimliklerini değiştirmek zorunda kaldıkları bir toplumda Jemubhai, İngiliz toplumunun bir parçası olmak için gösterdiği gayretlerine rağmen yabancılaşmıştır.

İngiltere hem Dev hem de Jemubhai için kalıp yaşamaya devam etseler bile kazanamayacakları bir mekan konumundadır. Göçmen olarak geldikleri İngiliz

²³⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 170-171.

²³⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 55-56.

²³⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 57.

toplumuna ait olabilmek ancak beyaz bir ten rengine sahip olma ve doğuştan İngiliz olmayla mümkündür. Koyu bir ten rengine sahip olan Jemubhai İngiliz kültürünün üstünlüğüne inanıp kendi kültürel değerlerini inkar etse bile tam bir İngiliz olamaz, çünkü konuştuğu İngilizce ile Hintli olduğunu açıkça belli etmektedir ve sömürülen bir ulusun bireyi olarak üstün bir ırk algısına sahip İngiliz ulusunun üyesi olma payesini asla elde edemez. Jemubhai'den farklı olarak koyu bir ten rengine sahip olmayan Dev, Hint aksanından dolayı utanç duymaz ve yaşamak için egemen zümrenin bayrağı altında olma zorunluluğuna inanmaz ve toplumdaki sosyal gerçekliğin gün yüzüne çıkmasını da herkesin dilediği gibi yaşamakta özgür olduğu bir toplum yapısına bağlar:

‘‘Her topluluğun, her zümrenin bir görünüm şekli vardır. Buna dış toplum denir. Bir de bu dış görünüşün altında isteklere, sevgilere, nefretlere, sempati ve antipatilere, çekim ve itimlere dayanan, ilk bakışta görünmeyen birtakım gruplaşmalar, klikleşmeler vardır ki buna sosyometrik matriks denir. Dış toplumla sosyometrik matriksin çatışması sosyal gerçeği meydana getirir.’’²³⁸

Eğitim seviyesinin düşüklüğü ve Jemubhai'nin aksine yüksek öğrenimini başarıyla tamamlayamamış olması nedeniyle vasıfsız olarak kabul edilmesi ve ciddi anlamda deneyim sahibi olmaması Dev'in fabrikalarda bile iş bulmasının önüne engel koymaktadır. İngiltere'de herkese yetecek kadar iş olduğu yalanına inanmayan Dev sadece İngiliz gibi görünerek onların her dediğini yapanlara iş olduğunun farkına vardığında kimliğiyle ilgili büyük bir ikilem yaşamaya başlamaktadır:

‘‘Nasıl oluyor da ülkelerindeki bu kadar insan, birçok nesil ve bu kadar çok sosyal ve ekonomik sınıftan insan tamamen yabancı oldukları bir dilde, edebiyatta yetiştirildi. (...) Bu yüzden bütün bunların farkına varmadan önce bu insanların vücutları kendi yerli kanlarıyla olduğu kadar kendilerine dayatılanların içeriğiyle de oluşturuldu. Bu insanlar isimlendirilen insanlardı- kim onları isimlendirdi?- Macauley'in serserileri.’’²³⁹

²³⁸ N. Şazi Kösemihal, J.L. Moreno, *Sosyolojinin Temelleri*, İstanbul 1963, 23.

²³⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 122.

Yapmış olduğu yüksek öğrenim sayesinde iş bulma konusunda sıkıntı yaşamayan Jemubhai, Dev'in ayrımcı ve İngiliz ulusunun değerleri doğrultusunda yaşayanlara fırsatlar sunduğu adaletsiz düzeni ile karşı karşıya gelmesi sonrası yaşadığı kimlik ikileminden farklı olarak Hint ve İngiliz kültürleri arasında yaşadığı köksüzlük duygusunu emekliliği sonrası gittiği Hindistan'da duyumsamaya başlar.

İngiltere'de okuyup çalışma ve ekonomik bir birikim oluşturma ideallerine karşılık bulamayan, girdiği işlerin tamamından Hintli bir göçmen olduğu için çıkarılan Dev, öz kimliği ile İngiliz kimliği arasında gel-git yaşamakta ve hangi kimliğin yaşamında kendisine daha fazla avantaj kazandıracığını tam olarak bilememektedir. Geleneksel bir anlayışla Hintli kimliğini korumak için gösterdiği tüm çabaların boşuna olduğunu romanın sonlarında anlamaya başlayan Dev, modern dünyanın pragmatist anlayışıyla yaşamı değerlendirmesi gerektiğinin farkına vardığında ise aradakalmış olmaktan kurtulamaz. Hintli olmanın ezikliğini ve dışlanmışlığını deneyimleyen Dev kendisini 'pamuğun içerisine sıkışıp kalan bir böcek gibi hissetmektedir.'²⁴⁰ Zamanla içinde bulunduğu anın gerektirdiği gibi hareket etmeyi öğrenen Dev, amacının ne olduğu konusunda bir yandan Hintli gibi bir yandan ise İngiliz gibi davranmaktadır:

'Bir büyükelçi gibi buradayım. Sömürgelerini kaybetmenin karmaşıklığını yaşayan bu kahrolası İngilizlere şimdi özgür olduğumuzu ve kendi kişiliklerimizin olduğunu göstereceğim. (...) Kendi ülkemi onlara anlatmak, onların Hindistan'ı fethettiği gibi ben de İngiltere'yi fethedebileceğimi onlara göstermek için buradayım.

Evet bütün istediğim güzel bir vakit geçirmek. Hindistan'a dönmek, evlenip çocuk beslemek, işe gidip eve dönmek ve tekrar işe gitmek istemiyorum. Özgürlüğün tadını çıkarmak, maceranın hazzına varmak ve bilmek istiyorum.'²⁴¹

Yıllarca sömürüldükten sonra buldukları ülkeleri terk ederek İngiltere'ye göç edenler Anglo-Sakson kültürünün ötekileştirici ve insanı değersiz bir metaya dönüştüren tutumu karşısında kendi kültürel değerlerini zamanla terk etmek zorunda kalırlar. Diğer

²⁴⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 118.

²⁴¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 123.

bir deyişle, “azınlık farklılığını kaybedip çoğunluk gibi olurken çoğunluk değişmez.”²⁴² Değişmesi istenen grubun bir üyesi olarak geldiği İngiltere’de Hintli bir birey olarak değişmeden yaşayabilmenin olanaksız olduğunun farkına Dev’den çok önce varan Jemubhai, İngiliz toplumunun bireyleri ile bütünleşme çabasının varoluşsal anlamda sıkıntılar yaratsa bile kaçınılmaz bir hal aldığı farkındadır.

Hint kökenli olmalarının getirdiği dezavantajın da etkisiyle tam bir öz bilinçlilik durumuna ulaşamayan Dev ve Jemubhai’nin içinde buldukları aradakalmışlık durumu, Edward Said’in tanımlamasıyla “bir yerin yerlisi olamama”²⁴³ durumuyla yakından ilişkilidir. Hem Dev’in hem de Jemubhai’nin yaşadıkları aradakalmışlık duygusu bireysel tercihleriyle bağlantılı olarak açıklanabilecek bir durum değildir, çünkü her iki karakterin de İngiltere’deki ideallerini gerçekleştirebilmek adına gösterdikleri çabalardan sonuç alamaması Batı’nın sömürge toplumundan gelmiş kişilere karşı takındığı önyargılı yaklaşımların doğal bir sonucudur.

Romanın başlarında sahip olduğu kültürel mirasın savunucusu olan Dev, romanın sonlarında büyük bir kimlik dönüşümüne uğramış ve maddenin egemen olduğu bir dünyanın temsilcisi olmuştur. İki farklı kişiliğe bürünen Dev’in ilk kişiliği kalbe atf yapan, maddeye sıkı sıkıya bağlı olmayan, özcü, Doğulu bir erkek görünümündedir. İkinci kişiliği ise Batı hayranı, materyalist, paraya ve eğlenceye düşkün bir erkek profili çizmektedir. Sömürge düzeni altında ezilip yok olmamak için bazı değerlerden vazgeçmenin gerekliliğine inanmaya başlayan Dev romanın sonlarında yaşadığı değişimin ardından bir İngiliz olmaya karar vererek kendi öz değerlerine yabancılaşır: “Dev hayallerindeki ve okuduğu kitaplardaki İngiltere’yi arayıp bulmaya ve onu kazanmaya kararlıydı. Ona gösterilen, anlatılan İngiltere en şiirsel, masum ve kalıcı olan İngiltere’ydi. Sonunda ise İngiltere’yi elde etme amacına ulaştığına inandı.”²⁴⁴

Dev’in yaşadığı durumun bir benzerini yaşayan Jemubhai, İngiltere gerçeğiyle tanışmadan önce bütüncül bir benlik nosyonuna sahiptir. Kendisini İngiliz kültürünün büyüüne kaptırdıktan sonra ise Hintli kimliği ile İngiliz kimliği arasında bütünlük kurmayı başaramamaktadır. Emekliliğini gözlerden uzak bir şekilde tek başına geçiren Jemubhai yaşadığı yabancılaşmanın ve kimlik krizinin boyutunu gözler önüne sererken

²⁴² Robert Jiobu, *Ethnicity and Assimilation*, State University of New York Press, New York 1988, 7.

²⁴³ Edward W., Said, *Yersiz Yurtsuz*, (Çev.: Aylin Üçler), İletişim Yayınları, İstanbul 2013, 28.

²⁴⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 168.

kendisinin bir Hintli mi yoksa bir İngiliz mi olduğu konusunda net bir ifade kullanamamaktadır.

Kültürel ve ulusal değerlerin yanısıra bireysel ideallerin de anlamsızlaştığını ve modern dünyada insana hiçbir fayda sağlamadığını düşünen Dev'in yürekte bağlı olduğu değerlerine karşı gösterdiği bu değişim beraberinde ise ülkesine ve kültürüne yabancılaşmasını getirmiştir. İngiliz kültürünü daha iyi tanıyabilmek için romanın sonunda ülkesine dönmeyerek İngiltere'de kalmasını Hindistan'ın romantik imgelemlerindeki değişimle bağlantılandırmak mümkündür:

“Bahçenin ötesinde ürperen İngiliz yazının uzun, geçmek bilmeyen alacakaranlığının Dev'e kansızlık hastalığına yakalanmış bir hasta gibi gözükmesi Dev'de Hindistan'ın gün batımını, vahşi büyük yangını, gülünü ve portakalını, flamingo pembesini ve limonunu, karanlık gökyüzündeki dağılmış milyonlarca kıvılcımını yeniden görmek için bir çocuğun sinir krizi esnasında çıkardığı ani bir feryat hissini uyandırdı.”²⁴⁵

Dev'in İngiltere'de kalarak İngiliz kültürünü tanımaya yönelik girişiminin aksine Jemubhai romanın sonlarında ülkesi Hindistan'a dönerek emekliliğini anavatanında geçirir, çünkü bütün yaşamını İngiliz kültürüyle bütünleşebilmek için İngiltere'de geçiren Jemubhai bundan herhangi bir sonuç elde etmeyi başaramamıştır. Emekli olduğu zaman ülkesine döndüğünde Hintli bireylerin İngilizce'yi telaffuz ediş biçimlerinden bile rahatsızlık duyan Jemubhai sadece kendi öz benliğine değil, diline, kültürüne ve ailesine de yabancılaşmıştır. Kendisini hem anadili olan Hintçe'den hem de içerisinde doğup büyüdüğü Hint kültüründen soyutlayan Jemubhai yaşamında İngiliz kültürüyle bağlantısı olmayan her şeyi ayıklamaktadır. Romanın sonunda aynı noktada buluşan Dev ile Jemubhai için yaşamın anlamına ulaşabilmek İngiliz kültürü ile bütünleşebilmeyi gerektirmektedir.

Dev'in İngiltere'de yaşadığı kızgınlık ve içerleme işsiz olma durumundan kaynaklanırken Jemubhai'nin hayal kırıklığına uğramasının nedeni İngiliz aidiyetinin şuuruna ulaşma noktasında yeterli görülmemekle İngiliz vatandaşı olarak kabul

²⁴⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 178.

edilmemesidir. Jemubhai'nin "karma bir kimlik"²⁴⁶ ile yaşamını devam ettirdiği halde İngiltere'de olmasından dolayı herhangi bir memnuniyetsizlik belirtmemesine rağmen Dev'in zihninde yaşadığı yabancılaşma hissi onu yeni yaşamı ve İngiltere'deki varlığıyla ilgili kötümser bir tavır almaya iter: "Sonsuza kadar göçmen olarak yaşayacak olanlar yeni evlerini asla benimseyemezler ve düşman sınırındaki donakalmış, cansız yabancılar gibi caddeleri yürümeye devam ederler, fakat görev duygusuyla mütevazi bir şekilde meşguliyetlerini sürdürürlerken yapay bir şekilde de ait olmak isterler."²⁴⁷

Charles Taylor'ın ifadesiyle, "Kendimiz olduğumuz duygusuna sahip olmamız için, nasıl (biri) olduğumuz ve nereye doğru gittiğimiz konusunda bir anlayışa sahip olmamız gerekir."²⁴⁸ Sömürgecilik sonrası dönemde göçmen olarak İngiltere'ye giden Dev ve Jemubhai ise yaşadıkları aradakalmışlık duygusu nedeniyle tam olarak kim olduklarını, nereye ait olduklarını ve kimin için yaşadıkları konusunda net bir fikir ortaya koyamazlar.

Sahip olduğu Hintli kimliğine karşı derin bir pişmanlık ve üzüntü duygusu yaşayan Jemubhai insanlarla olan iletişimde öteki olarak görülmesinden kaynaklanan sıkıntılarla yüzyüze kalmakta ve insanlarla kuramadığı ilişkileri köpeği Mutt ile kurarak onu insani bir boyuta ulaştırmayı amaçlamaktadır: "Yatağın bir yanında Mutt uyumadan uzanıyordu. Onu, 'Küçük köpecik,' diye pışpışladı. (...) Mutt her akşam başı yargıcın yastığında uyuyor, soğuk gecelerde de angora yönünden bir şalla sarılıyordu."²⁴⁹ Jemubhai'nin yaşadığı bu iletişim kuramama problemi Dev'in kişiliğinde bulunmaz, çünkü arkadaşlarıyla sürekli irtibat halinde olan Dev konuşma ihtiyacını hayvanlarla değil de insanlarla gidermeyi tercih etmektedir.

İngiltere'den Hindistan'a döndüğünde ırkçı ve dışlayıcı bir tutumla insanlara muamele eden Jemubhai, yabancılaşmayı bünyesinde barındırmasının yanısıra onu yaşatma gayretinde olan birisidir: "Jemubhai kendi halkına ve kültürüne yabancılaştığının, bunlara herkesten daha uzak olduğunun ve kültüre bir yabancı olarak

²⁴⁶ Maloof, 23.

²⁴⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 181-182.

²⁴⁸ Charles Taylor, *Sources of Self*, Cambridge University Press, Cambridge 1989, 77.

²⁴⁹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 59.

metinselleştirildiği kendi ülkesinde beyaz olmayan biri olarak ‘beyaz adamın yükü’nü taşıdığı farkındaydı.’²⁵⁰

Uzun yıllar İngiltere’de yaşamış olmasının bilinçaltında bir İngiliz hayranlığı oluşturması nedeniyle ülkesine döndüğünden beri farkında olmayarak kültürünü ve ailesini kötülemesinin yanısıra onlarla iletişim kurmamak için evinde tek başına yaşayan Jemubhai aynı zamanda geri kafalı olarak gördüğü karısına da sömürge kültürünü aşılıyarak onu da öz benliğine yabancılaştırmaya çalışır: ‘Evlenince adı Jemubhai’nin ailesinin beğendiği başka bir isimle değiştirilen Bela birkaç saat içinde Nimi Patel oluverdi.’²⁵¹ Jemubhai’nin yaşadığı kimlik kaybı ve yabancılaşma hem kendisini hem de çevresini etkilerken Dev’in yaşadığı kimlik kaybı ve yabancılaşma sadece bireysel boyutta kalarak Dev’i etkisi altına almaktadır. Dev sömürge kültüründen etkilense bile çevresindeki insanlara bunu aşılama gayretinde olmaz ve İngiliz kültürünün bilinmesi ile Batı medeniyetinin değerlerinin benimsenmesi gerektiği gerçeğini kendi açısından değerlendirerek diğer insanlara bunu bir zorunluluk olarak dayatmaz.

Jemubhai’nin sadece kişiliği ve bireysel özellikleri değil emeklilik sonrası oturduğu ev bile kendi öz kültürüne yabancılaştığını göstermektedir. Çok eski zamanlarda bir İskoçyalı tarafından inşa edilen Cho Oyu adlı ev, yargıcın kendi kültürüyle yüzyüze gelmekten çekindiğinin ve İskoç birisi tarafından yapılan evde yabancı biri olarak yaşamayı kabul ettiğinin göstergesidir. Jemubhai yabancılaşmayı sadece kimlik seviyesinde değil yaşamın bütün seviyelerinde yaşarken Dev’in içine düştüğü yabancılaşma ise sadece kültürel boyutta görülmektedir. Yaşadığı ev, içtiği içecek ve yediği yemeklerde tercihlerini kendi kültürüyle bağlantılı olarak yapan Dev, sadece İngiliz sömürge kültürünün sömürülen ulusların vatandaşlarına karşı ayrımcı bir tavır içinde olması nedeniyle kendi kültürüyle yaşadığı çelişkinin kurbanı olmuştur.

İngiliz vatandaşı olabilmek için giriştiği hamlelerden sonuç alamadığı gibi ülkesine ve kültürüne karşı olan bağlılığını da koruyamayan Jemubhai, kendisine ve içinde yaşadığı topluma öylesine yabancılaşmıştır ki santranç oynarken bile kendi kendine oynamakta ve kendisine eşlik edecek bir oyun arkadaşı bulamamaktadır: ‘Yargıç santranç tahtasıyla uzak köşede oturuyor, kendine karşı oynuyordu. (...)

²⁵⁰ Sunita Sinha, Purnendu Chatterjee, ‘Men!Men!!Men!!!Post-colonial Indian Masculinities in The Inheritance of Loss’, *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 116-127.

²⁵¹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 133.

Santraç tahtasının ortasındaki piyonlardan burnunu doğrultan yargıç canı sıkılarak, ‘Niçin yiyecek bir şey yok?’ diye sordu.’²⁵² Yaşadığı yalnızlığın da etkisiyle kendi içine kapanan Jemubhai’den farklı olarak Dev, iletişim yönünden zayıf olan ve insanların birbirleriyle konuşmayı sessizliği tercih ettiği sosyal bir ortamda bulunmaktan rahatsızlık duymaktadır. Dev caddede yürürken veya otobüse binerken sürekli olarak çevresindeki mekanların sessizliği ve boşluğu karşısında anlaşılabilir bir durum içine düşer.

İnsanlarla konuşmaktan mümkün olduğunca kaçan ve içine attığı sınırlarını insanlarla paylaşmaktan hoşlanmayan Jemubhai, insan doğasının en önemli özellikleri arasında olan konuşmayı, paylaşmayı, dinlemeyi göz ardı ederek kendi benliğine yabancılaşmaktadır. Dev ise insanlarla sürekli irtibat halinde olmaktan zevk almakta ve elinden geldiğince çevresindeki insanlarla muhabbet ederek Doğu kültürünün insani boyutunu sergilemektedir. Geceleri dışarıya çıktığında çevresindeki insanları bir araştırmacı gibi gözleyen Dev parklardaki çimenlerin üzerinde uzanan aşıkların dünyadan habersiz yaşadıklarını ve adeta gözlerini kapayarak çevreleriyle olan ilişkilerini kopardığını fark edince bu aşıkların yanlarından geçen insanları fark edemeyecek kadar mı dış dünyadan kendilerini kopardıklarını anlayabilmek için Adit’in karısı Sarah’dan bu konuyla ilgili bir açıklama yapmasını ister: ‘İngiliz halkı sanıldığı gibi içine kapanık değildir. Konu aşk ve cinsellik olduğu zaman gerçekten kendilerini kaptırırlar. Tam tersine Hintliler ise çevrelerindeki insanlarla olan ilişkilerinde en azından biraz farkındalık gösterirler, fakat birisiyle olan cinsel ilişkilerinde ise tamamen kayıtsız kalırlar. İngilizlerin tam aksi yönde olduğunu düşünüyorum.’²⁵³

Jemubhai yaşamın neredeyse tüm alanlarında gösterdiği kayıtsızlığı ve yabancılaşmayı dini inanç anlamında da sergilemektedir. Toplumsal yaşamın zirvelerinde bir konum elde edebilmek için günün üçte ikisini çalışarak geçiren Jemubhai, tıpkı İngilizler gibi, iş hayatının yorgunluğu nedeniyle dini görevlerini yerine getirememekte ve bunun için de herhangi bir üzüntü, pişmanlık belirtisi göstermemektedir. ‘Piphit’te yaşarken sahip olduğu budalaca inanç için delice bir

²⁵² Desai, *Kaybın Türküsü*, 13-16.

²⁵³ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 65-66.

korkuya’’²⁵⁴ kapılmamasını ‘‘bir yolculuğun bir kez başladı mı sonu yoktur’’²⁵⁵ gerçeğiyle ilişkilendiriyordu:

‘‘Jemubhai gün geçtikçe daha da çok çalıştı. Bir okuma takvimi ölçüp biçti, karmaşık bir çizelgede her kitabın, her bölümün dökümünü çıkardı. (...) Kiralık odasında gecenin geç saatine kadar çalışır, sandalyesinden doğruca yatağına düşer, birkaç saat sonra dehşet içinde uyanarak yine sandalyesine tırmanırdı. (...) Büyük sınavdan önceki üç gün boyunca hiç uyumadı, ritme uygun olarak ileri geri sallanıp durmadan tekrar, durmadan tekrar ederek kendi kendine yüksek sesle okudu.’’²⁵⁶

Dini hassasiyetlere karşı İngiliz halkının içine düştüğü yabancılaşmayı rahatsız edici bir durum olarak değerlendiren Dev, bunun materyalist insan zihninin, kapitalist sanayi düzeninin bir yansıması olduğunu düşünür:

‘‘Bu tapınaklar İsa’nın tapınakları değil, fakat İngiliz İmparatorluğu’na adanan tapınaklar. Hristiyanlığın Tanrı kavramını değil, İngiliz halkının Tanrı, Kral ve Ülke şeklindeki genel düşüncesini kutluyor gibi gözükyorlar. Bu tapınaklar İngiliz İmparatorluğu’nun kutsal üçlemesini oluşturuyorlar, Hristiyanlığın Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesini değil.’’²⁵⁷

Sürekli olarak gelgitler arasında bocalayan ve bir Üçüncü Dünya’lı olması nedeniyle istediği gibi bir yaşam süremeyen Dev, romanın sonlarında gerçekleşen Hindistan-Pakistan arasındaki savaşa rağmen ülkesi Hindistan’a dönmek istemez; çünkü büyük umutlar besleyerek geldiği İngiltere’de saygın bir konum elde edemeyen Dev, Hintli kimliğinin kendisi için geride kaldığını ve artık İngiltere’de yaşamaya mecbur olduğunu düşünmektedir. Yüksek öğreniminde başarısız olması nedeniyle kendi ulusuna karşı mahcup olduğunu ve geriye dönemeyeceğini düşünen Dev’den farklı olarak Jemubhai, hem ‘‘kendi toplulukları içinden bir İngiliz üniversitesine gidecek ilk

²⁵⁴ Desai, *Kaybın Türküsü*, 60.

²⁵⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 160.

²⁵⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 159-160.

²⁵⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 68.

delikanlı’’²⁵⁸ hem de ülkesi Hindistan’da yüksek öğrenimini başarıyla tamamlayarak yargıç statüsünü elde eden ilk birey olmanın verdiği gururla ülkesine geri dönmeyi İngiliz kimliğini yüceltme adına bir fırsat olarak değerlendirir ve bu doğrultuda çalışmalarda bulunur:

‘‘Yargıç davaları Hintçe dinler, stenograf Urduca kaydeder, sonra yargıç, ikinci bir kayıt olarak, Hintçe ve Urduca’ya hakimiyeti tartışılır olmasına rağmen, onları İngilizce’ye çevirir, okuması sıfır olan tanıklar kendilerine söylendiği üzere ‘Okundu ve Doğru Olarak Tasdik Edildi’ ifadesinin altına parmak izlerini bırakırlardı. Gerçeğin ne kadarının diller arasında, dillerle cehalet arasında yittiğini kimse bilmiyordu; adaletin istediği açıklıktan eser yoktu. Yaprakların gölgesine ve dil karmaşasına rağmen yargıç yine de, hiçbir dile aitmiş gibi görünmeyen hitabetinden ve insanca kusurların ötesinde bir izlenim bırakan maske gibi yüzünden dolayı dehşetli bir ün kazandı.’’²⁵⁹

Hintli olmanın kendisine yaşattığı eksikliği üzerinden atmak ve medeniyetin tüm özelliklerini özümseyip benimseyen bir Batılı olmak arzusunda olan Jemubhai ‘‘kendisini kurtarmak için- en azından o böyle olduğuna inanır- kendini yok etmeyi kabul eder.’’²⁶⁰ Jemubhai’nin roman boyunca uyguladığı ve kendisini melezlik noktasına götüren politikasının bir benzerini romanın sonuna doğru uygulamak zorunda olduğunun farkına varan Dev, kendisini yok etmeyi kabul edecek kadar İngiliz olma sevdasında ileri gitmese de İngiliz kültürünün içinde bir birey olarak kabul edilebilmesi adına bazı şeylerden vazgeçmek zorunda olduğunu düşünerek İngiltere’de kalır.

4.2. BİJU VE ADİT’İN KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMLERİ VE KİMLİK BUNALIMLARI

Sömürgecilik sonrası yaşamda kimlik mücadelesi vermesine rağmen yabancılaşmaktan kurtulamayan Batı toplumundaki Doğulu göçmenlerin önemli temsilcilerinden olan **The Inheritance of Loss** romanındaki Biju ve **Bye-Bye**

²⁵⁸ Desai, *Kaybın Türküsü*, 130.

²⁵⁹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 95.

²⁶⁰ Memmi, Albert, a.g.e., s.127.

Blackbird romanındaki Adit, göçmen anlatılarında sıkça tekrarlanan varoluşsal anlamda yaşanan sıkıntıları dile getiren soruları ruh dünyalarında sıkça duyan Hintli bireylerdir.

Bir göçmen olarak İngiltere’de huzurlu bir şekilde sorunsuz bir yaşam sürmek isteyen Adit, anadili Hintçe’yi gereksiz olarak görmekte ve onun modern toplumda yaşayanlar için uygun olmadığını düşünmektedir. Dev ile olan diyalogunda yaşadığı kültürel yabancılaşmayı açıkça ifade eden Adit göçmen olduğunu kabul etse de benimsediği değerlerin İngiliz değerleri olduğunu söylemekten çekinmez:

‘‘Göçmen olduğumuzu düşünüyorum ve senin demek istediğin Hint değerleri.

Beni kendi diline bulaştırma. O, hiçbir mantığı olmayan kötü bir dildir.

Her zaman onu konuşuyorsun.

Sadece nezaket gerektirmeyen durumlarda.

Sen kibar birisin!’’²⁶¹

Adit’in İngiltere’de göçmen olduğunu kabul etmesi gibi Biju da Amerika’da göçmen olduğunun bilinciyle hareket etmektedir. Biju kültürel bir yabancılaşma yaşadığını düşünmüyor olmasının yanında Amerikan değerlerini benimsemekten uzak durmaktadır. Göçmen olarak çalışan işçilerin deneyimlediği yabancılaşma mirasının son temsilcisi olan Biju küreselleşen kapitalist Amerikan toplumunda evsiz yurtsuzluğun ve ötekileştirilmenin Doğulu bireyler üzerinde yarattığı olumsuz etkileri bünyesinde barındırmaktadır: ‘‘Biju Amerika’da her gün ayrımcılık, küçük görülme ve para sıkıntısı çekerken babası oğlunun İngiliz yemekleri pişirmesinden gurur duyuyordu.’’²⁶²

Göçmen olarak geldiği İngiltere’de Hint geleneğini yaşatıp devam ettirmek adına hiçbir çaba göstermeyen Adit, sadece İngiliz toplumuna kendisini kabul ettirerek saygın bir konuma ulaşma amacındadır. Tek düşüncesi bir iş bulup ekonomik açıdan kalkınmak olan Adit, Batı taklitçiliğini akıllı bir yol gibi görerek kendi kültürel değerlerini İngiltere’ye geldiği valizin içerisine kaldırıp atmıştır: ‘‘Thames Nehri’nin

²⁶¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 16.

²⁶² Desai, *Kaybın Türküsü*, 32.

banklarında yükselen güneş için Puja²⁶³ yapmayan Adit, karısıyla opera izlemekten keyif alıyordu.²⁶⁴ Geçici olarak çalışma amacıyla gittiği Amerika'da Hintli kimliğinden dolayı yabancı olarak görülen Biju maruz kaldığı bütün hakaretlere ve "bu kafayla Amerika'da hayatta yapamaz"²⁶⁵ şeklinde kendisine yapılan tüm telkinlere rağmen sahip olduğu değerlerinden ve öz kimliğinden asla vazgeçmez: "Kimse dininden, ailesinin ve onlardan önceki ailelerin ilkelerinden vazgeçmemeli. Ne olursa olsun."²⁶⁶

İnsanların sahip olduğu farklılıkları zenginleştirici bir unsur olarak değil de İngiliz ulusunun kendine has kültürel bütünlüğünü zedeleyici etken olarak gördüğü ve insanlar arası ilişkilerin samimiyetini kaybederek yapaylaştığı bir toplumda Adit öteki olarak adlandırılmamak için "kalbi üzüntüyle feryat etse de gülen bir yüz sergilemeyi sürdürür."²⁶⁷ Biju da sonunda kaybedeceğini bilse de Amerika'daki kimlik mücadelesinin içinde yer almaktan kaçınmaz, çünkü Hint toplumundaki bireylerin ve özellikle de babasının kendisinden beklentilerini yerine getirebilmek için bazı eziyetlere katlanması gerektiğinin bilinciyle hareket etmektedir: "Yeni bir gün yeni bir dolar, bir kuruş tasarruf bir kuruş kazanmak demektir, zahmetsiz kazanç olmaz, iş iştir, yapman gerekeni yapmalısın."²⁶⁸

Hindistan'da aşçı olarak çalışan ve kast sisteminin alt katmanlarında yer alan bir bireyin oğlu olan Biju, babasından öğrendiği İngiliz yemekleri sayesinde Amerika'da aşçılık yaparak geçimini kazanmaya çalışmaktadır. İngiliz yemeklerini yapmasını bildiği için Hint yemeklerini yapanlara göre daha üst mevkilerde olması gerektiğini düşünen Biju, ait olduğu ulus ve ten rengi nedeniyle bir köle gibi muamele görmekten ve kendisini küçük düşürücü hakaretlere maruz kalmaktan kurtulamaz. Biju gibi Adit de kendilerini ötekileştirmeye ve toplum içerisinde yabancılaştırmaya götüren sürecin Doğulu olmalarından kaynaklandığını düşünüp bunun bilinciyle yabancı bir kültürün değerlerine uyum göstermeye çalışsa da Biju'dan farklı olarak hatayı kendilerinde aramaları gerektiğini düşünür:

²⁶³ Sanskritçe'de onurlandırma, şeref kazandırma ve ululuğunu yüceltme anlamlarına gelen bu kelime Hinduizm'de günün belli bölümlerinde kutsal kabul edilen varlıklar adına yapılan bir ibadettir.

²⁶⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 9.

²⁶⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 194.

²⁶⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 192.

²⁶⁷ Diwekar, 24-33.

²⁶⁸ Desai, *Kaybın Türküsü*, 210.

‘‘Bunun Doğulu kimselere özgü bir sorun olduğunu kabul etmelisin. Saatlere ve zamana gerçekten inanıp uymuyoruz. Biz romantiğiz. Zamanın bizim ruh halimize uymasını istiyoruz. İçki içmeyi düşündüğümüzde bu bizim içki zamanımız, uyumayı düşündüğümüzde ise bu bizim uyku zamanımız olmalı. Bir İngiliz bunu nasıl algılar? O doğduğu ilk günden beri bir saat gibi hareket eder.’’²⁶⁹

Hindistan’da güneşin doğuşu ile beraber uyanan ve işine koyulan Adit’in İngiliz toplumsal yapısı içinde bu kültürel özelliğini yitirmesi kendi kültürüne karşı yabancılaşmaya başladığının izlenimini vermektedir. Maddi bir kazanım elde etme uğruna kendisini sadece içinde bulunduğu İngiliz toplumunun kültürel yapısına göre ayarlayan Adit zihniyetindeki Doğulu bireylerin bu mantıkla kısa vadede arzuladıkları başarıyı elde etmeyi başarsalar da uzun vadede başarısız olmaya mahkum olduklarını düşünen Biju için yaşamın anlamı her şeyden önce kültürüne karşı sadakat içinde yaşayarak tüm toplumsal baskılara karşı dimdik ayakta durabilmekte yatmaktadır.

Adit’in İngiliz tarihini okuması, The Times gazetesindeki makaleleri okurken zevk alması, üstü örtülü kulübelere ve publardan hoşlanması, bireylerin sahip olduğu ekonomik ve sosyal özgürlüklerle medeniyetin zirvelerine adım attığını düşünmesi sömürgeci zihniyetin egemen olduğu bir toplumda yaşadığı bireysel ve kültürel yabancılaşmayı açıkça gözler önüne sermektedir. Adit’in modern dünyanın yaşam standartlarına uyum sağlamak için egemen kültürün normlarını benimsemesine karşılık Biju, Doğulu-Batılı ayrımı sonucunda insanların içine düştüğü kimlik ikileminin nedenlerini öğrenme amacındadır.

Biju Amerika’da çalıştığı restoranın üst katının Fransızlar için, alttaki mutfakın ise Meksika ve Hindistan gibi Üçüncü Dünya ülkelerine ait olan insanlar için tahsis edilmesi karşısında Doğu ile Batı arasındaki uçurumun ne noktada olduğunu farkına varır. Biju’nun Le Colonial adlı bir restoranda çalışırken üstte sömürge sınıfına ait insanların altta ise sömürülen ulusların insanların oturduğuna tanık olması onu kimlik krizine sokarak azınlık-çoğunluk, sömüren-sömürülen ikileminde durulması gereken noktanın ne olduğuna ilişkin sorgulamaya itmiştir. Biju Amerika’da gördüğü tablo

²⁶⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 162.

karşısında yaşadığı şaşkınlığın sonrasında kimliğinin anlamı üzerine düşüncelere dalarken Adit, İngiltere'deki ötekileştirici ve insanları ayrıştırıcı tablo karşısında soğuk kanlı bir tavır takınmaktadır, çünkü gücü elinde bulunduran Batı medeniyetinin kendisine muhtaç, niteliksiz insanlara karşı istediği şekilde davranabileceği kanaatini taşımaktadır.

Adit'in İngiltere'yi fırsatlar ülkesi olarak görmesi gibi Biju da Amerika'yı fırsatlar ülkesi ve medeniyetin beşiği olarak görür, fakat Adit'in İngiltere için beslediği sevginin bir benzerini Biju'da görmek mümkün değildir. Hindistan'da bürokratik sistemin yavaş işlemesi, iş ahlakının olmaması ve nüfus içerisinde fakirlik oranının yüksekliği gibi nedenlerden dolayı ülkesinden nefret eden Adit, yine de ülkesine ve geleneksel değerlerine olan özlemini dile getirmekten kaçınmaz:

“Bu sefer hava yoluyla gideceğim ve bavulumda da Woolworths'den²⁷⁰ aldığım lüks kumaşlar olacak. Bir aylık bir ayrılma izni aldığımda gideceğim. Annem benim için muz yapraklarına sarılsa²⁷¹ balığı pişirecek. Kız kardeşlerim Sarah'yı sari ve altın takılarla giydirecekler. Her sabah saat ondan gece dokuz buçuğa kadar yatağında shehnai²⁷² ve sitar²⁷³ dinleyerek uyanacağım.”²⁷⁴

Bir çok farklı iş deneyimi yaşadığı New York'ta Biju, üzerinde titremesini engelleyecek kış elbiselerinin bile olmadığı soğuk kış günlerinde kendisine verilen bir bisikletin üzerinde siparişleri müşterilere yetiştirmeye çalışırken Hindistan'a olan özlemiyle yanıp tutuşsa da iş yükünün ağırlığı nedeniyle Adit'in yakaladığı fırsatı elde edemediği için ülkesine gidememiştir.

Albert Camus'nün **The Possessed** adlı oyununda Shatov karakterinin Stavrogin'e söylediği ‘Sen hiç kimseyle evlenemezsin, çünkü sen kökleri ve inancı olmayan

²⁷⁰ 1909 yılında Liverpool'da kurulan; İngiltere'nin en büyük mağaza zincirlerinden olan Woolworths, 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında yönetim kurulunun aldığı kararla kayyuma devredilmiştir.

²⁷¹ Hint ve Pasifik Okyanuslarında bulunan ve tek bir türe sahip olan bir balık cinsidir.

²⁷² Hindistan, Pakistan, Bangladeş gibi ülkelerde yaygın olarak kullanılan, ahşaptan yapılan, üstünde ve altında iki kamışı bulunan ve sonunda ise gösterişli bir çanın olduğu müzik aleti.

²⁷³ Kökeni Hindistan'a dayanan ve Farsça'da otuz telli anlamındaki bir saz. İran- Afganistan bölgesinin sehtar adlı aletinden türeyen ve Hint kültürü dışında Batı'da da benimsenen bu müzik aleti telli ve uzun saplıdır.

²⁷⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 48.

birisin'²⁷⁵ şeklindeki sözler İngiliz toplumunun Üçüncü Dünya olarak niteledikleri ülkelerin insanların bir İngiliz ile evlenemeyeceğine dair bilinç altında saklı tuttukları gerçeği açığa çıkarır. Adit'in bir Hintli, sömürge bir ülkenin vatandaşı, Hristiyan olmayan biri olarak Sarah gibi bir İngiliz kadını ile evlenmesi sosyal standartları aşan olağandışı bir durumdur.

Bağımsızlığını kazanıp kendi düzenini kurmasına rağmen sayısız kargaşaların olduğu bir ülke olmaktan kurtulamayan Hindistan'dan kaçıp kendini kurtarsın diye Amerika'ya gönderilen Aşçı'nın oğlu Biju "daha ilk günden beri orada huzursuzdu."²⁷⁶ Biju'nun yurtdışındaki onur kırıcı deneyimleri yoluyla küreselleşmenin dezavantajlarını gözler önüne seren Kiran Desai, göçmenlerin iletişim kurma ve yabancı bir kültüre uyum sağlayıp kendilerini kabul ettirme noktalarında yaşadıkları sıkıntıların artık en uç seviyeye vardığını belirtir:

"O kadar ki, sayısız insan bir batıdaki tahta gibi ona tutunmak istiyordu –sadece Zanzibarlı hemşerileri ve öbür kaçaklar değil, Amerikalılar da; bir pizza dilimiyle tek başına öğle yemeğini yiyen özgüveni süzölmüş aşırı kilolu yurttaşlar, Amerika'da- Amerika'da!- sunulanın gerçekten en iyisinden mi nasıplendiklerini merak ederek geceler boyu uyanık yattıktan sonra laflamaya gelen orta yaşlı yalnız yazıhane çalışanları da."²⁷⁷

Adit'in bu sıkıntının üstesinden gelebilmek için İngiliz bir kadınla evlenmesinin aksine Biju, karşı karşıya kaldığı sıkıntıların üstesinden kendi bireysel gayretleri ile gelmeye çalışır. İngiliz toplumunda daimi olarak yaşayabilmek ve ülkeden kovulma tehlikesini yaşamamak için yaptığı evlilik ile kendisini garanti altına alan Adit'den farklı olarak Biju'nun Amerika'da sürekli kalma gibi bir düşüncesi olmadığı için herhangi bir evlilik girişiminde bulunmaz.

Küreselleşmenin zengin ve fakir arasındaki eşitsizlik ortamını kaldırarak herkese eşit olanaklar sağladığı iddiasının bir yalandan ibaret olduğunu anlayan Biju,

²⁷⁵ Albert Camus, *The Possessed: A Play in Three Parts*, Alfred A. Knopf and Random House, 1964, 81-82

²⁷⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 81.

²⁷⁷ Desai, *Kaybın Türküsü*, 113.

Hindistan'daki yaşamından daha hazin ve utanç dolu bir yaşamla karşı karşıya olduğunun farkındadır:

“Bu ülkede yoksul insanlar krallar gibi yiyorlar! General Tso tavuğu, imparator domuzu ve gidonun iki yanında yiyecek paketleriyle bisiklet üstünde Biju: Kusan otobüslerin, yediklerini çıkararak taksilerin arasında titrek bir gölge (...) New York'ta masumiyet hiçbir zaman kalıcı değildir: Bir cankurtaran geçti, New York polisi, bir itfaiye arabası; başının üstünden geçen metronun zargırtısı savunmasız pabuçlarından yukarıya kadar ulaşarak yüreğini daralttı ve böreğinin tadını kaçırdı. Çiğnemeyi bıraktı, babasını düşündü...”²⁷⁸

Biju'nun düşüncesine göre hızla küreselleşen bir çokkültürlülük varoluş amacına uygun bir işlerlik göstermemektedir. Biju modern dünyanın çokkültürlü sistemine ayak uydurmak zorunda olmanın bireyi varlığın yaratılış gayesinden farklı yollara saptırdığını ve bunun sonucunda ise yabancılaşmanın kaçınılmaz bir biçimde insanı değiştirdiğini belirtir:

“Çokkültürlülük egemen uygarlığın bağrında doğanlarla, dışında doğanlar tarafından aynı tarzda yaşanmıyor. Birinciler kendileri olmaktan vazgeçmeden değişebilir, hayatta ilerleyebilir, uyum sağlayabilirler; hatta Batılılar'ın modernleştikçe, kendilerini kültürleriyle daha uyum içinde hissettikleri bile söylenebilir, sadece modernliği reddedenler kendilerini yabancılaşmış bulurlar.”²⁷⁹

Küreselleşen dünyanın hızla çokkültürlü bir yapıya bürünmesine rağmen dünyadaki insanların egemen kültürün değerleri doğrultusunda yaşamasına çok fazla aldırmayan Adit, İngiliz toplumunun bir üyesi olarak yaşayabilme adına kendi kültürel değerlerine yabancılaşmayı göze almaktadır. Biju'nun katlanması zor bir durum olarak gördüğü bu kültürel yabancılaşmayı Adit, gerçekleştirmeyi düşündüğümüz ideallerin gerçeklik planında gün yüzüne çıkabilmesi için karşılaşılmaması gereken bir modern dünya gerçekliği olarak görmektedir.

²⁷⁸ Desai, *Kaybın Türküsü*, 77-119.

²⁷⁹ Maloof, 61.

Düşünceleri ve davranışları ile bir Doğulu olduğunu açıkça belli eden Biju'nun aksine Adit, öteki olmamak ve bir Hintli olduğunu insanlara belli etmemek için BBC kanalını bile izler. Biju'nun beklentilerinden farklı bir toplum yapısı içinde istediklerini elde edemediği Amerika'daki yaşamının aksine Adit, fırsatlar ülkesi olarak gördüğü İngiltere'de gerçekleştirilmeyi düşündüğü arzularının tatmine ulaşmasını sağlar. Biju Amerika'ya gelmekle büyük bir yanılığa kapıldığını düşünerek hayal kırıklığı yaşasa da Adit, Sarah gibi altın saçları olan sarışın bir İngiliz kadınıyla evlendiği için yaşadığı mutluluk duygusunu şarkıya dökerek dile getirir:

‘‘Bütün endişelerini ve üzüntülerini bir kenara bırak,
Yavaşça şarkı söyleyerek buradan(Hindistan) ayrılıyorum,
Hoşçakal, Karakuş.
İngiltere’de birileri benimle ilgileniyor,
Şekerin verdiği tatlılığı veriyor Sarah bana,
Hoşçakal, Karakuş.’’²⁸⁰

Bütün Hintliler gibi eğitimini Sanskrit dilinde alan Adit kendisine öğretilen Vedalar'ın çoğunu İngiltere'de kaldığı süre içerisinde unuttur. Harrow Üniversitesi'nde dilbilim dersleri veren ve aynı zamanda Adit'in ev sahibi olan Mr. Miller, Adit'in Sanskritçe bazı şiirler okumasını istediğinde onun ulusuyla ilgili her şeyi unuttuğunu görür. Kültürel ve ulusal değerleriyle ilgili her şeyi İngilizleşme sürecinde unutan Adit, Hindistan'da iken yaptığı kibrit kutusu koleksiyonculuğundan bile gereksiz gördüğü için vazgeçer: ‘‘Bir zamanlar kibrit ve kibrit kutusu koleksiyonculuğu yapardım, fakat şimdi yapmaktan vazgeçtim. (...) Bu Hint pullarından oluşan figürler Sarah'nın Hindistan'ı tanıma çabasıyla üzerinde düşünüp taşınacağı, kafa yoracağı ve böylece yakından tanıyacağı gizli sırlarıydı.’’²⁸¹

Hintli şair, oyun ve kısa öykü yazarı Uma Parameswaran'ın ‘‘Nereye gitsem Hindistan'ı yanımda taşıyorum’’²⁸² ifadesinin karşılığını bulduğu tek karakter olan Biju Amerika'da binbir zorluklar altında yaşasa bile Adit'in aksine Hindistan'a olan bağlılığını ve sevgisini devam ettirir. Biju Amerika'da ötekileştirici bir üslupla

²⁸⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 19.

²⁸¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 34-79.

²⁸² Uma Parameswaran, *Writing the Diaspora: Essays on Culture and Identity*, Rawat Publications, Jaipur 2007, 209.

karşılaşmasına rağmen Hindistan'a karşı beslediği nostalji duygularını diri tutmaya gayret gösterir. "Biju anı ve nostalji yoluyla bir mekan bulma girişiminde bulunarak evsizliği ve yabancılaşmış olmasıyla mücadele etmektedir."²⁸³

Bireyin sahip olduğu ve ona doğduğu ilk gün verilen isim onun ait olduğu kültürün, ulusun ne olduğunu belirleyen temel unsurlardan birisidir. Benliğin şekillendiricisi olarak yaşamın her aşamasının yeniden deneyimlenmesinden öte anlamlar taşıyan ve toplumsal değişimlere paralel olarak yapısal değişimler yaşayan "kimlikler bizi konumlayan ve kendimizi konumladığımız farklı durumlara verdiğimiz isimlerdir, geçmişin öyküleridir."²⁸⁴ Kimliğinin vasıflarının oluşabilmesi için isim çok önemli bir görevi yerine getirir. Adit'in İngiltere macerası sırasında herhangi bir sıkıntı yaşamamak ve İngiliz kültürüne daha kolay uyum sağlayabilmek için Sen ismini seçmesi kimliğine ve öz benliğine yabancılaşmasının yolunu açmıştır: "İngiliz halkına kolaylık sağlamak adına daha kolay telaffuz edilebilir bir isim olan Sen ismini kullanmayı tercih ettim."²⁸⁵

Adit'in yaptığı bu isim değişikliğiyle İngiliz toplumundan biri olarak gözükme çabası Amerika'da yaşayan Biju'nun daha kolay yaşam şartlarına ulaşabilmek için yaptığı girişimler arasında yer almaz. Amerika'da kendi kültürüne olan bağlılığını koruyabileceği bir iş bulamayan ve Amerikan kültürünün insanlara dayatılmasına büyük katkıda bulunan fast food lokantalarında çalışmaya mecbur kalan Biju ciddi bir kültürel kaymanın eşiğindedir. Buna rağmen Adit'in yaptığı gibi kolay yolu seçmeyerek ismini değiştirmeyen Biju, kültürel çalışmalar başta olmak üzere sömürgecilik sonrası edebiyat, sekülerizm, Avusturya ve Yeni Zelanda edebiyatlarına yönelik çalışmalarıyla bilinen Simon During'in sömürgecilik sonrası durumun tanımını yaparken kimliklerin berraklığını ve doğallığını yitirdiği gerçeğini bizzat yaşamaktan da kurtulamaz: "Evrensel kayıp ya da Avrupamerkezli kavramlar ve imgeler tarafından kirletilmemiş,

²⁸³ Debarati Ghosh, "The Immigrants' Experience in The Inheritance of Loss", *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 225-241.

²⁸⁴ Stuart Hall, "Kültürel Kimlik ve Diaspora" içinde *Kimlik*, (Çev.: İrem Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998, 173-192.

²⁸⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 32.

saf bir kimliğe ulaşmak için emperyalizme kurban edilen ulusların ve grupların ihtiyaçları.”²⁸⁶

Biju'nun egemen gücün beklentileri doğrultusunda hareket ederek Hint yemeklerinin olmadığı yerlerde çalışması hem yasadışı göçmenlerin ülkeden kovulma tehlikesi nedeniyle yaşadığı çaresizliği hem de ülkesinden uzakta sürgün hayatı yaşayanların deneyimlediği yabancılaşma duygusunu sunmaktadır. Edward Said'in ‘‘merkezi olmak, kimlik demektir; güçlü, önemli ve bizim olmak demektir’’²⁸⁷ sözünü yaşamına rehber edinen Adit, Biju'nun bütün direnişlerine rağmen yaşamaya mecbur kaldığı yabancılaşmanın çukuruna bireysel gayretleri sonucunda kendi isteğiyle düşmüştür. Amerika'ya geldiği ilk günden beri sürekli olarak kendisiyle Amerikan toplumu arasında bir bütünlük oluşturmaya çabalayan Biju'dan farklı olarak Adit İngiliz olma sevdası uğruna İngiliz bir kadınla bile evlenmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak kendisini yitirmişlik ve kaybolmuşluk duygusuna kaptırmaktan kurtaramayan Adit, Rudyard Kipling'in Kim karakterinin aralıksız bir biçimde kimliğini sorgulayarak sorduğu sorunun cevabını bulmaya çalışır: ‘‘(...) varlığına ait çarkların, neredeyse işitilebilir bir sesle, dış dünyaya yeniden kilitlendiğini duyumsadı.’’²⁸⁸

Adit ve Biju özgürlükler ve bireysel haklar konusunda ileri bir demokrasinin hüküm sürdüğünü düşündükleri İngiltere'de ve Amerika'da toplumsal normların sınırları dışına çıkamaz ve egemen gücün talimatları doğrultusunda biçimlenen kimlikleri ‘‘denetim altındaki bir parçacığa sığdırılmış bir varoluş’’²⁸⁹ biçimini alırlar. Varlığın ikilemleri arasında ilerleyen ve göçmen olmanın şaşkınlığını yaşayan her iki karakter de Batı dünyasının kendilerinden olmayanlara beslediği yabancı düşmalığının şaşkınlığını yaşamaktadır.

İngilizlerin Hintlilere karşı uyguladığı ötekileştirici ve dışlayıcı tutumundan romanın başlarında rahatsızlık duymayan Adit, bir İngiliz sevdalısı izlenimi uyandırmaktadır. Londra'da geçirdiği günlerin sonrasında tamamen hayal kırıklığına uğrayan ve hem beklentilerinin hem de küçüklüğünden beri kendisine öğretilen hümanist ve medeni İngiliz imajının aksi bir durumla karşı karşıya kalan Adit, Londra

²⁸⁶ Simon During, ‘‘Literature-Nationalism's Other? The Case for Revision’’, *In Nation and Narration*, Ed. Homi K. Bhabha, Routledge, London, s. 142.

²⁸⁷ Said, 471.

²⁸⁸ Rudyard Kipling, *Kim*, Doubleday, Doran, Garden City 1941, 516.

²⁸⁹ Said, 79.

sokaklarının sessizliği ve boşluğu nedeniyle kendisini yabancılaşmış gibi hissetmektedir: ‘‘İngiltere’deki yaşam onu sıkıyordu. Artık her şeyin yalan, safsata ve yapay bir ezgi içinde olduğu bir ÷lkede bir dakika bile durmak istemiyordu. Sadece Sarah’yı kollarına alarak ayrılmak istiyordu.’’²⁹⁰ Biju’nun da geçirdiği benzer bir sürecin ardından Amerika’da yaşadığı hayal kırıklığının etkisiyle insan doğasına aykırı bir biçimde hareket ederek yabancılaştığı gör÷lmektedir. Biju’nun Amerika’da yaşadığı tüm olumsuzluklar nedeniyle kendi kimliğiyle ilgili ciddi şüpheler duymaya başlaması mutfaktaki bulaşıkçı arkadaşı Achootan’ın kendisine yapılan insanlık dışı davranışların intikamını almak için yeşil kartı istemesini andırmaktadır: ‘‘Senin baban benim ÷lkeme gelip benim ekmeğimi aldı, şimdi ben de ÷lkene geldim ve ekmeğimi geri alıyorum.’’²⁹¹ Adit’in karşılaştığı acıların intikamını kimseden alma girişiminde bulunmadığı bir ortamda Biju, kimlik noktasında yaşadığı ikilemi ve aşağılık kompleksini, kendisine yapılanların intikamını alma amacı güttüğünü bu şekilde ortaya koyar.

Biju Amerika’da yasadışı yollarla kalan bir göçmen olarak maruz bırakıldığı olumsuz yaşama şartları ve insani olmayan davranışlar nedeniyle kendisine yabancılaşırken Adit İngiliz bir kadınla yapmış olduğu evlilik neticesinde yasal bir göçmen statüsü elde etmeyi başarır. Biju Amerika’nın eritme potası içinde tam bir Amerikalı olamadığı için kültürel bir sorgulama sonucunda yabancılaşmıştır. Önyargılı ve insanlık dışı tutumların hakim olduğu ve İngiliz kanı taşımayanların öteki olduğu bir ÷lkede yaşadığı toplumun değerlerine ayak uyduramadığı için yabancılaşan Adit yaşadığı sıkıntıyı pencereden sarkarak söylediği şarkıda dile getirir:

‘‘Burada hiç kimse beni sevmiyor, beni anlamıyor
Bana el uzatan talih hikayeleri ne kadar da zor
Yatağımı hazırla ve ışığımlı yak
Bu gece geç geleceğim
Hoşçakal, Karakuş.’’²⁹²

Çalışmak için geldiği İngiltere’de gördüğu manzara karşısında büyük bir hayranlık duyan Adit, insanların çoğunun refah seviyesinin yüksek olduğu bir ÷lkeyle

²⁹⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 187.

²⁹¹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 267.

²⁹² Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 131.

arasında kültürel bir yakınlık oluşturmaya yönelik adımlar atar. Bilinç altında sürekli olarak Hint yemeklerine, müziğine ve arkadaşlarına olan özlemini gizli tutmaya çalışan Adit'in anavatanına olan nostalji duygusu ülkesinde iç savaş yaşandığı haberini almasıyla patlama noktasına ulaşır ve eşiyle beraber Hindistan'a dönmeye karar verir. Hint-İngiliz şiiri ve kurgu dünyası üzerine yaptığı çalışmalarıyla bilinen kadın yazar ve eleştirmen Sumitra Kurketi, Adit'in Hindistan'a geri dönüş kararı almasında etkili olan en önemli unsurun yabancı olarak görüldüğü bir toplumda maruz kaldığı ırkçılık olduğu yorumunu yapar: "İronik bir biçimde, İngiltere hakkındaki bütün övgülerine karşın Adit nereye giderse gitsin Hindistan'da sahip olduğu özgürlükleri ve bireysellik duygusunu İngiltere'nin kendisine temin edemeyeceğinin, ırksal ayrımcılığın bir kurbanı olduğunun ve sürekli olarak ikinci sınıf bir vatandaş, davetsiz bir misafir gibi görüldüğünün farkına varır."²⁹³

Çokkültürlü Amerikan toplumunun ayrımcı ve ötekileştirici yapısına uyum sağlayamayan arkadaşı Saeed Saeed'in değişimin gerekli ve Amerikan kimliğine bağlı olmanın kaçınılmaz olduğuna ilişkin tavsiyelerine kulak asmadığı için Biju da Adit gibi romanın sonunda ülkesine dönmek zorunda kalır. Adit ülkesinde devam eden savaş gerçeğinin haberini İngiltere'de alırken Biju ülkesindeki iç savaşın varlığından Hindistan'a ayak bastığı zaman haberdar olur.

Nepal kökenli Gorka halkının eşitlik ve bağımsız bir ülke talebinde bulunan üyeleri tarafından soyulan Biju, sadece maddi kazanımlarını yitirmez aynı zamanda Hintli olmanın verdiği gururu ve vakarı da yitirir. Babasıyla olan buluşmasına soyguncuların verdiği bir kadın geceliğini giyerek giden Biju insanlığın temel değerlerini yitirdiği bir dünyada bireyin cinsiyetinin ne olduğunun önemini yitirdiğine ve bireysel kimliklerin de yok olduğuna işaret etmektedir: "Karanlık çöktü ve Biju-yükü olmaksızın, en kötüsü, gururu olmaksızın- patikanın ortasına oturdu. Geceliği giydi. İri solmuş pembe çiçekleri, kabarık sarı yenleri ve boynuyla etek baskısında fırfırları vardı. Pazardaki yığınların içinden özenle seçilmiş olmalıydı."²⁹⁴ Biju'nun yaşadığı kimlik ikilemine karşı çözümsüz kalması Adit için de geçerli bir durumdur. Hindistan'a döndüğünde sosyal kimliğinde yaşadığı ikileme çözüm üretemeyen Adit,

²⁹³ Sumitra Kurketi, "Love Hate Relationship of Expatriates in Anita Desai's Bye-Bye Blackbird", *within The Novels of Anita Desai: A Critical Study*, Ed. Bhatnagar&Rajeswar M., Atlantic Publishers, New Delhi 2000.

²⁹⁴ Desai, *Kaybın Türküsü*, 429.

Hint ve İngiliz dünyaları arasında sıkışıp kalır ve tam bir Hintli kimliğine ulaşamayacağını düşünür: ‘‘Adit kendisini yalnız hissediyordu ve İngiltere’den getirdiği mesajı kendi Doğulu halkına nasıl iletceğini bilemiyordu, çünkü bu sömürgecilerin mesajı değil, özgür dönüşümün, uluslararası vatandaşın yaşadığı neşenin ve sahip olduğu özgür iradenin mesajıydı.’’²⁹⁵

Çokkültürlü bir dünya düzeninde insanların yerel kimliklerini koruyabilmesinin olanaksız olduğunu düşünen Adit ve Biju’nun en önemli ortak noktalarından biri yaşadıkları egemen kültürün yıkıcı etkilerinden sonra baskılardan bağımsız ve özgür bir kimlik oluşturamamaları ve kendi sınırlarını belirleyemeyip dış etkilere boyun eğmeleridir. ‘‘Nasıl ki gülü gül yapan kokusu ise insanı insan yapan şey de kültürel, sosyal ve ulusal değerlerine sahip çıkarak olduğundan farklı görünmemeye çalışmaktır.’’²⁹⁶ Kendilerini İngiliz ve Amerikan toplumlarına bağımlı hisseden ve kendi ayakları üzerinde duramayacaklarını düşünerek yabancıları bir kültürün değerlerini benimsemeye başlayan Adit ve Biju romanın sonlarında kendi içlerinde saklı olan hazinenin farkına vararak doğup büyüdükleri kültürün kendilerini özel hissetmeleri için yeterli olduğu kanısına varırlar. Biju’nun Amerika’da yaşadığı hayal kırıklığını içine atmasının aksine Adit, hem karısının hem de kendisinin gördüğü ayrımcı tavırlar karşısında yaşadığı hayal kırıklığını gizleyemez: ‘‘İngiltere’de çoğu kamusal ve resmi işlemlerin özelliği olan nezaketi biz dostluk sanmıştık. Bizim sabırlı bir hoşgörü sandığımız tavır, aslında soğukkanlı bir kayıtsızlıktan başka bir şey değildi ve İngilizlerin kimin biz kimin onlar olduğu konusunda hiç tereddütü yoktu- bu inceliği biz o zaman kavrayamamıştık.’’²⁹⁷

4.3. SARAH VE SAİ’NİN YALNIZLIK VE KÜLTÜREL ARADAKALMIŞLIKLARI

Anita Desai’nin **Bye-Bye Blackbird** romanındaki Sarah karakteri Batı kültürü içinde yetişmesine ve İngiliz ulusunun bir bireyi olmasına rağmen Adit gibi koyu tenli bir Asyalı ile evlenerek yaşadığı toplumun sosyal yapısına aykırı bir davranışta bulunduğundan dolayı sadece çalışma arkadaşlarının değil memur olarak çalıştığı

²⁹⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 226.

²⁹⁶ Desai, *Kaybın Türküsü*, 324.

²⁹⁷ Fatma Karmi, *Fatma’yı Ararken*, Everest Yayınları, İstanbul 2002, 248.

okulun öğrencilerinin bile iğneleyici laflarına ve alaycı tavırlarına maruz kalmaktadır: ‘‘Otobüs duraklarında ve insanların topluluk olarak biriktikleri yerlerde sürekli olarak hakaretlere maruz kalan Sarah zamanla insanların kendisini kocasının kullandığı takma adla çağırımlarından dolayı kendi ismini unutma noktasına gelir.’’²⁹⁸ Kiran Desai’nin **The Inheritance of Loss** romanındaki Sai karakteri Sarah’dan farklı olarak aslen Hint asıllı olmasına rağmen Batı kültür ve eğitim standartları doğrultusunda yetişmiştir. Sarah gibi Sai de Asyalı bir erkeğe aşık olmasına rağmen Sarah’dan farklı olarak, ilişkisini evlilikle sonlandırabilecek cesareti gösterememiştir.

Annesi Hintli olmasına rağmen Batı eğitim sistemi içerisinde eğitim gördüğü ve Batı geleneklerine göre yetiştirildiği için İngilizce dışında bir dil bilmeyen Sai ailesini kaybettikten sonra geldiği Hindistan’daki kültürel ortama alışmakta sıkıntı çekmekte ve kimlik noktasında bir bunalım yaşamaktadır: ‘‘Sai utanmıştı. Aşçının kulübesine seyrek uğrardı, ona bakmak için geldiğinde, yakınlıklarının sonuçta yapay olduğu ve arkadaşlıklarının bozuk bir dille-çünkü Sai İngilizce, öbürü Hintçe konuşurdu-yürütülen sığ şeylerden meydana geldiği ifşa edilmiş gibi, ikisi de rahat edemezdi.’’²⁹⁹

Sai’nin Hint kültürüne uyum sağlamakta sıkıntı yaşaması nedeniyle üzerinde hissettiği baskıyı ve kimliksel bunalımı Sarah bir Hintli ile evli olmasından dolayı kendi halkının üzerinde kurduğu toplumsal baskı nedeniyle yaşamaktadır. Sai’den farklı olarak yetiştiği ve kültürünü bildiği insanların arasında yaşayan Sarah, bir Üçüncü Dünyalı ile evli olmasının yarattığı psikolojik ve toplumsal baskı nedeniyle çevresindeki insanların kocası ve aile yaşamıyla ilgili sorduğu sorulara kaçamak cevaplar vermekte ve tipik İngiliz kibriyle kendisine yaklaşanlar karşısında mahcup olduğunu düşünmektedir.

İngiltere’de bireylerin ırklar arası ve kültürler arası yaptığı evlilikler üstesinden gelinmesi çok zor uyum problemlerine neden olmaktadır. Öz yurdunda kendisini yalnız ve yabancılaşmış hisseden Sarah’nın yaşadığı problem sömürgecilik sonrası bireylerin bizzat deneyimledikleri ve çözümü hala bulunamayan bir problemdir. Anita Desai’nin romanlarındaki evli bayanlar içerisinde en anlayışlı ve kocasına en çok destek vereni olan Sarah’dan farklı olarak Sai sevdiği erkeğin Nepal kurtuluş ordusu için verdiği mücadele nedeniyle kendisini ve aşklarını ihmal ettiğini düşünerek aynı fedakarlığı

²⁹⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 31.

²⁹⁹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 37.

göstermez. Kast sisteminin kuralcı ve insanları sınıflara ayıran ayrılıkçı yapısı, aşk gibi kontrol altına alınması olanaksız ve özgürce yaşanması gereken bir duyguyu bile kontrol altına alır ve kimin nasıl ve ne kadar sevebileceğini belirtir:

‘‘Sai aynanın karşısındaki araştırmaları sırasında yaptığı ve aralarındaki durumun yeniliğiyle Gyan tarafından gözden kaçışılan kimi ince gözlemlerini hatırladı zaman zaman. Bir kadına bakmayı öğrenmek- Sai kendini biliyordu- bir eğitim meselesiydi ve Gyan’ın ne kadar şanslı olduğunun tam anlamıyla farkında olmaması gibi kaygı verici bir ihtimal vardı.’’³⁰⁰

Birbirinden farklı iki sosyal dünyanın ve uyumsuz kültürün arasında sıkışıp kalan Sarah yaptığı sıradışı evlilik sonrasında kendisini İngiliz toplumuna yabancılaşmış hissetmektedir. Sadece fiziksel olarak değil, zihinsel olarak da köklerinden kopartılmış olan Sarah’nın aidiyet noktasında yaşadığı sıkıntının bir benzerini Hindistan’da yaşayan Sai duygusal bir boşluk içindedir ve Gyan’ın hakaret içerikli sözlerinden sonra Hint kültürü içerisinde adeta kendisini kaybolmuş gibi hissetmektedir: ‘‘Sende hiç gurur yok mu? Bu kadar Batılılaşmaya çalışmak. Seni istemiyorlar!!! Oraya git de seni bağırına basacaklar mı, bak bakalım. Onların kaburlarını temizlemeye çalışsan bile seni istemiyorlar.’’³⁰¹

Sarah içerisinde sürekli olarak bir kimlik mücadelesinin yaşandığını hissetmekte ve kocasının Hintli kimliği nedeniyle kendi İngiliz kimliğinin sebepsiz yere yargılanarak belirsizlik çukuruna atıldığını düşünmektedir. Sarah’nın öz kimliği ufanıp yok olmakta ve sömürgecilik sonrası dünyanın kaos ortamı içerisinde tıkanıp kalmış bir durumdadır: ‘‘Sıkışmış, yabancılaşmış ve çoğalan modern kimlik, modern yaşamın bireye dayattığı üretici yapılarıdaki farklı toplumsal roller ve ilişkiler içinde kendi ifadesini bulmaya yönelir.’’³⁰²

Sai’nin ailesinin vefatı sonrası dedesi Jemubhai ile beraber yaşamak için Hindistan’da bulunduğu süreç onu yalnızlığa sürüklemektedir. Sarah’nın öz vatanında

³⁰⁰ Desai, *Kaybın Türküsü*, 177.

³⁰¹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 240.

³⁰² Mukadder Erkan, ‘‘Kimlik Krizinden Kriz Kimliğine: Doris Lessing’in Altın Defter’inde Kimlikler Geçidi’’, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl.3, Sayı.4, 2010, 43-57.

yaşadığı yalnızlık ve aradakalmışlığı Sai annesinin daha önce hiç uğramadığı ve annesinin öz vatani olan Hindistan'da deneyimlemektedir. Batı'daki bir manastır okulundan aldığı eğitim Sai'yi Hindistan'daki yaşamı Batı kültürünün penceresinden algılamaya itmekte ve bu durum da kültürel yabancılaşmaya neden olmaktadır:

‘‘Suçluluk ve arzunun gücünü keşfetmenin, sonuçları deşip kurcalamanın iç gıcıklayıcı zevki nerede vardı? İşte Sai bunu iyi öğrendi. Bunu ve üstüne sığ bir amentüyü: Pasta laddoos'tan iyidir, çatal-bıçak-kaşık ellerden iyidir, İsa'nın kanını yudumlayıp bedeninin bisküvisini yemek bir kamış simgesini kadife çiçekleriyle süslemekten daha uygardır, İngilizce Hintçe'den iyidir.’’³⁰³

Sarah'nın babası emekli olduğundan eşinin kendisi için seçtiği evde emeklilik yaşamını devam ettirirken Sai Mistry hem annesini hem de babasını Rusya'daki bir uçak kazası sonrası kaybetmiştir. İşinden emekli olduğu gibi kızının yaşamından da emekli olan Sarah'nın babası, kızının kendisini yardıma ve ilgiye en çok muhtaç olduğu bir dönemde yalnız bıraktığını söyler:

‘‘Sarah'nın babası emekli olduğunda ve eşinin yaşamlarının bu yeni dönemi için seçtiği evde yaşamaya başladığında Sarah'nın yaşamından da emekli olmuştur. Sarah, sekreterlik kursu almak için gönderildiği Londra'dan arasıra yaptığı ziyaretlerde babasının gittikçe daha az tanınabilir bir hal aldığını farkeder. Bu durum Sarah'ı tedirgin etmez ve babasının yaşadığı bu dönüşümü sadece yaşlılığın doğal bir sonucu olarak görür. Babasıyla olan ilişkilerinde ortaya çıkan bu yeni durgunluğa ve azalmaya göre kendisini ayarlamaya başlar.’’³⁰⁴

Sai ise Sarah'dan farklı olarak yaşadıkları süreç içinde ailesine olan sorumluluklarını unutmamış ve onları kendi hallerine bırakmayıp sürekli olarak desteklemiştir. Uzun zamandır ailesine mektup bile yazmayan ve babasını ziyaret etmeyen Sarah'nın yaşadığı bu sosyal yabancılaşma onu aile köklerinden ve bağlarından uzaklaştırarak kendi ruh dünyasında sadece kendisi için yaşamaya sürüklemektedir.

³⁰³ Desai, *Kaybın Türküsü*, 52.

³⁰⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 145-146.

Batı'nın kültürel değerlerinin etkisi altında yetişen Sai'nin Hint kültürüne alışmakta zorlandığını gören dedesi Jemubhai bu uyum sürecini hızlı bir şekilde atlatması için torununa özel öğretmenler tutar: "Sana özel bir öğretmen tutmalı-yamacın aşağısından bir kadın, manastır okulları fazla masraflı- kiliseyi daha fazla semirtmenin ne alemi var...? Seni devlet okuluna göndermek de herhalde yanlış olur..."³⁰⁵ Sai'nin yaşadığı sıkıntıyı atlatabilmesi için yakın çevresindekilerden gördüğü desteğe rağmen Sarah, Hintli bir göçmenle evlendiği için tanıdığı insanlar tarafından dışlanır ve ülkesine ihanet etmiş biri olarak görüldüğü için de hem maddi hem de manevi anlamda yakınlarından beklediği desteği bulamaz.

Dedesinin büyük bir İngiliz hayranı olmasını istediği Sai, Batı kültürüyle bağlantılı her şeye büyük ilgi duymakta ve saçını Sunsilk marka şampuan ile yıkarken vücudunu Lux marka sabunla temizlemektedir. Nepal kökenli matematik öğretmeni Gyan'a aşık olduktan sonra ise Sai İngiliz hayranı olma fikrine elinden geldiğince karşı çıkar. Kendi ulusuna büyük bir hayranlık duygusu besleyen ve emperyal zihniyetin izlerini taşıyan markalara olumsuz bakan Gyan, sevdiği kızın yabancı markalara olan düşkünlüğü nedeniyle kültürel değerlerinden uzaklaşması olasılığını düşündüğünde kendisini tedirgin hisseder.

Sai'nin sevdiği erkeğin etkisinde kalarak yaşadığı zihniyet değişiminin bir benzerini Adit ile evlendikten sonra Sarah da yaşar. Eşine duyduğu derin sevginin sonrasında İngilizlik düşüncesine olan bağlılığını yitirir. Asyalı bir göçmen olduğu için İngiliz sosyal yaşamında saygın bir konum elde edemeyen Adit, Sarah'nın geleneksel Hint değerlerini ve adetlerini tanıyıp yaşamına uygulamasını istemektedir. Kocasının isteklerini elinden geldiğince yerine getiren Sarah, aynanın karşısına geçtiğinde kendisini tanımakta zorlanmaktadır. Sai yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen kendisini zihinsel bir karışıklık içerisinde bulmaz, çünkü Hint kültürel yapısı annesinden kendisine miras kaldığı için çok fazla sıkıntı yaşamaz. Sai'nin aksine doğuştan İngiliz olan ve Hint kültürüyle herhangi bir akrabalık bağı olmayan Sarah, aynanın karşısına geçtiğinde yüzünün garip bir şekilde buruşup gölgeli bir hal aldığını görünce kimliksel bir kayıp noktasında olduğunun farkına varır:

³⁰⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 57.

‘‘Sarah rahatsız edici ve aralıklarla devam eden bir şizofreni deneyimi yaşamaktadır. Adit bu durumun Sarah’nın geçmişinde yaşadığı bir reenkarnasyon sonucu kendisini Hintli hissetmesinden kaynaklandığını söyledi. Bu yüzden Sarah normal Sakson tarafsızlığıyla bu acayip dönüşüme maruz kalırken kendisini bir Hintli olmanın ruh haliyle hissetmekten alıkoyamaz.’’³⁰⁶

Sai için beslediği aşk ve ona karşı hissettiği samimiyet duygusu nedeniyle Nepal halkına bağımsızlık mücadelesinde destek vererek vatanseverliğini ve kültürüne olan bağlılığını kanıtlama noktasında ikileme kalan Gyan, Batılı bir sevgiliye sahip olmak mı yoksa Doğu kültüründen yana mı olmak gerektiği noktasında bir kimlik krizi içine düşmekten kurtulamaz: ‘‘Sai yüzünden ve onun konumu nedeniyle Gyan kendisini iğdiş edilmiş ve küçük düşürülmüş hissetmektedir. Fakat Gyan’ın zıtlıkları sömürgecilik sonrası dönemde köklerinden uzaklaştırma sürecinde yaşamları dört bir yandan sarılmış her bireyin yaşadıklarıdır.’’³⁰⁷

Sai’nin sevgilisinin yaşadığı kültürel ikilemi Sarah’nın kocası da yaşamaktadır. Sarah gibi İngiliz bir kadınla olan evliliğinin sonrasında Hintli kimliğinde ciddi bozulmalar meydana gelen Adit, Sarah’nın ailesinin kutsal olarak benimsediği değerlerle kurduğu yakınlık neticesinde kendi kültürüne yabancılaşmıştır: ‘‘İngilizleri seviyorum. İngiltere’yi seviyorum. İngiltere’ye hayranlık besliyorum. İngiliz tarihini ve şiirini herhangi bir İngiliz kadar takdir ediyorum. Nelson’un Waterloo ve Churchill hakkındaki savaşlarını duyduğumda içimde bir heyecan ve titreme hissediyorum.’’³⁰⁸

Sai’nin Hintli kimliğinin bilincinde olmadığını ve kültürel olarak yabancılaştığının en açık göstergelerinden birisi yaşadığı kültüre ait insanların tarihlerine karşı duyarsızlık göstermesi ve sömürgecilik sonrası Hindistan’ın ekonomik ve siyasi sorunlarıyla ilgilenmemesidir. Hindistan’da kocasıyla beraber yaşadığı süreç içinde Sarah, Sai’nin gösterdiği duyarsızlığın aksine kocasının da yardımıyla Hint gelenek ve göreneklerine karşı istemese bile aşinalık kazanmaya başlar. Sai’nin Hint

³⁰⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 139.

³⁰⁷ Eiko Ohira, ‘‘The Inheritance of Loss: A Legacy of Estrangement in the Middle of Nowhere’’, *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, Ed. Vijay K. Sharma & Neeru Tandon, New Delhi: Atlantic Publishers, 2011, 69-84.

³⁰⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 164.

kültürel değerlerini öğrenip bunlara ayak uydurması noktasında herhangi bir baskı unsuruyla karşılaşmamış olmasına rağmen Sarah, kocasının Hint geleneklerine göre giyinip yaşaması hususunda kendisine yaptığı müdahaleler nedeniyle İngiliz kimliğinin kaybolup gittiğini düşünerek artık bir Hintli gibi yaşamaya çalışmasının gerekliliğine inanmaktadır: “Sürekli olarak gerileyen, solan ve ölen şeyin kendi İngiliz kimliği olduğunu biliyordu ve ona elveda demek zorundaydı.”³⁰⁹

Yarı İngiliz yarı Hintli olmak istemeyen ve çocuğunun Hindistan’da doğarak Hint kültürü içerisinde kimlik kazanmasını isteyen Adit, Sarah’nın da ikna olmasıyla beraber kendi kimliğini yeniden kazanmak için Hindistan’a döner. Sarah ise bir İngiliz olarak Hindistan gibi Üçüncü Sınıf bir dünya ülkesine gitmenin doğru olup olmadığı konusunda tereddüt yaşamaktadır, çünkü hem kendisinin hem de doğacak çocuğunun bilmedikleri bir kültür ortamında yabancılaşmasından korkmaktadır. Doğacak bebeğin İngiliz bir anne ile Hintli bir babanın çocuğu olması nedeniyle hangi ülkeye kendisini ait hissedeceğini net olarak bilemeyeceğini düşünen Sarah için iki ülke arasında kalarak kimlik kaybına uğramak berbat bir durum olarak görülmektedir: “Sarah kendisini tıpkı ıssız ve تنها bir sahil kenarında yapılan pikniğin, geçirilen tatilin ardından kalan çöplerin toplanmayıp ortada bırakıldığı yontulmuş bir ortamdaki kaptandan daha yalnız hissediyordu.”³¹⁰

Sarah’nın kendisi ve çocuğu için yaşadığı bu belirsizlik ve ikilem Sai’de Nepalli sevgilisinin kimliği noktasında ortaya çıkmaktadır: “Eylemlere katılmaya isteksiz bir Nepalliyseniz işiniz zordu. (...) Fakat Nepalli değilseniz işiniz daha da zordu. Bengalliyseniz ömrünüz boyunca tanıdığımız insanlar sokakta sizi görmezden geliyordu.”³¹¹ Gyan’ın Nepalli kimliğinin kendisini Hint toplumunda bir yabancı konumuna indirgemesinden ve sosyal yaşamda eşit bir muamele görmesini engellemesinden çekinen Sai, Sarah’dan farklı olarak çocuğu için değil de kendi kimliğinin yabancılaşmasından endişe duymaktadır. Melez bir Hintçe ile konuştuğu için Hint toplumundaki bireylerle iletişim kurup sohbet edemeyen Sai’nin çevreye karşı taşıdığı yabancılaşma hissinin bir benzerini İngiliz aksanıyla konuşmaya çalıştığı Hintçesi ile Sarah da yaşamaktadır.

³⁰⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 221.

³¹⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 226.

³¹¹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 381.

Eğitim-öğretim sürecinde Batılı bir okulda kendisine dayatılan Batı'nın sömürge değerlerini ve Hristiyan adetlerini damarlarındaki kanın her zerresinde hissedenden Sai ciddi kimlik krizleriyle mücadele etmeye ve Batılı değerlerle Doğulu değerler arasındaki uyumsuzluğun yarattığı zıtlıklardan kurtulmaya çalışmaktadır. Sai gibi Sarah da öz kültüründen ayrılmasının ve içine düştüğü belirsizlik durumunun da etkisiyle öz güvenini kaybederek ciddi bir kimlik krizi yaşamaktadır.

Asyalı bir göçmenle evlenerek İngiliz toplumunun çok fazla konuşulmayan bir yasasına karşı gelen Sarah aşağılık duygusu yaşamakta, çevresindeki insanların yaşadığı olaylara karşı sessiz kalmaktadır: ‘‘Süpermarketin ıslık ıslık parlayan geniş alanlarında sabun ve mısır gevreğinin bulunduğu bölümlerdeki yabancıların gözlerinden kendisini saklayan Sarah garip biriyim gibi gözükse de bir fare tarafından bile farkedilmediği için bir birey olduğu izlenimine kapılıyordu.’’³¹² Hem Sai hem de Sarah kişiliklerinin oluşmasında çok büyük bir etkiye sahip olan Batı kültüründen sonra kendilerini Hint yaşam felsefesi, düşünce yapısı, kültürü ve geleneğiyle bağdaştırmakta sıkıntı yaşarlar. Sai'den farklı olarak Sarah ikiye bölünmüş bir kimlik yapısı içinde oluşunu kelimelere dökmekten çekinmeyerek kendisi gibi olmakta zorlandığını ve öz benliğiyle bütünleşemediğini ifade eder: ‘‘Sarah artık ne Hintli bir eş ne de bir İngiliz kadını olabilir fakat aynı zamanda her ikisi de olamaz.’’³¹³

İngiltere gibi yabancı bir ülkede yaşamasına rağmen karısı Sarah üzerinde hakimiyet kurmayı başaran Adit'in aksine Gyan, sevgilisi Sai üzerinde hakimiyet kurma girişiminde çok fazla bulunmaz, çünkü halkının kurtuluşu için mücadele eden ordunun Hint hükümeti üzerinde baskı kurarak istediklerini kabul ettirebilmesi çok daha önemlidir: ‘‘GNLF'nin³¹⁴ gençlik kanadına üye elli delikanlı toplanarak, anavatan Gurkaland'ın kurulması uğruna ölene kadar savaşmak için Mahakaldara'ya ant içtiler. Sonra Darjeeling sokaklarında topluca yürüyüş yapıp çarşı ve alışveriş merkezinin çevresinde bir tur attılar. Gurkalara Gurkaland. Bizler kurtuluş cephesiyiz.’’³¹⁵

Kocasının ruh dünyasında hissettiklerini anlamaktan uzak olması ve meşguliyet alanlarına bile ilgisiz kalarak kendisini küçümsemesi Sarah açısından büyük bir hayal kırıklığı yaratır. Kocasının evde köpek beslemenin aptalca olduğunu belirtmesi

³¹² Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 39.

³¹³ S. Indra, *Anita Desai as an Artist: A Study in Image and Symbol*, Creative Books, New Delhi 1994.

³¹⁴ Gorkha National Liberation Front: Gurka Ulusal Özgürlük Cephesi.

³¹⁵ Desai, *Kaybın Türküsü*, 180.

karşısında kendisini baskı altına alınmış ve benliğini kaybetmiş gibi hisseden Sarah kendi ülkesinde böyle bir olay yaşaması nedeniyle kimliğini kaybetme noktasına gelir: ‘‘Sarah yemeği hazırlanıp karnını doyurduktan sonra açık alanlara açılan bir çiftlik köpeğine benziyordu. (...) Bir zamanlar Churchill isminde bir köpeği olan Sarah artık kahkahayla titreyerek başını eğiyordu.’’³¹⁶ Sarah’nın kocasının kendisini Hintli bir kadın olarak görmeyi arzulaması nedeniyle üzerinde uyguladığı baskıdan dolayı bir öteki olarak muamele gördüğünün bilinciyle kimliğini sorgulamasının aksine Sai, Nepal asıllı olması, özellikle Hint toplumunda öteki olarak görüldüğünün ve taşıdığı bu öteki etiketi nedeniyle kimliğini sağlam temeller üzerine inşa edemediğini düşünen sevgilisi Gyan’a yaşadıkları ilişki süresince bireyselleşmenin önemine vurgu yaparak ulusal bir bilinç kazanmasını sağlamıştır. Sai sevgilisinin Nepal kimliğine duyduğu aidiyeti güçlendirmesine rağmen Sarah, Hint müziğinden hoşlanmadığı, Hint şakalarından ve sohbetlerinden bir şey anlamadığı için kocası Adit tarafından maruz bırakıldığı anlayışsız davranışlar karşısında İngiliz kimliğine olan aidiyetinde sarsılma yaşamaktadır: ‘‘Hafifçe eğilen Sarah bir kolunu İngiltere’den ayrılıyor oluşunun kendisinde yarattığı şüphe veya isteksizlik içinde yavaşça sallıyordu. Platformdaki küçük kara düğüme elini sallayarak elveda dedi.’’³¹⁷

Sai ile olan birlikteliklerinde sevgilisine yapmayı arzulamadığı şeyler hakkında sert bir tepki ortaya koymayan Gyan’dan farklı olarak Adit karısı üzerinde kendi egemenliğini kurarak Hint toplumundaki erkek egemen yapının işleyişini gözler önüne sermektedir: ‘‘Bulaşıkları yıkadıktan sonra yatağına git. Bu kadar çok komiklik yapma yoksa bir gün belini kıracağım.’’³¹⁸ Evlilik yıldönümlerinde Adit’in Sarah’ya sari giymesini ve annesinin düğün hediyesi olarak kendisine gönderdiği altın Hint kirazlarındaki büyük değişimi işaret eden altın kolyeyi takmasını söylemesi sonrasında Sarah kendisini bir yılbaşı ağacıyla kıyaslayarak kocasının söylediklerinin aksini söyleyince Adit kızgınlığını şu sözlerle dile getirir:

‘‘Kendini bir yılbaşı ağacı gibi hissediyorsun! Sanırım bütün Hint kadınları sana yılbaşı ağacı gibi gözükyor- belki de komik palyaço gibi çünkü onlar sari giyip mücevher takıyorlar- siz İngiliz halkı ve siz yabancı

³¹⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 150-165.

³¹⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 228.

³¹⁸ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 27-29.

düşmanları! Kendi sönmüş, donuk standartlarınız ve sıkıcı yaşam biçiminiz dışında hiçbir şeyi kabul etmezsiniz. Ayrıca size göre her şey budalaca ve gülünç...’’³¹⁹

Sarah’ın yaptığı aykırı bir evlilik nedeniyle duyduğu utancı gizlemek ve toplum tarafından tanınmamak için yüzüne taktığı maske, Jung’un yabancılaşma analizi yaparken kullandığı persona kavramı yoluyla açıklanabilir:

‘Jung’da persona kavramı kilit bir kavramdır ve Jungiyen yabancılaşmayı bu kavramı biraz irdeleyerek anlamaya çalışabiliriz. Bilindiği gibi persona, Latince kökenli bir sözcüktür ve maske demektir. İçinde yaşadığı toplumla çatışmamak, uyumlu yaşamak ve takdir görmek için gösterilen bütün biliçli davranışların toplamı olan persona bireye ait birçok şeyin bastırılmasını da gerektirmektedir. Persona bir çeşit sosyal maskedir.’’³²⁰

Adit gibi Hintli bir göçmenin karısı olması nedeniyle üzerinde sürekli psikolojik bir baskı hisseden Sarah uzun süredir kullandığı maske nedeniyle gerçek kimliğiyle maskenin toplum üzerinde oluşturduğu yapay kimliğin arasındaki sınırları ayırt edemez. Sarah’ın öz kimliğiyle maskenin oluşturduğu kimlik arasında yaşadığı kimlik sorunu modern bireyin bulunduğu her ortama uyum sağlayabilmek için kullandığı maskeler sonucu içinde bulunduğu dramatik duruma ışık tutmaktadır: ‘Maske adeta yüzüne yapışmıştır. Bu durumda kendi gerçekliğini maske mi temsil ediyor yoksa maskenin altında saklanan ‘gerçek kendi’si mi?’’³²¹

Modern yaşamın istediği gibi bir insan tipi oluşturabilmek ve toplumda öteki gözüyle anılmamak için bireyin kullandığı maskeleri doğru zamanda ve yerde takmayı öğrenmesi gerekir. Sarah’ın taktığı maskelerle kimliğini gizleyerek başka biriymiş gibi gözükmeye çalışması yaşadığı güçsüzlüğün, kimlik kaybının ve yabancılaşmanın göstergesidir. Maskeler kişi için birer benlik olarak kabul edilmekte ve onu doğasına uygun olmayan bir şekilde davranmaya, rol yapmaya itmektedir. İnsanlar oldukları gibi

³¹⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 193.

³²⁰ Şehmus Ay, ‘‘Biri Yabancılaşma mı Dedi?’’, *Psikeart Dergisi*, Sayı.17, 2011, 38-41.

³²¹ Ay, 38-41.

değil de olabilecekleri gibi davranmaya kendilerini mecbur hissettikleri için kendi gerçekliklerinin dışında bir üslup edinmeye adeta zorlanmaktadır.

Sarah'nın kendi kimliğini gizlemek ve halkı tarafından maruz bırakıldığı tepki ve hakaretlerin önüne geçmek için yüzüne maske takarak toplum içine çıkması Sai'de gözlenen bir durum değildir, çünkü Sai öncelikli olarak melez bir kimliğe sahiptir ve öz yurdunun neresi olduğu hakkında net bir bilgiye sahip değildir. Anne ve babasının farklı uluslardan olması nedeniyle aradakalmışlık duygusu içinde yetişen Sai, Hindistan'a geldiğinde bile kendisini mahcup hissedeceği herhangi bir topluluğun üyesi olmadığını düşündüğü için gizlenmek zorunda olmadığı ve maske takmasını gerektirecek herhangi bir durumda bulunmadığı inancını taşımaktadır.

İngiltere gibi bir ülkede Hintli bir göçmenle yaptığı evlilik nedeniyle büyük tepki alan Sarah, insanların küme halinde otobüs beklediği duraklarda 'Wog'³²² hakaretiyle karşı karşıya kalır. İngiliz kimliğine ihanet ettiği düşünüldüğü için sürekli olarak dışlayıcı ifadelerle maruz kalan Sarah'nın kimliğinde başlayan kırılmalar karşısında kocası Adit sadece kendisini düşünerek Sarah'nın yaşadığı kimlik bunalımını kayıtsız gözlerle izlemektedir. Sai, Hindistan'da azınlık olarak yaşayan Nepalli bir gence aşık olduğu için dedesinden tepki alsa da Sarah'dan farklı olarak hakaret içerikli kelimelerle karşılaşmaz. Sarah'nın tek başına bırakılıp kocasından bile destek göremediği bir ortamda Sai, komşuları olan Noni ve Lola adlı kız kardeşlerden destek alarak ayakta durmaya çalışır: "Öyle üzülerek oturma. Tanrı'nın sana küstüğünü düşünmüyorsun, değil mi? (...) Yıllarca aşçının ellerine bırakılmak reva mıydı...? Lola'yla o olmasalardı, diye düşündü Noni, kızcağız çoktandır uşak sınıfına düşmüş olurdu."³²³

İngiliz et suyuyla yapılan yemekleri ve yahniyi sevmeyen Adit, karısına Hint yemeklerini öğretmiş ve Sarah'nın İngiliz kültürüne has yemekleri pişirebilme yeteneğinin körelmesine neden olmuştur. Zamanla Hint mutfağına özgü Charchari yemeğini bile pişirebilme noktasına gelen Sarah'nın yaşadığı kültürel yabancılaşma bu alanda da kendini belli etmektedir: "Dev, Adit'e açlıktan ölüp ölmediğini, çünkü annesinin merak içinde olduğunu sorunca Adit, Sarah'ya zaman kaybetmeden yemek pişirmesini öğrettiğini söyler. Sarah İngilizlere özgü hiçbir et suyu yemeğini ve yahniyi

³²² Koyu tenli ırka ait kişiler için kullanılan ve kişinin yabancı olduğunu belirten hakaret içerikli söz.

³²³ Desai, *Kaybın Türküsü*, 53-101.

benim için yapmıyor.’’³²⁴ Sai de çocukluğundan beri damak zevkini oluşturan Batı mutfağının yemek kültürünü unutarak Hint mutfağındaki yemeklere alışmaya çalışmaktadır. Sarah’ın baskı sonucu kendisini öğrenmeye mecbur hissettiği Hint yemeklerini Sai öğrenmek zorunda kalmamış ve sadece yemek zorunda bırakılmıştır.

Adit’in istediği gibi bir eş olabilmek için kendi kültürel değerlerinden bile vazgeçmeyi göze alan Sarah kendisini toplumuna karşı yabancılaşmış gibi hissetmektedir. Her sabah evinden çıktığında kimseye yakalanmamak ve bir Hintli ile evlenmiş olmanın yarattığı toplumsal baskıyı hissetmemek için caddeden hızla kaçır gibi uzaklaşan Sarah’ın bu tuhaf hali komşusu Mr. Crummidge’in bile dikkatinden kaçmaz: ‘‘Yaşlı Mr. Crummidge herkesin çalar saat tarafından kaldırıldığı günün erken saatlerinde her zaman bahçesindeki lahanalarını okşuyor ve iki gül ağacını kokluyordu. Bu arada ise Sarah’ın her sabah sokaktan kaçışını izleyip ‘Bu kızın sıkıntısı ne?’ diye kendi kendine söyleniyordu.’’³²⁵ Komşu ve yakınlarıyla yüzyüze gelmekten çekinen Sarah sürekli olarak halka açık olan kalabalık alanlara giderek üzerindeki baskıyı atmaya çalışmaktadır. Bu tuhaf tavırlarıyla insanlar tarafından yabancı olarak görülen Sarah’ın içinde bulunduğu kimlik krizinde yaşadığı bunalımı Adit aidiyet duygusunu yitirip yabancılaşma olarak görmektedir:

‘‘Karısına Mrs.Sen, Mrs.Sen diye seslenmek istedi (...) fakat daha sonra onu kendi ismiyle veya herhangi bir isimle çağırmanın saçma olduğunu düşündü: o isimsiz biri olmuştu artık, ait olduğu ailesinin soyundan ve kimliğinden kurtulduğu gibi isminden de kurtuldu ve oturduğu yerden gözlerini dikerek tüm bunları kaybettiğini düşündü.’’³²⁶

‘‘Kimlik, her zaman kimlik, başkalarını bilmekten önce gelmiştir’’³²⁷ cümlesinde de ifade edildiği gibi insanın toplum içinde birey olarak anılması için öncelikle kendi farkındalığına, potansiyaline ulaşması ve benlik şuurunun bilincinde olması gerekmektedir. Sarah’ın kaybettiği farkındalığın bir benzerini Sai Hindistan macerası süresince deneyimlemektedir. Sai de sürekli olarak kendisini soyutlamaya çalışmaktadır, çünkü kendi benliğinin ne olduğunun bilincinde değildir ve bilmediği bir

³²⁴ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 15.

³²⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 30.

³²⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 31.

³²⁷ Said, 438.

kültür ortamında yabancılaştığını düşünmektedir: ‘‘Sai, Gyan’ın elleri altında nasıl erim erim eridiğini, parmaklarının yukarı aşağı hareketini teninin nasıl yakaladığını, sonunda kendi teniyle onun dokunuşu arasındaki farkı nasıl anlayamaz hale geldiğini düşündü.’’³²⁸

Gyan’ın Gorakha hareketinin fanatik savunucularından olması, etnik ve ulusçu bir tutumla hareket etmesi Sai’nin Doğu insanı hakkında sahip olduğu olumlu düşüncelerinde büyük bir sarsıntı yaşamasına neden olur. Doğu ve Batı medeniyetleri arasında büyük bir boşluğa düşen Sai artık ne tam bir Batılı ne de tam bir Doğulu kimliğine sahiptir. Sai’nin aksine sevdiği kişinin milliyetçi bir tutum içerisinde olmasına çok fazla kafa yormayan Sarah, kocasıyla beraber anavatani İngiltere’yi geride bırakarak Hindistan’a gitmeye razı olur:

‘‘Sarah, İngiltere’yi senden daha çok sevdiğimi biliyorsun. Çoğu zaman kendimi yarı İngiliz gibi hissettim, fakat bu sadece bir varsayımdan ibaret Sarah. Şimdi gerçeklerle yüzleşmek zorundayız. Gitmek zorundayım, geleceksin değil mi Sarah? Sarah tabii ki geleceğim diyerek haykırdı. Bir bebeğimiz olacağını düşünüyorum Adit ve bu yüzden gelmek zorundayım.’’³²⁹

Kimliğinin ortadan ikiye bölünüp parçalara ayrılmış olduğunu düşünen Sarah da Sai gibi kim olduğu konusunda net bir ifade kullanamamakta ve hangi Sarah olduğunu sorgulamaktadır: ‘‘O kimdi- yakıcı ve bronzlaştırıcı bir eylül gününde kırmızı, altın renkli sim işlemeli Benares sarısı içinde evlenen Bayan Sen mi yoksa faturaları ödeyen, ödemeleri alan, okulda düzeni sağlamada gösterdiği başarısıyla bilinen Müdür’ün sekreteri Bayan Sen mi?’’³³⁰

Sarah ailesinin tüm itiraz ve karşı çıkmalarına rağmen Adit ile evlenmiştir. Eşinin Hindistan ile Pakistan arasındaki savaşta Hintli bir asker olarak ülkesi adına savaşmak istemesi sonucunda büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Sarah gibi Sai de Gyan’ın kendisine karşı beslediği sevginin ülkesi için olan sevgisinden daha düşük olduğunu görünce hayal kırıklığı yaşamaktadır. Sevdikleri erkeklerin ülkelerinin içinde

³²⁸ Desai, *Kaybın Türküsü*, 183.

³²⁹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 204.

³³⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 34.

buldukları savaş ortamını bahane ederek kendilerinden uzaklaşması nedeniyle Sarah kocasının bilinç altında sürekli özlemini duyduğu ülkesine dönme kararına eşlik ederken Sai sevdiği erkeğin ülkesi için savaşmayı yaşamının gayesi haline getirerek kendisini ikinci plana itmesi nedeniyle ilişkisine son verir.

İngiliz kültürü içinde yaşadığı sürece bir Hintli ile evlenmesi nedeniyle kendisine gösterilen baskı ve şiddet ortamının devam edeceğini düşündüğü için Hindistan'a gitme fikrinin mantıklı bir karar olduğuna inanmaya başlayan Sarah ve ailesini kaybettikten sonra Batı kültürü içerisinde yaşadığı yalnızlığı unutmak amacıyla dedesiyle beraber yaşamak amacıyla Hindistan'a gelen Sai karakterleri üzerinden Anita Desai, Hint ve İngiliz kültürleri arasında sürekli değişkenlik gösteren ve kişileri varoluşsal belirsizliğe sürükleyen bu duruma vurguda bulunur: "İki Hintli ve iki İngiliz kadın sonrasında kendilerine ne yapacakları söylenmemiş oyuncular gibi donmuş vaziyetler. Kilitli bir dolabın, siyah bir mezar taşını andıran mermer bir plakanın içerisinde bir yerlerde bekliyorlar ve bir mezara, bir buket çiçeğe şekil veriyorlar."³³¹

"Kendi kendini sürgünde hissetme, içinde yer aldığı toplumun yaşayış biçimleriyle uyuşamamanın yol açtığı durumu ve bu durum karşısında hissedilen rahatsızlığı"³³² açık bir biçimde yansıtan Sarah ve Sai içerisinde doğup büyüdüğü kültürleri geride bırakarak Hindistan'da yaşamalarına rağmen içinde buldukları durumla ilgili herhangi bir şikayette bulunmayıp ortama alışabilmenin çabası içine girerler. Zaman içerisinde Batı'nın kültürel değerlerine karşı yabancılaşan bu iki kadın karakter farklı bir kültür ortamında Batı'nın sömürge zihniyetine ortaklık etmenin mi yoksa Doğu kültürüne uyum sağlayarak yeni bir yaşam biçimine girmenin mi daha doğru bir seçim olacağına karar veremeyip sömürgecilik sonrası dönemde göçmen olma deneyimiyle beraber kültürel aradakalmışlığın yarattığı ikilemi yaşarlar.

³³¹ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 188.

³³² Kubilay Geçikli, *Raymond Williams'in People of the Black Mountains Adlı Romanının Yeni Tarihselci İncelemesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, 17.

SONUÇ

Sömürgecilik sonrası Hint-İngiliz edebiyatının saygın ve isimlerinden sıkça söz ettiren kadın yazarlarından Anita ve Kiran Desai'nin **Bye-Bye Blackbird** ve **The Inheritance of Loss** romanlarının ana karakterler üzerinden karşılaştırmalı irdelendiği bu çalışma; küreselleşme adı altında uygulanan çokkültürlülük politikasının aslında dünyanın tek bir egemen gücün arzu ve istekleri doğrultusunda dayatmacı bir zihniyetle yönetildiği gerçeğine ışık tutmaktadır. Bu zihniyetle yönetilen bir dünyada egemen kültüre ait bir bireyseniz kimliğiniz önem kazanmaktadır, aksi takdirde kim olduğunuzun hiçbir önemi yoktur ve bu da modern dünyada bireyi tamamen yabancılaştırmaktadır.

Çağdaş eleştirmenler tarafından fetiş bir sözcük olarak tanımlanan yabancılaşmanın ne olduğunun anlaşılabilmesi için bu çalışmada öncelikle kimlik kavramı farklı alanlarda ifade ettiği anlam yoluyla verilmiştir. Kimliği tutarlı, sabit ve değişmeyen bir yapı olarak değerlendiren geleneksel kimlik anlayışı yerini kimliğin özcü olmayan, esnek ve stratejik bir yapı olduğu anlayışına bırakmıştır: "Bugün hiç kimse katışıksız olarak tek şey değildir. Hintli, kadın, Müslüman, Amerikalı gibi etiketler yalnızca birer başlangıç noktasıdır; ardından, bir an için bile olsa, somut bir deneyimin gelmesiyle, çabucak arada kalırlar. Emperyalizm, kültürlerin ve kimliklerin küresel düzeyde oluşturduğu karışımı perçinlemiştir."³³³ Günümüzde ise gelişen teknolojinin de etkisiyle farklı kültürlerin etkisi altına giren insanların ulusal, manevi ve kültürel değerleriyle olan ilişkilerinde ciddi bir gerileme yaşadığı ve beraberinde yabancılaşan bireylere dönüştükleri görülmektedir: "Yabancılaşma duygusu kişinin kendisiyle ilgili çok olumsuz duygulara kapılmasına en çok da değersizleşme, yalnızlaşma ve kendinden ve yaşadığı çevreden ayrılarak parçalanmasına neden olmaktadır."³³⁴

Bütünlüklü benlik nosyonunun tarihin tozlu sayfalarına karıştığını ve benliğin dört bir yana dağılıp parçalandığına vurguda bulunan söz konusu romanlar, sömürgecilik sonrası göçmen olma deneyimini yaşayan bireylerin buldukları ortamın havasına göre

³³³ Said, 487.

³³⁴ D. K. Pabby, "Alienation Versus Affirmation: Protagonists in the Novels of Anita Desai", *In the Fiction of Anita Desai*, (Ed. Suman Bala&D.K. Pabby), Khosla Publishing House, New Delhi 2002, 24-41.

sürekli kimlik değiştirmek zorunda kaldıklarını ve kendi benliklerine yabancılaştıklarını ifade etmektedir. Yeterli bir kültürel deneyimi olmayan ve yaşama sadece kendi kültürünün penceresinden bakmayı bilen bir göçmenin gittiği Birinci Dünya ülkesinde benliğini ve sahip olduğu değerleri koruyarak ve yabancılaşmadan yaşamını sürdürebilmesinin olanaksızlığı birincil karakterlerin deneyimlerinden anlaşılmaktadır.

Romanlardaki ana karakterler okuma ve çalışma amaçlarıyla gittikleri ülkelerde ırksal ve kültürel geçmişlerine göre muamele görmüşler ve Batı'nın ayrılıkçı toplum yapısında kimliklerini ve kişiliklerini ayaklar altına alan hakaretlere maruz kalmışlardır. Dev, Adit ve Biju gibi Hintli bireylerin göç ettikleri İngiltere ve Amerika'da yaşadıkları fikir uyuşmazlıkları, gelenek ve kültür çatışmaları beraberinde kimlik krizlerine neden olmuştur. **Bye-Bye Blackbird** romanının birincil karakterlerinden Adit, romanın başlarında kendisini İngiltere sevdalısı olarak ilan ederken sonlarda ise büyük bir özlemle yurduna dönen umutsuz bir birey profili çizmiştir. Adit'in Hintli arkadaşı Dev'in ise romanın başlarında adeta yeminli bir İngiltere düşmanı olduğu, fakat romanın sonlarında İngiltere'ye yerleşmeye karar vererek tüm umudunu ona bağlayan bir İngiliz hayranına dönüştüğü görülmüştür. Küreselleşme çağında İngiltere gibi çokkültürlü toplum yapısına sahip bir ülkede farklı etnik, dini ve siyasal toplulukların kendilerine oldukça yabancı değerleri bünyesinde barındıran bir kültür yapısı içinde ötekileştirilip kaybolmamak için ortak bir kimlik şuuruna sahip olmalarının gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Adit'in kimliği İngiliz kültürüyle Hint kültürü arasında kendisinin bile bilmediği ve Bhabha'nın 'Üçüncü Mekan'³³⁵ olarak adlandırdığı bir yerdedir. Adit'in yaşadığı kimlik sorununun en net göstergesi melez bir kimlik yapısı içerisinde olmasıdır. Görünürde İngiliz kültürünü ve ulusunu seven bir birey olarak gözükse Adit diğer taraftan ise Hint kültürüyle olan bağı sürdürmektedir. Adit'in İngiltere'yle gönülsüz bir bağ kurmasına anlam veremeyen Sarah, Adit'in kültürüne ve kimliğine karşı yabancılaştığı bu sürecin zorluklarına niçin katlandığını sorgulamaktadır: 'Seninle ilgili anlayamadığım şey nedir biliyor musun? Eğer canın bu kadar çok hilsa balığı çekiyorsa ve sitar dinlemeyi istiyorsa, niye bu lanet olası yerden gitmiyorsun? Eğer istersen özlemini duyduğun her şey ülkende senin kucağına düşecek. Eğer özlemini çektiğin

³³⁵ Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, Routledge, London 1994, 37.

hayat buysa, seni buna sahip olmaktan alıkoyan şey nedir?’’³³⁶ Adit’in yurduna karşı duyduğu bu özlem duygusunun gün yüzüne çıkmasına engel olması yaşadığı kültürel yabancılaşmanın vardığı boyutun önemli bir göstergesi olmuştur.

Kocasının Hintli oluşu nedeniyle kendisini dışlanmış, yalnız ve ülkesinde bir mülteci gibi hisseden Sarah benliğine aykırı davranmaya mecbur kalmış ve İngiliz kimliğine ait olduğu düşüncesinden zamanla uzaklaşmıştır. Kendi kimliğini belli etmemek için yüzünde bir maske bulduran ve kimliği konusunda belirsizlik yaşayan Sarah zamanla kimliğinin ne olduğunun önemli olmadığı kanaatine varmıştır. İnsanlardan kendisini uzak tutmaya çalışan ve bunun için gökyüzünden gelen bir bulutu bile fırsat olarak gören Sarah, bireyin yüzeysellikten çok doğal bir tutum içinde olmasının gereğine vurgu yapmıştır: ‘’(...) gerçekten bir varoluşu olup olmadığı konusunda endişelendi ve daha sonra bulunduğu konumundan dışarıya doğru adım atmasına izin verilip verilmeyeceğini büyük bir üzüntüyle düşünen Sarah bir İngiliz ya da Hintli olduğuna değil, sahip olduğu kimliğin samimiyetine ve doğruluğuna önem veriyordu.’’³³⁷

Doris Lessing’in **Altın Defter** romanındaki Anna karakterinin yaşadıkları Sarah’nın yabancılaşmış kimliğine tercüman olarak onu adeta merkez-çeper ilişkisinin sınırındaki kimliksiz biri gibi göstermektedir: ‘’(...) beni pençesine alan gerçekdışılık duygusuyla savaşımaya başladım; sanki varlığımı oluşturan öz, ufalıp yok oluyordu.’’³³⁸ Sarah yaşadığı kimlik krizinin Batı kültürünün ayrımcı tutumundan ve köle-efendi diyalektiğini devam ettirme gayretinden kaynaklandığını bildiği için ‘’(...) kendisini konumlandırabileceği bütünlüklü bir topostan yoksun kaldığını da ifade eder.’’³³⁹ Adit İngiltere’den Sarah’yla beraber Hindistan’a gitmek için ayrılırken İngiliz ulusal bayrağının hüznü bir biçimde indirildiğini ve karşı taraftaysa Hindistan’ın üç renkli bayrağının yükselişini gördüğünü hissetmiştir. Sarah ise kendisini ‘’(...) bir kabusun sınırları içerisine hapsolmuş hayali bir dünyada, **Alice Harikalar Diyarı**’ndaki bir yaratığın yok oluşunu yaşıyormuş gibi hissediyordu.’’³⁴⁰

³³⁶ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 49.

³³⁷ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 35.

³³⁸ Doris Lessing, *Altın Defter*, (Çev.: Aslı Çelik), Can Yayınları, İstanbul 1998, 363.

³³⁹ Erkan, 43-57.

³⁴⁰ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 226.

Evlilik yaşamının mutlu bir şekilde sürdüğünü ve kocasıyla hiçbir probleminin olmadığını çevresindeki insanlara göstermek için rol yapan Sarah toplumda ötekileştirilen biriyle evlenmesinden dolayı kültürel yabancılaşmanın eşiğine gelmiştir. Bazen sahip olduğu sosyal sınıfı, inancı ve dünya görüşüyle Hint kültürünün en büyük savunucusu olan bazen ise Hindistan’la ilgili her şeye karşı çıkan Sarah’nın kalbinden geçenleri anlamak Adit için oldukça zor bir durumdur. Ailesi ve toplumu tarafından dışlanıp ötekileştirildikten sonra Sarah çareyi yaşadığı soyutlanmışlığın ve yabancılaşmanın tek nedeni olan kocası Adit’e boyun eğmekte bulmuştur: ‘Kocasının desteğini arkasında hissetmeyen kadının güvenini, mutluluğunu, rahatını ve vakur duruşunu kaybederek ilgi ve anlayış arayışına girmesi Anita Desai’nin kurgusal dünyasında sürekli tekrar eden merkezi bir nokta’’³⁴¹ olduğu gerçeği Sarah’nın toplumun ve ailesinin baskısından çekindiği için sürekli bilinç altına attığı Hindistan’a gitme düşüncesinde kendisini belli etmiştir. Sarah ve diğer karakterlerin çekinerek de olsa yapmayı arzuladıkları şeyleri bir şekilde gerçeklik planında uygulamaya koymaları şu gerçeğe de açıkça ışık tutmuştur: ‘İnsan zihninin bilinç altında yatan gerçeklerini açığa çıkarması Anita Desai’nin **Bye-Bye Blackbird** romanına yapısal bir bütünlük katmaktadır.’³⁴²

2006 yılında **The Inheritance of Loss** romanıyla Man Booker Ödülü’ne layık görülen en genç kadın yazar ünvanını elde eden Kiran Desai, Arundhati Joy ve Salman Rushdie gibi Man Booker Ödüllü Hint asıllı yazarların arasında yer almayı başarmıştır. Kiran Desai söz konusu romanında çokkültürlülük, küreselleşme ve sömürgecilik sonrası toplum üzerine içgörüselleşen bir bakış sağlarken mizah yönünden de yeni bir bakış açısı getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızla ilerleyen ve sömürgeciliğin dolaylı olarak devamını sağlayan küreselleşmeyi romanına temel olarak yerleştiren Desai, Doğu ve Batı kültürleri arasında devam eden üstünlük mücadelesine vurguda bulunmuştur: ‘Belki de Kiran Desai’nin romanının küreselleşme ve çokkültürlülük hakkındaki tartışmalara yaptığı en büyük katkı egemen Batı düşüncesinin bu kavramları

³⁴¹ M. Joshi Prakash, “Thematic Spectrum in Anita Desai’s Major Novels”, *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(4), 2006, 209-213.

³⁴² Bharti Sharma, Dr. Kailash, “Relationship of Endearment and Detestation of Expatriates in the Novel of Anita Desai’s Bye-Bye Blackbird”, *IJRESS*, 2(6), 2012, 60-66.

pozitif ve kutsayıcı bir aydınlık altında değerlendirmesine karşı reddedici bir tavır içerisinde olmasıdır.”³⁴³

“Sömürgeciliğin sömürge yerleşiminin sona ermesiyle son bulmadığı”³⁴⁴ görüşünü yansıtan roman sömürgeciliğin sömürgeleştirilen bir ulusun bireylerinin psikolojik dünyalarından kolayca atılamayacağına işaret etmiştir. Tüm kültürel değerlerini geride bırakarak İngilizlerin istediği gibi biri olmaya çalışan **The Inheritance of Loss** romanının birincil karakterlerinden Jemubhai'nin bu tutumu onu öz benliğinden uzaklaştırmıştır. Adit ve Dev'in yaptığı gibi Jemubhai de İngiliz ulusuna ait bireylerin takdirini kazanmak için öz benliğine aykırı hareket ederek olduğundan farklı görünme gayreti içine girdiğinden zamanla kendisine has özelliklerini yitirerek yabancılaşma girdabından kurtulamamıştır. Jemubhai'nin karşılık bulmayan İngiltere sevgisi sonucunda yaşadığı terkedilmişlik duygusu kendisini bir öteki olarak görerek kimlik krizi yaşamasına neden olmuştur: “Kabul eden fakat kabul edilmeyen, yaşamı boyunca maruz kaldığı bu tek tehdit onun yaşamının öyküsüydü. Her iki ülkede de kabul edilemez olandı.”³⁴⁵

“Bugünün dünyasında bir insanın kendini rahat hissetmesi ve dünyaya nüfuz edebilmesi için kendi kimlik dilinden vazgeçmek zorunda kalmaması çok önemli”³⁴⁶ olmasına rağmen Jemubhai'nin eğitim için gittiği İngiltere'de öteki olduğunu belli etmemek ve saygın bir konum elde edebilmek için kimlik dili olan Hintçe'den vazgeçmesi zihinsel ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. İngiltere'de Hintli biri olmasının ruh dünyasında yarattığı kimlik kaybı ve yabancılaşmanın nedeni olarak Üçüncü Dünyalı, Doğulu ve Hintli olmasını gören Jemubhai kendi öz değerlerine yabancılaşmıştır. Jemubhai'nin İngiltere sevdası onu sömürgecilik sonrası öznenin özel bir türü olarak imlemektedir: “Kendi kendisinden nefret eden bir Hintli, sözde bir İngiliz, kendisi de dahil olmak üzere herkese karşı yabancı.”³⁴⁷ Yabancı bir kültüre uyum sağlayabilmek için ismini değiştiren, İngilizce öğrenen ve kültürel bağlarıyla ilişkisini kopararak yabancılaşan Jemubhai emekliliğini

³⁴³ Melisa Dennihy, “Globalisation's Discontents: Reading Modernity from the Shadows”, *In Critical Responses to Kiran Desai*, (Ed. Sunita Sinha&Bryan Reynolds), Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 1-20.

³⁴⁴ Leela Gandhi, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*, O.U.P., New Delhi 2006, 17.

³⁴⁵ Desai, *Bye-Bye Blackbird*, 48.

³⁴⁶ Maloof, 112.

³⁴⁷ David Wallace Spielman, “Solid Knowledge and Contradictions in Kiran Desai's *The Inheritance of Loss*”, *Critique*, 51(1), 2010, 74-89.

kendi ülkesinde insanlardan uzak bir şekilde yaşamıştır: ‘‘Yargıç kendi ülkesinde bir yabancı olmanın avuntusuyla burada, bu kabukta, bu kafatasında yaşayabilirdi; çünkü bu sefer dili öğrenmeyecekti.’’³⁴⁸

Büyük umutlar besleyerek gittiği İngiltere’de yaşamına anlam kazandırmakta zorlanan ve unutulmuşluk duygusu içinde sadece derslerine odaklanan Jemubhai kendini insanlardan soyutlamıştır. İngiliz toplumunda kimsenin dikkatini çekemeyen Jemubhai kiralık odasında bir yabancı olduğunun bilinciyle insanlarla tüm ilişkisini keserek haftada yüz saatten fazla ders çalışmıştır. Ev sahibesi kendisini bu aşırı çalışma konusunda uyarsa da kendi bildiği gibi hareket eden Jemubhai herkesi kendisinden uzak tutarak bir fanusun içine hapsolmayı tercih etmiştir: ‘‘Bir yolculuğun bir kez başladı mı sonu yoktur... Belirsiz özneye sığınarak herkesi kol mesafesinde tutmayı, Kraliçe gibi kendini bile kendinden uzak tutmayı öğrenmişti.’’³⁴⁹

Amerika’nın çokkültürlü toplum yapısı büyük bir nüfus akışına neden olduğu için bünyesinde çok farklı kesimlerden insanları barındırabilmektedir. Özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen göçmenlerin içinde buldukları belirsizlik ortamı onları sürekli bir kimlik bunalımına sürüklemiş ve kim oldukları, nasıl bir işleve sahip oldukları konusunda belirsizliğe iterek yabancılaştırmıştır:

‘‘Biju onu büyük ihtimalle bir daha görmeyeceğini biliyordu. Bu işlerin böyle olduğunu bugüne kadar öğrenmişti. Birleriyle içiçe yaşıyor, derken bir gecede onları yitiriveriyordunuz; gölge sınıfı böyle bir hareketliliğe mahkumdu. İnsanlar başka işler ve şehirlere gidiyor, sınırdışı ediliyor, eve dönüyor, ad değiştiriyorlardı. Bazen birisi bir köşede veya metroda karşınıza çıkıyor, sonra yine kayboluyorlardı. Adresler, telefon numaraları kalıcı değildi.’’³⁵⁰

Biju’nun Amerika’da deneyimlediği acı olaylar sahip olduğu değerler dünyasında ciddi bir yıkım meydana getirmiştir. Kişiliğindeki ikilem nedeniyle tam bir kimlik bütünlüğüne ve düşünce olgunluğuna ulaşamayan Biju tüm çabalarına karşılık

³⁴⁸ Desai, *Kaybın Türküsü*, 51.

³⁴⁹ Desai, *Kaybın Türküsü*, 160.

³⁵⁰ Desai, *Kaybın Türküsü*, 148.

ideallerine sahip çıkamayarak yabancılaşma çukuruna düşmekten kurtulamamıştır. Kiran Desai, daha iyi fırsatlar elde ederek sahip olduğu yaşam standardını üst seviyelere çıkarma amacıyla Amerika'ya giden fakat küreselleşme sisteminin yıkıcı etkileriyle karşılaşan Biju aracılığıyla sömürgeleştirilen bir ulusun ekonomik yapısı üzerindeki olumsuz etkilerini resmetmiştir. Biju'nun yabancılaşması yeni kültürel değerlere uyum sağlayabilmek için çokkültürlülük sürecine kendisini kaptırdığı zaman başlamıştır. Kendi kültürel değerlerinden uzaklaşarak Amerikan kültürüne kucak açan Biju'nun kültürel ve ulusal değerler noktasında hissizleşerek sahip olduğu değerlerini yitirmesi sömürgecilik sonrası göçmenin yabancılaşmasına kanıt niteliğindedir.

Sömürgecilik sonrası göçmen deneyimleri ve değişen kimlik algıları üzerine çalışmalar yapan Carmen Wickramagamage'in "birçok insan yer değiştirmeyi asimilasyon (aldatma) ve nativizm (sadakat) arasındaki zor bir seçim olarak tasavvur eder"³⁵¹ gerçeğinden hareketle Desai'nin romanının önemi bu ayrımın ışığında daha da belirginleşmektedir. Yapısalcılık sonrası ve melezlik teorilerinde yoğun bir şekilde kullanılan zıtlık kavramı Desai'nin romanında sürekli olarak görülmektedir, çünkü bu kavram karakterlerin yüzyüze kaldıkları kimlik problemlerini sunmada yazara yardımcı olmaktadır.

Kiran Desai **The Inheritance of Loss** romanı boyunca okura sürekli olarak dünya üzerinde yaşayan hiç kimsenin doğal dünyadan daha büyük olmadığı gerçeğini hatırlatmış ve bireylerin doğal dünyalarından ve öz yurtlarından uzakta kalmalarının onları süreç içerisinde bir kimlik kaybına ve kültürel yabancılaşmaya sürüklediğine işaret etmiştir. Desai'nin romanı "...tamamlanmamış, parçalanmış hayatların hikayesidir, yasaklı olan ya da yok sayılanların, önyargıyla toplumdan uzaklaştırılanların hikayesidir."³⁵² Romandaki tüm karakterler doğal ortamlarından uzaklaştırılıp kendilerine düşman gözüyle bakanların olduğu yerlerde yaşamaya mahkum oldukları için aidiyet ve benlik bütünlüğü oluşturmada kimliksel bir ikilem yaşamıştır: "Yaşamının hangi yarısının gerçek hangisinin gerçekdışı olduğunu nasıl söyleyebilirdi, nasıl kararlaştırabilirdi? Benliklerinden hangisi doğrudu, hangisi

³⁵¹ Carmon Wickramagamage, "Relocation as Positive Act: The Immigrant Experience in Bharati Mukherjee's Novels, *Diaspora*, 2(2), 1992, 171-200.

³⁵² F.Neşe Kaplan, *Global Kültür ve Kimlik Britanya Örneği: BBC News ve Ken Loach Sinemasında Temsil*, Umutepe Yayınları, Kocaeli 2013, 20.

yanlıştı? Bütün bildiği yaşamında her biri birbirine zıt konumlarda olan iki dönemin olduğuydu.”³⁵³

Çalışmada karşılaştırılan her iki romandaki Jemubhai, Biju, Adit gibi karakterlerin kendilerini yabancılaşmış varlıklar olarak görmeleri onları ruhsal ve psikolojik bir köksüzlük duygusuna mahkum etmiştir. Söz konusu romanların başlarında Batı'nın hayallerini gerçekleştirebilmeleri için ideal bir ortam sunduğunu düşünen karakterler kalıcı bir yuvanın sıcaklığından yoksun olmanın acısını derinden hissetmeye başladıkları anda Edward Said'in “İlk yurdu bulmak demek kişinin evini bulması demektir”³⁵⁴ görüşünün doğruluğuna inanmaya başlamışlardır:

“(…) bana kalırsa insan yaşamının kökleri kendi toprağında, yerli toprağında olmalıdır. İnsan ancak burada yeryüzüne, işçilerin harcadığı emeğe, onu büyüleyen seslere ve aksana, durmaksızın genişleyen bu bilgi dünyasında ilk yurda aşinalık kazandıran ve başka hiçbir şeyle karşılaştırılmaz bir farkındalık bahşeden her şeye duyduğu o samimi bağlılığın sevgisiyle dolabilir.”³⁵⁵

³⁵³ Anita Desai, *Where Shall We Go This Summer?*, Orient Paperbacks, New Delhi 1982, 153.

³⁵⁴ Edward W. Said, “Kurbanlarının Bakış Açısından Siyonizm”, içinde *Kimlik Politikaları*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2014, 463-501.

³⁵⁵ George Eliot, *Daniel Deronda*, Penguin, London 1967, 50.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Emel Binbirçiçek, *J.P. Sartre'da Yabancılaşma Fenomeni*, Karakoyun Yayınları, İstanbul 2012, 18.
- Alatlı, Alev, *Aydınlanma Değil, Merhamet!, Gogol'ün İzinde-1*, (Yedinci Basım), Everest Yayınları, İstanbul 2004.
- Altınbaş, Deniz, "İnsanlığa Karşı Suçlar ve Yeni-Sömürgecilik", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Sayı. 11/12, Ankara 2011, 33-77.
- Alund, Aleksandra, "The Narration of Difference", *In Inclusions and Exclusions in European Societies*, Ed. A. Woodward&M. Kohli, Routledge, London 2001, 64.
- Anand, T.S., *Images of Women in Fiction*, Creative Books, New Delhi 2003, 40.
- Arargüç, Fikret M., *Sömürgeci ve Emperyalist Söylem Işığında Rudyard Kipling ve Kim*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002, 17.
- Ataman, Bora, *Kozmopolitan Hayatlar, Diasporik Kimlikler*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2012, 50.
- Ay, Şehmus, "Biri Yabancılaşma mı Dedi?", *Psikeart Dergisi*, Sayı.17, 2011, 38-41.
- Aydın, Kamil, *Entellektüel Yabancılar ve Ölümcül Kimlikler: Saul Bellow ve Sylvia Plath*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2005, 55.
- Aydın, Kamil, *Images of Turkey in Western Literature*, Eothen Press, UK 1999.
- Aydın, Kamil, *Karşılaştırmalı Edebiyat: Günümüz Postmodern Bağlamında Algılanışı*, Birey Yayıncılık, İstanbul 2008, 140-141.
- Aytaç, Ömer ve Süleyman İlhan, "Yeni Kapitalizmin Kaotik Evreni: Belirsizlik, Sömürü ve Ahlaki Kriz", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 2008, 182-210.
- Balık, Macit, "Edip Cansever'in Tragedyalar'ında Yalnızlık, Bunalım ve Yabancılaşma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(18), 2011, 1-22.
- Barnes, Joshua, *You Turn Yourself into an Outsider: An Interview With Anita Desai*, Sampsonia Way Magazine, Pittsburgh, USA 2014.

- Baudrillard, Jean, *Tüketim Toplumu*, (Çev.: Hazar Deliçaylı&Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, 61.
- Bayart, Jean-François, *Kimlik Yanılsaması*, (Çev.: Mehmet Moralı), Metis Yayınları, İstanbul 1999.
- Benda, Julien, *The Treason of the Intellectuals*, Norton, London 1980, 43.
- Benjamin, Walter, *Estetize Edilmiş Yaşam*, (Çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul 1995.
- Bernasconi, Robert, *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşünce de İrk ve İrkçilik*, Metis Yayınları, İstanbul 2007, 38.
- Bhabha, Homi K., *The Location of Culture*, Routledge, London 1994.
- Bhabha, Homi K., *The Location of Culture*, Routledge, London 2005.
- Bhat, Altaf Ahmad, "No Match Between the East and the West: A Critique of Kiran Desai's The Inheritance of Loss", *IJIRS*, 2(12), 2013, 665-673.
- Bozkurt, R. Bülent, *A Companion to the Study of Literature*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977, 21.
- Büyük Larousse, *Milliyet*, İstanbul 1992, XIII, 6780.
- Calhoun, Craig, "Kimlik ve Tanınma Politikası" içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu- Batı Yayınları, Ankara 2014, 132-179.
- Camus, Albert, *The Possessed: A Play in Three Parts*, Alfred A. Knopf and Random House, 1964, 81-82
- Cesaire, Aime, *Boynu Vurulmuş Güneş*, (Çev.: Eray Canberk&Metin Cengiz), Artshop Yayıncılık, İstanbul 2006, 76.
- Cesaire, Aime, *Fransız İrkçiliğinin Fikri Temelleri: Sömürgecilik Üzerine Söylev*, (Çev.: Güneş Ayas), Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2005.
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2012.
- Chauhan, Bhawna, "Multiculturalism in the Early Novels of Anita Desai", *Research Scholar*, 1(4), 2013, 1-17.

- Chin-Yi, Chung, ‘‘Social Critique In Anita Desai’s Fasting, Feasting’’, *International Journal of the Frontiers of English Literature&The Patterns of ELT*, 2(2), 2014, 1-6.
- Cronin, Michael, *Translation and Identity*, Routledge, London and New York, 2006, 50.
- Cubille, Gabrielle, ‘‘Alienation and Isolation of the Characters in Anita Desai’s novels Fire on the Mountain, The Village By the Sea, Fasting Feasting and in the Collection of Short Stories Games at Twilight’’, *Hal Archieves*, France 2014, 7.
- Dahiya, Monica Balyan, , ‘‘Use of Images, Metaphors and Symbols in Anita Desai’s Cry, the Peacock and Voices in the City’’, *Criterion Journal*, 3(4), 2012, 1-16.
- Demiralp, Oğuz, ‘‘Batı Batar mı?’’ içinde *Batı Medeniyeti*, Yıl:18, Sayı: 210/211/212, Hece Yayınları, Ankara 2014, 613-617.
- Demirer, Temel – Özbudun, Sibel ve Markus George, *Yabancılaşma Ve...*, Ütopya Yayınları, İstanbul 2008.
- Dennihiy, Melisa, ‘‘Replies to the Questionnaire’’, *Kakatiya Journal of English Studies*, 3(1). 1978.
- Dennihiy, Melisa, ‘‘The Indian Writer’s Problems’’, *In Perspectives on Anita Desai*, (Ed. Ramesh K. Srivastava), Vimal Prakashan, Ghaziabad 1984.
- Dennihiy, Melisa, ‘‘Globalisation’s Discontents: Reading Modernity from the Shadows’’, *In Critical Responses to Kiran Desai*, (Ed. Sunita Sinha&Bryan Reynolds), Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 1-20.
- Desai, Anita, ‘‘Replies to the Questionnaire’’, *Kakatiya Journal of English Studies*, 3(1), 1978, 10-26.
- Desai, Anita, ‘‘The Indian Writer’s Problems’’, *In Perspectives on Anita Desai*, (Ed. Ramesh K. Srivastava), Vimal Prakashan, Ghaziabad 1984, 1-4.
- Desai, Anita, ‘‘Interview with Anita Desai by Yashodhara Dalmia’’, *The Times of India*, 29 April 1979.
- Desai, Anita, *Baumgartner’s Bombay*, Vintage Books, London 1998, 25.
- Desai, Anita, *Bye-Bye Blackbird*, Orient Paperbacks, New Delhi 1991, 230.
- Desai, Anita, *Clear Light of Day*, Penguin Books, London 1980, 108.

- Desai, Anita, *Fasting Feasting*, Vintage Books, London 2000, 172.
- Desai, Anita, *Fire on the Mountain*, Vintage Books, London 1999, 67.
- Desai, Anita, *The Village By the Sea*, Penguin Books, London 2001, 214.
- Desai, Anita, *Voices in the City*, Orient Paperbacks, New Delhi 1965, 7.
- Desai, Anita, *Where Shall We Go This Summer?*, Orient Paperbacks, New Delhi 1982, 153.
- Desai, Kiran, "Hullabaloo in the Guava Orchard", *Interview by Catherine Mcweeney, First Published in Bold Type, Reproduced by permission of Random House Publishing*, 2000.
- Desai, Kiran, *Kaybın Türküsü*, (Çev.: Suat Ertüzün), Can Yayınları, İstanbul 2010, 62-63.
- Diwekar, Sanjay, "Torturous Estrangement in Anita Desai's Bye-Bye Blackbird", *Abnnav Journal*, 2(3), 24-33.
- Douzinas, Costas, "Kimlik, Tanınma, Haklar" içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2014, 214.
- During, Simon, "Literature-Nationalism's Other? The Case for Revision", *In Nation and Narration*, Ed. Homi K. Bhabha, Routledge, London, s. 142.
- Dutta, Sujit Kumar, "Commonwealth Fiction: A Study in Cross-Cultural Encounters", *In Other Englishes*, (Ed. Niaz Zaman&Shawkat Hussain), The University Press Limited, Bangladesh 1991, 84-95.
- Eiko, Ohira, , "The Inheritance of Loss: A Legacy of Estrangement in the 'Middle of Nowhere", *In Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 69-84.
- Eliot, George, *Daniel Deronda*, Penguin, London 1967, 50.
- Ergin, Seçkin, *Modern Amerikan Şiirinde Yabancılaşma*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1993, 1.
- Erkal M., Baloğlu B., Baloğlu F., *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, Der Yayınları, İstanbul 1997, 314-317.

- Erkal, M., *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme*, Mayas Yayınları, Ankara 1984, 126.
- Erkal, Mustafa E., *Küreselleşme, Etniklik Çokkültürlülük*, Derin Yayınları, İstanbul 2005, 214.
- Erkan, Mukadder, “Kimlik Krizinden Kriz Kimliğine: Doris Lessing’in Altın Defter’inde Kimlikler Geçidi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl.3, Sayı.4, 2010, 43-57.
- Erkan, Mukadder, *Iris Murdoch: Bir Ahlak Filozofu Olarak Sanatçının Portresi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011, 214.
- Erkızan, Hatice Nur, “Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl.5, Sayı.18, Ankara 2004, 57-70.
- Fanon, Frantz, *Siyah Deri, Beyaz Maskeler*, (Çev.: Mustafa Haksöz), Sosyalist Yayınlar, İstanbul 1999.
- Fanon, Frantz, *Yeryüzünün Lanetlileri*, (Çev.: Şen Süer), Versus Kitabevi, İstanbul 2011, 43.
- Ferguson, Iain and Lavalette, Michael, “Beyond Power Discourse: Alienation and Social Work”, *In British Journal of Social Work*, 34(3), 2004, 297-312.
- Ferro, Marc, *Colonization: A Global History*, Routledge, London and New York 1997.
- Forster, E.M., *A Passage to India*, Harcourt, Brace and World, New York 1952, 164.
- Fraser, Nancy, “Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek”, içinde *Kimlik Politikaları*, (Ed. Fırat Mollaer), Doğu- Batı Yayınları, Ankara 2014, 259-274.
- Fromm, Erich, *Özgürlükten Kaçış*, (Çev.: Şemsa Yeğin), Payel Yayınevi, İstanbul 1996, 105-106.
- Fromm, Erich, *The Sane Society*, (2. Baskı), Routledge Classics, London 1991.
- Fromm, Erich, *The Sane Society*, Fawcett, New York 1966, 24.
- Fromm, Erich, *Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum*, (Çev.: Necla Arat), Onur Matbaası, İstanbul 1984, 131-132.

- Gandhi, Leela, *Postcolonial Theory: A Critical Introduction*, O.U.P., New Delhi 2006, 17.
- Geçikli, Kubilay, *Raymond Williams'ın People of the Black Mountains Adlı Romanının Yeni Tarihselci İncelemesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2010.
- Ghosh, Debarati, "The Immigrants' Experience in The Inheritance of Loss", *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma&Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 225-241.
- Goethe, Johann Wolfgang, *Genç Werther'in Acıları*, (Çev.: Nihat Ünler), Öteki Yayınları, Ankara 2000.
- Goldie, Terry, "Semiotic Control: Native Peoples in Canadian Literature in English", *Studies on Canadian Literature: Introductory and Critical Essays*, (Ed. Arnold E. Davidson), The Modern Language Association of America, New York 1990, 110-123.
- Gopal, N. Raj, *A Critical Study of the Novels of Anita Desai*, Atlantic Publishers, New Delhi 1999, 9.
- Gordon, Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akınhay& Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, 799.
- Hall, Stuart, "The Question of Cultural Identity", *In Modernity and Its Futures*, (Ed. S. Hall&T. McGrew), Polity Press, Cambridge 1992, 310.
- Hall, Stuart, "Who Needs Identity", *Within Questions of Cultural Identity*, (Ed.. S. Hall& P. Du. Gay), Sage Publications, London 1996, 3.
- Hall, Stuart, "Kültürel Kimlik ve Diaspora" içinde *Kimlik*, (Çev.: İrem Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998, 173-192.
- Hardt M., Negri, A., *İmparatorluk*, (Çev.: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.
- Ho, Elaine Yee Lin, *Anita Desai*, Atlantic Publishers, New Delhi 2010.
- Indira, J. Parikh and Pulin K., Garg, *Indian Woman: An Inner Dialogue*, Sage Publications, New Delhi.

- Indra, S., *Anita Desai as an Artist: A Study in Image and Symbol*, Creative Books, New Delhi 1994.
- Iseni, Arburim - Hossain, Amir - Ejupi, Vlera - Siljanovska, Liljana, "Anita Desai's Novels as Post-Modernist Feminist Projections", *European Scientific Journal*, 10(14), 2014, 647-659.
- Jashi, Prakash M., "Thematic Spectrum in Anita Desai's Major Novels", *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(4), 2013, 209-213.
- Jayaseela, P., Bhagyalakshmi A., "Anita Desai and Kiran Desai- A Comparison", *IJELR*, 1(4), 2014, 1-3.
- Jiobu, Robert, *Ethnicity and Assimilation*, State University of New York Press, New York 1988, 7.
- Jussawalla, Feroza, "Reed Way Dasenbrock", *Interviews with Writers of the Post-colonial World*, The University Press of Mississippi, USA 1992, 157.
- Kamil Aydın, *Images of Turkey in Western Literature*, Eothen Press, UK 1999, 10-11.
- Kanungo, Rabindra N., "Alienation and Empowerment: Some Ethical Imperatives in Business", *Journal of Business Ethics*, 11(5-6), 414.
- Kaplan, F. Neşe, *Global Kültür ve Kimlik Britanya Örneği: BBC News ve Ken Loach Sinemasında Temsil*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2013, 20.
- Karmi, Fatma, *Fatma'yı Ararken*, Everest Yayınları, İstanbul 2002, 248.
- Kellner, Douglas, *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası*, (Çev.: Gülcan Seçkin), Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, Sayı.15, 195-196.
- Kipling, Rudyard, *Kim*, Doubleday, Doran, Garden City 1941.
- Kösemihal, N. Şazi, J.L. Moreno, *Sosyolojinin Temelleri*, İstanbul 1963, 23.
- Kundera, Milan, *Kimlik*, Can Yayınları, İstanbul 2014, 98.
- Kurketi, Sumitra, "Love Hate Relationship of Expatriates in Anita Desai's Bye-Bye Blackbird", *within The Novels of Anita Desai: A Critical Study*, Ed. Bhatnagar&Rajeswar M., Atlantic Publishers, New Delhi 2000.
- Lessing, Doris, *Altın Defter*, (Çev.: Aslı Çelik), Can Yayınları, İstanbul 1998, 363.

- Loomba, Ania, *Kolonyalizm/Postkolonyalizm*, (Çev.: Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, 204.
- Mabardi, Sabine, "Hybridity in Cultural Theory: Encounters of a Heterogeneous Kind", *In The Creolization Reader: Studies in Mixed Identities and Cultures*, (Ed. R. Cohen & P. Toninato), Routledge, London 2010, 247-356.
- Madhusudan, Prasad, *Anita Desai: The Novelist*, New Horizon, Allahabad 1981, 139.
- Maini, D.S., "The Achievements of Anita Desai", *In Indo-English Literature*, (Ed. K.K. Sharma), Ghaziabad 1977.
- Maloof, Amin, *Ölümcül Kimlikler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 65.
- Mandel, E., Novack, G., *Marksist Yabancılaşma Kuramı*, (Çev.: O. Göçmen), Yücel Yayınları, Ankara, 23.
- McLeod, John, *Beginning Postcolonialism*, Manchester University Press, Manchester and New York 2000, 17.
- Mee, Jon and Shymala A. Narayan, "Novelists of the 1950s and 1960s" *In A History of Indian Literature in English*, (Ed. Arvind Krishna Mehrotra), Hurts & Co, London 2003, 227.
- Memmi, Albert, *Sömürgecinin ve Sömürgeleştirilenin Portresi*, (Çev.: Şen Süer), Versus Kitabevi, İstanbul 2014, 83.
- Mohapatra, Ashok K. "Social Exclusion in Postcolonial Fiction: A Reading of Kiran Desai's *The Inheritance of Loss*", *In Occasional Papers on Literatures and Cultures*, Sambalpur University, India 2011, 3-30.
- Morley, David and Kevin Robins, *Kimlik Mekanları*, (Çev.: Emrehan Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1997.
- Morse, Ruth, "The Tyranny of Geometry: Centres and Peripheries In Post-Colonial Literature", *Within Other Englishes*, (Ed. Niaz Zaman & Shawkat Hussain), The University Press Limited, Bangladesh 1991, 31-42.
- Naipaul Paul, Theroux, *An Area of Darkness*, Macmillan, New York 1965, 32.
- Nelson, Marie, "Inescapable Past", *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge*, 6(4), 2008, 67-72.

- Oğuz, Ayla Baygın, *Hanif Kureishi'nin Kara Plak Adlı Yapıtında Göçmenliğe Bağlı Kimlik Sorunsalı*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009, 26.
- Ohira, Eiko, "The Inheritance of Loss: A Legacy of Estrangement in the Middle of Nowhere", *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, Ed. Vijay K. Sharma & Neeru Tandon, New Delhi: Atlantic Publishers, 2011, 69-84.
- Overend, Tronn, "Alienation: A Conceptual Analysis", *In Philosophy and Phenomenological Research*, 35(3), 1975, 301-322.
- Örs, H. Birsen "Postmodern Dünyada İdeolojinin Dönüşümü", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.40, Mart 2009, 1-12.
- Pabby, D. K., "Alienation Versus Affirmation: Protagonists in the Novels of Anita Desai", *In the Fiction of Anita Desai*, (Ed. Suman Bala & D.K. Pabby), Khosla Publishing House, New Delhi 2002, 24-41.
- Pabby, D. K., *The Fiction of Margaret Laurence and Anita Desai: Discourse in Alienation*, Prestige Books, New Delhi 2005, 13.
- Pandey, Birendra, *Indian Women Novelists in English*, Sarup & Sons, New Delhi 2007.
- Pandey, Monisha, "The Inheritance of Loss: A Saga of Post-Colonial World", *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay Sharma & Neeru Tandon), Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi 2011, 96-104.
- Parameswaran, Uma, *Writing the Diaspora: Essays on Culture and Identity*, Rawat Publications, Jaipur 2007, 209.
- Parekh, Bikhu, "Between Holy Text and Moral Void", *New Statesman and Society*, 1989, 30.
- Petersen Kirsten, Holst, "Interview with Anita Desai", *Kunapipi*, 6(3), 1984, 83.
- Petrovic, Gajo, "Marx's Theory of Alienation", *Philosophy and Phenomenological Research*, 23(3), 1963, 419-426.
- Prakash, M. Joshi, "Thematic Spectrum in Anita Desai's Major Novels", *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(4), 2006, 209-213.

- Prasad, Hari Mohan, "The Theme of Exile in Indo-English Novel", *In Alien Voice: Perspectives on Commonwealth Literature*, (Ed. Avadhesh K. Srivastava), Print House, Lucknow 1981.
- Prasad, Madhusudan, *Anita Desai the Novelist*, New Horizons, Allahabad 1981.
- Ram, Atma, "An Interview with Anita Desai", *In Interviews with Indian Writers*, Writers Workshop, Calcutta 1983.
- Ram, Atma, "Anita Desai: The Novelist Who Writes For Herself (An Interview)", *The Journal of Indian Writing in English*, 5(2), July 1977.
- Rao, A.V. Krihna, "The Indo- Anglian Novel and the Changing Tradition", *Mysore: Rao and Raghvan*, 1972.
- Rao, B. Ramachandra, *The Novels of Anita Desai: A Study*, Kalyani Publishers, New Delhi 1972.
- Rehnan, Gulrez Roshan, "Kiran Desai's The Inheritance of Loss: A Study in Themes of Rootlessness, Alienation and Death", *In Critical Responses to Kiran Desai*, (Ed. Sunita Sinha&Bryan Reynolds), Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 118-144.
- Sabo, Oana, "Disjunctures and Diaspora in Kiran Desai's The Inheritance of Loss", *The Journal of Commonwealth Literature*, 47(4), 2012, 375-392.
- Said, Edward W., "Kurbanlarının Bakış Açısından Siyonizm", içinde *Kimlik Politikaları*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2014, 463-501.
- Said, Edward W., *Kültür ve Emperyalizm*, (Çev.: Necmiye Alpay), Hil Yayıncılık, İstanbul 2010, 459.
- Said, Edward W., *Yersiz Yurtsuz*, (Çev.: Aylin Üçler), İletişim Yayınları, İstanbul 2013, 28.
- Salerno, Roger A, *Landscapes of Abandonment Capitalism, Modernity and Estrangement*, State University of New York Press, New York 2003, 10.
- Sartre, Jean Paul, *Existentialism is a Humanism: Existentialism from Dostoyevski to Sartre*, St. Martin's Press, New York 1975, 350-357.

- Sarup, Madan, "Identity and Narrative", *In Identity, Culture and the Post-modern World*, (Ed. R. Tasneem), The University Of Georgia Press, G. Athens 1996, 14.
- Seeman, Melvin, "Alienation Motifs in Contemporary Theorizing: The Hidden Continuity of the Classic Themes", *In Social Psychology Quarterly*, 46(3), 1983, 172.
- Sharma, Bharti and Dr. Kailash, "Relationship of Endearment and Detestation of Expatriates in the Novel of Anita Desai's Bye-Bye Blackbird", *IJRESS*, 2(6), 2012, 60-66.
- Sharma, Vijay K., "What is This Entire Hullabaloo in the Guava Orchard?", *In Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma & Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 14.
- Singh, Bikram, "Fictional Techniques in the Novels of Anita Desai", *IJPSS*, 2(9), USA 2012, 1-10.
- Sinha, Sunita and Chatterjee, Purnendu, 'Men!Men!!Men!!Post-colonial Indian Masculinities in The Inheritance of Loss', *Within Kiran Desai and Her Fictional World*, (Ed. Vijay K. Sharma & Neeru Tandon), Atlantic Publishers, New Delhi 2011, 116-127.
- Sopova, Jasmina, "Women Between Two Shores", *Unesco the Courier*, Number.2, 2008, 1-24.
- Spielman, David Wallace, "Solid Knowledge and Contradictions in Kiran Desai's The Inheritance of Loss", *Critique*, 51(1), 2010, 74-89.
- Spivak, Gayatri Chakravorty, *Köklerim Havada: Her Yerde Yurdumdayım Ben*, (Çev.: Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2007.
- Subashini, M. K., "Alienation and Isolation in the Novel 'Fire on the Mountain' by Anita Desai", *IMPACT Journals*, 2(11), India 2014, 1-5.
- Tandon, Neeru, *Anita Desai and Her Fictional World*, Atlantic Publishers, New Delhi 2013, 105.

- Tapan, K.Ghosh, "Kiran Desai: Life and Works", *In The Fiction of Kiran Desai: Focus on The Inheritance of Loss*, (Ed. K.Ghosh Tapan), Prestige Books, New Delh: 2009, 9-18.
- Taylor, Charles, *Sources of Self*, Cambridge University Press, Cambridge 1989, 77.
- Times of India, Interview with Anita Desai by Yashodhara Dalmia, 29.04.1979.
- Times of India, Interview With Deep Gazmer, Kanpur 22/01/2007.
- Tingsabadh, Charturee, "Dwelling in Travel: The Other Cosmopolitanism in Kiran Desai's The Inheritance of Loss", *Bharatasamay International Conference on Indian Writing in English*, Chulalongkorn University, India 2012, 25-41.
- Tiwari, Kanak Lata, "Identity Crisis- Indian English Fiction of Post 1980s", *International Journal of English and Literature*, 4(1), 2013, 6-10.
- Tolan, Barlas, *Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*, AİTİA Toplum Bilimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, No.1, Ankara, 126-129.
- Tözüm, Haluk, "Küreselleşme: Gerçek mi, Seçenek mi?", *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl.5, Sayı.18, Ankara 2004, 147-167.
- Turan, Ömer, "Kara Atlantik'in Şiirsel Söylevi: Aime Cesaire", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Sayı.5, 2007, 265-281.
- Uçar, Şahin, *İnsanın Yeryüzü Macerası*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2002.
- Ulutan, Burhan, *Marksizm ve Leninizm*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, 37.
- Ünlü, Barış, "Frantz Fanon: Ezilenlerin ve Mülksüzlerin Düşünürü", *Ankara Üniversitesi, Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 2011, 9-41.
- Wandrekar, S. Kalpana, *The Ailing Aliens (A Study of the Immigrants in Six Indian Novels)*, JIWE Publications, Gulbarga 1996.
- Warren, Robert Penn, *Who Speaks for the Negro?*, New York 1965.
- Weeks, Jeffrey, *Farklılığın Değeri Kimlik: Topluluk, Kültür, Farklılık*, (Çev.: İ. Sağlamer), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998, 85.
- Wickramagamage, Carmon, "Relocation as Positive Act: The Immigrant Experience in Bharati Mukherjee's Novels", *Diaspora*, 2(2), 1992, 171-200.

Williams, Raymond, *Anahtar Sözcükler*, (Çev.: Savaş Kılıç), İletişim Yayıncılık, İstanbul 2012, 44-45.

www.haberturk.com.tr/haber/545494-istanbuldabirhintli/16/09/2014

Yavuz, M. Ertuğ, *Postkolonyalist Söylem Işığında George Orwell ve Birminya Günleri* (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2010, 87.

Young, T.R., “And Alienation: The Contributions of Karl Marx to Social Psychology”, *Humboldt Journal of Social Relations*, 2(2), 1975, 26-34.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www.eksisözlük.com.tr/kirandesai>, Erişim Tarihi: 09.10.2014

<http://www.thefreelibrary.com/tr/theinheritanceofloss>, Erişim Tarihi: 10.02.2014

<http://www.haberturk.com.tr/haber/545494-istanbuldabirhintli>, Erişim Tarihi:
25.08.2014

<http://www.musaigrek.blogspot.com.tr/ne-okursanız-osunuzdur>, Erişim Tarihi:
06.09.2014

<http://www.sabah.com.tr/kirandesai>, Erişim Tarihi: 22.08.2014

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet GÜNEŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	Manisa - 1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Harran Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	mehmet.gunes@atauni.edu.tr
Tarih	